

50.
VUODEN
VARRELTÄ

Toimittanut

WILLIAM LAHTINEN

Published by

AMERICAN FINNISH PUBLISHERS, Inc.

and

TYÖMIEN SOCIETY

Kirjeenvaihtajien ja asiamiesten kuvien joukosta puuttuu satojen miesten ja naisten kuvat, jotka tulisivat olla tässä teoksessa. Kuvia on saatu vain niiden osoitteiden perusteella, jotka julkaisua valmistamaan ryhdyttyessä olivat lehtemme luetteloissa. Sen vuoksi monien vanhojen asiamiesten ja kirjeenvaihtajien kuvat ovat jääneet pois. Samoin jäi pois monia meille lähetettyjä kuvia, jotka olivat asultaan sellaisia, ettei valmistaja voinut saada niistä kuvalaattaa. Toivomme, että nämä seikat ymmärretään. Kaikkia lehtemme ystäviä yhteisesti kiittäen

Toimitus ja kustantaja.

**Työmiehen ensimmäinen
päätoimittaja
V. KOSONEN**

**Työmies-Eteenpäin nykyinen
päätoimittaja
G. M. WASTILA**

Lukijalle

VIISIKYMMENTÄ vuotta on kulunut siitä, kun luokkatietoiset Amerikan suomalaiset työläiset perustivat Työmies-lehden vapautteen pyrkivän köyhälistön äänenkannattajaksi. Tämän 50 vuoden aikana on Työmiehellä ollut paljon ystäviä ja sen eteen työskentelijöitä, jotka vaivojaan ja uhrauksiaan säästämättä ovat tehneet lehdestämme voimakkaan ja vaikutusvaltaisen työväenluokan taisteluaseen. Heille, uupumattomille työväenluokan taisteilijoille omistamme tämän vaatimattoman julkaisun.

Samalla kun tämä on tarkoitettu muistojulkaisuksi Työmiehen 50 vuotisesta ilmestymisestä, on se lyhyt historia, joka kertoo niistä ihmisistä, heidän taisteluistaan, harrastuksistaan monilla elämän aloilla, saavutuksistaan ja osuudestaan tämän mahtavan maan rakentamisessa — ihmisistä, jotka Suomen herrashistorijoitsijat ja heidän narrinsa kokonaan unhoittavat Amerikan suomalaisista kirjoittaessaan. Näistä ihmisistä haluamme me kertoa — Amerikan suomalaisen työväenliikkeen ihmisistä, Työmies-lehden ra-

kentäjistä, sen mukana suuren asian puolesta taistelleista ja taistelevista miehistä ja naisista. Työmiehen perustaminen, rakentaminen ja eteenpäin vieminen on eroittamattomasti kuulunut heidän jokapäiväiseen elämäänsä ja kamppailuihinsa. Sen taistelut ovat olleet heidän taisteluitaan, sen saamat iskut heihin kohdistuneita iskuja ja sen saavuttamat voitot heidän voittojaan.

Historian kirjoittaminen näistä ihmisistä ja heidän lehdestään ei ole mikään helppo tehtävä. Se vaatisi paljon tilaa, syntyisi suuria teoksia, joita köyhänä väestönä emme enää jaksaisi kustantaa. Siksi täytyy yrittää kertoa suurista ja yksityiskohtaisia selostuksia tarvitsevista tapahtumista mahdollisimman lyhyesti. Täytyy pyrkiä käyttämään vain muutamia nimiä, joiden mainitsemista ei voi asioiden takia välttää. Jos mainitsisimme kaikki nimet, jotka tällaiseen pieneksi historiaksi tarkoitettuun teokseen tulisi liittää, niin tila loppuisi meiltä kesken. Mieli tekisi luetella kaikki lehtemme eteen 50 vuoden aikana työtä tehneet ihmiset, johtokuntien jäsenet, asiamiehet, ilmoitusten hankkijat, kirjeenvaihtajat, liikkeenhoitajat, konttorityöläiset, toimitustyöläiset, latojat ja muut työläiset, jotka kaikki ovat antaneet osansa lehtemme hyväksi.

Työmies on joukkojen lehti sanan kauneimmassa ja avarimassassa mielessä. Joukot sen rakensivat ja joukot sitä pitivät yllä. Siksi voimmekin jättää yksilöiden nimet mainitsematta ja puhua joukoista, joille suurin tunnustuksen antaminen kuuluu.

Monet tärkeät tapahtumat ovat mahdollisesti jääneet mainitsematta. Jokaisella paikkakunnalla on Amerikan suomalaisilla oma historiansa. Olemme yrittäneet valita niistä tyypillisimmät ja siten antaa jonkinlainen yleiskuva Amerikan suomalaisten taisteluista ja harrastuksista, joissa Työmies on vienyt ikäänkuin perheenpään, neuvonantajan, lohduttajan, tietojen hankkijan, taisteluun kehoittajan, rohkaisijan ja innostajan osaa.

Anton Jäntti

KUVASSA näemme Työmiehen ensimmäisen johtokunnan kirjuriin Anton Jäntin nuorena ollessaan.

Onnitellessaan Työmiestä 40-vuotispäivän johdosta Jäntti sanoi:

“Mielipiteiltäni olen sama kuin 40 vuotta takaperin, jolloin lehti perustettiin, jos kohta onkin vuosien varrella ajatukseni selviytynyt monessa eri luokkataistelukykyssä, miten olisi pitänyt tehdä ja mitä tekemättä jättää. Mutta uskoni on yhä varmistunut työväenluokan lopulliseen voittoon ja lisäksi nykyiset koko maailmaa käsittävät katkerat taistelut ovat käsitykseni mukaan vain paremman, uuden yhteiskunnan synnytystäskia.

. . . olen se sama A. Jäntti, joka oli neljän muun miehen kanssa perustamassa Työmiestä heinäkuun 8 päivänä 1903. Olin sen johtokunnan kirjuri niin kauan kun se siirrettiin Hancockiin ja sielläkin vielä yhden vuoden, kun Clevelandin kokouksessa minut ja R. Backman valittiin toimeenpanemaan maatakasittävät luentokurssit Hancockissa. Olinhan myöskin Sudburyn “Vapaus”-lehden johtokunnassa. Olenhan ollut kaikessa. Worcesterin osasto on myöskin minun perustamani. Olen myöskin ollut osuuskauppojen johtokunnissa yli kymmenen vuotta.”

Anton Jäntti on tyypillinen niistä Amerikan suomalaisista työväenliikkeen miehistä ja naisista, jotka ovat rakentaneet tämän maan suomalaista työväenliikettä, sen lehtiä ja laitoksia.

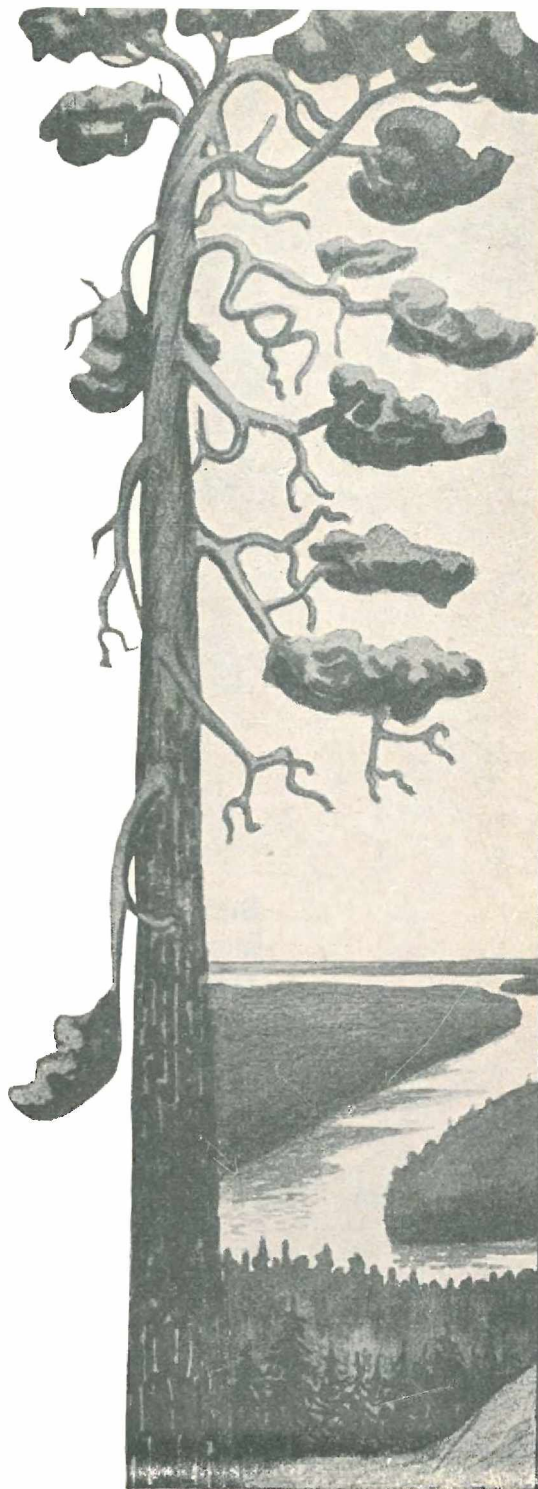
Työmies-lehden perustamisaikojr koskevassa kirjoituksessaan niinä aikoina mukana ollut Alma Widgren kertoo Anton Jäntistä ja hänen tovereistaan seuraavaa:

“He huomasivat sosialistisen sanomalehden tarpeellisuuden . . . ja olivat pitäneet kokouksen keskenään ja päättäneet perustaa Työmies-lehden. . . . Se aate syntyi olevien olojen pakoittamana heidän aivoissaan ja myöhemmin otti materialistisen muodon. Ja heillä oli suuri usko asiansa oikeu-

teen. He olivat kaikki nuoria, alle kolmenkymmenen vuoden ja heidän nimensä olivat seuraavat: Pekka Heikkinen, Kaarlo Teräs, Erik Widgren, Kaarlo Stenberg, Herman Alho, Anton Jäntti ja Emil Ailio (luullakseni myöskin toveri Aksila, mutta en ole aivan varma). Ja ensimmäiseksi toimittajaksi lehdelleen he saivat Yrjö Mäkisen. He uhrasivat varansa, mitä kullakin oli ja suuria ei heillä suinkaan ollut. Myöskin aikansa tekemällä työtä ilmaiseksi kaikkina väliaikoina ja sunnuntaina ja olivat asiamiehenä lehdelleen jokaisessa tilaisuudessa.”

Turhaan eivät nämä työläiset ole ponnistelleet. Heidän työnsä kantaa runsaan hedelmän ja maailma, johon heidän toimintansa ja harrastuksensa tähtäsivät, on lähempänä kuin ehkä osataan aavistaakaan. Mutta taistelut pauhaavat edelleen sen maailman puolesta. Ja siinä taistelussa 50-vuotias lehtemme tulee edelleenkin noudattamaan niitä periaatteita, jotka syntysanoiksi sille lausuttiin Anton Jäntin heinäkuun 8 päivänä 1903 kirjoittamassa pöytäkirjassa.

50. VUODEN VARRELTA

I

SUOMALAISTEN AMERIKKAAN SAAPUMINEN JA SIOITTUMINEN

*“Minä menen Amerikkaan,
sinne menee kaikki.
Kultasannalla sannoitettu
on Amerikan raitti.*

*Hankoniemi, laiva pieni,
sinne itseni lastaan,
kun Suomi ei jaksa elättää
näin köyhän mamman lasta.”*

NOISSA vanhan kansanlaulun sanoissa oikeastaan hämärästi kuvastuvatkin ne syyt, toiveet ja kaipaukset, jotka siirtolaisuuden suuremman tulvan saivat aikaan Suomesta Amerikkaan. Halu löytää pohjan karuun ja köyhään elämään jotakin parempaa ja kertomukset ja laulut satujen ihmemaasta, jossa raittikin on kultasannalla sannoitettu, ajoivat köyhää kansaa liikkeelle, vaikka se kuinka olisi rakastanut kotoisia kontujaan. Aikana, jolloin siirtolaisuus Suomesta tänne oli kaikkein suurinta, Suomi-äidiltä ei todellakaan riittänyt muuta kuin murenia niille, joita laulussa nimitetään “köyhän mamman lapsiksi”.

Suomalaisten siirtolaisuus Amerikkaan on oikeastaan tapahtunut kolmessa sarjassa.

Ensimmäiset suomalaiset saapuivat Amerikan mantereeseen koillisosaan, Delaware-joen laaksoon, yli 300 vuotta sitten, tarkemmin sanoen 1638 ja 1670-luvun välillä. Tämä ensimmäinen suomenkieltä puhuva ryhmä saapui Ruotsista, minne kartanoherrojen valtaa vastaan nousseita ja armot-

tomasti lyötyjä nuijamiehiäkin oli aikaisemmin Suomesta siirtynyt etsimään vapautta ja leipää. Vapaanmatat ajat eivät koittaneet näille siirtolaisille Ruotsissa. Siellä he joutuivat kamalan kansallisuussvainon ja vähemmistöön kohdistuvan vihan kohteeksi. Heidän korpeen rakentamiaan uudistaloja poltettiin ja itse rakentajia murhattiin ja vangittiin. Ja lopuksi heitä asetettiin syytteeseen Ruotsin lakien rikkomisesta — kasken polttamisesta — lyötiin rautoihin ja kuljetettiin Amerikkaan meneviin laivoihin. Ensimmäiset suomalaiset eivät siis saapuneet tänne omasta vapaasta tahdostaan, vaan paremminkin kuin orjat Ruotsin kruunun ja Hollannin kauppamiesten kuljettamina.

Nämä Amerikan ensimmäiset suomalaiset asukkaat sulivat muiden monien kansallisuuksien mukana siihen väestöön, josta sitten muodostui Amerikan vallankumouksessa syntyneen Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen kansa. Heidän tuloinsa ja sulautumisensa jälkeen katoaa suomalaisen kansanaineksen Amerikkaan siirtyminen pitkäksi aikaa.

Vasta 19:nneen vuosisadan alkupuolella alkaa suomalaisia uudelleen saapua Amerikkaan — ei enää kahleissa tuotuna, vaan omasta vapaasta tahdostaan. Varmuudella tiedetään, että 1830 ja 1840 välillä oli suomalaisten siirtokunta olemassa Amerikan mantereen luoteiskulmassa, Alaskassa, joka siihen aikaan kuului keisarilliselle Venäjälle. Historia tietää tämän siirtokunnan olemassaolosta, mutta kaikki tiedot ovat siitä sängen niukkoja. Se kuitenkin tiedetään, että tässä siirtokunnassa oli jo 1839 niin paljon väkeä, että Suomen kirkko katsoi heidän tarvitsevan sielunpaimenta. Kerrotaan, että Suomen kansakoulujärjestelmän perustaja Uno Cygneaus matkusti silloin näiden vieraalla maalla asuvien suomalaisten kirkolliseksi johtajaksi. V. 1911 ilmestynyt Työväen Kalenteri kertoo hänen toimineen Alaskan suomalaisen siirtokunnan pappina noin viisi vuotta. Eivät löytäneet nämäkään suomalaiset siirtolaiset ”kultasannalla sannoitettuja raitteja”, koska Cygneausin kerrotaan takaisin palattuaan kuvanneen heidän tilaansa sääliittäväksi. ”Alkuperäisessä ja kurjassa tilassa elävät ihmiset herättivät hänessä syvää sääliä sekä halua kansan kohottamiseen”, kertoo Työväen Kalenteri.

Myöskin on hämäriä tietoja olemassa siitä, että yhdeksännentoista vuosisadan alkupuolella saapui suomalaisia merimiehiä Amerikan eri puolille monien maiden laivoilla. He yksinkertaisesti jäivät maihin satamissa ja ryhtyivät töihin täällä. Näistä siirtolaisista on vain niukkoja tietoja.

V. 1638 Amerikkaan saapuneiden suomalaisten ensimmäinen maitinnoisuuspaikka, Christiania-joen kalliorannalla Wilmingtonissa, Delawaresa.

Amerikkalaiset historioitsijat mainitsevat heistä vain sivumennen. He kertovat, että suomalaisia mierimiehiä karkasi Amerikan satamissa kauppalaivoista ja asettuivat asumaan itä-, etelä- ja länsirannikkojen kaupunkeihin, joista he sitten myöhemmin alkoivat hiljalleen siirtyä kauaksi sisämaahan.

Kultakuumeen aikana tiedetään suomalaisia olleen Californiassa ja Alaskassa ja monien suomalaisten luut ovat vaalenneet Kuoleman Laakson erämaan hiekassa.

Amerikkalaiset kirjailijat, jotka ennen Yhdysvaltain sisällissotaa tekivät matkoja Suomeen, ovat kertoneet, että tunsivat paljon suomalaisia Yhdysvaltain etelävaltioissa, jonne nämä olivat saapuneet jo viime vuosisadan alkupuolella.

Nämä edellämainitut kaksi siirtolaisuuden sarjaa eivät kuitenkaan olleet sellaista kuin miksi muodostui väestön siirtyminen Suomesta Amerikkaan 19. vuosisadan loppupuoliskolla ja 20. vuosisadan alkupuolella. Vasta silloin saapuneita voidaan todella nimittää kansalliseksi siirtolaisryhmäksi. Aikaisemmin saapuneet olivat vain ikäänkuin airueita, jotka kulkivat edellä tietä näyttäen. Vasta sen jälkeen kun 19. vuosisata oli ehtinyt puoliväliin alkoi Amerika muodostua maailman kansojen siirtolaiskeskukseksi, jonne pyrittiin laillisina siirtolaisina ja saavuttin suurissa joukoissa omasta alotteestaan kurjuuden ajamina etsimään leveämpää leipää ja suurempaa vapautta. Kun sisällissodan jälkeen astui voimaan Homestead-laki, niin laajoilla alueilla kautta Yhdysvaltain avautui vapaa maansaannin mahdollisuus. Se muodostuikin silloin suurimmaksi tekijäksi siirtolaisuuden virran Amerikkaan vyörymisessä ja epäilemättä samat tekijät vetivät virran mukaan Suomestakin maattomia talonpoikia, torppareita ja mäkitupalaisia, joihin niin hyvin soveltuivat vanhan kansanlaulun sanat:

*“Oi kansaraukka onneton,
joka kuolla et voi, et elää saa,
vaan niinkuin haamu rauhaton
viel’ astut paikkaas kotoisaa.
Maat, joita kynnät orjana,
ol’ esi-isäis vanhat maat,
sä vierahana astua
nyt perintöäsi omau saat.”*

Voimme kuvitella, minkälaisen vaikutuksen näihin “rauhattomiin haamuihin”, jotka toisten orjina kyntivät esi-isiensä ennen omistamia maita, teki tieto, että suuri lännen kultala antaa vapaasti maata niille, jotka haluavat sitä viljellä.

Niinpä siis paikkansa pitää selitys, että siirtolaisia sanan täydellisessä merkityksessä olivat vasta ne ihmiset, jotka saapuivat Amerikkaan 1860

Vapauden patsas, joka tervehti siirtolaisia New Yorkin satamassa. Patsaan kylkeen upotetussa metallilevyssä ovat sanat: "Antakaa minulle teidän uupuneet, teidän köyhänne, teidän ahdistetut joukkonne, jotka kaipaavat saada vapaasti hengittää, teidän onnettomat hylkiönne viliseviltä rannoiltanne." Eivät pitäneet ne juhlalliset sanat paikkaansa — sen tulivat Kupariisaaren ja muiden paikkakuntien suuriin työtaisteluihin osaa ottaneet suomalaisetkin pian huomaamaan.

luvun jälkeen. Yhden vuosikymmenen aikana oli Amerikka saavuttanut kehityksessään asteen, jossa se tarvitsi satojen tuhansien siirtolaisten voimakkaita työläisiä, niiden työkuntoa, tarmoa ja sitkeyttä raivaamaan intiaaneilta ryöstettyjä erämaita viljelykselle ja kiskomaan maanuumenista esiin luonnonrikkauksia huimaavan nopeasti kasvavan teollisuuden käytettäväksi. Vasta silloin oli Amerikka valmis avaamaan sylinsä ja sano-

maan tähän maahan pyrkiville: "Tulkaa minun luokseni te, jotka olette kärsiviä ja poljetuita". Ja niinä aikoina Vapauden patsas New Yorkin satamassa hurmasi tuhansia ja tuhansia siirtolaisia, jotka saapuivat tänne etsimään vapaampaa elämää ja parempaa toimeentuloa. Tilanne oli silloin sellainen, että Amerikan hallitsevat piirit pyrkivät kaikkiin keinoin saamaan tänne ulkopuolista työvoimaa raivaamaan luonnontilassa olevia suunnattomia maa-alueita nousevan teollisuusvallan ja sivistyksen voimakeskuksiksi. Monet Yhdysvaltain valtiot, rautatieyhtiöt ja teollisuusyhtymät lähettivät moniin maihin erikoisia lähettejiään värväämään siirtolaisia Amerikkaan. Vaikka monissa maissa saatettiin voimaan siirtolaisuuskieltoja ja asetettiin kaikenlaisia esteitä värvääjien tielle, niin siirtolaisagentit suorittivat tuloksellista työtä. Jos julkinen toiminta ei tuottanut tuloksia, niin silloin järjestettiin maanalaista siirtolaisten värväystä. Keski- ja Pohjois-Europan osat olivat niitä kohtia, joihin siirtolaisten värvääjät erikoisesti kohdistivat huomionsa.

Siirtolaisten värvääjinä käytettiin julkisessa elämässä hyvin tunnettuja henkilöitä ja näiden joukossa oli pappeja ja sotilaitakin. Niinpä esimerkiksi Lake Superior & Mississippi Railroad niminen rautatieyhtiö lähetti Minnesotasta ruotsalaisen sotilashenkilön eversti Hans Mattsonin Skandinavian maihin ja Suomeen. Eversti Mattson sai tässä tehtävässään niin suurta palkkaa, että yhtiö kerskaillen sanoi sen olevan "väittelyn ulkopuolella oleva asia". Eversti Mattsonilla oli sen lisäksi käytettävissä yhtiön rahaa niin runsaasti, että hänen kerrotaan syytäneen sitä oikealle ja vasemmalle ja saaneen huomattavia siirtolaisjoukkoja siirtymään yhtiönsä lahoitusmaille Minnesotaan. Näihin aikoihin saivat Cocato ja New York Mills, Minnesotassa, ensimmäiset suomalaiset siirtolaisensa.

Näinä aikoina tuli Pohjois-Europan maissa siirtolaisten Amerikkaan värvääjänä tunnetuksi myöskin pastori J. P. Trustin, joka Amerikkaan siirtymisen kuumetta levitti myöskin Suomessa. Eräässä kirjeessään yllämainitun rautatieyhtiön siirtolaistoimiston johtajalle tämä pastori sanoo, että *"tuloksena lentolehtisemme levittämisestä ja kahdenkymmenen siirtolaisen saattamisesta Amerikkaan 1870 luvulla on siirtolaisuus Suomesta v. 1873 muodostunut laajaksi ja suureksi."*

Samoihin aikoihin lähetti Michiganin valtiossa toimiva Quincy Mining Co. edustajansa Christian Taftesin siirtolaisten värvääjäksi Norjaan. Hänen tiedetään olleen matkalla jo v. 1864. Seurauksena taloudellisten olosuhteiden puristuksesta ja värvääjien kiihoituksesta lähtivät myöskin aikoinaan Norjaan siirtyneet suomalaiset Ruijan rannikolta matkalle paljon ylistettyyn kultalaan. He saapuivat pieninä joukkoina St. Petersburgiin, Minnesotaan, kesällä v. 1864. Se oli silloin Amerikassa suurten tapausten aikaa, sillä sisällissota oli parhaillaan käynnissä pohjoisen teollisuusvaltioiden ja etelän orjavaltioiden välillä. Ja sen lisäksi kaksi vuotta aikaisemmin kun Norjan suomalaiset saapuivat jokea pitkin lautoilla sauvomalla Minnesotaan, olivat Sioux-intiaanit nousseet kapinaan valla-

takseen takaisin ne maat, jotka heiltä oli väkivalloin ryöstetty. Tietenkin nämä tapaukset vaikuttivat hyvin voimakkaasti suomalaisten siirtolaisten mielentilaan ja heidän elämäänsä uudessa maailmassa, josta heille oli annettu niin kaunis kuva, mutta jonka elämän todellisuus heti pirstosi.

Näistä suomalaisista tiedetään kahden ottaneen osaa sisällissotaan. Heidän nimensä olivat Peeri Lahti ja Matti Niemi. Kumpikin palvelivat sodan loppuun saakka pohjoisvaltioiden armeijassa ja siis suorittivat velvollisuutensa myöskin siinä tehtävässä, josta suuri presidentti Lincoln sanoi, että "kansan hallitus, kansan kautta ja kansaa varten ei katoaisi pois maan päältä".

Erään tiedon mukaan ensimmäiset suomalaiset saapuivat Kuparisaarelle samaan aikaan kuin Minnesotaankin.

SIIRTOLAISUUS MUODOSTUU JOUKKOLIIKKEEKSI

Siirtolaisvärvääjillä oli Suomessa apunaan ne puutteelliset olot, joissa Suomen köyhempi väestö, varsinkin maalaisväestö, eli ja myöskin Amerikassa jo olleiden sukulaisten ja tuttavien kirjeet, joissa houkuttelevasti puhuttiin suurista palkoista, joita Amerikassa maksettiin ja jotka tarjosivat mahdollisuuden päästä oman talon omistajaksi. Ja vaikka elämä täällä ei ollutkaan mitään kullan puuveitsellä vuolemista, joksi sitä usein Suomessa kuviteltiin, niin joka tapauksessa se oli monin verroin parempaa kuin se elämä, johon Suomessa oli totuttu.

Edellä olemme jo maininneet parista aikaisemmin tänne saapuneesta ryhmästä. Samoina aikoina saapuivat ensimmäiset värvätyt suomalaiset myöskin Kuparisaarelle, jossa v. 1866 löydetty rikas kuparisuoni tarjosi ansiomahdollisuuksia. Kaivosyhtiöt lähettivät värvääjiään Norjaan ja myöskin Suomeen hakemaan voimakkaita työläisiä, jotka sopisivat hyvin raskaaseen kaivostyöhön. Ensimmäinen värvätty ryhmä, johon kuului 35 miestä, saapui Kuparisaarelle v. 1873. Sen jälkeen alkoi lisää väkeä virrata Norjasta ja Suomesta niin, että jo v. 1878 arvioitiin Kuparisaaren seuduilla olleen tuhannen suomalaista siirtolaista. Norjan suomalaisten Amerikkaan siirtyminen tarttui myöskin Tornionlaakson asukkaihin, jotka siirtyivät tänne Norjan kautta. Sitä kesti aina 80-luvun puoliväliin saakka, jolloin Perä-Pohjolassa syntynyt Amerikan kuume alkoi levitä Keski- ja Etelä-Pohjanmaalle ja sieltä hiljalleen kautta Suomen. Ensimmäinen siirtolaistilasto julkaistiin Yhdysvalloissa v. 1893 ja sen mukaan saapui mainittuna vuonna Suomesta tänne siirtolaisina yhteensä 9,117 henkilöä. Siirtolaisuus kohosi vuodelta, joinakin vuosina saapui vähän vähemmän kuin edellisenä vuotena, mutta yleisesti suuntana oli siirtolaisuuden nopeasti lisääntyminen. V. 1902 saapui Suomesta 23,152 siirtolaista, joka oli suurin määrä, mitä niitä saapui minkään muun vuoden aikana. V. 1928 se oli laskenut noin 5,400 henkilöksi ja siitä lähtien siirtolaisuus melkein kokonaan lakkasi siirtolaisuutta rajoittavien Yhdys-

valtain lakien takia. Mitään ehdottomasti tarkkaa tilastoa ei ole olemassa siitä, kuinka paljon suomalaisia siirtolaisia on aikoinaan saapunut Amerikkaan. V. 1920 arvioitiin Yhdysvaltain suomalaissyntyisten lukumääräksi 400,000 ja Canadassa arvioitiin olleen samaan aikaan 70,000 suomalaista. Varmuudella voidaan sanoa, että Yhdysvalloissa ei ole suomalaisten lukumäärä minään aikana kohonnut puoleen miljoonaan, vaikka Frank Altonen Suomen talvisodan aikana puhui "puolen miljoonan amerikansuomalaisen" nimessä.

Yhdysvaltain väenlaskun mukaan oli Yhdysvalloissa v. 1930 Suomessa syntyneitä yhteensä 142,478. Siitä lähtien lukumäärä on jatkuvasti vähentynyt.

SIIRTOLAISUUSTULVAA YRITETTIIN EHKÄISTÄ

On selvää, että Suomen vallassaolijat eivät katselleet hyvällä silmällä sellaista liikettä, joka vei maasta pois sen parhaita työvoimaa. Alussa yritettiin lohdutella sillä, että "se kansanaines, joka näin muuttaa, ennätää taas luonnollisen sikiämisen kautta kasvaa sijaan." Mutta kun siirtolaisuus alkoi viedä työvoiman pois eräiltä alueilta kokonaan, niin jopa nousi porvariston keskuudessa aika hälinä. Propagandakoneisto pantiin käyntiin ja se leimasi Suomesta pois siirtyneet ja sitä suunnittelevat kansalaiset huonoiksi aineksiksi, jopa isänmaan pettureiksi. Erikoisen törkeätä osaa tässä siirtolaisten parjaamisessa vei tunnettu kirjailija Johannes Linnankoski (Vihtori Peltonen). V. 1900 hän julkaisi kirjasen "Amerikkaan siirtymisestä", jossa ei säästetty sanoja. Hän merkitsi siirtolaisuuden uhkaavan muuttua "parhaimpaim voimaimme vaaralliseksi hupenemiseksi". Hän kieltäytyi näkemästä niitä kurjia olosuhteita, jotka saivat siirtolaiset etsimään parempaa elämää ja sokeasti julisti, että "kyllä suurimpana syynä siirtymiseen meidän maastamme on levoton, tyytymätön luonne". Hänen sanojensa mukaan kukaan ei koskaan saisi "jättää isänmaataan, vaikka täällä saisimme kärsiä mitä tahansa". Ja hän se oli, joka tuomitsemisessaan meni niin pitkälle, että suorastaan raivosi: ". . . niin kauan kuin meillä on oma lakimme, omat kielemme, oma uskontomme, niin kauan ei kukaan saa *pettää* isänmaataan ja omaa kansaansa muuttamalla täältä pois". Samanlaisia lausuntoja, joskaan ei juuri niin jyrkkiä, antoi Akseli-Järnefelt-Rauanheimo. Eivätkä ne sanat, joita kirjailija Juhani Aho käytti siirtolaisia tuomitessaan, olleet sen kauniimpia kuin Peltosen käyttämät. Vasta v. 1908 alkoi Suomen "sivistyneistön" piireistä nousta ääniä, joissa selitettiin, ettei Suomesta Amerikkaan siirtyneitä voida pitää minään isänmaan pettäjinä eikä "räyhästelevänä joukkiona", joksi "Laulu tulipunaisesta kukasta" teoksen kirjoittaja heitä kuvasi. Vuoden 1908 valtiopäivillä yhteiskuntapolitiikko Eero Erkko esitti siirtolaisuutta koskevan ehdotuksen, jossa sanoi, että "ainoastaan elinkei-

nojen kehittämislä sekä työn ja ansion saannin helpottamisella omassa maassa voidaan jotain siirtymisen vähentämiseksi vaikuttaa”.

Ja hän totesi: “Kylminä, osaksi vihamielisinä on tähän asti nähty tuon elävän virran valuvan ulos maasta, mutta mitään ei ole yritetty jottaakseen sitä jälleen takaisin kotoisille rannoille . . . ”

Niinpä siis, vaikka siirtolaisia kuinka herjattiin isänmaan pettäjiksi ja vaikka lapsilla laulattiin koulussa “Laps Suomen älä vaihda pois sun maatas ihanaa, sill’ leipä vieraan karvast’ ois ja sana karkeaa”, niin siirtolaisuus jatkui ja kasvoi, sillä sen pohjana olivat olevat olot, syyt syvemmällä kuin mitä herrat halusivat nähdä. Suomen työväenliike vasta alkoi kiinnittää huomiota näihin syihin ja sen perusteella antoi oikean selityksen siihen, miksi Suomen köyhä kansa pyrki Amerikkaan.

On merkillepantavaa, että Suomesta tänne siirtolaisina saapuneista suurin osa on lähtöisin maaseudulta ja maan pohjoisosasta. Ne olivat suuremmalta osalta loisia ja mäkitupalaisia, talollisten lapsia, torppareiden lapsia, talollisia ja lampuoteja ja torppareita. Yleisesti tunnettua on se nälkä ja kurjuus, mikä näihin aikoihin Suomen maaseudulla vallitsi ja suorastaan pakotti ihmiset lähtemään pakoon, jos aikovat henkensä säilyttää. Suomen alkeelliset maanviljelysolot, hallat ja kato-vuodet saivat aikaan sen, että myöskin tilallisia, maanomistajia, liittyi Amerikkaan matkustaviin. Niinpä vuosien 1893-1915 välisenä aikana siirtyi Suomesta Amerikkaan yli 11,000 maanomistajaa ja 63,000 heidän täysikasvuista lastaan. Vuosien 1901 ja 1911 välisenä aikana saapui Suomen maaseuduilta tänne yhteensä 144,676 henkilöä ja samaan aikaan saapui kaupungeista vain 23,523 henkilöä.

Vasta vuoden 1901 asevelvollisuuslain ja sitä seuranneiden asevelvollisuuslakkojen ja vuoden 1905 suurlakon ja Viaporin kapinan jälkeen alkoi poliittisia pakolaisia saapua siirtolaisina Suomesta Amerikkaan. Nämä kuitenkin muodostivat vain pienen osan siirtolaisten kokonaismäärästä, mutta ne yhdessä myöhemmin tulleiden kaupunkien teollisuustyöläisten ja luokkavalistusta saaneiden muiden työläisten kanssa muodostivat sen rungon, jonka ympärille Amerikan suomalainen työväenliike rakentui.

Asevelvollisuutta pakoon lähti Suomesta paljon miehiä. Amerikassa olleet sukulaiset lähettivät heille matkalippuja. Niinpä esimerkiksi Isossakyrössä kutsuttiin v. 1902 keväällä sotapalvelukseen 90 nuorta miestä. Vain 17 ilmestyi kutsuntapaikalle. Loput olivat lähteneet Amerikkaan.

MITÄ TARJOSI ELÄMÄ TÄÄLLÄ SIIRTOLAISILLE

Vaikka siirtolaiset olivatkin lähteneet Suomesta kurjaa elämää pakoon ja täällä löysivät parempaa toimeentuloa, niin kotimaan ikävä painoi heitä kaikkia. Köyhäkin koti oli kallis ja peloittava epävarmuus tulevaisuudesta,

joka aina häämötti mielissä raskaan raadannan keskellä, sai heidät aina muistelemaan taakse jäänyttä köyhää kotimaata ja siellä olevia sukulaisia ja omaisia.

Tätä koti-ikävää ja synnyinmaankaipuuta, joka jatkuvasti kyti siirtolaisten mielissä, kuvaa kaikkein kauniimminkin runoilijamme Aku Päiviö vuoden 1911 Vappu-julkaisussa julkaistussa runossaan "Synnyinmaan kaipaus". Poiminme tähän muutamia säkeitä tuosta kauniista runosta:

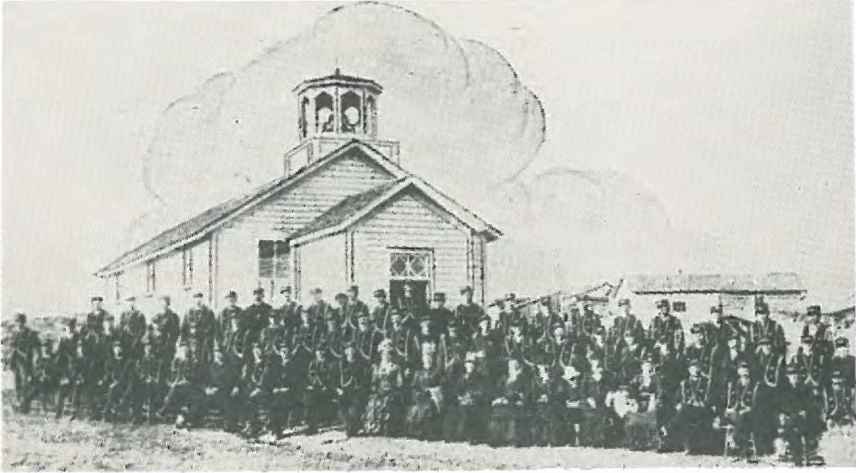
*Tuo on lohtu kulkijalla:
Kotimaa on kaikkialla!
Kaikkialla — moni jamaa —
maa on maata, luonto samaa,
maa on maata, vesi vettä,
suola suolaa, mesi mettä,
vuoret, laaksot, kukun tuoksu,
tuulet, pilvet, virtain juoksu*

*Hellin ääntä tyynnyttävää,
mutta tyytyä en saata,
muistan unta hymyävää,
kaipaen vanhaa synnyinmaata.*

*Synnyinmaata — pientä palaa,
salovetten rantaa siellä
ja mä hiivin sinne salaa,
siellä liikun lapsen miellä.*

*Hedelmiä, rypäleitä
kasvaa maa, min kuljen teitä.
"Maa on maata, vesi vettä" —
täällä enemmän on mettä.
Myönnän, myönnän, mutta miksi
karpalo ja kanervakin
mulle muuttuu kalliiksi
joskus kesken parhaitakin.*

Jokainen tänne saapunut tunsi pettymystä. Kokemukset työpaikoissa olivat päinvastaisia kuin miksi Amerikkaa oli kuvailtu. Amerikan raitti ei ollut kultasannalla sannoitettua. Kurjat olivat ne asunnot, joissa kaisosmiehet, metsämiehet ja rautateiden rakentajat asuivat. Elämä oli

Yksi kaikkein vanhimpia Amerikan suomalaisista otettuja kuvia lienee ylläoleva kuva. Taustalla nähdään jo ennen vuotta 1880 rakennettu suomalaisten kirkko Cariboussa, Wyomingissa. Edustalla nähdään suomalaisen raittiusseuran jäseniä v. 1880.

ankaraa ja kohtelu raakamaista. Tuskin muuli etelän plantaaseilla on milloinkaan saanut osakseen sellaista kohtelua, mitä saivat kieltätaimattomat työläiset Amerikan varhaisilla työmailla. Eivät olleet palkat sellaisia kuin luultiin. Työpäivät olivat pitkiä ja työ äärettömän raskasta. Sillä siirtolaiset ovat ne, jotka rakensivat Amerikan rautatiet, avasivat kaivokset ja kaivoivat esiin luonnon suunnattomat rikkaudet. Siirtolaiset ovat niitä, jotka rakensivat Amerikan mahtavat kaupungit ja avasivat sen laajat, metsien keskeltä raivatut pellot viljelykselle. Siirtolaiset olivat tervetulleita tänne silloin kun heitä kipeästi tarvittiin, mutta niin pian kun raskaimmat rakennustyöt oli suoritettu ja työvoiman tarvetta ei enää niin kipeästi ilmennyt, alettiin siirtolaisia katsella syrjäsilmillä. Ja juuri nykyään tämä siirtolaisväestön halveksuminen ja vihaaminen on saavuttanut huippunsa. Sitä todistavat sadat karkoitusjutut, joiden avulla siirtolaisväestön parhainta ja luokkatietoisinta ainesta vainotaan.

* * *

Suomalaisten siirtolaisten sijoittuminen Yhdysvalloissa on ulottunut niin laajoille alueille, että heitä löytyy vieläkin melkein kaikista Yhdysvaltain valtioista. Pysyviä suomalaisten astuskeskuksia syntyi itäisten valtioiden paikkakunnille ja toisia alkoi siirtyä keski- ja länsivaltioihin,

joissa samoin syntyi pysyväisiä asutuksia, vieläpä, varsinkin keskivaltioissa, monet paikkakunnat saivat oikean suomalaisen nimenkin ja kantavat sitä vielä tänäänkin. Aikoinaan näyttää etelävaltioissakin olleen jonkin verran suomalaisia, varsinkin Floridassa, mutta sitten näyttää heidän lukumääränsä siellä vähentyneen, kunnes taas toisen maailmansodan jälkeen alkoi Floridaan sijoittua suomalaisia suuremmassa määrässä.

Työmarkkinat ovat vetäneet suomalaisia eri puolille maata. Aikaisemmin tänne saapuneet käsityöläiset tavallisesti jäivät idän kaupunkeihin. Paljon suomalaisia räätäleitä saapui aikoinaan New Yorkiin, Bostoniin, Buffaloon, Clevelandiin, Chicagoon ja Canadian puolelle. Näistä kaupungeista ne ovat jakautuneet suurempiin kaupunkeihin kautta maan.

Idän rannikkokaupunkeihin jäivät myöskin ne suomalaiset merimiehet, jotka jättivät laivansa ja lähtivät etsimään parempia elämisen mahdollisuuksia.

Tuhansia suomalaisia tyttöjä saapui perhepalvelijoiksi Amerikkaan ja sijoittuivat New Yorkiin ja muihin suurempiin kaupunkeihin. Heitä oli saapunut jo vuoteen 1912 mennessä niin paljon, että Amerikan Suomalaisen Sosialistijärjestön edustajakokouksessa keskusteltiin perhepalvelijain järjestämiskysymyksestä. "He saavat pientä palkkaa ja tekevät pitempiä työpäiviä kuin yleensä miehet", sanotaan edustajakokouksen pöytäkirjassa. Vielä lisätään, että "harvoin tässä maassa syntynyt työläinen alentuu palvelijan ammattiin, tehden ennen työtä 3 ja 4 dollarin viikkopalkalla, joka ei hänelle anna edes kunnollista ravintoa, puhumattakaan muista elämäntarpeista. Palvelija on toisin sanoen kotiorja, jota isäntänsä saa mielinmäärin käskeä ja kohdella". Vaikka sellainen elämä odotikin heitä, niin silti Suomestakin saapui paljon tyttöjä perhepalvelijoiksi Tätä tänne saapumisen intoa laimensi hiukan tieto erään suomalaisen palvelijattaren kohtalosta. Matkalla viemään kirjettä postilaatikkoon hän katosi eikä tiedetä mitä hänelle tapahtui. Yleensä arvellaan hänen joutuneen valkoisten orjakauppiaiden uhriksi. Suomen sanomalehdet kirjoittivat tästä tapauksesta ja kuvasivat kaamein värein Amerikan elämää ja se varmasti sai monen tytön epäröimään kun hänelle puhuttiin Amerikkaan menosta.

Raskaan työn tekijöitä tarvittiin enemmän Yhdysvaltain johtavilla teollisuusseuduilla ja niillä alueilla, joissa tuotettiin raaka-aineita teollisuutta varten. Ne vetivät suomalaisiakin raatajia puoleensa. Suomalaisia siirtyi työskentelemään Gardnerin tuolitehtaisiin, Fitchburgin ja Maynardin kutomoihin, Worcesterin rautatehtaisiin ja muihin Massachusettsin teollisuuskeskuksiin. Osa sijoittautui Rhode Islandin kutomoihin. Paljon suomalaisia sijoittui kivenhakkureiksi Uuden Englannin valtioihin. Vuoden 1895 paikkeilla, jolloin Fitchburgissa, joka tunnetaan suurena suomalaisten asutuskeskuksena, oli vain 25 suomalaista, oli "Kiihin niem" juurella sijaitsevaan Gloucesteriin syntynyt suuri suomalainen väestökeskus, jossa sanottiin silloin olleen 3,000 suomalaista.

Suomalaisten askeleet johtivat myöskin Mainen valtioon, jonka kivilouhimot, metsätyömaat ja sahalaitokset kutsuivat voimakkaita työkäsiä. Sinnekin syntyi suomalaisasutuksia, jotka ovat säilyneet näihin aikoihin saakka. Paljon suomalaisia oli aikoinaan Vermontin ja New Hampshiren kivilouhimoissa ja teollisuuksissa ja pysyväisiä asuntokeskuksia synti sinnekin.

Tunnettuja suomalaisten työpaikkoja olivat aikoinaan Pennsylvanian peltimyllyt. Jäännöksiä suurista suomalaiskeskuksista on vielä Glassportissa, Monessenissa, New Castlessa, Cannonsburgissa ja Youngstownissa, vaikka Suomessa syntyneiden lukumäärä on melkein olemattomiin huvennut kuolemantapausten ja muille paikkakunnille muuttamisen seurauksena. Suomalaisia hiilenkaivajia työskenteli aikoinaan huomattava määrä Daisytownissa ja muutamia on siellä vielä jäljellä tästä vanhasta mainirijoukosta. Wilkes-Barreen myöskin sijoittui huomattava määrä suomalaisia kaivostyöläisten perheitä.

Mutta jo paljon aikaisemmin syntyi vieläkin suurempia suomalaiskeskuksia Erie-järven rantakaupunkeihin Ohion valtiossa. Huomattava määrä suomalaisia asuu vieläkin Conneautissa, Fairport Harborissa ja Ashtabula Harborissa. Ensimmäinissä valittiin kerran suomalainen nainen kaupungin pormestariksi.

Ashtabula Harbor on yksi vanhimpia suomalaisasutuksia. V. 1872 saapuivat sinne ensimmäiset suomalaiset, 25 miestä, jotka oli värvätty Isostakyröstä, Ylistarosta ja Kälviältä. Siihen aikaan purettiin Minnesotasta tuotu rautamulta käsivoimalla laivoista satamiin ja tätä voimia ja sitkeyttä kysyvää työtä suorittamaan tuotettiin Suomesta työläisiä. Osa näistä työläisistä matkusti aina talveksi Suomeen ja palasivat takaisin keväällä, jolloin jäät olivat sulaneet järvistä ja laivaliikenne alkoi. Tuhansia suomalaisia on työskennellyt rautamalmilaivojen purkamisessa ja malmin juuniin lastaamisessa. Mutta sitten kun uudenaikaiset koneet ottivat työläisten paikan menettivät tuhannet raskaan työn tekijät työpaikkansa ja joutuivat etsimään muita työmaita. Nykyään suuret rautamalmilaivat puretaan suurten koneiden avulla parissa tunnissa.

Rautamalmilaivojen purkajien elämää kuvaa Kalle Potti kirjassaan "Iloinen Harbori". Raskaan ja yksitoikkoisen työn vaikutelmaa yritettiin virkistää väkijuomilla. Kansallisinto ja viha muita kansallisuuksia kohtaan puhkesi ilmi tappeluissa irlantilaisien kanssa. Suomalaiset lapiomiehet olivat kuuluisia ei ainoastaan hurjasta työvimmastaan, vaan myöskin tappeluhalustaan. Rafael Engelberg mainitsee kirjassaan "Suomi ja Amerikan suomalaiset", että näiden karkeiden työläisten ohella oli Amerikan suomalaisille seuduille saapunut "sivistyneitäkin ihmisiä". Nämä "sivistyneet" perustelivat seurakuntia ja raittiusseuroja, mutta niiden vaikutus ei näytä vähemmässäkään määrässä tuntuneen, sillä elämä Harborissa jatkui yhtä "iloisena", kertoo Potti kirjassaan. Raittiusseura pantiin "istumaan" silloin kun miehille tuli jano ja pastorin valmistamalle herraneh-

toolliselle mentiin vain siksi, että raittiusseuran "seisoessa" ei voitu ryyp-
pyä saada muualta. Kun pastori nuhteli miehiä siitä, että nämä kolaut-
tivat "Kristuksen verta" vähän liian runsaasti "dinerpeilistä", joka palveli
ehtoollisviinipikarin virkaa, niin lapiomiehet huomauttivat, että antakoon
pastori seuraavalla kertaa viiniä tikulla, ettei tarvitse sellaista nuhdesaar-
naa pitää.

Suomalaisasutuksia syntyi myöskin Amerikan terästeollisuuden kes-
kukseen Pittsburghiin, autoteollisuuden keskukseen Detroitiin ja Chica-
goon ja niitä lähellä oleviin kaupunkeihin. Tuhansia suomalaisia saapui
Detroitiin Ylä-Michiganista, jossa kuparikaivoksien ehtyminen vähensi
ansiomahdollisuuksia. New Yorkin kaupungin rakennusteollisuus tarjosi
sen alan työläisille työtä ja paljon suomalaisia saapui eri puolilta maata
New Yorkiin ja sen lähikaupunkeihin kirvesmiehiksi ja puusepiksi. Rak-
kennustyömaille on vallinnut ja vallitsee edelleenkin ankara keskinäinen
työkilpailu ja siinä suomalaiset ovat pitäneet puolensa.

Baltimoreen, Marylandin valtiossa, syntyi suomalainen asutus vuosi-
sadan alkupuolella. Paljon peltimyllytyöläisiä saapui sinne Warrenista,
Ohiosta, jossa he joutuivat mustallelistalle uniotoimintansa takia.

Aikaisemmin olemme maininneet, miten rautatie- ja kaivosyhtiöt vär-
väisivät työvoimaa aina Suomesta saakka. Miten haluttuja olivat suoma-
laiset, käy ilmi ilmoituksesta, jonka eräs keskivaltioiden rautatie osoitti
suomalaisille. Siinä sanottiin:

"TYÖMIEHET HUOMATKAA

*500 suomalaista rautatietyöläistä halutaan. Palkka \$2.25 päivältä.
Ruoka maksaa \$4.00 viikolta. Maksupäivä jokaisen kuukauden 20
päivänä ja sen lisäksi se voidaan vetää silloin kun halutaan. 8 uutta
asuntoa. Kaikkiin kirjaisin vastataan suomenkielellä."*

Kuparisaaressa saapui joukottain työläisiä Pohianmaalta ja viime vuosi-
sadan lopulla tiedetään Calumetissa olleen 6,000 suomalaista. Suoma-
laisia työläisiä on kauan työskennellyt Ylä-Michiganin rautakaivoksilla,
Gogebicin, Ironwoodin, Wakeliieldin ja Marquetten ja Soon alueilla.
Kukapa Amerikan suomalainen ei tuntisi sellaisia paikkakuntien nimiä
kuin Ishpeming, Negaunee ja Marquette, joihin jo varhain syntyi suo-
malaisia asutokeskuksia. Michiganissa on suomalaisten lukumäärä aina
ollut suurempi kuin muissa valtioissa. Vuoden 1940 väenlaskun mukaan
Michiganin valtion suomalaissyntyisten lukumäärä oli 63,671.

Samana vuonna oli Wisconsinin valtiossa, jonka suomalaisten elämästä
kerromme farmareita koskevassa luvussa, 12,435 suomalaista asukasta.
Mainittakoon vertailun vuoksi, että samana vuonna oli suomalaisten luku-
määrä tärkeimmissä valtioissa seuraava: Minnesota 54,252, Washington
19,899, Massachusetts 23,196, New York 24,721 ja California 16,858.

Minnesotan ensimmäiset suomalaiset asukkaat olivat, kuten aikaisemmin

jo olemme maininneet, maanviljelijöitä. Jo varhain sijoittui suomalaisia myöskin Minneapolisin lähetyville. Mutta suurin suomalainen siirtolaisuus kohdistui Minnesotan rauta-alueelle, jonka rikkauksia kahmaisemaan ryhtynyt pääoma tarvitsi juuri sellaisia kovakouraisia työläisiä kuin olivat suomalaiset. Huomattavia suomalaisasutuksia syntyi sellaisille paikkakunnille kuin Ely, Virginia, Hibbing, Evelet, Crosby, y. m. Jo viime vuosisadan loppupuolella tiedettiin Elyssä olleen tuhannen suomalaista asukasta.

Ankaraa työtä kestävien työläisten tarve kuljetti suomalaisia siirtolaisia yhä kauemmaksi länteen päin. Noin tuhannen suomalaista työskenteli aikoinaan South Dakotan länsirajalla sijaitsevan "Mustien kumpujen" kulta- ja hopeakaivoksissa, joissa työläisten kertoman mukaan palkat olivat kohtuullisia, mutta työ tietenkin äärettömän raskasta.

Monia vuosikymmeniä tiedetään suomalaisten kaivaneen kivihiihtä Montanassa ja Wyomingissa. Viimeksimainitun valtion suomalaisten elämästä kirjoittaa Rock Springsissä asuva Sam Martin m. m. seuraavaa:

Wyoming tuli varsinaisesti tämän maan työnrintamalle vasta silloin kun alettiin rakentaa ensimmäisiä yli maan ulottuvia Union Pacific ja Central Pacific rautateitä. Noilla radoilla tarvittiin kivihiihtä polttoaineena ja sitä löytyi runsaasti aivan radan varrelta Wyomingissa.

Ensimmäiset kivihiihlikaivannot avattiin v. 1868 Rock Springsissä ja Carbon-nimisellä paikkakunnalla. Kaivostyöläisten olot ja työsuhteet olivat kurjat. Kun työläiset, joiden joukossa oli jo silloin suomalaisiakin, yrittivät parantaa olojaan, tuotiin työpaikkoihin kiinalaisia työläisiä. Kun lisää kiinalaisia työläisiä tuotiin työpaikkoihin ja olosuhteet sitä mukaa kurjistuivat, syntyi sen seurauksena verinen rotukahakka, jossa useita kiinalaisia ammuttiin kuoliaaksi, heidän kaupunginosansa poltettiin ja onnettomat kapitalistisen ahneuden uhrin ajettiin aavikolle. Vaikka kaivostyöläisten sen aikuinen järjestäjä John L. Lewis varoitti yhtiöitä kansallisuuksien toisiaan vastaan yllyttämisen seurauksista, niin kaivosyhtiöt siitä huolimatta toivat 500 uutta kiinalaista kaivosalueelle ja työläisten järjestämisliike lyötiin alas pitkiksi ajoiksi.

"Kiinalaiset olivat tehneet tehtävänsä," kertoo Martin, *"mutta ei heistä ollut heikon ravintojärjestelmänsä vuoksi siihen kovaan työhön, jollaista kivihiihden ilman koneita kaivaminen oli. Juuri näihin aikoihin alkoi siirtolaisuus suuremmassa määrässä suuntautua Euroopasta Wyomingiin ja mukana saapui enemmän suomalaisiakin työläisiä. Maanviljelysalueilta lähteneinä ja kovaan raadantaan tottuneina, terveinä ja voimakkaina miehinä, pää täynnä katekismussivistystä eikä siis kovin paljon vaativaisina nämä suomalaiset olivat erittäin haluttuja, jopa siinä määrin, että hiihtyhtiö parikin kertaa kustansi erikoisen agentin näitä työläisiä Suomesta värväämään. Työ oli urakkatyötä ja työpäivä 10-tuntinen. Pirullisin västaus oli myrkyllinen ilma. Se oli toisinaan niin sakeata, että öljylamppu ei ottanut palaakseen. Loukkaantumisia ta-*

pahtui yhtenä ja yhtiö kuittasi ne sillä, että maksoi dollarin ja vapautui siten edesvastuusta. Tuhoisia kaivosräjähdyksiä tapahtui ja sadat työläiset menettivät niissä henkensä (Myöhemmässä luvussa kerromme kamalasta kaivosonnettomuudesta, jossa sai surmansa 269 kaivosmiestä, joista suomalaisia oli 96). Asunto-olot olivat kurjat. Rock Springsissäkin huomattava osa työläisistä asui ojanäyräeseen kaivetuissa kuopissa. Boorditalot olivat tupaten täynnä ja likainen saastutettu vesi levitti lavantautia, joka vei runsaasti uhreja joka vuosi."

Täten kuvaa Sam Martin Wyomingin ensimmäisten suomalaisten hiihenkaivajien elämää.

Työmies-lehden kirjeenvaihtaja Emil Salo, joka asuu Hannassa, Wyomingissa, selostaa, että v. 1869, jolloin Wyomingissa toimitettiin ensimmäinen väenlasku, oli Carbon kaivosalueella huomattava määrä suomalaisia, joita oli tullut itä- ja keskivaltioista sekä suoraan Suomesta. Arvion mukaan suomalaisia oli Carbossa vuonna 1880 noin 150 tai 200. Kun Carbon alueen kaivokset suljettiin v. 1901, joutuivat työläiset muuttamaan muille paikkakunnille. Suomalaisista osa siirtyi Hannaan ja osa meni maanviljelijöiksi South Dakotaan. Carbonnin kivihiihikaupunki autioitui niin että v. 1907 jälkeen siellä ei ole ollut ainoatakaan asukasta.

Kun palautamme mieliin Butte Cityn, josta myöskin niihin aikoihin muodostui suomalaisten keskus, siirrymme näiden kuparinkaivajien parista yhä kauemmaksi länteen, mutta asutokeskuksia jälkeensä jättäen Utahin, Coloradon, Nevadan ja Idahon ja ennenmainittujen Montanan ja Wyomingin paikkakunnille. Niinpä ehtivät suomalaiset mahtavan Columbia-joen rannoille ja sen hedelmällisiin laaksoihin, joihin raivasivat itselleen omenatarhoja ja karja- ja viljafarmeja. Mahtavat lännen metsät saivat suomalaisista oivallisia metsämiehiä. Monta komeata punapuuta ja Douglas-honkaa on kaatunut suomalaisten metsämiesten iskuista. Paljon suomalaisia työskenteli aikoinaan lännen sahalaitoksissa, mutta nuoremmen polven hävitessä siirtolaisuusrajoitusten takia suomalaisten keskuudesta, tässä maassa syntyneitä suomalaisia lukuunottamatta, on suomalaisten metsämiestenkin joukko hvennut. Mutta eivät suomalaiset lännelläkään luopuneet niistä ammateista, joissa heidän erikoinen kuntonsa oli tullut todistetuksi. He ryhtyivät kaivamaan kivihiihiltä Washingtonin valtion kaivosalueilla. Astorian kalastuskaupungista Oregonissa muodostui jo niihin aikoihin yksi Amerikan suurimpia suomalaiskeskuksia, jossa suomalaisten lukumäärä on aina ollut useita tuhansia. Ensimmäisten suomalaisten sinne tulosta ei ole mitään varmoja tietoja, mutta arvellaan sen tapahtuneen vuoden 1873 vaiheilla. He ryhtyivät siellä kalastajiksi ja siitä lähtien onkin siitä kehittynyt monien suomalaisten toimeentuloala.

Californian ensimmäiset suomalaiset asukkaat olivat merimiehiä. Idästä siirtyi suomalaisia murtimotyöläisiä Californiaan. Ja niin suomalaista työkansaa alkoi pian löytyä senkin valtion useista osista.

TEOLLISUUSTYÖLÄISISTÄ MAANVILJELIJÖIKSI

*“Niin musta on, musta on manalan yö,
josta mä leipäni haen.
Kapitaali mun orjakseen ostanut on,
käsiwarten’ ja verenikin.*

*... mä kiroan valtoja tyrankien
ja vapautta ikävöitsen.”*

Suomalaisten kaivosmiesten laulussa, joista nuo säkeet on lainattu, kuvastuu se synkkyys, joka peitti ei vain manalan yössä työskentelevien, vaan kaikkien palkkatyöläisten elämän taivasta. Mutta erikoisen kauhistuttava oli kaivosmiesten kohtalo ja se sai heidät etsimään ulospääsytietä johonkin parempaan. Alussa raskaskin työ tuntui keveältä, kun palkkarahoja laskettiin Suomen markkoissa. Ehkäpä toiset hautoivat takaisin Suomeen menoa ja oman maatilan ostamista. Toisten mieliä kiinnosti maanviljelijäksi Amerikkaan asettuminen. Mutta vuosia kestänyt raadanta alkoi rasittaa nuorempiakin työläisiä niin, että oli pakko ryhtyä ajattelemaan jotakin, jonka arveltiin olevan vähän helpompaa. Niin syntyi ajatuksia maanviljelijäksi ryhtymisestä. Kiristyvää riisto ja työnantajien ahneuden lisääntyminen sitä mukaa kuin maa tuli rakennettua ja sijoitusmahdollisuudet pienentyivät jouduttivat työläisten päissä elävien maalemuuttosuunnitelmien täytäntöönpanoa. Työpaikkain väheneminen myöskin oli kannustajana.

Varsinkin kaivosmiesten turvaton elämä, alituinen tieto siitä, että tämä saattaa olla viimeinen päiväni, kiihoitti toisille aloille siirtymiseen. Siihen aikaan tapahtui kauhistuttavia kaivostapaturmia, joissa suomalaisiakin työläisiä kuoli kymmenittäin. V. 1900 tapahtui Scofieldissä, Utahissa kaivosräjähdys, jossa kuoli 63 suomalaista kaivos miestä. Viisi vuotta myöhemmin pieni suomalainen kaivosväestö joutui murheen valtaan Burnettissa, Washingtonissa. V. 1903 tapahtui kuitenkin kaikkein kamalin kaivosmurha, joka Wyomingissa vaati uhrikseen 96 suomalaista kaivos miestä, kaikki alle 25-vuotiaita, suurissa toiveissa lännen kultalaan saapuneita siirtolaisia. Näiden miesten elämää ja kaipauksia kuvaa Emil Salo seuraavasti:

“Työhön hiilikaioksissa aletaan enimmäkseen sinä mielessä, että kun nyt tässä vähän tienaan, niin sitten menen ja ostan maapalan ja laitan oman kodin ja niin olen vapaa mies. Kaikki näyttää menevän hyvin tässä verrattain nuoressa kaivoskylässä. Mutta sitten yhtäkkiä tapahtuu jotakin kauheata. Ollaan juuri valmistamassa mmamme vapausjuhlan (Itsenäisyyspäivän, heinäkuun neljännen päivän) viettoa,

kun Hannaa kohtaakin katastrofi. Kesäkuun 30 päivän aamulla v. 1903 miehet laskautuvat kaivantoon niinkuin ennenkin, mitään pahempaa aavistamatta. Kello 10 aikana aamupäivällä tapahtuu kaamea räjähdys kaivoksessa numero ensimmäinen. Aavistaen, mitä on tapahtunut koko kylän väestö rientää kaivosaukalle. Näky on sääliittävä. Aidit, vaimot, lapset ja siskot itkevät. Kaikilla elää sydämessä toivo, että heidän omaisensa on jäänyt henkiin, vaikka samalla kertaa tiesivät, että kukaan ei sieltä hengissä tule takaisin. Kaiken kesää tuotiin ruumia ylös kaivoksesta. Vasta usean kuukauden jälkeen saatiin maanpäälle 269 ruumista. Yhteensä 269 miestä silpoutui kuoliaaksi tässä kamalassa räjähdyksessä ja niistä oli suomalaisia 96.”

Mitään turvallisuuslaitteita ei ollut senaikaisissa kaivoksissa. Mitään lakeja ei ollut suojelmassa kaivosmiehiä — eikä tämä tilanne ole paljon parempi vielä tänäänkään.

Jo niin aikuisin kuin v. 1887 kuoli 12 suomalaista kaivosmiestä Ishpemingin kaivosonnettomuuksissa. Näiden suurempien onnettomuuksien ohella suomalaisia kaivosmiehiä kuoli yksittäin ja kaksittain, mutta näistä pienemmistä tapaturmista ei mainittu suurilla sanomalehtiotsikoilla.

On selvää, että nämä kamalat kaivosmurhat levittivät kauhua kaivosmiesten perheiden keskuuteen. “Kaikkein onnellisin on se, joka saa tehdä työtä omalla maallaan”, kirjoitettiin kaivostapaturmien johdosta New York Millsissä, Minnesotassa, siihen aikaan ilmestyneessä “Aamurusko” nimisessä lehdessä.

Kaiken ohella maa-agentit alkoivat houkutella suomalaisia maanviljelijöiksi. Samoin tekivät rautatieyhtiöt, jotka halusivat asuttaa rautateidensä varrella olevat laajat maa-alueet, jotka ne olivat saaneet lahjaksi hallitukselta. Tästä kertoo Brantwoodin, Wisconsinin ja lähiympäristön varhaishistoriaa selostava suomalainen, joka on unhoittanut liittää kirjoitukseen nimensä, sangen kuvaavasti seuraavaa:

“Kun viime vuosisadan jälkipuoliskolla ensimmäiset uudisasukkaat saapuivat näille alueille, niin ainoa rautatie täällä oli Wisconsin Central, joka kulkee Prentisessä pohjoiseen ja etelään. Kun mainittu rautatie valmistui liikenteelle noin 90 vuotta sitten, luovutti hallitus suuret maa- ja metsäalueet molemminpuolin rautatietä rautatieyhtiölle sillä ymmärryksellä, että yhtiö hankkii asukkaita näille alueille. Tällöin saapuivat ensimmäiset uudisraivaajat, jotka olivat ruotsalaisia ja saksalaisia ja hankkivat itselleen hallituksen maita “Homestead” oikeudella. He rakensivat kämpän maalleen ja kun lähimmät kauppalat olivat Prentice ja Ogema, täytyi heidän kantamalla kuljettaa ruoka-, y.m. tarpeensa kinttupolkuja myöten sieltä näihin metsäpirtteihin.

Mutta vasta sen jälkeen kun Soo Line rautatie rakennettiin v. 1886 alkoi uudisasukkaiden lukumäärä huomattavasti lisääntyä. Suurimpana tekijänä siihen oli se, että täällä oli suuret ja mahtavat aarniometsät, joissa puutavaraparonit näkivät mainion riistomahdollisuuden. Ne alat-

tivat kiireellisesti metsänhakkuun ja sitä seurasi sahamyllyaikakausi näillä ympäristöillä ja näinollen suuri määrä työläisiä kulkeutui näille seuduille ja monet jäivät pysyväisesti paikkakunnalle.

Tämän yhteydessä sopinee mainita, että ainoa puulaji, mikä näinä varhaisina aikoina kelpasi lautatararaksi ja jolla siis oli markkina-arvoa, oli mänty ja niistäkin vain parhaimmat. Hemlockista kelpasi vain kuori (parkki), josta maksettiin Prenticen nahkatehtaalla 5 dollaria koordista.

Ainoa vetojuhta metsätöissä näinä aikoina oli härkävaljakko. Pitkienkin matkojen takaa näillä hidaslukkeisilla luontokappaleilla ajettiin tukit päämääräänsä.

Melkein heti sen jälkeen kun ensimmäiset suomalaiset uudisasukkaat olivat tänne saapuneet, tuli heidän kintereillään myöskin n.s. 'gentlemanni'-farmareita, jotka alkoivat toimia välimiehinä maayhtiöiden ja maata haluavien asukkaiden välillä, siis maa-agentteina. Ja vaikka näiden agenttien lukeura loppuikin täällä hyvin lyhyeen, saivat he kuitenkin sen aikaan, että tämä pieni kyläkunta hyvin nopeassa tahdissa tuli kansalaistemme keskuudessa tunnetuksi kautta Yhdysvaltain. Annettunpa tälle aivan aito isienmaata muistuttava suomalainen nimikin, nimittäin Uusi Savo ja ennenpitkää viestit vierivät lähelle ja kauaksi, kertoen ylistelevässä äänilajissa Uuden Savon halpahintaisista aarniometsistä, hedelmällisestä (tietysti aivan kivettömästä) maaperästä, terveellisestä ilmanalasta, missä linnutkin visertelevät ja metsän kaikkien vastaa aivan samoin kuin synnyinmaammekin Savon sydämessä. Ja tämä Uuden Savon mainostus ei suinkaan mennyt hukkaan.

Vuosisadan vaihtuessa siirtyi tänne heimomme jäseniä jokaiselta ilmansuunnalta. Useita tuli Michiganin rautakaivosalueilta, itävaltioiden myllyistä ja tehtaista, lännen hiilikämpiköiltä ja muualta.

Erikoisen maininnan ansaitsee se joukkue, joka Wyomingista asti hevoskyydillä matkusti tänne Brantwoodiin. Matka kesti noin 7 viikkoa ja kun ottaa huomioon, että tiet olivat siihen aikaan perin kehuja, niin on hyvin helppo ymmärtää, että tällä joukkueella täytyi ennenkaikkea olla hyvänlainen annos suomalaista sisua matkaeväänä.

Että tiet siihen aikaan olivat vielä jonkinlaisia häränpolkuja, todistaa kai sekin, kun ainoat kärryt, mikä silloin olivat Brantwoodissa, olivat rakenteeltaan niin primitiiviset (alkuperäiset), että niissä oli yksipuiset pyörät. Näiden ensimmäisten kulkuvälineiden onnellinen omistaja kuuluu olleen Joonas Kangas."

Sellaisissa oloissa ja mielialoissa alkoi suomalaisten maanviljelijöiksi siirtyminen. Kuinka katkeria olivat heidän pettymyksensä olleet ja kuinka suurta osaa ne veivätäkään heidän sitkeissä päätöksissään, että jotakin muuta on yritettävä, sitä kuvaa Työmiehen Joulussa v. 1907 julkaistu kirjoitus "Amerikasta Suomeen". Kirjoittaja sanoo siinä:

“HANCOCKISTA NEW YORKIIN

Se oli heinäkuun 3 päivä kun lähdin Hancockista. Olin elämäni suuttunut ja vihainen koko maailmalle. Amerikka oli käynyt ahtaaksi; se oli 8 vuotta milkonut elämäni, hikeäni, vertani ja antanut palkkioksi kaamean kuvan kaivoksista, missä työmiesten hiki ja veri alituisesti vuotaa, missä alituisesti aivot murskaantuvat, raajat katkeilevat ja selkärangat murtuvat; kapakoista, missä voimakas nuorukainen hukuttaa ikävänsä vaahtoavaan olutläsiin ja kesken aikojaan riutunut työnorja, jonka valtasuoni jo melkein on lakannut sykkimästä, nojaa pakoittavat aivot pöytää vasten katsellen veristynein silmin elettyyn elämäänsä, joka on täynnä pettymystä ja tuskaa. Sünäpä se perintö, ainoa lahja, minkä rikas tasavalta suvaitsi minulle antaa.”

Työttömyyden uhka myöskin kannusti maalle muuttamiseen. V. 1903 syyskuulla kirjoitti eräs Marengossa asunut suomalainen: “Paljon ihmisiä on muuttanut Marengoon ja ryhtynyt farmareiksi ja minun mielestäni on tämä viisas teko heidän taholtaan. Kaivoksissa vähennetään toimintaa jatkuvasti. Viime vuonna nostetut malmikasat ovat koskemattomina.”

Suomalaisten sosialistien taholta asetuttiin aikoinaan vastustavalle kannalle koko maallemuuttamiseen nähden. S. S. Järjestön edustajakokous v. 1906 käsitteli kysymystä ja osoitti, ettei maaseudulle painuminen tuo työläisille lopullista pelastusta tukalasta tilastaan. Samalla varoitettiin keinottelijoista ja maa-agenteista, jotka käyttävät maallemuuttokuumetta hyväkseen ja huiputtavat farminostajia. Samalla osoitettiin, että amerikkalainen maanviljelys tarvitsee erikoista ammattitaitoa ja pääomia, joita siirtolaisuomalaisilla ei ole voidakseen menestyä. Vielä sanotaan edustajakokouksen lausunnossa, että “kaikilla suomalaisilla ei ole halua ryhtyä farmareiksi, vaikka ovatkin köyhiä.”

Suomalaiset papit ja heidän sanomalehtensä sen sijaan rohkaisivat ihmisiä muuttamaan maalle. Nähtävästi ne laskivat, että suomalaiset työläiset voidaan pitää poissa nousevan työväenliikkeen riveistä siten, että heidät saatetaan maaseudun yksinäisyyteen pappilain ja kirkkojen juurelle.

Kaikesta huolimatta suomalaiset kaivosmiehet, murtiraotyöläiset, metsätyöläiset, rautatie- ja satamatyöläiset, kalastajat, tehdastyöläiset ja yksinpä New Yorkin ja muiden suurkaupunkien kirvesmiehet alkoivat joukottain siirtyä farmareiksi. Alkoi ilmestyä suomalaisia farmiseutuja Minnesotaan, Wisconsiniin, New Yorkin valtioon, Uuden Englannin valtioihin ja länsivaltioihin, Dakotaan ja syntyipä suomalainen osuusfarmikin Georgian valtioon. Kartalle ilmestyi suomalaisia paikkakuntien nimiä, sellaisia kuin Suomi, Toimi, Toivola, Kattilajoki, Palo, Mäkinen, Esko, Alanko, Alavus, Onnela, Kalevala, Salo, Heinola, Susijärvi, Lehtijärvi, Uusi Savo, Uusi Vaasa, Oulu, Väinö, y.m.

Jättiläismaisten avokaivantojen työläisistä, joiden paikan uudenaikaiset koneet ottivat, tuli Minnesotan farmialueiden asukkaita. Entisiä kai-

vosmiehiä asettui myöskin Dakotan vainioille vehnäfarmareiksi. Länsirannikolle syntyi suomalaisten omena-, vehnä- ja siipikarjatalouksia ja myöskin karpaloviljelyksiä. Suomalaisten maanviljelysyhdyskuntia syntyi myöskin useita Uuden Englannin valtioissa. Fitchburgin ympäristö Massachusettsissa tunnetaan huomattavana suomalaisena farmialueena. Samoin Unionin seutu Mainessa. Suuri suomalainen siipikarjanviljelysalue syntyi Brooklynin ympäristöön Connecticutin valtiossa. Pienempiä suomalaisia farmiseutuja on myöskin Rhode Islandin, Vermontin ja New Hampshiren valtioissa ja karpaloviljelystä suomalaiset harjoittivat Massachusettsin karpalomailla.

Tämän maan ensimmäisten suomalaisten asuinseudutkin ovat saaneet takaisin suomalaiset asukkaansa. Pienempi suomalainen väestöryhmä on asettunut asumaan New Jersey'n eteläosassa Mullikkajoen rannalle, joka vieläkin kantaa vanhaa nimeään muistona niistä ajoista, jolloin ensimmäiset suomalaiset saapuivat Delaware-joen laaksoon vuoden 1638 paikkeilla. Delawaren ja Marylandin valtioiden rajaseudulle on myöskin syntynyt suomalaisten siipikarjanviljelysalue.

Tyypillinen suomalaisista farmialueista on Spencerin ja Van Ettenin alue, jonka synnystä kerromme tässä vähän laajemmin.

Näille alueille, jotka käsittävät New Yorkin valtion Tompkins, Tioga ja Chemung kaunit, alkoi suomalaisia saapua vuoden 1910 paikkeilla. Heitä houkuttelivat sinne maa-agenttien ilmoitukset, joissa tarjottiin myytäväksi halvalla hinnalla farmeja, joiden pellot ovat "hyvää savimullan maata". Ilmoitukset houkuttelivat väkeä maan kaikilta puolilta. Heitä saapui Minnesotan rauta-alueilta, Michiganin kaivosseuduilta, New Yorkista, Pennsylvanian teräsalueilta, y.m. samoissa toiveissa kuin kaikki muukin Amerikan suomalaisten farmeille muuttaminen tapahtui. Agentit kuljettelivat farminostajia hevosparilla pitkin huonoja mäkiä teitä kauan autioina olleille farmeille, joiden rakennukset olivat puoleksi tai kokonaan raunioituneet. Siihen aikaan ei ollut mitään päällystettyjä teitä, mutta kylien lähellä ja laaksoissa sijaitsevat tiet olivat vähän parempia. Näiden teiden varrella sijaitsivat varsinaisten asukkaiden farmit, joita ei oltu jätetty viljelemättä. Niihin eivät suomalaisten kynnet pystyneet eikä niitä muuta kuin harvassa tapauksessa siihen aikaan haluttukaan myydä. Kauas korpeen, pitkin huonoja teitä, takamailla sijaitseville autioille farmeille veivät agentit uhrejaan ja farmikauppoja syntyi. Että kaikki eivät olleet tyytyväisiä kauppoihiinsa ja agenttien hommiin, se käy ilmi Työmies yhtiön vanhasta pöytäkirjasta, joka on kirjoitettu Hancockissa, Mich., huhtikuun 17 päivänä 1913. Pykälä kuuluu:

"Luettiin Andrew Janstromilta Van Ettenistä tullut kirje, jossa valitettiin, ettei sieltä lähetettyjä kirjoituksia, joissa selostettiin joidenkin maa-asiamiesten keinottelua maakaupoista siellä, ole julkaistu Työmiehessä. Asiasta tiedustelua kuultiin toimitukselta, että kaikki sa-

malta paikkakunnalta saapuneet kirjoitukset ovat saaneet sijaa lehdessä eikä näinollen ole jäänyt mitään julkaisematta."

Mahdollisesti toimitus oli joutunut jättämään pois jonkin kirjoituksen tai vähän lieventämään jotakin toista kirjoitusta, sillä ankaria olivat ne sanat, joita farmarit silloin lausuiivat maa-agenteista ja vaara oli aina tarjolla, että lehti voisi saada niiden julkaisemisesta oikeusjutun niskaansa, niin oikeudenmukaisia kuin kirjoitukset ehkä olivatkin.

Wisconsinin, Michiganin, Minnesotan, y.m. suomalaiset farmarit menivät metsiin ja korpiin ja raivasivat niistä viljelyksensä. Spencerin ja Van Ettenin seudulle houkutteli farmareiksi aikovia se tieto, että farmarit olivat valmiiksi raivattuja ja tietenkin "kivettömiä ja savimullan maata". Nämäkin farmimaat olivat entisiä intiaanien maita. Vallankumous sodan aikana lähetti vallankumousarmeijan ylipäällikkö kenraali Washington kenraali Sullivanin joukkoineen "rauhottamaan" intiaaneja, joita brittiläiset olivat palkanneet apulaisikseen. Intiaanit tuhottiin ja heidän ihmeelliset viljelyksensä ja suuret hedelmätarhansa hävitettiin maantalle. Mutta takaisin kotiseuduilleen Uuteen Englantiin ja muualle palanneet sotilaat kertoivat houkuttelevia, tarinoilta tuntuvia kuvauksia siitä, miten intiaanien maat siellä kasvoivat niin korkeata maissia, että miehen ajaessa hevosen selässä maissipeltoon hänen hattuaan ei edes näkynyt. Kaikenlaisia hedelmiä kasvoi siellä ja maa uhkui yltäkyläisyyttä. Heti sodan jälkeen alkoivat entiset sotilaat vaeltaa näille alueille, jotka hallitus antoi heidän viljeltäväkseen. Silloin syntyivät ne farmit, joita Spencer-Van Etten ympärästä suomalaiset nyt viljelevät.

Mutta alkuperäinen viljelystapa, johon ei kuulunut mitään vuoroviljelystä, kulutti hedelmällisyyden näistä maista. Vuosisatamme alussa oli suurin osa niistä jäänyt autioiksi. Kun suomalaiset tulivat, niin maat olivat perinpohjin nyljettyjä, niin että siellä ei kasvanut muu "kuin parta ja velka". He löysivät edestään kivisiä peltoja ja maat olivat kaikkea muuta kuin "savimultaa". Kaikkialla välkkyivät pelot valkoisina "daisy"-kukasta, joka kasvoi vielä silloinkin kun mikään muu kasvi ei enää saanut maasta elämälleen tarvitsemaansa nestettä. Kun agenteilta kysyttiin, mitä ovat nuo kauniit kukat, niin vastaukseksi saatiin: "Ne eivät ole mitään kukkasia, sehän on New Yorkin valtion apilaa".

Edesmennyt presidentti Roosevelt ennen presidentiksi tuloaan ja New Yorkin valtion kuvernöörinä ollessaan piti kerran Tompkins kauntiin pääkaupungissa Ithacassa puheen, jossa hän selosti, että silloin kun suomalaiset näille alueille tulivat oli monta kauntia jäämäisillään autioiksi ja maat olivat niin laihoja, että tattarikaan ei enää kasvanut tuumaa pitemmäksi. Mehiläisen täytyi laskentua polvilleen voidakseen imeä mehua tattarin kukasta. Ja tattari on sellainen vilja, joka kasvoi loppuun nyljettyssään maassa. Sitä viljelemällä oli loputkin voimat otettu pois niistä maista, joita suomalaiset saapuivat viljelemään.

Sitkeiden ponnistusten ja peräänantamattoman sisun tuloksena suo-

malaiset saivat nämä maat uudelleen kasvamaan. He rakensivat uusia rakennuksia ja korjasivat vanhoja.

Niinpä nyt nähdään kaikkialla komeita farmeja, joiden postilaatikoissa on suomenkielisiä nimiä. Mutta leikkiä ei tämä elämä ole ollut näille farmareille. Monta miestä ja naista on sortunut ennenaikaiseen hautaan. Pienillä hautausmailla nähdään runsaasti koruttomia hautakiviä, joiden alla lepää keskellä parhainta elämänsä kukoistusta sortuneita, Suomen kaukaisilta saloilta ja kylistä aikoiinaan tänne parempaa elämää ja onnellisuutta etsimään saapuneita työihmisiä. Sydäntäjärryttäviä kertomuksia voitaisiin kirjoittaa heidän kärsimyksistään. Päältäpäin nähdään nyt vain hyvinvoinnilta näyttäviä karja- ja siipikarjafarmeja, mutta kaiken takana piilee kuva niistä samoista tuskista ja vaivoista, joita tunsivat kaivosmiesten ja muiden ensimmäisten siirtolaisten perheet elämäntaistelussaan.

Ja ollaksemme rehellisiä ja totuudenmukaisia, kaikki suomalaiset eivät ole yhtä hyvässä asemassa. Hyvinvoivan farmin vieressä saattaa olla vielä toinen, jossa kamppailu on edelleen käynnissä. Monet suomalaiset farmarit alkoivat päästä jaloilleen vasta sitten kun hallitus presidentti Rooseveltin aloitteesta saattoi käytäntöön maan hedelmällisyyden parantamisohjelman. Sen ohjelman alaisuudessa suomalaisetkin farmarit alkoivat saada hallitukselta vapaasti kalkkia, tekolantaa ja vieläpä siementäkin ja muita etuisuuksia. Mikä onni olisikaan ollut, jos sellainen ohjelma olisi ollut käytännössä jo silloin kun köyhät suomalaiset ryhtyivät perinpohjin rappiolle menneitä maita viljelemään. Sysäyksen elämän parantamiselle on antanut myöskin suomalaisten rakentama osuusliike.

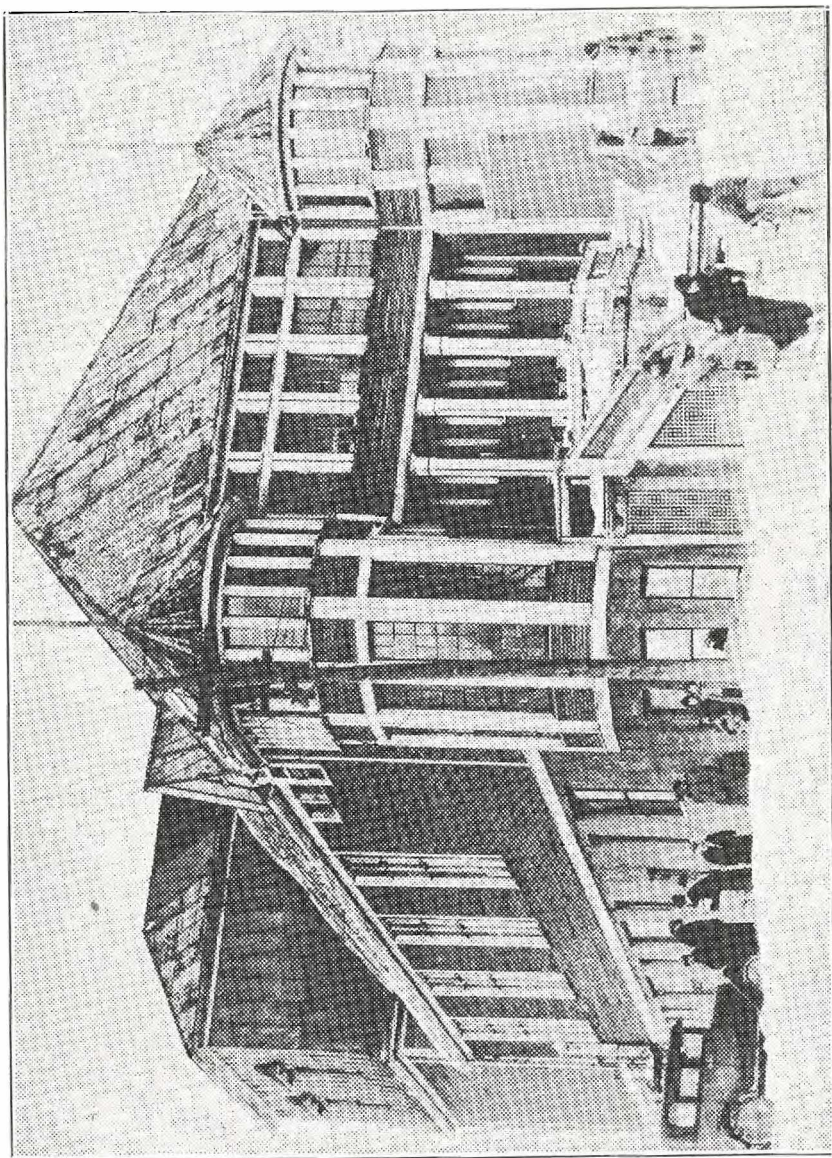
Hyvin paljon samanlaista kuin Spencerin ympäristön suomalaisten farmarien kamppailut on ollut myöskin Uuden Englannin valtioihin maanviljelijöiksi asettuneiden suomalaisten elämä.

SUOMALAISET RAIVAAMASSA JÄTTILÄISKANNIKKOA

Melkein uskomattomilta tuntuvat suomalaisten raatajien raivaustyöt länsirannikolla. Jättiläismäisistä kannikoista he ovat raivanneet Columbia-joelta aina Mt. Reinierin ja Mt. Hoodin seuduille ulottuvia farmiseutuja. Jättiläismäisistä kannikoista ovat suomalaisten farmit nousseet myöskin Oregonissa, Idahossa ja Californian punapuunetsissä.

Suurten kantojen hävittäminen kysyi sisua, sitkeyttä ja myöskin kekseliäisyyttä. Kannot, jotka metsänhakuun jäleltä jäivät, olivat yli kymmenenkin jalkaa korkeita ja läpimitaltaan kahdeksasta aina kuuteentoista jalkaan. Tässä puhumme vasta Douglas fir-puista ja valkoisista seetri-

Negaanee Labor Temple, yksi niitä komeita työväentaloja, joita Amerikan suomalaiset työlläiset rakensivat itselleen työväenliikkeen voimakkaimmillaan ollessa.

puista. Viimeksimainittuja saattoi olla niinkin suuria, että 13 miestä tarvittiin ennenkuin ne toinen toistensa käsistä kiinni pitäen ulottuivat sen ympäryyden mittaamaan. Punapuista suurin on yli 500 jalkaa korkea ja 54 jalkaa juuresta läpimitaten.

Voimme kuvitella, minkälaisia kantoja jäi jällelle. Mutta sellaiset jättiläiskannikot raivattiin kukoistaviksi farmialueiksi. Suomalaiset hävittivät suuremmankin kannon omia keinojaan käyttäen. Suurella vaivalla ja sitkeydellä kairattiin kannon keskusta sen yläosasta juuriin saakka ulottuva reikä. Kannon kyljestä porattiin siihen yhtyvä toinen vaakasuora reikä, jonka suulle asetettiin puutulppa. Reikä kaadettiin täyteen gasoliinia. Kun kanto oli imenyt sen itseensä, vedettiin tulppa kannon sivussa olevasta reijästä ja siitä sytytettiin tuli kannon sisälle.

Voimia kysyvää oli tämä raivaustyö ja monta suomalaista raatajaa uupui kesken ponnistustensa. Kerrotaan, että monta suomalaista kannikojen raivaajaa on löydetty kuolleena suuren kannon juurelta — liiallinen ponnistelu oli uuvuttanut loppuun sydämen.

Mainintaa ansaitsevat myös suomalaisten mustikkaviljelykset Mainessa ja Massachusettsissa ja karpaloviljelykset itä- ja länsirannikolla. Heidän uurastustensa ja kekseliäisyytensä avulla mustikkaviljelyksestä näissä valtioissa on muodostunut sangen laaja maatalouden ala. Suomalaiset saatoivat mustikkaviljelyksessä alulle systeemin, jonka mukaan aina mustikkamaa varhain keväällä poltetaan, jonka jälkeen se taas antaa runsaimman sadon ja vapautuu rikkaruohosta.

II

AMERIKAN SUOMALAISEN TYÖVÄEN- LIIKKEEN SYNTY JA KASVU

*“Työnorjat sorronyöstä nousee!
Maan ääriin kuuluu kutsumus.”*

OUDOILTA tuntuivat nuo työväen kansainvälisen taistelulaulun sanat alussa Amerikan suomalaisille työläisille. Sitä laulua lauloivat myöhemmin tänne saapuneet, Suomen työväenliikkeen ensimmäisiin tulikasteisiin osallistuneet työläiset. John Kiiskilä, lakimies Hancockista kuvasi kerran sitä tunnetta, mikä hänet valtasi ollessaan ensimmäistä kertaa tilaisuudessa, jossa puhuttiin työväenliikkeestä. Hän kirjoitti:

“On kulunut noin viitisenkymmentä vuotta siitä kun suomalainen työväestö alkoi Amerikassa omintakeisesti ja porvaristosta riippumattomuudessa liikehtiä, järjestää osastojaan ja liittyä jäseniksi unioniin. Tuo liikehtiminen oli huomattavaa kautta maan. On kulunut 52 vuotta siitä kun ensi kerran olin järjestyneiden suomalaisten työläisten illatsussa läsnä Chicagossa. Siellä sain ensimmäisen kerran elämässäni kuulla puhuttavan työväenluokasta ja kapitalistiluokasta, työläisten riistosta ja sorrosta, kapitalismista ja sosialismista. Tämä kaikki oli minulle silloin hyvin outoa ja vierasta, mutta tuo tilaisuus jätti ikuisesti muistiini ne asiat, joista siellä puhuttiin. Muistan vieläkin kuin eilispäivän tuon tilaisuuden ja sen vaikutelma on unhoittumattomana mielessäni. Näihin aikoihin alkoi äänekäs ja vakava toiminta, jossa pyrkimyksenä oli järjestää suomalaisia työläisiä poliittisiin ja taloudellisiin järjestöihin, s.o. puolueisiin ja unioniin kautta maan. Se oli hyvin reipasta ja reilua nuoruuden liikehtimistä ja mieleen nousee kysymys,

mikä tuon toiminnan puhdin suomalaisten työväisten keskuudessa silloin nostatti?"

Varhaisempina aikoina ei suomalaisten siirtolaisten keskuudessa ollut muuta toimintaa kuin se, mitä porvarillisesti ajattelevat ainekset heidän keskuuteensa yrittivät rakentaa. Ensimmäinen tietenkin oli kirkko ja toinen raittiusseuraliike. Mutta mitään innostunutta ryntäystä näihin liikkeisiin ei syntynyt suomalaisten siirtolaisten keskuudessa, ei mitään selaista, jonka Kiiskilä kuvaa syntyneen työväenliikettä kohtaan. Niin kauan kun vain kirkko ja raittiusseurat vaikuttivat suomalaisten siirtolaisten keskuudessa, säilyivät heidän elämänsä harrastukset sellaisina kuin Rafael Engelbergin joutuu myöntämään Amerikan suomalaisia koskevassa teoksessaan: "Kaikkia näitä hiljaisesta pienioloisesta kotimaasta irti tempautuneita, opastuksitta ja ohjeitta kulkevia ja suuren maailman mittasuhteisiin tottumattomia, odottivat Amerikan nopeasti kasvavien kaivoskylien ja vilkashyöriinäisten satamakaupunkien lukemattomat kapakat ja ilopaikat ja metsäkämppien viinatrokarit ja korttihuijarit ja usein ehkä suoranaisiksi himojen hillittömyydeksi kuviteltu Amerikan vapaus."

Raittiusseurat ja kirkot eivät voineet tätä tilannetta toiseksi muuttaa, sillä ne eivät voineet tarjota sitä, mitä suomalaiset työläiset tarvitsivat ja kaipaivat.

Ne synkät olot, ankara työ ja toiveiden murtumiset, ne kapitalismin kahleet, jotka tuntuivat yhä tiukemmin kiristyvän siirtolaistyöläisten kaulaan, herättivät heissä vapaudenkaipuun ja pyrkimykseen. Sen kaipuun ja pyrkimyksen voi täyttää vain työväenliike. Ja siksi työväenluokan suurimman toivon — työväenliikkeen — oraat alkoivat ilmestyä Amerikan suomalaisten keskuuteen jo varhaisina aikoina. Työväenliike on jotakin, joka syntyi ihmiskunnan historian kehityslain mukaan. Sen perusta lepää olevissa oloissa ja juuri sen vuoksi se tempasi Amerikan suomalaisetkin työläiset mukaansa. Puolivuosisataa on kulunut siitä kun tämän aatteen kipinät alkoivat leimahdella Amerikan suomalaisten siirtolaisten valistuneimman osan mielissä ja he alkoivat käsittää työn ja pääoman väliset vastakkaisuudet ja ryhtyivät tekemään herätystyötä suomalaisten siirtolaisten keskuudessa.

Ne ajat, jolloin Amerikan suomalainen työväenliike alkoi nousta, olivat Amerikan teollisen vallankumouksen huippuaikoja. Kehitys maassamme oli nopeampaa kuin missään muualla. Suurteollisuus raivasi tietään ja työnsi pienempiä kilpailijoita tieltään. Syntyi suuria trusteja ja jättiläismäisiä teollisuuksia. Uudenaikaiset keksinnöt, höyry- ja sähkövoiman käyttämät ihmeelliset koneet lisäsivät työn tuottavaisuutta sadoin verroin ja saivat aikaan uskomattomien rikkauksien syntymisen. Pääomasta oli tullut mahtava valta, joka lisäsi vaikutustaan ja otteitaan maan taloudelliseen, poliittiseen ja yhteiskunnalliseen elämään. Teollisuuden rahamiehistä alkoi tulla valtiomiehiä joiden sana painoi enemmän ja joi-

den vaikutus politiikkaan oli suurempi kuin niiden etevien valtiomiesten, jotka valtiolaivan johdossa nimellisesti olivat. Mutta samalla kertaa tämä trustiutuvan pääoman vallan laajentuminen synnytti lukemattomia ja sangen pulmallisia yhteiskunnallisia kysymyksiä ja ristiriitoja. Ahneessa liikevoittojen tavoittelussa alettiin hyljätä kaikki sellainen, jota ennen oli pidetty Amerikan perinnästäpoihin kuuluvana. Moraali ja rehellisyys muuttuivat painolastiksi, joka täytyi heittää keinottelun hillittömästi kuohtuun mereen, vieläpä vallankumouksellinen menneisyyskin. Kaikki keinot, joiden avulla rikkauksia voitiin kahlia, muuttuivat pyhiksi ja oikeutetuiksi. Trustit ja monopolit hävittivät kaiken sellaisen, jota aikoi- naan kuvattiin liikerehellisyydeksi ja anastus ja väkivalta alkoivat kuohtua kaikkialla. Saalistustaan helpoittaakseen pääoma alkoi lahjoa lainlaatioita, ostaa oikeuslaitoksia ja palkata sanomalehdistön puhumaan sen omaa kieltä. Pääoman edusta tuli koko maan etu, eikä kenelläkään ollut oikeutta tinkiä siitä. Trustien vallasta oli tullut valtiollinen itsevalti- as.

On selvää, mikä osuus jäi tässä mahtavien voimien esiintyöntymisessä ja voittokulussa erikoisemmin juuri siirtolaisväestön kohtaloksi. Enim- män riistettynä ja raskaimmat työt tehneenä sen osalle lankesivat kaikki yhteiskuntamme synkimmät varjopuolet. Ja se synnytti vapauspyrkim- ystä.

Niihin aikoihin alkoi Amerikan työväki yhä tuntuvammin käyttää ainoata asettaan — järjestäytymistään, joka, niin heikkoa kuin se silloin vielä olikin, kykeni taistelemaan jonkinlaisia lievennyksiä työväen oloi- hin. Mutta voittokulussaan eteenpäin marssiva pääoma ryhtyi samalla armottomasti hyökkäämään nousevaa työväenliikettä vastaan ja riisumaan työväeltä sen taisteluaseita. Työväen taloudellisia järjestöjä vainottiin verisen väkivallan avulla ja toisaalta taas yritettiin niitä mädännyttä sisältäpäin luokkasovittelun aseiksi.

Viime vuosisadan loppupuolella alkoi kapitalismin kehitys saavuttaa asteen, jossa se myöskin synnytti vakavia talouspulia. Vanhemmat suo- malaiset tapasivat kauhulla muistella niitä aikoja, jolloin työt yhtäkkiä loppuivat, eikä miestä otettu minnekään edes ruokapalkalla.

Sivuuttamalla ne monet Amerikan työläisten suuret työtaistelut ja kamppailut, joiden yhteydessä sosialistinen ajatustapa alkoi levitä työläis- ten keskuuteen, käymme nyt luomaan silmäystä Amerikan suomalaisen sosialistisen liikkeen syntyy.

Sosialististen aatteiden tienraivaajana on erikoisemmin mainittava Suomesta tänne v. 1899 saapunut tri A. F. Tanner. Hän ryhtyi ensi- mäisenä kylvämään sosialismin siementä siihen peltoon, joka rehoitti van- hoillisten suomalaisten pappien ja "herrojen muiden narrien" istuttamista ohdakkeista. Hän alkoi pitää esitelmiä sosialismista suomalaisten asutus- alueilla Massachusettsissa ja New Yorkissa.

Tämän valistustyön seurauksena syntyi sosialistinen yhdistys "Myrs-

ky” Rockportissa. New Yorkissa alkoi toimia sosialistinen yhdistys nimeltä “Aura” ja samoihin aikoihin syntyi ensimmäinen suomalaisten naisten sosialistinen yhdistys “Jyry”. Marraskuulla 1899 pidettiin sitten Brooklynin Imatra haalissa “tulinen sosialistikokous”. Sosialismiin tutustuneita Suomesta tulleita käsityöläisiä oli tässä kokouksessa. Mukana oli myöskin tunnettu työväen agitaattori Alex Halonen. Kokous oli innostava ja sangen onnistunut. Siellä m.m. tehtiin päätös, että työväen oma lehti “Amerikan Työmies” on saatava pian ilmestymään.

Tri A. F. Tanner

Sama vuosi, 1899, oli Yhdysvaltain sosialistisen liikkeen nousun ja innostuksen aikaa. Uusi yhdistynyt sosialistinen puolue oli syntynyt. Uusia puhujia ja toimitsijoita virtasi liikkeeseen. Se omalla tavallaan antoi sysäystä myöskin suomalaisten keskuudessa alkaneelle liikkeelle, vaikka suomalaiset maan kieltä taitamattomina eivät vielä voineetkaan olla suoranaudessa yhteydessä tämän maan liikkeen kanssa, vaan saivat sosialistisille aatteilleen vaikutelmia Suomesta saapuneilta työväenliikkeen ihmisiltä. Amerikan suomalainen työväenliike, samalla kun se on linjoittanut kansainvälisen työväenliikkeen mukaan, on kaikissa vaiheissaan saanut vaikutelmia Suomen tapahtumista.

Annamme Wyomingissa asuvan Sam Martinin kertoa, miten sosialistisia yhdistyksiä alkoi ilmestyä suomalaisten keskuuteen. Hän kirjoittaa:

“Vanha kaarti murtautui seurakuntiin ja raittiusseuroihin ja käytti niiden suomaa järjestöä apunaan. Kaikessa julkeudessaan ne rupesivat käytyröimään vastustajiaan pois työpaikoista ja onnistuivatkin vallan mainiosti. Joukottain parhaita tovereita joutui taipaleelle. Tämä konnantyö ei tekijöitään pelastanut. Päinvastoin se juuri kiihoitti jäljellejääneitä sitä kiukkuisempaan toimintaan ja juuri se oli sitä, joka ratkaisun tullessa pyyhkäisi koko mustan sakin pois näyttämöltä. Sosialistipuhuja Martin Hendrickson teki ensimmäisen puhujamatkansa Wyomingiin syksyllä 1905.

Matka oli rikas dramaattisista kohtauksista. Esimerkiksi Rock Springsissä saimme vuokratuksi kokoushuoneen. Se yritettiin oikein poliisivoimalla kieltää. Selviydyimme siitä sillä, kun meillä oli kirjallinen sopimus. Kaivannoissa annettiin suomalaisille työläisille määräys: ‘Joka menee Marttia kuulemaan, niin parasta viedä työkalut mukanaan ylös’. Pomokin oli asettunut kokoushuoneen ovenpieleen kirjansa kanssa merkitsemään ylös sinne menneiden nimiä. Kaikesta tästä nulikkamaisesta terrorista huolimatta tulos oli aivan päinvastainen kuin mitä

oli tarkoitus. Kokoushuone oli tupaten täynnä kuulijoita ja toisaalta se antoi Martin käteen aivan kouraantuntuvan asean, osoittaen kuulijoille, missä ollaan ja miten välttämätöntä on ryhtyä tarmokkaisiin toimenpiteisiin tilanteen korjaukseksi. Tämä oli ensimmäinen avoin mielenosoitus suomalaisten taholta yhtiön kuristulakeja vastaan ja se oli niin yksimielinen, että kukaan ei menettänyt sen takia työpaikkaansa. Martin avustamana silloin perustettiin ensimmäinen suomalainen sosialistiosasto Rock Springsiin."

Jo ennen varsinaisten sosialistiosastojen syntymistä syntyi Amerikan suomalaisten keskuudessa porvarilliseen reformismiin perustuvia työväenyhdistyksiä. Ensimmäinen niistä oli Brooklyniin v. 1890 perustettu Imatra-töväenyhdistys. Kun samanlaisia töväenyhdistyksiä ilmestyi muillekin paikkakunnille, järjestettiin v. 1903 Imatra-liitto näiden yhdistysten keskusjärjestöksi. Calumetin Suomi-Seura ja Fitchburgin töväenyhdistys Saima, jotka perustettiin v. 1894, kuuluivat silloin tähän liikkeeseen.

Samaan aikaan kun idässä perustettiin Imatra-liitto perustettiin keskivaltioissa Amerikan Suomalainen Työväenliitto, joka edusti tieteilisen sosialismin tielle lähteneitä töväenyhdistyksiä. Se perustettiin Ironwoodissa, mutta toimintasäyöksensä se sai Duluthissa elokuun 11 ja 12 päivinä v. 1904 pidetyssä edustajien kokouksessa. Kokous antoi täydellisen tunnustuksen kansainväliselle sosialistiselle liikkeelle. Idän töväenyhdistysten edustajien kokous pidettiin Clevelandissa lokakuun alkupäivinä v. 1904. Siinä kokouksessa laskettiin perusta Amerikan suomalaisten töväenyhdistysten liittymiselle Amerikan sosialistipuolueeseen.

Vielä tämänkin kokouksen jälkeen jatkui kamppailu kansallismielisten ja kansainvälisyyttä edustavien välillä siitä, tulisiko liittyä sosialistipuolueeseen vaiko jäädä kansalliseksi ryhmäksi edustamaan jonkinlaisia Suomen itsenäisyyden ja vapauden kannattajia. Uudet järjestömuodot toivat vaikeuksia ja niihin tottumattomia jäseniä jäi pois töväenyhdistyksistä. Mutta sosialismin kannattajat suoriutuivat voittajina. Aatteellinen selviytyminen johti siihen, että kaikki paikalliset yhdistykset Brooklynin Imatraa lukuunottamatta päättivät noudattaa Clevelandin kokouksen päätöstä. Imatra-liitto hajaantui ja sen osastot muodostuivat sosialistipuolueen paikallisosastoiksi.

Sosialistipuolueen kanssa tehdyn sopimuksen mukaan suomalaiset tulivat kuulumaan puolueeseen valtiojärjestöinä. Ensimmäinen sellainen suo-

Martin Hendrickson

**Osanottajia Amerikan Suomalaisen Työväenliiton vuosikokouksessa,
Duluthissa, Minn., elokuulla 1904.**

malaisten valtiojärjestö perustettiin Massachusettsissa helmikuulla 1905. Sen ensimmäinen edustajakokous pidettiin Quincyssä helmikuun 3 ja 4 päivinä 1906.

Michiganin suomalaisten sosialistien valtioliitto perustettiin maaliskuun 23 ja 24 päivinä v. 1906 Ishpemingissä ja Minnesotan valtioliitto Virginiassa kesäkuun 25 päivänä v. 1905. Wisconsinin valtioliitto muodostettiin Milwaukeeessa toukokuun 13 päivänä 1906. Samoihin aikoihin alueellisia suomalaisia osastojen järjestöjä alkoi syntyä länsirannikollakin.

Eräiden tilastojen mukaan vuoden 1906 loppupuolella, puolitoista vuotta Clevelandin kokouksen jälkeen, oli suomalaisten sosialistiosastojen lukumäärä 89 ja niissä 7,900 jäsentä.

Suomalainen Sosialistijärjestö perustettiin Hibbingin edustajakokouksessa elokuun 1—7 päivinä 1906.

Se oli juhlallinen ja innostava tilaisuus. Edustajat ja vieraat olivat

ylpeitä siitä, että olivat sosialismin edustajia. Kerrotaan, että kokouksen jälkeen illalla lähdettiin kiertämään pitkin kaupungin katuja, pidettiin puheita ja selostettiin kaupungin asukkaille sosialismia ja sen merkitystä. Sunnuntaina oli suuri juhla, johon marssittiin juhkakulkueessa kaupungin läpi Hibbingin ja Chisholmin soittokuntien soittaessa työväen sävelä. Suomen sosialidemokraattiselle puolueelle lähetettiin tu-
linen tervehdys, joka kuului:

*“Amerikan suomalaisten sosialistien edustajakokous tervehtii val-
lankumoustopovereita. Pyhän vapauden puolesta liehukoon Punainen
lippu!”*

Suurten taisteluiden aika oli silloin Suomessa. Viaporin kapina oli juuri alkanut.

Tämän jälkeen käymme tarkkailemaan, mitä osuutta näissä Amerikan työväenliikkeen nousuissa ja kanppailuissa voivat sanomalehtemme.

**Suomalaisten työväenyhdistysten Clevelandin edustajakokouksen edustajat lokakuulla 1904. Tämä kokous hyväksyi Työmiehen edustaman kansainvä-
lisen työväenliikkeen, sosialismin, periaatteelliseksi ohjelmaksi suomalaisille
työväenyhdistyksille ja kehoitti yhdistyksiä liittymään Amerikan sosialisti-
puolueeseen.**

Yhteiskunta
Amerikkassa
 P.S. ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

No 1 New Yorkissa, N. Y., Tammikuun, Vuoden p. Tammikuun, 1908.

A. P. Tannerin

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

A. P. Tannerin
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

Tr Tannerin ja M. Hendricksonin New Yorkissa julkaiseman Työmiehen ensimmäinen numero. Lehtä ilmestyi vain 24 numeroa.

III

TYÖMIES-LEHTI SUOMALAISEN TYÖVÄEN- LIIKKEEN RAKENTAJANA

*“Ylös työläiset! Yöhön ei sortua saa,
yö toiveitamme ei täytä . . .”*

KÄÄNNEKOHTANA suomalaisten pyrinnoissa on pidettävä sitä, kun Työmies alkoi ilmestyä Hancockissa. Työmies löysi tiensä Wyominginkin ja sai lämpöisen vastaanoton nuoremman työläisryhmän keskuudessa. Työmiehen julkaisemat artikkelit ja kirjat julistivat taistelua leivästä ja paremmasta elämästä. Sen julistukset olivat kuin meille ja meitä varten. Valistunein osa suomalaisista työläisistä lähti astumaan uusien aatteiden viitoittamaa tietä.”

Näin kirjoittaa Wyomingin vanha suomalainen kaivosmies Työmies-lehdestä ja hän puhuu tuhansien ja tuhansien suomalaisten raatajien puolesta.

Mutta ennenkuin lähemme käsittelemään Työmiehen syntyä, heitämme lyhyen silmäyksen siihen runsaslukuiseen sanomalehdistöön, joka Amerikan suomalaisten keskuudessa on aikoinaan ilmestynyt ja joista osa vieläkin ilmestyy. Tämä katajainen kansa, niin pieni kuin sen lukumäärä on ollutkin suuremmillaankin ollessa, on ylläpitänyt suuren liudan sanomalehtiä. Lukumääräänsä verrattuna sillä on tässä asiassa varmaankin ennätys Amerikan muiden kansallisuuksien joukossa. Jo vuoteen 1913 mennessä, jonka jälkeen vielä perustettiin useita suomenkielisiä sanomalehtiä, Amerikassa oli ilmestynyt yhteensä 80 suomenkielistä sanomalehteä ja niistä oli mainittuna vuonna vielä elossa 23.

Huhtikuun 14 päivänä 1876 ilmestyi ensimmäinen suomenkielinen lehti Amerikassa. Sen nimi oli “Amerikan Suomalainen lehti” ja ilmestyi se

kerran viikossa nelisivuinen ja nelipalstaisena. Eräs lehden asiamies kertoi: "Jokaisessa talossa käytiin ja lehden tilasivat kaikki muut paitsi laestadiolaiset, joiden saarnamies oli jyrkästi kieltänyt uskovaiset tilaamasta uskomattomien toimittamaa sanomalehteä." On selvää, että kysymys ei silloin ollut socialisteista, vaan "uskomattomia" olivat silloin kaikki ne, jotka eivät tunnustaneet Laestadiusta jumalan edustajaksi. Niilo Majhannu, Norjasta tänne siirtolaisena saapunut suomalainen ja noina aikoina elänyt, kertoo eräässä julkaisussa:

"Jos silloin olisi joku uskaltanut ennustaa, että 40 vuoden kuluttua on Kuparialueella työmiesten oma sanomalehti, jonka tilaajamäärä on puolentoistakymmentä tuhatta, niin hänet olisi toimitettu hullujenhuoneeseen."

Amerikan ensimmäinen suomenkielisen lehden perustaja oli A. J. Muikku. Hän kuoli v. 1877 ja hänen mukanaan kuoli lehtikin. Hänen yrityksensä herätti aatteen suomalaisen lehden mahdollisuudesta Amerikassa. Muikkua ovat kansalaiset kunnioittaneet ostamalla hänen haudalleen Hancockissa kiven, jossa on sanat: "A. J. Muikku. Kuollut 1877. Amerikan suomalaisen sanomakirjallisuuden perustaja. Muistoksi kansalaisilta."

Niilo Majhannu
joka oli mukana Amerikan ensimmäistä suomalaista sanomalehteä levittämässä ja sitten myöhemmin Työmiestä rakentamassa.

Sen jälkeen Matti Fred niminen suomalainen maalari Hancockissa sai päähänsä ajatuksen suomalaisen lehden perustamisesta. Hän teki itse painokoneen puusta ja ryhtyi julkaisemaan "Sven Tuuva"-nimistä lehteä. Matin lehti oli sangen karkea. Lehden nimikirjoituksenkin hän oli itse karkeasti kaivertanut puusta veitsellä. Vaikka lukijakuntakaan ei ollut suurta sivistystä saanut, niin se nauroi makeasti Matin lehdelle, sen kielelle ja virheille, joita oli runsaasti, sillä toimittaja ei pitänyt oikolukua tarpeellisena. Kun Matti kuuli, että joku toinen puuhaa uutta lehteä, niin hän varustautui kilpailuan uhkaavaa tulokasta vastaan antamalla lehdelleen uuden nimen "Sankarin maine". Kerrotaan, että osa suomalaisista piti tätä "Sankarin mainetta" häpeänä suomalaisille ja kiihkaasti puuhattiin "kunnollista lehteä". Puuhan etunenässä oli mainitsemamme Niilo Majhannu. Laestadiolaisten saarnamieheksi tuli siihen aikaan vähän vapaamielisempi

AMERIKAN SUOMALAINEN

TYÖMIESTEN

VELJEYSI VAPAAUSI TASA-ARVOISUUSI

Ilman maksua.

VIHTORI KOSKINEN (Toimitus)

Single Copy

AMERIKAN SUOMALAINEN TYÖMIESTEN

on ajatus Amerikka Suomilaisia työntekijöitä omakseen...
...työväkeryhmyksen tulot...
...Tämän värähtäen yhä enemmän...

...Amerikka on...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...

Ylös köyhälistöl!

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

...Suomilainen...

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

Tämä on teidän lehtenne!

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

Littykää yhdistykseen!

...Suomilainen...
...Suomilainen...
...Suomilainen...

Työmiesten ensimmäinen numero.

mies, joka kehoitti omia seurakuntalaisiaan yhtymään uuden lehden hommaan ja nämä ostivatkin suuremman osan osakkeista. Siihen aikaan ei lehtihommassa suuria rahoja tarvittu. 500 dollaria kun oli saatu kokoon, niin alettiin tiedustella toimittajaa. Alex Leinonen saatiin ensimmäiseksi toimittajaksi. Niin siis heinäkuun 4 päivänä 1879 ilmestyi "Amerikan Suomalainen Lehti" uudestaan eloon Calumetissa. Helppoa ei ollut tämänkään lehden elämä. Kiistaa syntyi sen kannattajien keskuudessa ja tässä kiistassa lehti kääntyi enemmän laestadiolaisten puolelle. Syntyi uusi lehtipuuha. Alettiin puuhata evank.luterilaista lehteä Minneapolisiin ja niin kesällä 1881 alettiin julkaista "Uusi Kotimaa"-nimistä lehteä. Lehden toimittaja August Nylund ei kuitenkaan ryhtynyt syyttämään surmaa laestadiolaisille, niinkuin näyttää olleen evank.luterilaisten toivomus ja niin lehti muutamien kuukausien kuluttua kuoli varojen puutteessa. Mutta Nylund ei jättänyt hommaa sikseen. Hän sai lehensä uuteen eloon ja päätti siirtää sen New York Millsiin. Mutta kun asukkaat siellä olivat vähävaraisia, päätti Nylund siirtää lehensä varakkaimmille seuduille — Astoriaan, Oregoniin. Mutta pian hän palasi lehtineen sieltä takaisin New York Millsiin ja siellä Uusi Kotimaa ilmestyi siihen asti kunnes se yhdistettiin Työmieheen.

Sen aikuisista suomenkielisistä lehdistä saavutti laajimman levikin "Yhdysvaltain Sanomat", joka ilmestyi Ashtabulassa, Ohiossa. Sekin joutui rappiolle ja v. 1893 yhdistettiin raittius- ja veljeysaatteen lehteen nimeltä "Työmies".

Kaikki edellämainitut ja monet muut sen aikuiset lehdet eivät vastanneet luokkatietoisuuteen heräävän Amerikan suomalaisen työväestön toiveita ja harrastuksia ja kaikkialla nousi vaatimuksia, että on perustettava lehti, joka on työväenluokan oma sanomalehti. Brooklynin Imatra-yhdistyksen haalissa syksyllä 1899 pidetyssä kokouksessa, jossa tri Tanner puhui sosialismista, lausuttiin toivomus oman lehden perustamisesta. Heti kokouksen jälkeen tehtiinkin ruotsalaisen kirjapainon kanssa sopimus "Amerikan Työmiehen" painattamisesta.

Tammikuun 2 päivänä 1900 ilmestyi Amerikan Työmiehen ensimmäinen numero. Päätoimittajana toimi A. F. Tanner ja aputoimittajana J. V. Lähde. Lehti julisti tarkoituksensa olevan esiintymisen köyhien, heikkojen ja sorrettujen äänenkannattajana. Lehden konttori sijaitsi talossa 134 E. 119 St., New Yorkissa.

Tunnettu agitaattori Martti Hendrickson lähetettiin keskivaltioihin hankkimaan kannatusta uudelle yritykselle. Maaperä oli kovaa. Vain vähän yli 500 tilausta saatiin lehdelle ja lehti oli lakkautettava sen jälkeen kun sitä oli ilmestynyt 24 numeroa.

Vaikka tämän yrityksen epäonnistuminen vaikuttikin lamaannuttavasti niihin, jotka tunsivat todellisen työväenluokan lehden tarpeen, niin ajatus kyti edelleen. Työmies-lehden puolesta tehtiin työtä ja parin vuoden perästä aloitti toimintansa Työmies-lehden johtokunta. Heinäkuun 8 päi-

vänä v. 1903 kirjoitetussa Työmiehen johtokunnan kokouksen pöytäkirjassa on pykälä, jossa sanotaan:

“Johtokunta monipuolisen keskustelun kautta päätti ruveta kauan ajottua suomalaista työväenluokan äänenkannattajaa eli sanomalehteä ulosantamaan, jolle kokous yksimielisesti antaa nimeksi Amerikan Suomalainen Työmies.”

Sitten on pöytäkirjaan, jonka on kirjoittanut Anton Jäntti, liitetty paljon puhuvat sanat:

“Lehden ohjelma tulee olemaan ja NOUDATTAMAAN Kansainvälisten Työväenliikkeiden pyhiä periaatteita.”

Pöytäkirjan kirjoittaja on alleviivannut sanan *“noudattamaan”* antaakseen sille erikoista korostusta.

Pian sen jälkeen kun Työmiehen perustava kokous oli pidetty Fitchburgissa pidettiin Gardnerissa toinen historiallinen kokous, jota varsinaisesti voidaan pitää S. S. Järjestön ja Työmiehen syntysanojen lausujana. Tässä kokouksessa, josta jo aikaisemmin olemme maininneet, oli edustettuna Brooklynin Imatra-yhdistys ja muita uusia aatteita edustavia yhdistyksiä. Siellä päätettiin ryhtyä muodostamaan koko Amerikkaa käsittävää suomalaista työväenliittoa, joka ensiksi syntyi Imatra-liiton nimellä ja josta sitten Clevelandin ja Hibbingin edustajakokouksissa lopullisesti muokattiin S. S. Järjestö. Tämä Gardnerissa pidetty edustajakokous päätti ottaa Työmiehen vastaan omana lehdenä ja siten antoi sille virallisesti Amerikan suomalaisen sosialistisen liikkeen äänenkannattajan merkityksen.

Lehden ensimmäinen toimittaja oli Vihtori Kosonen. Hän näyttää asettuneen noudattamaan sitä linjaa, jonka johtokunta oli uudelle lehdelle viitoittanut. Parhaan kykynsä mukaan hän yritti tavoitella puhtaasti sosialistista kantaa, mutta törmäsi siinä yhteen monenlaisten muiden suuntien kanssa. Kun toimittaja Kosonen johtokunnan viitoittaman suunnan mukaan veti päiväjärjestykseen kysymyksen kansainvälisestä sosialidemokratiasta, asettui Imatra-liiton johto poikkitelein hänen eteensä kansallisteosofisella kannalla. Viimeksimainittua iski puolestaan ingersollilainen kanta. Luokkatietoisuuteen heräävien työläisten mielissä paloi *“tannerilainen suunta”*.

Lukemattomien suuntien jaloissa lehtiliike näki edessään perikadon. Mutta tässä sekamelskassa syntyi hiljalleen varma kantajoukko, joka halusi pysyä uskollisena kansainväliselle sosialismille. Kosonen sai avukseen tri Ursinin, jonka kirjoittama tervehdys varmasti teki hyvää jälkeä. Ursin sanoi tervehdyksessään:

“Elämä on taistelua. Hyvä, että laitatte rivinne lujiksi ja toimitatte jonkin puolueohjelman, jonka mukaan elää, jotta kerran nuo horjuttavat häilyäisyydet häviäisivät. Puoluekuri on tarpeen. Näyttää kuin

Kurikka lännessä olisi kehittynyt yhä enemmän puhtaaksi individualistiseksi (eli anarkistiksi, ei tietysti n.s. teon anarkistiksi). Mutta ajateltakoon siitä kannasta mitä tahansa, ei se kuitenkaan voi onnistua, ennenkuin sosialismi ensin on toteutunut. Ja juuri se toiseikka, että moni ei käsitä tätä tosiasiaa, tekee hänen toimintansa monessa suhteessa hyödyttömäksi ja hourailevaksi. Teillä suomalaisilla Amerikassa näyttää olevan sama tila kuin Hollannin työväestöllä. Se kulki kauan anarkistisen johdon alla, kunnes se vihdoin nyt siitä on vapautunut ja kulkee selvempiä teitä. Jos tahdotte päästä hyödyttäviin tuloksiin, täytyy ehdottomasti jättää se kurittomuuden tie, jota vastustajat kyllä nimitävät vapauden tieksi, vaikka tuommoinen vapauden tie juuri viepi henkiseen ja aineelliseen orjuuteen, äärettömästä innosta ja suurista sanoista huolimatta. Kurikkaa arvostellaan nyt täällä Suomessa työväen piireissä paljon tyynemmin, vähemmän hänen omaksi eduksensa. Hän tahtoo perustaa vanhaan yhteiskuntaan, kuten Owen ja muut 'neitsyellisiä' ihanneyhteiskuntia, mutta tuskin yritys menestyy; samanlaiset ovat ennenkin menneet kumoon. Vanha yhteiskunta on päinvastoin sosialistisen työn kautta perinpohjin muutettava, ei se siedä kasvannaisia mädänneessä ruumiissaan. Se on muodostettava, silloin vasta levittää uusi valo, uusi omni tuleville ihmispolville, koko ihmiskunnalle."

Vaikka Ursinin tervehdyksestä Työmieheissä julkaistuna jätettiin varovaisuuden vuoksi "anarkismi" sana pois, niin se sai kurikkalaiset takajaloilleen. Pian vaati Imatran johtokunta Kososen eroamista ja tämä heikkona taistelijana tekikin sen. Mutta muutaman viikon kuluttua hänet kuitenkin kutsuttiin takaisin toimittamaan Työmiestä. Samaan aikaan saapui Suomesta T. Tainio ja liittyi Työmiehen toimitukseen. Kansainvälistä sosialismia kannattava suunta oli nyt uudelleen vallassa, mutta lehden taloudellinen asema oli käynyt arvelluttavaksi. Kosonen lähti matkalle hankkimaan lehdelle aatteellista ja aineellista tukua. Mutta häntä seurasi varjona Imatra-yhdistyksen johdon lähettämä vasta-agitaattori.

Kososen matkalla oli aatteellista menestystä, mutta taloudellista tukua ei näytä kertyneen, koska hän kertoo kymmenen sentin kolehdeista ja kaikenlaisista vaikeuksista. Elyssä, Minn., hänet vangittiinkin suomalaisten tekemien ilmiantojen perusteella, mutta pääsi vapaaksi tri Tannerin persoonallisella takuulla. Hän sanoo Duluthissa, Minn., 1 p. toukokuuta 1904 kirjoittamassaan kirjeessä: "Virginiassa huudettiin 'alas' ja 'ulos'. Mutta vaikka näin kävi sain kuitenkin paljon aatteellista aikaan . . . Rohkeutta nyt vain esiintymään vakavana ja selvänä kuin keväinen päivä aatteemme puolesta. Joskin on synkkä yö, niin sen perästä täytyy koittaa sitä valoisamman päivän."

Valoisampaa päivää ei kuitenkaan vielä koittanut. Kamppailu sosialismia edustavan uuden lehden puolesta jatkui pimeässä ja pimeyden kaikki voimat heitettiin sitä vastaan. Noin 10 kuukautta ilmestyttyään Työ-

miehen julkaiseminen keskeytyi. Sille alettiin katsella uutta ilmestymispaikkaa, jossa taloudellinen puoli voitaisiin edullisemmaksi järjestää. Siinä mielessä tapahtui Työmiehen muutto Worcesterista Hancockiin. Tainio ryhtyi toimittamaan Pohjan Tähti-nimistä Fitchburgissa ilmestyvää lehteä, joka tavallaan pyrki kilpailemaan Työmiehen kanssa.

Hancock kaivosseutuna varasi Työmiehelle otollisen maaperän. Sen ympärillä oli voimakas suomalainen asujamisto. Ja sitä vahvisti Minnesotan suomalainen työväestö, joka sekini oli taisteluissa karaistunutta ja oman lehden tarvetta tuntevaa väkeä.

Kun sitten Työmies-lehti täytti kymmenen vuotta oli se eniten levinnyt suomalainen lehti Amerikassa. Sen tilaajamäärä ylitti 12,000. Merkkipäivän johdosta kirjoitti edesmennyt Raivaaajan päätoimittaja F. J. Syrjälä:

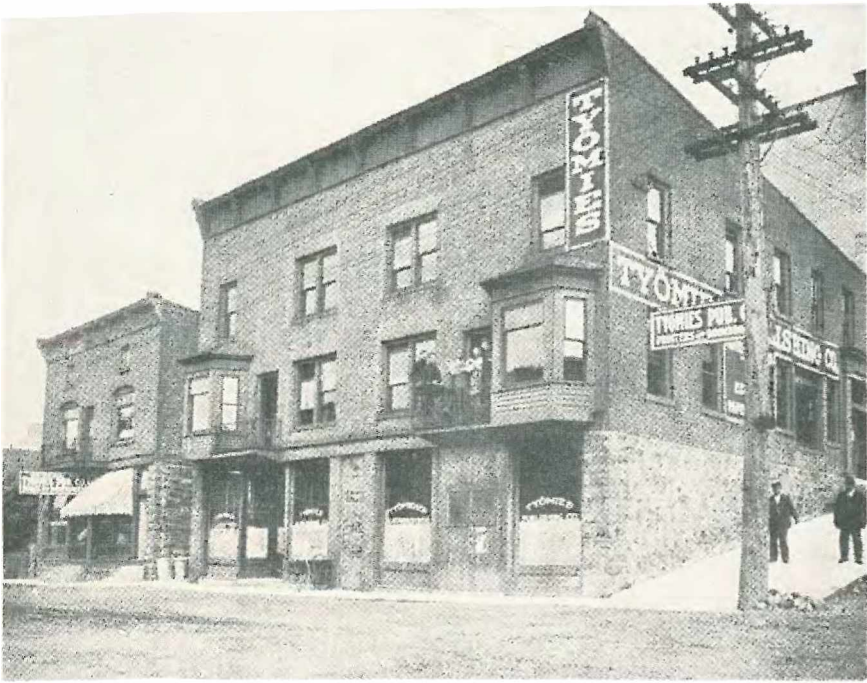
“Työmiehen täyttäessä nyt kymmenen vuotta, meillä on täysi syy pitää sitä Amerikan suomalaisuuden tähän astisessa historiassa yhtenä merkittävänä merkkihetkenä. Työmiehen perustamisesta alkaa Amerikassa asuvan kansallisryhmämme nousu tiedottomain työjuhtain asemasta tarkoituksensa tuntevain ihmisten asemaan.”

* * *

Hancockissa ilmestyneessä Työmiehen ensimmäisessä numerossa on johtokunnan lukijoille osoittama julistus, jossa uudelleen vahvistetaan se pyhä valo, jonka Anton Jäntti Worcesterista kirjoitti johtokunnan pöytäkirjaan. Siinä sanotaan: “Lehden kanta tulee olemaan kansainvälisen työväenliikkeen pohjalla ja tulee omaksumaan edelleenkin sosialistisen ohjelman.”

Tässä Hancockissa elokuun 16 päivänä 1904 ilmestyneessä Työmiehen ensimmäisessä numerossa julkaistaan myöskin Amerikan sosialistipuolueen ohjelma ja useita Eugene Dehsin, y. m. kirjoittamia vaalikirjoituksia. Kurikkalaisuus kuuli kunniansa selvälle kansainvälisen sosialismin linjalle asettuneelta lehdeltä. Eikä kylvettämättä jäänyt Taavi Tainiokaan, joka Pohjan Tähdessä asettui vastustamaan niin Työmiestä kuin muutakin suomalaisten työläisten järjestämistyötä. Työmies jatkoi siemenen kylvämistä. Socialismin oras iti ja kasvoi viljaksi. Entisiä työväenyhdistyksiä yhtyi osastoina sosialistipuolueeseen ja uusia osastoja perustettiin. Imatraliiton taholta käytiin edelleen sotaa kansainvälisen sosialismin kannattajia vastaan ja Amerikan Suomalaisessa Työväenliitossakin löytyi sen vastustajia. Mutta sosialismin kannattajilla oli nyt kädessään parhain aseensa — tietoa ja valistusta levittävä sanomalehti, jonka taloudellinen asema vahvistui päivä päivältä.

Mutta työväenluokan kansainvälisen asian puolesta taisteleva lehti ei saa milloinkaan soudella tyynen lahden poukamissa. Se outuu aina kamppailemaan avoimen meren myrskyissä. Kiista toisensa jälkeen nousee sen johdosta, että aina ilmestyy aineksia, jotka haluaisivat tehdä lehden kannan sellaiseksi, jotta se voisi rauhassa luovia jossakin lahden poukamassa.

Työmiehen liikerakennukset Hancockissa.

Niinpä pian sen jälkeen kun Työmies alkoi ilmestyä Hancockissa alkoi lehden osakkeenomistajien ja vieläpä johtokunnankin jäsenissä ilmetä vastustusta lehden jyrkkää kantaa vastaan. Tätä liikettä johti eräs N. J. Ahlman, joka toimi Työmies Kustannusyhtiön esimiehenä ja samalla Työmiehen kilpailijan, Päivälehdessä toimittajana. Tämä omituinen asiantila oli ikäänkuin Työmiehen vihollisten virittämä loukku, jonka odotettiin muodostuvan surmaksi työväenlehdelle. On selvää, että riita syntyi kansainvälistä sosialismia edustavan Kososen kannattajien ja Työmiehen kurkun katkaisemisessa häärivän Ahlmannin ja hänen kannattajainsa välillä. Monta ankaraa ottelua käytiin ennenkuin Ahlman saatiin eroon Työmiehen johtokunnasta. Mutta tämäkin kiista selvitteli periaatteellisia kysymyksiä. Sen yhteydessä tehtiin agitatsionia, jonka seurauksena lehden osakkeita saatiin kaupaksi ja lehden tilaajamäärä kohosi vuoden 1904 lopulla noin tuhanteen, joka niissä oloissa oli suuri saavutus.

Tämän periaatteellisen puhdistuksen jälkeen alkoi Työmiehen vaikutus laajentua ja uusi ajanjakso avasi ovensa. Uusia voimia saatiin toimi-

tukseen. Kosonen lähti luentomatkalle ja toimitustöissä tunnettu Kaapo Murros valittiin Työmiehen päätoimittajaksi. Koska Murros oli toiminut Päivälehdessä ja toisen "Siirtolainen"-nimisen lehden toimittajana ja koska johtokunnan menettely siinä, että hänet valittiin päätoimittajaksi Kososen ollessa matkalla levittämässä sosialismin aatetta ja hankkimassa kannatusta lehdelle, nostatti arvostelua, heräsi taas uusia epäluuloja ja sisäiset rettelöt uhkasivat lehteä. Murros oli kuitenkin "Siirtolaisesta" erotessaan julkaissut sen lehden lukijoille lausunnon, jossa osoitti jättäneensä lehden siksi kun ei hyväksy lehden periaatetta. Hän julistautui sosialismin kannattajaksi.

"Onhan se aate, nykyinen kansainvälinen työväenliike, sosialidemokratia — tai miksi sitä kullakin paikkakunnalla tahdottanee nimitää — onhan se aate levenemässä nykyään nopeammin ja tanakammin kuin mikään muu tunnetuista poliittisista ja yhteiskunnallisista aatteista, eikä se voi olla tunkeutumatta Amerikan suomalaistenkaan ytimeen, vaikka rakennettaisiin maasta taivaaseen ulottuva kirkollinen Kiinan muuri tämän ytimen turvaksi. Se etsii tiensä ja löytää tiensä, sillä sen perusteena on kaikki se siveellinen ja käytännöllinen voima, joka onnellisuutta tavoittaa kaikille ihmisille."

K. Murros.

Näin kirjoitti Kaapo Murros, joka kaksi vuotta hoiti Työmiehen aatteellista peräsintä ja joka aika oli suurta edistyksen aikaa Työmies-lehdelle. Sankkoina joukkoina liittyivät suomalaiset Työmiehen lukijoiksi. Ja Työmiehen viholliset pitivät sitä suoranaisesti Murroksen ansiona. Suomalaisen porvarillisten aineiden mukana toimineena miehenä Murros tiesi hyvin näiden vehkeilyt ja veti ne esiin terävällä kynällään.

Aatteellista ilman puhdistusta tapahtui silloin kaikkialla. V. 1905 Pohjan Tähtien omistaja erotti Tainion ja yhden kilpailijan kärki oli katkenut. Kurikan valtakunnassa Malkosaarella tapahtui hajaannus ja Sointula jäi tieteellistä sosialismia kannattavan A. B. Mäkelän aatteelliseen johtoon.

Mutta entistä lukuisammin oli silloin liikkeellä aineksia, jotka esiintyivät työväenliikkeen nimessä ja yrittivät kaivaa maaperää pois Työmiehen edustaman kansainvälisen työväenliikkeen alta. Matti Kurikka ryhtyi oikomaan "leipäsosialismin erehdyksiä" ja kauppasi edelleen ihanesosialismiaan. Ironwoodissa ilmestyi "Vapaa Sana"-niminen lehti, joka myöskin soti "leipäsosialismia" vastaan. Pastori E. Pirinen saarnasi

Tällaisella kyydillä vietin Työmiestä postiin v. 1913.

“kristillistä sosialismiaan” ja Ahlman Päivälehtensä kautta tyrkytti “todellista suomalaista työväenliikettä”.

Mutta Työmies piti puolensa, sillä “lūan syvälle oli jo kansainvälisen sosialismin itu juurtunut Amerikan suomalaisten keskuudessa, että nämä vastukset olisivat voineet sen kasvua ehkäistä.”

Amerikan sosialistipuolueessa ilmenneiden menettely- ja taktiikkakysymysten käsittelyn yhteydessä Murros löysi monia kiitollisia aiheita. Työväen taloudellisen järjestymisen alalla oli noussut edustamaan uutta suuntaa IWW-liitto. Kirjoituksissaan Murros innokkaasti kannatti IWW:n kantaa, että vanhat ammattiliitot on kehitettävä teollisuuden kehitystä vastaavalle kannalle. Ammattikunnittain järjestymisen tilalle on saatava teollisuuksittain järjestäytymisen muoto. Murros esitti suomalaisten sosialistien v. 1906 edustajakokoukselle, “että suomalaisen työväestön kaikkialla olisi ammatillisesti järjestettyvä suomalaisiin unioihin ja varsinkin

suomalaisten sosialistien tulisi koettaa tällaisia unioita mahdollisuuden mukaan saada syntyämään paikkakunnilleen”. Tämä kanta ei kuitenkaan saanut kannatusta Hibbingin kokouksessa, vaikka IWW:n kanta yleensä sai-
 kin suurta suosiota. Murroksesta on sanottava se, että hän kirjoituksis-
 saan esiintyi usein opportunistisen suunnan edustajana poliittiseen toiminta-
 taan nähden, mutta taloudellisessa järjestymisessä hän asettui selvästi teol-
 lisuusunionismin kannalle.

Hänen johdollaan Työmies-lehti avusti Hibbingin edustajakokouksen
 työtä S. S. Järjestön rakentamisessa ja sen toimintamuotojen suunnitte-
 lemisessä.

* * *

Ensimmäinen latomakone saatiin Työmieheen toukokuulla 1905 ja syksyl-
 lä kirjapaino muutettiin uuteen taloon. Liikkeenhoitovaikeuksia näyttää
 olleen, sillä suurella tyydytyksellä kerrotaan muutoksesta, joka saatiin ai-
 kaan sen kautta, että ”hermostuneen J. A. Harpertin” tilalle saatiin ”nuori,
 innokas ja tarmokas puoluetoveri V. S. Holmsten”. Tämä uusi liikkeen-
 hoitaja ei säästänyt voimiaan. Erikoisesti mainitaan hänen ansiokseen
 ”satojen uusien asiamiesten hankkiminen”. Hän järjesti palkintokilpailuja
 lehden levittämässä ja saavutti toiminnallaan sellaista menestystä, että
 lehden tilaajamäärä kohosi vuoden 1906 syyspuolella 4,000:een. Jo vuoden
 1905 aikana oli Työmies laajennettu 8-sivuiseksi ja 6-palstaiseksi ja Hib-
 bingin kokouksessa tehdyn päätöksen mukaan lehti alkoi ilmestyä kolme

**Työmies-lehden henkilökuntaa toukokuulla 1913. Pojista, jotka silloin kantoivat lehteä kotiin tilaajille, tuli myöhemmin lehtemme toimittajia, latojia ja toimi-
 henkilöitä työväenliikkeen kaikille alolle.**

kertaa viikossa. Tuhannen uutta tilaajaa saatiin lehdelle. Soihtu-nimistä kuukausijulkaisuakin kokeiltiin, mutta toimitusvoimien ja Työmiehen laajentamisen takia se oli pakko lopettaa. Useita agitatsioonikirjasia ja muita teoksia julkaistiin ja liikkeenhoitaja Holmstenin kerrotaan hankkineen niille laajan menekin kiihoittamalla asiamiehiä toimintaan.

Oikeusjutut ovat aina olleet työväenlehtien vitsauksena, eikä Työmieskään niiltä säästynyt. Calumetin suomalainen lääkäri tri Sorsen nosti \$10,000 vahingonkorvausjutun Murrosta vastaan lehdessä lokakuulla 1905

Leo Laukki.

V. S. Holmsten

Aku Rissanen.

julkaistun kirjoituksen johdosta, jossa tohtorin syytettiin osoittaneen kykenemättömyyttä ja huolimattomuutta erään työläisen hoitamisessa. Murros tuomittiin maksamaan \$3,000, mutta summa jäi perimättä. Murros joutui kuitenkin sellaiseen asemaan, että hän päätti palata Suomeen ja hänen tilalleen valittiin Toivo Hiltunen, jota Murros suositteli.

Murroksen poistuttua jäi lehden toimittaminen Toivo Hiltusen ja W. W. Korhosen tehtäväksi.

Uusia vastoinikäymiä tuli lehdelle. Suurena menetyksenä pidettiin sitä, että tarmokas liikkeenhoitaja Holmsten kuoli keuhkokuumeeseen keskellä innokkaita puuhiaan, joiden tarkoituksena oli kohottaa lehden tilaajamäärä 6,000:een ennenkuin lehti laajennettaisiin kolme kertaa viikossa ilmestyväksi. Taloudenhoitajaksi nimitettiin nyt Toivo Hiltunen, joka sitä tehtävää hoiteli toimitustyönsä ohella. Vuoden 1907 lopulla oli kolmi-päiväisellä lehdellä 6,500 tilaajaa. Lehteen oli otettu toimittajaksi kaivosmies Santeri Mäkelä, joka rikastutti lehteä terävillä kirjoituksillaan. Vastavaksi toimittajaksi tuli Aku Rissanen. Niihin aikoihin tuli toimituk-

seen myöskin tulisieluinen Leo Laukki. Yhdessä Mäkelän kanssa alkoi Laukki jouduttaa Kuparisaaren kaivosmiesten taisteluhengen nousua ja käyttivät siinä kai vähän liiaksi karkeita sanoja, koskapa vastaava toimittaja Rissanen joutui heitä hillitsemään. Siinä syntyi persoonasota Laukin ja Rissanen välillä, joka päättyi siihen, että kummatkin erosivat ja siirtyivät muihin toimiin.

Paljon mielenkiintoista voitaisiin kertoa näiltä alkutaipaleilta. Lehden täytyi jatkuvasti taistella, milloin oikeusjuttuja, milloin suomalaisten porvarimielisten ainesten kätyröimisiä vastaan ja se joutui vastakkain myöskin mahtavan terästrustin kanssa. Minnesotan suuressa lakkotais- telussa Työmies esiintyi suomalaisten lakkolaisten äänenkannattajana ja sai tietenkin terästrustin voimat niskaansa.

John Nummivuori, jota varhain ilmestyneissä julkaisuissa kuvataan mieheksi, "joka on osoittautunut olevansa yksi niitä meissä socialisteissa harvoin löytyviä miehiä, jotka osaavat hoitaa myöskin business-asioita, samalla omaten n.k. aatteellista innostusta", tuli Työmiehen liikkeenhoitajaksi lokakuun 18 päivänä 1907. Nummivuori suoritti suuren työn järjestämällä liikettä niin että huolet ja vastuu siirtyivät yhä enemmän yhden miehen harteilta kunkin osaston johtajille.

Työmiehen toimitukseen, johon alussa oli kuulunut jo Suomessa koulutuksensa saaneita miehiä, alkoi ilmestyä myöskin tavallisia työmiehiä, joita voisimme sanoa sivistyneiksi proletaareiksi, jotka itseopiskelulla olivat hankkineet itselleen laajat tiedot kaikilta aloilta ja osasivat "körmymyttää porvareita" kynällään ehkäpä nasevammin kuin monet koulunkäyneet. "Työmiehen jätkästaapiksi" nimitteli "sivistyneiden porvarien" toimittama Päivälehti näitä Työmiehen toimittajia, joista mainitsemme sellaiset sittemmin yleisesti tunnetut työväenliikkeen toimitsijat ja työväenlehtien toimittajat kuten Richard Pesola, John Välimäki, Antti Sarell ja John Salminen.

Myöhemmistä toimittajista mainittakoon Eemeli Parras, Matti Kangas, J. W. Meriläinen, Leo Mattson ja Ed. Sulo (Elis Sulkanen).

Näin oli tultu vuoteen 1913.

Näiden vaiherikkaiden vuosien varrella oli Työmies saanut apulaiskylväjiä sosialismin laajalle työväenliikkeelle. Tammikuun 31 päivänä v. 1905 ilmestyi sosialistilehti Raivaajan ensimmäinen numero Pohjan Tähtien kotikaupungissa Fitchburgissa. Tainio siirtyi uuden lehden toimittajaksi. Lehti ilmestyi ensin viikkolehdenä ja julistautui kansainvälisen sosialismin kannattajaksi. Myöhemmin näemme, että Raivaaja, joka tätä kantaan josakin määrin yritti noudattaa yksinpä opportunistisiin vajoonneen päätoimittajansa J. F. Syrjälän aikana, suistui kokonaan raiteiltaan Suomen onnetoman talvisodan aikana, jolloin se avoimesti asettui Suomen valkoisen sotaporvariston lipunkantajaksi. Mutta siihen palaamme myöhemmin.

Vuoden 1907 lopulla sai Amerikan suomalainen sosialistinen liike kolmannenkin äänenkannattajan, Toverin, joka alkoi heti ilmestyä päivälehti-

Työväkän toimittamassa on nyky suomen työlläsi kaikki kassa

TYÖMIIES

OSA-SAVONLAISEN
ei työlläsi kaikki
ei työlläsi kaikki

No. 56 TULITALVA, HETIMIT 75 P — APRIL 11 1913 Weeklies — Kymmenen vuorokautta

Varapresidentti selittää taasen sosialismia
Matkustajat lähtevät taasen ulkomaille
Kaivosten lakkoo Saksassa
Yhdysvaltojen poliisista jätin
California ei aio perääntyä
Puhelupöytäkirja Davenport, Colo.
Belgian hallitus on alkanut pakottaa burjaa

RAIVAAJA

RAIVAAJA on enemmän tilaajia kuin toisilla idän valtioiden suomenkielisillä sanomalehdillä yhteensä
 Raivaaja has a larger circulation than all the Finnish Newspapers of the Eastern States combined
 No. 102, 1913 — Yhdessä vuorok. Vol. IX
 The only Finnish Daily in the East.

TYÖNANTAJAT PAKOTETTAVAT NEUVOTTELEMAAN
Kuninkuuslehdet surmannetut ja ihmisiä
Lasitöyläiset voittaneet lakkonsa
Maanviljelijät luovuttaneet maanviljelijäliiton
Maanviljelijät luovuttaneet maanviljelijäliiton

TOVERI

Organ of the Finnish Workers in the Western States
 The only Finnish Daily in the West
 LAGARBERG 10 FOUKOK SATURDAY 1 MAY 1913

Yleisiä uutisia
100,000 ihmistä laivalla
Los Angeles harras
Suuri kaivosten lakkoo
Tärkeät saavutukset
Taas suuri työlläsi alkanut
Belgian hallitus

TYÖKANSANSA

Organ of the Finnish Workers in the Eastern States
 The only Finnish Newspaper in Canada
 Published every week-day
 No. 102, 1913

Suosittu järjestelmä valitsee
Balkanin liitto
Satanatöyläisten lakkoo
Aito vallistua menettelyä

No. 2 1913 May — Heinäk. 1913 — Toisik.
 PELTO KOTI KOTI
Sapato
 KOKKONEN
 NYKÄYKÄN PÄÄKIRJOITAJA

No. 18
TOVERI
VAKA-LEUKA
 Elokun 1 p. — August 1 — 1913
 Puhuevasi Amerikkossa
 Chicago, U.S.A. No. 7 & 7 1/2

tenä Astoriassa, Oregonissa, Aku Rissasen siirtyessä Työmiehestä sen päätoimittajaksi.

Sosialistijärjestön loistoaika oli käsillä. Sillä oli nyt kolme päivälehteä, Naisten lehti Toveritar, kuukausijulkaisu Säkenet, Pelto ja koti-lehti ja pilalehti Lapatossu. Sen ohella alkoi Canadassa ilmestyä Työkansa-niminen työväenlehti ja Väkäleuka-niminen pilalehti.

CANADAN SUOMALAISET JA TYÖMIES-LEHTI

Työmies on ollut kerran Canadankin suomalaisten työläisten äänenkannattaja. Tästä kertoo Hannes Sula seuraavaa:

Tämän vuosisadan alkuaikoina olivat Canadan suomalaiset työläiset varsin kiinnostuneita Yhdysvalloissa ilmenneihin työväenlehtien perustamishankkeisiin. Varsinkin sen jälkeen kun Matti Kurikan, Matti Halmisen, y. m. Kalevan Kansan Siirtokunnan perustajien toimesta syntynyt viikkolehti Aika menetti entistä enemmän sanomalehden luonteensa ja rupesi ilmestymään ainoastaan kaksi kertaa kuukaudessa aikakauskirja-koossa ja lakkasi kokonaan ilmestymästä vuonna 1904 kun Sointulaan perustettu siirtokunta joutui taloudellisiin vaikeuksiin.

Tässä yhteydessä lienee paikallaan todeta, että tämä Canadan suomalaisten ensimmäinen sanomalehti ilmestyi ensimmäisen kerran toukok. 6 p:nä, 1901 Nanaimossa, B. C. Vaikka lehti ilmestyikin Canadan kaukaisella lännellä, niin oli se todellisuudessa Yhdysvaltain suomalaisten lehti koska valtaosa sen perustamiseen tarvituista varoista saatiin Yhdysvalloista, josta oli myöskin ehkä ainakin 80 prosenttia sen tilaajista. Sitä todistaa se tosiasia, että elok. 9 p:nä 1901 todettiin lehden asiamiehistä olleen 29 Yhdysvalloissa ja ainoastaan viisi Canadassa. Jouluk. 1 p:nä 1903 ilmoitettiin lehdellä olleen kaikkiaan 43 asiamiestä, joista 36 oli Yhdysvalloissa, 5 Canadassa ja 2 Suomessa.

Kun viikkolehti Aika lakkasi syysk. 26 p:nä 1902 ilmestymästä Sointulaan siirtymisen takia yli vuoden ajaksi "jäi Amerikan suomalainen väestö ilman omaa äänenkannattajaa" kuten Martin Hendrickson totesi aikanaan. Siitä syystä oli Työmiehen ensimmäisen numeron ilmestyminen heinäkuussa 1903 ilosanoma myöskin Canadan suomalaisille työläisille, joita Työmies palveli tietojen ja valistuksen johtajana siihen saakka kunnes Port Arthurissa, Ont., perustettiin kesällä 1907 Työkansa-lehti, jota laajennettiin hiljalleen siinä määrin, että se rupesi ilmestymään Vappuna 1912 päivälehtenä.

Koska Canadassa oli virallisen väenlaskun mukaan suomalaisia heinä-k. 1 p:nä 1911 ainoastaan 15,500 henkeä oli heidän lehtensä päivälehdiksi laajentaminen varsin rohkea yritys, joka johtikin lopulta siihen, että

◁ Yhdysvaltain ja Canadan suomalaiset työväenlehdet vuonna 1913.

lehti teki vararikon ja Työkansa ilmestyi viimeisen kerran kesäk. 15 p:nä 1915 — punaselle paperille painettuna. Tämän jälkeen saivat Canadan suomalaiset kerran jälleen Työmiehen avustajakseen, kirjoitustensa ja tietojensa julkaisemista varten ja täyttämään yleisen työväen oman sanomalehden tarpeen. Canadan suomalaiset olivat sen jälkeen ilman omaa lehteään yli kahden vuoden ajan, siihen saakka kunnes Vapauden ensi-

Työmiehen tupamiehiä varhaisemmilta ajoilta: Reino Salmi ja August Kuusisto.

mäinen numero ilmestyi maailmanhistoriallisena ajankohtana, päivää ennen Lokakuun suurta sosialistista vallankumousta—marrask. 6 p:nä, 1917.

Vapaus ei saanut kuitenkaan ilmestyä sillä erää muuta kuin seuraavan vuoden lokak. 1 päivään saakka, jolloin se lakkautettiin "vihollismaalaisien" lehtiä koskevan kiellon perusteella ja lehden toimittajat, johtokunnan jäsenet, y. m. vangittiin. Kerran jälleen oli meillä turva ja tuki Työmies-lehdessä siihen saakka kunnes Vapaus sai jälleen ilmestyä seitsemän kuukautta myöhemmin.

Vielä kerran sen jälkeenkin oli Työmies varsin välttämätön Canadan suomalaisille työläisille kun Canadan Suomalaisessa Järjestössä syntyi n.s. oikeistotaistelu vv. 1929-1931 ja Vapauden toimitus joutui joksikin aikaa oikeistolaisten käsiin, jonka johdosta Työmiehen piti julkaista lukuisia uutisia ja kirjoituksia, joita Vapauden silloinen toimitus ei halunnut päästää päivänvaloon.

Kaikki edellämainitut tosiseikat todistavat, että Canadan suomalaiset työläiset ovat aina tunteneet varsin läheistä kiinnostusta Työmies-lehteen ja erikoisestikin juuri niinä aikoina jolloin heillä ei ollut omaa lehteään. Toisena ja varsin tärkeänä tekijänä oli myöskin se, että Työmies ilmestyi päivälehtenä kun canadalaisten oma lehti ilmestyi monet vuodet joko kaksi tai kolme kertaa viikossa. Työmiehellä oli kaikkien näiden seikkojen johdosta varsin runsas tilaajamäärä Canadassa, varsinkin vv. 1919-1929 välisinä vuosina, suhteellisesti eniten ehkä Port Arthurin seudulla.

Kun Työmies-Eteenpäin viettää tänä kesänä perustamisensa 50-vuotisujuhlaa voimme sen johdosta todeta, että se on ollut vaiherikkaan ja merkityksellisen toimintakautensa aikana varsin tarpeellinen ja kaivattu työväenlehti myöskin Canadan suomalaisten keskuudessa. Se on tuonut valoa ja valistusta tuhansiin työläiskoteihin ja on innoittanut Canadan suoma-

Työmiehen syntymäkaupungin Worcesterin, Mass., S. S. Osaston kenttäjuhla v. 1908.

lasiakin entistä tehokkaampaan taisteluun paremman yhteiskunnan ja huomenen puolesta. Työmies-Eteenpäin on kyntänyt kohdaltaan syvän vaon edistyksen ja yhteiskunnallisen taistelun vainiolla kuluneen puolivuosadan aikana, joka on ollut historiallisesti vaiherikkain 50 vuotta maailman historiassa. Sen työ on kantanut runsaan sadon niin kansainvälisessä kuin kansainvälisessäkin suhteessa.

IV

OPETTAJA, VALISTAJA JA JOHTAJA SUURISSA TAISTELUISSA

*“Työväenkysymyksen selvittäminen on meidän rak-
kain tehtävämme. Tämän tärkeän yhteiskunnalli-
sen kysymyksen ajamisessa tulemme noudattamaan
kansainvälisen työväenliikkeen horjumattomia peri-
aatteita. Nuhin sisältyy siksi laaja ohjelma, että
emme voi tässä sitä erityisesti esittää. Tulevaisuu-
dessa selittää lehti tämän ohjelman yksityiskohtia
myöten. Olkoon se lyhyesti sanottuna: Me vaa-
dimme ihmisarvoa ja oikeutta sorretuille ja saavut-
taaksemme päämäärämme pyrimme me rauhallises-
ti laillista tietä yhteiskunnalliseen ja valtiolliseen
vaikutusvaltaan edustajaimme kautta, tahdomme
saada äänemme kuuluville riistäjäluokan korviin ja
huudamme niin kauan kunnes meitä kuullaan”.*
*(Työmiehen näytenumerossa, joka ilmestyi Wor-
cesterissa, Mass., huhtik. 20 p., 1903).*

ENNENKUIN käymme selostamaan sitä valotornin osaa, jota Työmies on vienyt Amerikan suomalaisten työläisten myrskyisellä merellä vielä senkin jälkeen kuin edellämäinnittuihin aikoihin oli saavuttu, heittä-
me lyhyen silmäyksen kulttuuririntamalle, joka on ollut niin huomattava tekijä Amerikan suomalaisten kohottamisessa “Iloisen Harborin” ajan-
viete-elämästä arvokkaampaan elämään. Tämän henkisen ylösnousemuk-
sen kykeni saamaan aikaan vain työväenliike — raittiusseurat ja papit
siinä epäonnistuivat.

Sosialistiosastot, joita syntyi kaikilla paikkakunnilla, joissa suomalais-

Amerikan suomalainen työväenliike tarjosi Suomesta tulleille työläistyöille ja pojille tilaisuuden esiintymiseen näyttämöllä. Satoja hyviä näyttelijöitä kehittyi. Tässä näemme kaksi työväenyhdistysten näyttämöiltä otettua kuvaa. Ylempänä Seattlen, Wash. näyttelijät esittämässä näytelmää "Vuoriston poika", Astorian yhdistyksen näyttämöllä. Alempana näytelmä "Bajadeeri" Detroitin yhdistyksen näyttämöllä.

ta väestöä asui sen verran, että jonkinlaista yhteistoimintaa voitiin saada aikaan, kohottivat suomalaisen väestön moraalista tasoa. Suomalaiset lakkasivat hiljalleen olemasta voimallaan ja puukollaan ylpeileviä, toisten kansallisuuksien kanssa tappelevia, yleistä kauhua herättäviä hurjimuksia. Heistä tuli sivistynyttä väkeä, joka kävi kokouksissa kuuntelemaan puhujia, joka yhtyi lauluseuroihin, soittokuntiin, näytelmäseuroihin ja

urheiluseuroihin ja kaikella tavalla herätti kunnioitusta kanssaihmiesten keskuudessa. Työmiehen ja muiden työväenlehtien kylvänä valistustyö kukoisti kaikkialla ja ylpeydellä voidaan aina muistella niitä aikoja.

S. S. Järjestöjen osastojen lukumäärä ja jäsenmäärä kasvoi niin nopeasti, että kun vuoden 1907 lopulla osastoja oli 133 ja jäseniä 2,928, voit. in 1912 pidetylle edustajakokoukselle tiedottaa osastojen luvun olevan 225 ja jäsenmäärän 10,925. Epäilemättä suomalaisten osastojen toiminta muodostui samalla ikäänkuin sysäykseksi koko Amerikan sosialistiselle liikelle. Ikäänkuin tunnustuksena siitä sosialisti johtaja Eugene Debs lähetti vuonna 1911 suomalaisille sosialisteille omakätisesti suomenkielellä kirjoittamansa tervehdyksen, joka kuuluu:

“Tervehdys Suomalaisille Toverilleni. — Eugene Debs, Terre Haute, Ind., Sept. 2, 1911.”

V 1907 ilmestyneessä “Köyhälistön Nuijassa” kirjoitetaan:

“Monin paikoin on toimintamme saanut toiskieliset toverimme paremmin jalkeille ja mikä tärkeämpää se tuopi tullessansa yhä enemmän mielestäni terveempää mielipidettä puolueeseen. Ja Hibbingin kokouksessa saatiin tämänkin asian puoli kunnollisesti määriteltyä. Syistä, joiden esittäminen ei kuulu tänne, Amerikan sosialisti-liike on omaksunut jonkinlaisen niin sanoakseni epätoivoon vivahtavan luonteen, joka ajan pitkään ei voi olla sille eduksi. Poliittilisen vapauden muka vallitessa ei täällä arvella tarvittavan mitään muuta kuin suoranaista vaalikiuhotusta, ehdotonta uskoa vaaliurnaun, ja yleinen henki puolueessa on sellainen, että kunnan puolueen vaalitiketille asetetut yksilöt virkoihin valitaan, on kaikki saavutettu, mikä tarvitaan eikä muusta toiminnasta ole väliä kuin näiden tikettien eteenpäin viemisestä. Puolueen asian voitto keskitetään näinollen yksilöistä rüppuvaksi ja samalla pidetään aivan turhana sitä työtä, joka köyhälistön asemaa voisi tätä nykyä kohottaa.”

Vaikka suomalaiset sosialistit näyttelivätkin huomattavaa osaa sen ajan suurissa työtaisteluissa ja myöskin pyrkivät antamaan itse sosialistipuolueelle ohjausta siinä, että tämänkin maan puolueen, samalla tavalla kuin Euroopan maiden sosialistipuolueiden, tulisi ottaa ohjelmaansa “läheiset vaatimukset”, sellaiset kuin naisten äänioikeus, väkijuomakysymys, teollisuusepäkohtain korjaus, y. m., niin toiminta muodostui enimmäkseen n. s. “haalisosialismiksi”. Haaleja rakennettiin kaikille paikkakunnille, missä pienempikin sosialistiosasto syntyi.

Ensimmäinen tehtävä oli näytelmäseuran perustaminen. Se kuului ohjelmaan yhtä tarkasti kuin saunan rakentaminen. Pienemmilläkin paikkakunnilla näyteltiin. Toisinaan tämä näyttelemine oli kovin alkupe- räistä. Välineisiin ja pukuihin ei aina kiinnitetty huomiota ja jos halua olisi ollutkin, niin värkeissä ei ollut varaa. Usein nähtiin jonkun ko-

Detroitin työväenyhdistyksen soittokunta v. 1921. Johtaja Antti Palen keskellä.

mean kenraalin pasteerailevan näyttämöillämme jossain risaisessa takissa, joka aikaisemmin oli palvellut variksenpelättimen virkaa pellolla. Kenraalin koristukset ja kunniamerkit oli rustattu jostakin ruostuneen kalakannun kannesta. Näytelmän sisällön vakavaa taustaa vastaan nämä helistimet ja univormut synnyttivät päinvastaisen vaikutuksen. Tapahtuipa New Yorkissa kerran niinkin, että yleisö sai katsella "Tukkijoella" näytelmää, jossa tukkimiehet esiintyivät komeasti hännystäkissä — haluttiin nähdä olla hienoja. Mutta tämä ei tapahtunut työväen näyttämöllä, vaan kansallismielisissä piireissä. Iyvin tavallista oli näytelmätilaisuuksissa, että kuiskarin ääni kaikui ylinnä: "Sano niiu, sano, perkele, niin!"

Mutta eteenpäin mentiin tälläkin alalla. Pienemmilläkin paikkakunnilla opittiin ennenpitkää hyväksi näyttelijöiksi ja näyttämölaitteita ja la-
vastuksia opittiin parantamaan. Syntyipä toisinaan tuntui arvostelijasta siltä kuin ei parempaa voisi odottaa ammattinäyttelijöiltäkään. Ja suuremmilla näyttämöillä, joissa välineet ja voimat olivat parempia ja ammattilaiset ohjaajina, esitettiin suuriakin ja suuria voimia ja kykyjä kysyviä näytelmiä.

Täydellä ajalla toimivia palkallisia näytelmäseuran johtajia oli kymmenillä paikkakunnilla. Niminä voitaisiin mainita kymmenittäin. Mainitsemme tässä vain muutamia näytelmätaiteemme eteenpäin viejiä Amerikan suomalaisen työväenliikkeen loistoajoilta: Aarre Linnala, Fero Boman, Lauri Lemberg, Felix Hyske, Lauri Raevaara, Heikki Päätalo, Vilho

Pitkänen, Ilma Roitomaa, Robert Roitomaa, Niilo Terho, Julius Kallio, Eetu Hagman, Kaarlo Lindewall, Rosa Lemberg, Nels Latvala, Sanni Nroorteva, Fanny Ojanpää, Helmi Mäkelä, Väinö Mäntylä, Hanna Kivi, Linda Stowe, Saimi Morson, Maissi Heikkinen, Väinö Niku-Paavola, y.m.

Vakitusten näytelmäseurain johtajien ohella voisimme mainita kymmeniä henkilöitä, jotka sivutoimenaan ovat ohjailleet näytelmiä ja satoja sellaisia, jotka kymmeniä vuosia rikastuttivat Amerikan suomalaista näytämötaidetta esityksillään.

Vuoden 1912 edustajakokoukselle annetun raportin mukaan toimi silloin suomalaisten sosialistiosastojen yhteydessä 107 näytelmäseuraa, joissa oli yhteensä 1,516 jäsentä.

Laulukuoroja ja soittokuntia syntyi samaan aikaan ja yhtä suuren innostuksen vallitessa kuin näytelmäseurojakin. Mutta kun suomalainen toiminta alkoi laastua, niin ensimmäiseksi se koski soittokuntia ja lauluseuroja ja vasta viimeksi näytelmäseuroja. Näytelmäseuroja pidettiin vireillä monilla paikkakunnilla vielä senkin jälkeen kun muuta suurempaa toimintaa ei voitu saada aikaan. Niin kova on ollut ja on edelleen Amerikan suomalaisten kiintymys näytelmätaiteeseen.

Liikkeemme loistoaikoina kaikissa juhlistamme omat mahtavat soittokunnat ja laulukuorot rikastuttivat ohjelmaa. Jo v. 1912 oli sosialistiosastojen yhteydessä:

23 osastossa lauluseuroja, joissa yhteensä 409 jäsentä.

28 osastossa soittokuntia, joissa yhteensä 385 jäsentä.

53 osastossa voimisteluseuroja, joissa yhteensä 1,156 jäsentä.

Baltimoren Edistysyhdistyksen soittokunta v. 1923.

Brooklynin Sosialistklubin soittokunta 40 vuotta sitten.

Soittokuntamme, joiden lukumäärä nousi useihin kymmeneen mainitun vuoden jälkeen, saivat hyviä johtajia ja soittajia, jotka olivat saaneet oppinsa Suomen sotaväessä ja saapuivat tänne sotaväen lakkauttamisen jälkeen.

Musiikkialan miehiä ja naisia voitaisiin luetella loppumattomiin. Huomattavampia heistä ovat olleet: Antti Palen, Urho Valo, Oskar Tofferi, K. Rautio, Antti Virtanen, William Stein, Frank Lindroos, Jukka Mäkirinne, John Koski, Hannes Saari, V. Frandilä, F. Jacobson, T. Jalkanen, O. Suojanen, Eklund, Nyman, Koskelo, Kellosalmi, Mattila, Jauhainen, John Doyle, Fred Forsman, Julius Liimatainen, Wester Tofferi, y.m. Virolaissyntyinen Aug. Mäki on myöskin suorittanut suuren työn musiikkialalla suomalaisten keskuudessa.

Nuoremasta polvesta on myöskin noussut monia musiikkikykyjä, joista ulkomuistista mainitsemme Carl ja Hugo Pehrman sekä Sigrid Pehrman, Uno Pulkkinen, Väinö Visanen, Aune Koski, Nora North (Nousio), Sigrid Mankonen, Vili Helenius, Röngän veljekset, Ted Latvala, Tauno Koski, Rauha Riihonen — kymmenet muut ansaitisivat maininnan, mutta mahdotonta on muistaa heitä kaikkia.

Toiset ovat esiintyneet säveltäjinäkin ja eräitä sävellyksiä voidaan laskea verrattain onnistuneiden joukkoon.

Pienen maininnan ansaitsee tämän yhteydessä eräs proletarisen laulutaitteen vaatimaton mies — Axel Simonen, joka vieläkin rikastuttaa suomalaisten työläisten ohjelmatilaisuuksia itsesepittämällä, aatteellisilla lauluilla.

Unhoittaa ei myöskään tule laulutaitteessa verrattain korkealle nous-

**Voimistelu- ja urheiluseuroja syntyi pienemmillään paikkakunnilla.
Ylläoleva on tyypillinen niistä.**

seita työväenliikkeen kasvatteja sellaisia kuin Katri Lammi, Jukka Ahti, Aino Saari, Leo Kauppi, y. m.

Ohjelmatilaisuuksien, näytelmien ja juhlien tuloilla suomalaiset ovat avustaneet Amerikan työväenliikettä suorastaan ihmeteltävällä sitkeydellä ja ovat sellaisessa avustustyössä saavuttaneet kiitosta ja mainetta. Joten minkäänlaisella ylenkatseella ja halveksumisella eivät edes jyrkän luokkataistelun edustajat voi kaiken lopuksi suhtautua suomalaisten "haalisosialismiinkaan". Se oli Amerikan suomalaisen työväen seuraelämän keskus, joka ihmisiä sitoi yhteen.

Mutta Amerikan suomalaiset työläiset ovat osanneet taistellakin, itse jyrkemmän luokkataistelun rintamillakin. Kunniakas historia on heillä takanaan siinäkin.

SUOMALAISTEN OSUUS AMMATTILIIKKEISSÄ

Kaikkein suurimmalla ylpeydellä voidaan Amerikan suomalaisen järjestyneen työväenliikkeen 50. virstantolpan luona osoittaa siihen osuuteen, mikä suomalaisilla raatajilla on ollut Amerikan ammatillisen eli unionistisen liikkeen kehittämisessä.

Järjestyneen toimintamme ensi askeleista lähtien Työmies-lehtemme ja järjestömme ja kaikki sen lehdet ja voimat ovat korostaneet unionistisen liikkeen merkitystä työväenliikkeessä ja antaneet siinä ohjausta. Siitä johtuukin, että Amerikan suomalaiset hyvin varhaisista ajoista lähtien ovat kuuluneet unioniin ja ottaneet osaa niiden rakentamiseen suhteellisesti suuremmissa määrässä kuin muut siirtolaisryhmät.

Hibbingissä v. 1906 pidetyn S. S. Järjestön edustajakokouksen yksi tärkeimpiä kysymyksiä oli ammatillinen liike, vaikka mitään ratkaisevaa päätöstä ei silloin tehtykään siksi kun niin monet sekavat suunnat olivat silloin haittaamassa päätöksen tekoa. Mutta pöytäkirjasta käy selville, että ammatillinen järjestäytyminen oli sangen polttavana kysymyksenä Amerikan suomalaisten työläisten enemmistön mielissä. Syy siihen onkin selvä. Suurin osa suomalaisista työskenteli jo silloin trustituneissa perusteellisuuksissa kauhistuttavissa olosuhteissa, joista jo aikaisemmin olemme maininneet. Kaikkialla vallitsi urakkatyösystemi ja kilpailu ja kiistat eri kansallisuuksiin kuuluvien työläisten kesken oli ovelasti kiiohitettu suorastaan hulluuden asteelle. Se takasi herroille tilaisuuden työvoiman riistämiseen korkeimpaan huippuun asti. Työntajilla ja heidän pomoillaan oli täydellinen ylivalta työläisten yli. Näiden seikkojen takia oli työläisten ammatillisesti järjestäytyminen kaikkialla jatkuvan pohdinnan alaisuudessa.

Minnesotan raudankaivajien suuressa lakossa v. 1907 suomalaiset veivät sangen huomattavaa osaa. Suomalainen Sosialistijärjestö oli silloin nuori järjestö ja tämä lakko vaikutti sangen syvästi Amerikan suomalaisen työväenliikkeen kehittymiseen. Lakkolaiset saivat rohkaisua Työmies-lehdestä, joka rohkeasti asettui lakkolaisten taakse kansallismielisten lehtien asettuessa terästrustin käytyreiksi. Tämä lakko, joka oli ensimmäinen terästrustia vastaan alkanut lakko, muodostui veriseksi. Suomalaiset lakkolaiset osoittivat siinä erikoista uljuutta ja sitkeyttä ja pysyivät viimeiseen saakka uskollisina periaatteilleen. Tämä uskollisuus oli tulosta nuoren järjestön ja Työmiehen suorittamasta valistustyöstä. Kun lakko hävitettiin, joutuivat suomalaiset lakkolaiset mustallemistalle. Koska heillä ei ollut tilaisuutta saada työtä, niin suurin osa painui homestead-maita viljelemään ja siten syntyi useita tunnettuja suomalaisia farmiseutuja. Parikymmentä vuotta myöhemmin maailma sai jälleen kuulla näistä suomalaisista taistelijoista. Kapitalismin suuren romahduksen, vuoden 1929 pulakauden seurauksena syntyneissä farmarien taisteluissa häätöjä vastaan nämä suomalaiset farमारit veivät johtavaa osaa ja heidän aloittamansa taistelun tuloksena syntyi n.s. "Holiday-liike", jonka avulla hallitus saatiin virallisesti julistamaan voimaan säädöksen, jolla farmarien mailtaan pois häätäminen kiellettiin.

Raudankaivajien lakon aikana terästrusti mobilisoi Amerikan suomalaiset papit, kapakoitsijat ja ne harvat kauppiaat, mitä siihen aikaan suomalaisten keskuudessa oli, suorittamaan lakonmurskaamistyötä. Nämä

TYÖMIES

Wok. nro. 12,165

Yhteiskunnan vapautuminen
on työväen
vapautuminen

Arvokas uutislaulu työväenlehti Suomessa
KESKIVUOKKA KASSANEN 27 - PAINOKSIA 1911

Thystrin julkaisun Mellansu-juttu

Nuori työväenlehti?

Thystrin julkaisun...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

Alkoo tulla eteen

Alkoo tulla eteen...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

Maan... Nuori työväenlehti...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

On Chicago run...

On Chicago run...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

Suuri maailma Suksan sosialistille

Suuri maailma...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

Sosialismi edistyy!

Uusia huomattavia vaalivoittoja uosissa eri valtioissa

Sosialistinen...
Uusia huomattavia vaalivoittoja uosissa eri valtioissa...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

Uusia huomattavia vaalivoittoja uosissa eri valtioissa...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

Uusia huomattavia vaalivoittoja uosissa eri valtioissa...
Mellansu-juttu...
Nuori työväenlehti?

Työmies alkoi ilmestyä 6-päiväisenä maalisk. 1 p. v. 1911. Kuvan oikeanpuoleisessa ylänurkassa nähdään kehys, joka osoittaa lehden tilaujamäärän olleen silloin yli 12,000.

ainekset nimittivät itseään "tosisuomalaisiksi". He järjestivät "kansankokousten" nimellä turnajaisiaan, joissa hyväksyivät "juudasponsiaan". Suomalaiset lakkolaiset tuomittiin ja heidän nimensä jätettiin terästrustille mustalistaamista varten. Se oli ensimmäinen kerta, kun Amerikan suomalaisten keskuudessa esiinnyttiin "tosisuomalaisuuden" nimessä jonkin liikaisen asian puolesta. Myöhemmin tulemme huomaamaan, miten tämä "tosisuomalaisuus" kunnostautui myöhemmin ja mitä voimia se veti mukaansa.

Minnesotan raudankaivajien lakolla ei ollut vain paikallinen vaikutus, vaan tartui se Amerikan suomalaisen työväenliikkeen piireissä kautta maan. "Tosisuomalaiset" eivät tyytyneet rajoittamaan lakonrikkuruuttaan vain lakkoluodele, vaan innostuivat lähettämään juudasponsiaan pappeille, kapakoitaille ja muille "tosisuomalaisuuden" edustajille kautta maan. Nämä puolestaan kutsuivat koolle "kansankokouksia" ja hyväksyivät juudasponsia, joiden tarkoitus muka oli "puhdistaa suomalaisten maine"!

Amerikan suomalaisen työväenliikkeen kasvuun ja suomalaisten unionistiseen liikkeeseen liittymiseen nähden näillä juudasponsilla oli kokonaan päinvastainen vaikutus kuin mitä "tosisuomalaisuuden" nimessä melastavat mustasotmalaiset toivoivat. Kävi niin, että useat sellaisista kansankokouksista muodostuivatkin todelliseksi kansankokouksiksi, joissa juudasponnet tuomittiin. Ne muodostuivatkin ikäänkuin sysäyksen antamiseksi luokkatietoisuudelle ja järjestämisspyrkimyksille.

Niinpä siis raudankaivajien lakolla, vaikka se hävittiinkin, oli mitä suurin merkitys Amerikan suomalaisen työväenliikkeen kehitykselle.

Mainittakoon vielä, että tämän lakon yhteydessä tuotettiin lakonrikureita Balkanin maista ja kirkollisten keskuudesta myöskin suomalaisia.

Näihin aikoihin alkoi kysymys suhteesta ammattiliittotoimintaan muodostua yhdeksi pääkysymykseksi. Keskivaltioissa syntyi ankara arvostelu American Federation of Labor liittoa vastaan sen johdosta, että se oli kykenemätön järjestämään suurteollisuuksien työläisiä. Järjestömmme jäsenetkin kannattivat silloin ajatusta teollisuuksittain järjestymisestä, jota kantaa edusti IWW-liitto. Kysymys aiheutti keskustelua ja kiistaa myöskin Työmiehen palstoilla. IWW:n kanta, joka silloin ilmeni terveenä teollisuusunionismin kantana, ajautui sitten myöhemmin syndikalismin suunnalle ja lopulta johti koko liikkeen rappeutumiseen ja porvarillistumiseen.

Idässä ilmestynvä Raivaaja, jossa hillquitilainen sosialidemokraattinen suunta oli vallassa, sai vaikutuksellaan aikaan sen, että monivuotinen menettelytapaväittely syntyi järjestössä ja sen lehdissä ja johti vihdoin v. 1914 järjestöstä erottamisiin ja sosialistipuolueen keltaisuutta arvostelevan päivälehdien perustamiseen, mistä syndikalistisen suunnan voitolle

IWW:ssä päästyä sittemmin muodostui IWW:n suomalaisen kannattajajoukon äänenkannattaja.

Tällä monta vuotta kestäneellä menettelytapaväittelyllä oli läheinen yhteys järjestymättömien työläisten järjestämisen kanssa, vaikka siihen liittyi muitakin puolia, ja on se omansa osoittamaan, kuinka suuri merkitys Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä on aina annettu ammatilliselle järjestäytymiselle.

* * *

Näihin aikoihin alkoi kiteytyä opportunistista vapautumaan pyrkivä suunta. Sille oli antanut aatteellista perustaa jo Kautskyn ja Pennacookin väittelyn julkaiseminen Työmiehessä, jossa ensimmäisen kerran Amerikan suomalaisen työväenliikkeen keskuudessa pystytettiin tienviittoja valtiokäsitteestä marxilaisessa hengessä.

Tätä suuntaa edusti Smithvillen Työväenopistossa niihin aikoihin toimiva Yrjö Sirola. Työmies-lehti oli silloin jonkin aikaa Moses Hahlin tapaisen äärimmäisen opportunistin edustajan aatteellisen holhouksen alaisuudessa, mutta rauta-alueen lakko ja keskivaltioiden proletaarien ankara taistelu elämästä loivat sille liiaksi karun maaperän. Samaten sitten ensimmäisen maailmansodan aiheuttama, perusteihin menevä aatteellinen jakautuma koko maailmaa käsittävässä sosialistisessa liikkeessä, missä toista äärimmäisyyttä edusti oman maan porvariston matkaan sodassa heittäytyminen ja työväenluokan asian pettäminen ja toista leniniläis-stalini-lainen suunta, joka johti menestyksellistä proletaarista kumousta ja pro-

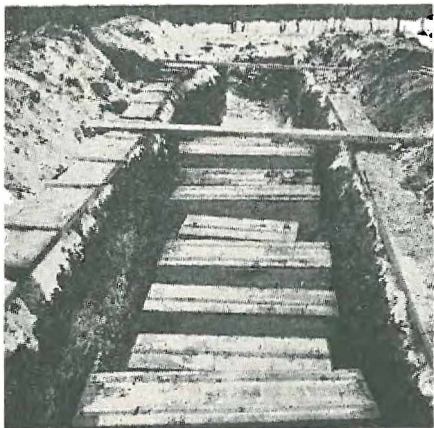

Suomalaisia työläisiä kuparialueella. Kuva on otettu ruokatunnilla.

letaarisen valtion perustamista ja luomista kuudennella osalla maapalloa ja marxismiin aatteiden uudelleen väärentämättömänä esille vetämistä.

Voitaisiin luetella monia suuria lakkoja ja järjestäytymiskamppailuja, joissa Amerikan suomalaiset työläiset ovat olleet mukana ja joissa heitä on ollut innostamassa Työmies-lehti ja järjestömme toiminta.

Amerikan suomalaiset työläiset ovat useita kertoja muodostaneet Amerikan suurten lakkoliikkeiden selkärangan ja vieneet niissä johtavaa osaa. Sellainen oli esimerkiksi Kuparisaaren lakko — valtava ja verinen taistelu,

Calumetin lapsiuhrien yhteishauta, johon laskettiin kuparitrustin hurttien kamalalla tavalla surmaamat 86 lasta, joista puolet oli suomalaisten työläisten lapsia.

jossa suomalaiset työläiset taistelivat mahtavaa kuparitrustia vastaan ja laskivat perustaa kuparinkaivajien järjestämistyölle. Se oli suuri ja sitkeä lakko. Paljon verta vuoti tässä lakossa ja suuria hautajaisia pidettiin.

Eräänä sunnuntaina tapettiin Calumetissa 86 lasta, joista puolet oli suomalaisten lapsia. Tämä murhenäytelmä oli yksi kauhistuttavimpia sen aikaisia tapauksia ja kertoo se siitä raakalaisuudesta, jota petomainen porvari harjoittaa silloin kun sen rahakukkaroa uhataan. Ja merkillepantavaa on, että tässäkin lakossa kuparitrustin käytyinä toimivat taaskin suomalaiset papit, jotka saarnoissaan puhuivat tuona verisunnuntaina Jeesuksesta, joka sanoi: "Antakaa lasten tulla minun

tyköni". Se oli jouluaaton ilta. Lakkolaisten lapsille oli järjestetty joulujuhla italialaisten haalin yläkertaan. Yhtäkkiä ilmestyy ovelle yhtiön hurttia, joka huutaa: "Tulipalo!" Lasten keskuudessa syntyi pakokauhun, jossa kymmeniä poljettiin kuoliaaksi kun ovet olivat sisälle aukeavia.

TYÖLÄISET PUOLUSTAVAT PYSSY KÄDESSÄ TYÖMIESTÄ

Tuskin minkään lakkotaistelun yhteydessä ovat lakkolaiset joutuneet niin kauhistuttavan terrorin kohteeksi kuin Kuparisaaren lakossa. Aseistetut hurtat terrorisoivat rauhallisen paikkakunnan niin, että kenenkään elämä ei ollut turvassa. Lakkolaisten koteihin tehtiin väkivaltaisia hyökkäyksiä. Joka päivä tapahtui lakonjohtajien ja uniotoimitsijain pahoinpitelyjä.

Tässäkin taistelussa oli Työmies suomalaisten lakkolaisten innostaja

ja rohkaisija. Suomenkielisten porvarilehtien ja pappien yrittäessä taituttaa suomalaisia rikkureiksi, Työmies valoi lakkolaisiin taisteluhenkä ja kehoitti heitä jatkamaan oikeutettua taisteluaan veristä trustia vastaan. On selvää, että trustin viha kohdistui ennenkaikkea Työmieheen, jonka kannattajajoukko muodosti lakon selkärangan. Tätä selkärankaa murskatakseen trustin hurtat hyökkäsivät usein Työmiehen taloon. Liikkeenhoitaja Nummivuori vangittiin ja eräänä päivänä hurtat taas saapuivat joukolla Työmiehen taloon ja vangitsivat kaikki toimittajat, joita toimituksessa sattui silloin olemaan. Työmiehen muitakin työläisiä vangittiin.

Yhtiön hälyytykset, joita lakkolaiset kuvasivat "kuolemanpilliksi", vinkuivat pahaenteisinä kaiket öitä. Eräänä yönä taas odotettiin "kuolemanpillin" kirkkaisua. Jo päivällä oli levinnyt huhu, että tänä yönä hävitetään Työmiehen koneet ja Kansankoti, jossa lehteä silloin painettiin ja jossa myöskin sijaitsi lakkolaisten ja union päämaja. Valtion sotaväen ohella yhtiö oli palkannut palvelukseensa rikosmaailman väkeä, pyssyhurttia, joiden nyt odotettiin hyökkäävän särkeämään Työmiehen koneita.

Mutta ennen pimeän tuloa alkoi tuohon taloon saapua päättäväisiä ja jäykkiä proletaareja. He saapuivat puolustamaan ja suojelemaan omaa lehteään, työväenluokan lehteä, joka rohkeasti seisoi työväenluokan pyhien periaatteiden puolesta, perustajiensa päätöstä lujasti noudattaen. Eivätkä nämä suomalaiset työläiset tulleet tyhjin käsin. Heillä jokaisella oli pyssy kainalossaan. Annamme vanhan veteraanin John Kiiskilän kertoa:

John Nummivuori.

"Selvää on, että Työmies oli taantumuksen synkimmän vihan kohteena. Aika-ajointaisiin julkaistiin sitä paperirullista rakennetun barrikaadin takana, missä lakkolaiset olivat kivääri kourassa valmiina taisteluun. Siinä tuli esille mitä kunkin sisällä piili. Todellisina sankareina esiintyivät sellaiset kuin Välimäen Jussi ja Kangas, joiden toimintatarmo näytti kasvavan sitä suuremmaksi mitä sakeammaksi ja uhkaavammaksi tilanne kärjistyi. Ja Välimäen kongressionaaliselle komitealle pitämä puhe kaivosmiesten puolesta oli suorastaan mestarillinen

ja vaikuttava. Näissä taisteluissa karastui Amerikan suomalainen työväenliike ja yhä sankempina parvina keräytyivät suomalaiset työläiset aatteellisen johtajansa Työmiehen ympärille. Tätä taistelun perintöä on kunnialla hoitanut vasemmisto, joka ensimmäisen maailmansodan jälkeen erosi sosialistipuolueesta . . . ”

“Kuolemanpilli” kimahti mainittuna yönä. Hurttia ajeli autoillaan ja pysyään heilutellen huutelivat uhkauksiaan. Mutta hiljaisiksi ne kävivät huomattessaan miten Kansankodin ikkunoista työntyi ulos pyssynpiippuja, joiden takana oli miehiä, jotka olivat päättäneet suojella työläisten kalteinta aarretta — työväenluokan omaa lehteä. Ja pysyjen takana oli miehiä, jotka olivat saaneet aseharjoitusta monien maiden armeijoissa — siellä suomalaisten rinnalla seisoivat italialaisia, kroatilaisia, itävaltalaisia ja monia muita kansallisuuksia — kansainvälinen armeija, parisataa miestä, jotka eivät enää työmailla kiistelleet siitä, mikä kansallisuus on parempi työtä rehkimään, vaan jotka ankara elämän taistelu oli vetänyt yhteen suojelemaan kaukaa Pohjolasta saapuneiden työmiesten omaa lehteä, jonka ilmestyminen silloin oli niin tärkeä työläisten taistelulle.

Sinä yönä hurtat eivät hyökänneet. Kaiken aikaa olivat työt käynnissä latomossa ja toimituksessa. Sanomalehdet oli heitetty pois pöydiltä ja nurkkaan oli nostettu myöskin kirjoituskoneet. Toimittajilla oli kiväärit kourassa, piippu suunnattuna ulos pimeyteen. Pöydillä nähtiin patruunakasoja.

Ja Työmies ilmestyi taas aamulla. Mattson, Kangas ja Välimäki olivat sen toimittaneet.

* * *

Pitkä historia voitaisiin kirjoittaa siitä osuudesta, jota suomalaiset työläiset ovat vieneet rauta-, hiili- ja kuparikaivostyöläisten järjestämisessä. Paljon voitaisiin kirjoittaa myöskin heidän osuudestaan keskilännen ja lännen metsätyöläisten taisteluihin ja järjestäytymisliikkeisiin. V. 1919 suureen teräslakkoon he myöskin osallistuivat ja paikottain veivät johtavaakin osaa siinä. Monta suomalaista työläistä on näiden taisteluiden takia joutunut mustallemistalle. Niinpä esimerkiksi Warrenista, Ohiossa, joutui huomattava joukko suomalaisia työläisiä muuttamaan pois paikkakunnalta kun suureen teräslakkoon ja myöhemmin Warrenin lakkoon osallistumisen takia joutuivat mustallemistalle. Silloin saapui heitä Baltimoreen jossa sikäläinen terästehdas otti nämä ammattitaitoiset työläiset

Vieressäoleva, varalta painettu Työmiehen numero kuvaa sitä terroria, jota vastaan lehti joutui taistelemaan Kuparisaaren lakon aikana. Numero olisi postitettu tilaajille siinä tapauksessa, jos kupariparoonien puolesta riehuneet mustat voimat olisivat saaneet estetyksi Työmiehen ilmestymisen joukkovangitsemisella, tai toteuttamalla kirjapainon tuhoamissuunnitelmansa. Vain se, että moniin kansallisuuksiin kuuluvat työläiset riensivät suomalaisten mukana ase kädessä puolustamaan Työmiehen taloa, esti kuparitrustin konnat suorittamasta katalaa suunnitelmaansa.

Hon. Governor Woodbridge N. Ferris,

Lansing, Mich.

SIR:—

I am one of the 12,000 subscribers of the "TYÖMIIES", an 8 page 7 column Finnish daily newspaper, published at Hancock, Michigan. Instead of my daily paper I received today this leaflet containing the most astonishing information that the publishers, editors and even the employees of the office and printshop of Työmies were arrested on the 27th day of December and that the paper can not be published. They are charged with publishing inflammatory articles contained in the issues of December 25th and 26th in connection of the great copper strike which began July 23rd, more than five months ago. I have read this paper every day, and every time the imported gunmen at Copper Country had done some outrages this paper advised the strikers to be calm and peaceful. It is apparent, that this wholesale arrest of the printers, bookkeepers and even office boys is an unwarranted action to suppress this paper because it dares to speak for the striking miners. This action is a direct violation of the Constitution of the United States and therefore I ask you as Governor of the State to protect the constitutional rights of the publishers of Työmies and my right to read this paper which I have subscribed for.

Respectfully

TYÖMIIES

Entered as second-class matter March 7, 1911, at the post-office at Hancock, Michigan, under the act of Congress of March 3, 1879

No. 306

MAANANTAINA 29 P. JOULUK. — DEC. 29, 1913.

VOLUME X

Työmiehen henkilökunta linnassa.

Lauantai-iltana jouluk. 27 p. saapui Työmiehen liikehuoneustoon Hancockissa joukko pysyhuurtia ja Citizens' Alliancen nappeja kantavia henkilöitä, jotka sanovat heillä olevan sheriffi Cruselta määräyksen vangita 20 nimitettyä henkilöä, toimittajia y. m. "ja toisia", jotka ovat muka osallisia kapinaan kiihottamisessa j. n. e. Syytös perustuu Calumetin hirveästä taapahtumasta julkaisemiimme tosiasioihin, siis siihen, että olemme rohjenneet esiintyä sorrettujen ja tämän hirveän tapauksen johdosta osittain surun murtamain lakossa olevain kaivosmiesten puolesta julkaisemalla valallisesti vahvistettuja silminnäkijain ja omin korvin kuulijain todistuksia.

Lauantai-iltana vangittiin yhtiön esimies Severi Alanne, liikkeenhoitaja John Nummivuori, kirjanpitäjä A. A. Kokko ja kone latoja Arthur Vuorela, jotka sattuiivat olemaan paikalla juuri työajan loppuessa. Toisia vangitaan mikäli käsiin saadaan, joten tämän päivän Työmies ei voi ilmestyä tavallisessa koossaan, vaan olemme pakotetut tällä tavalla ilmottamaan lukijoillemme asiasta. Vangituilta vaaditaan \$1,000 takaus kultakin, ja Citizens' Alliancen kuuluva rauhan-tuomari Eichkern ei hyväksy minkäänlaisia takauksia. Asia tulee esille piiri oikeudessa ja samoin tulee kai piiri oikeuden tuomari ratkaisemaan takausten hyväksymisestä. Mahdollisesti pääsemme siis vapaalle jalalle ja työhömmä takaisin huomenna.

Ylempänä julkaisemme Michiganin kuvernöörille osotetun kirjeen, jossa tästä onnenkuur lumattomasta painovapauden törkeästä loukkaamisesta kerrotaan, lausutaan protesti ja vaaditaan häntä suojelemaan Työmiehen kustantajain ja lukijain perustuslaillisia oikeuksia. Jokaisen lukijamme olisi kirjoitettava nimensä ja osotteensa tuon englanninkielisen kirjelmän alla olevalle kahdelle tyhjälle riville ja lähetettävä tämä "Työmies" kirjekuoreen suljettuna ja 2 sentin postimerkillä varustettuna osotteella:

Governor Woodbridge N. Ferris,

Lansing, Mich.

Luultavasti tästä ei ole mitään apua, mutta jos jokainen 12,000 Työmiehen lukijaa lähettää tämän kirjeen kuvernöörille, niin muodostuu siitä huomattava mielenosotus.

työhön kaikista mustalistsauksista huolimatta. Monia suomalaisia farmi-asutuksia on syntynyt sen takia kun lakkoihin osallistuneet suomalaiset työläiset eivät enää ole saaneet työtä perusteellisuuksissa.

Monille suomalaisille työläisille on jäänyt unhoittumaton muisto vuoden 1919 suuresta teräslakosta. Sillä suomalaiset työläiset, niin pieni kuin heidän lukunsa olikin lakkolaisten mahtavaan armeijaan verrattuna, joutuivat kaikenlaisten mielivaltaisuuksien uhriksi terästrustin kätyrien taholta. Lakon alkaessa vallitsi maassa vielä sotahysteria ja siihen yhdistyi ulkomaalaisviha. Sitä lietsomalla saatiin varsinaisia amerikkalaisia työläisiä luopumaan lakosta, niin että lakolle uskollisiksi jäivät etupäässä ulkomailla syntyneet, joihin nyt kohdistettiin erikoinen vaino ja viha. Jo sotahysterian korkeimmillaan ollessa olivat suomalaiset erikoisemmin merkittyjä siksi kun kieltäytyivät ostamasta sotabondeja. Useita suomalaisia tervattiin ja höyhennettiin Woodlawnissa ja Monessenissa. Kun terästyöläisten lakkoa alettiin järjestää olivat trustin urkkijat ahkerasti liikkeellä. Koska suomalaiset jo ennenkin oli julistettu punaisiksi, niin tietysti suurin huomio kohdistui ensiksi heihin.

Kun suomalainen sosialistiosasto järjesti Vilho Bomanille luentotilaisuuden Woodlawniin, Pa., keväällä 1919, niin kaupungissa isännöivän Jones & Laughlin teräsyhtiön urkkijat kutsuivat poliisit paikalle. Kaikki tilaisuudessa olleet vietiin poliisiasemalle, jossa heiltä tiedusteltiin mielihäpeittä, kuuluuko unioon, y. m., jonka jälkeen laskettiin vapaaksi ja kiellettiin ankarasti ottamasta osaa sellaisiin kokouksiin.

Viikon kuluttua hyökättiin suomalaisten asuntoihin ja kaikki määrätettiin poistumaan kaupungista 24 tunnin kuluessa.

Kun suuri teräslakko kaikesta terrorista huolimatta alkoi syyskuun 23 päivänä, olivat suomalaiset joukkona mukana. Vain harvassa tapauksessa menivät suomalaiset rikkureiksi.

Weirtonissa, West Virginiassa, suomalaiset lakkolaiset joutuivat taas karkoituksen uhreiksi. Sieltä karkoitettiin kaikki suomalaiset, jotka eivät alistuneet menemään rikkureiksi.

Monilla muilla paikkakunnilla suomalaiset joutuivat yhtiöiden terrorin uhriksi. New Castlessa hurtat ampuivat kuoliaaksi Lempi Hautala-nimisen suomalaisen naisen, joka rohkeasti esiintyi lakkolaisten eturintamassa.

Itävaltioissa suomalaiset avustivat kutomatyöläisten järjestäytymisliikettä. Vielä tänäkin päivänä "tosisuomalaisuutta" edustava New Yorkin Uutinen muistaa heitellä syytöksiä, että suomalaiset sosialistit "häväsivät suomalaisten maineen" ja saivat aikaan kutomatehtaiden etelään siirtämisen sillä, että järjestäytyivät ja vaativat parempaa palkkaa. Raivaaja, joka itsekin myöhemmin heittäytyi "tosisuomalaisuutta" edustavien joukkoon, joutuu, niin vastahakoista kuin se onkin, omien lukijainsa takia puolustamaan "kansallismielisen" lehden herjaamia suomalaisia työläisiä, jotka toiminnallaan saivat aikaan kutomatyöläisten olojen parantumisen.

Kunniakas on myöskin se osuus, jota Amerikan suomalaiset työläiset

ovat vienneet niissä taisteluissa, joissa syntyi CIO teollisuusunioni. Mäi-
nittäköön, että esimerkiksi Detroitissa suomalaiset autotyöläiset olivat le-
vittäneet teollisuusunionismin aatteita ja laskeneet perustaa teollisuuskam-
poin järjestäytymiselle jo ennenkuin varsinaisen CIO:n järjestämiskam-

pailu oli alkanut. Se aatteellinen valistustyö, jota Työmies ja Eteenpäin olivat tehneet teollisuusunionismin puolesta, kantoi hedelmiä. Satoihin nousee suomalaisten työläisten luku, jotka osallistuivat kautta maailman kuuluisuutta saavuttaneisiin autotehtaiden työläisten istumalakkoihin, jotka niin loistavasti voitettiin ja jotka merkitsivät sitä, että yksinpä mahdava Henry Ford magnaatti, joka oli ylpeästi julistanut, ettei se milloinkaan tule hyväksymään uniota, joutui allekirjoittamaan työsopimuksen unionin kanssa. Eikä tämän yhteydessä tule unhoittaa suomalaisten autotyöläisten naisia ja lapsia, jotka naistenklubeissa ja pioneeri- ja nuorisjärjestöissä olivat saaneet luokkatiedon alkeita ja ohjausta. Suomalaisten naisten ja lasten toiminta näissä Amerikan työväenluokan valtavissa taisteluissa on yksi kauneimpia lukuja työväenliikkeen historiassa. He työskentelivät lakkolaisten keittiöissä, valmistivat ruokaa ja kuljettivat sitä miehille tehtaisiin. Näissä taisteluissa tapahtui ensimmäisen kerran niin, että sotaväki osoitti jonkinlaista suosiota lakkolaisille. Kun naiset toivat ruokaa, niin sotilaat auttoivat heitä ruokapakettien ikkunasta sisään tehtaaseen nostamisessa.

Unhoittaa ei tule myöskään sitä tosiseikkaa, että meidän järjestömme, Amerikan Suomalaisen Työväen Järjestön jäsenten johdolla muodostettiin Amerikan suomalaisten Fordin työläisten järjestämiskomitea, joka sai Detroitin CIO järjestöltä mitä kauniimman kiitoksen ja tunnustuksen työstään.

Kaikilta paikkakunnilta, missä järjestömme jäseniä ja lehtiemme lukijoita on asunut, voitaisiin luetella samanlaisia esimerkkejä. Kun kuulemme suuresta terästyöläisten uniosta, valtavasta autotyöläisten uniosta, hiilenkaivajien mainehikkaasta järjestöstä, lännen satamatyöläisten taisteluhenkisestä uniosta, metsätyöläisten järjestöistä, merimiesten uniosta, kalastajien uniosta ja kaikista niistä työväenjärjestöistä, jotka ovat kuuluisuutta saavuttaneet taistelussa työväen olosuhteiden parantamisen puolesta, niin muistettakoon se kunniakas työ, jonka Amerikan suomalaiset työläiset ovat niissä suorittaneet. Mainen metsätyömaitta Uuden Englannin kutoma-alueille, sieltä Pennsylvanian ja Ohion teräs- ja hiilikeskukseen, Detroitin autoteollisuuteen, Minnesotan ja Michiganin kaivosalueille, Wyomingin hiilikentille ja sieltä länsirannikon teollisuuskeskuksiin ulottuu se taistelualue, jonka historiaan suomalaiset työläiset ovat nimensä piirtäneet — useinkin omalla verellään.

Amerikan suomalaiset ovat olleet taistelussa mukana sellaisillakin rintamaosilla, jotka eivät ole olleet heidän varsinaisia toiminta-alojaan. Mainitsemme tässä yhden esimerkin:

New Yorkin kuljetustyöläisten järjestäminen tapahtui sangen tiukoissa oloissa ja ankaran terrorin vallitessa. Kun tämä järjestämistyö aloitettiin kuuluivat maanalaiset ja ilmarautatiet yksityisille yhtiöille. Silloin ei vielä ollut voimassa Wagnerin työsuhdelaki ja uniot olivat melkein puoliaksi laittomia. Yksinpä unionin järjestämisestä puhuvan lentolehtisen

levittämisestä voitiin silloin tuomita vankilaan. Kuljetustyöläisten unionin rakentamisen täytyi tapahtua salaa — maanalaisesti. Jos joku työläinen saatiin kiinni lentolehtisen levittämisestä, unionin kokouksessa käymisestä tai jos häntä edes epäiltiin näistä, merkitsisi se työstäerottamista.

Yksi ryhmä unionin rakentajia piti kokouksiaan Brooklynin työväenyhdistyksen haalissa. Yksi kerrallaan saapui sinne kenenkään huomaamatta raitiovaunukuljettajia, junankuljettajia, konduktöörejä ja muita liikennealan työläisiä. Kokoushuoneen ovea vartioitiin tarkasti, että yhtiön käytyreitä ei pääsisi pujahtamaan joukkoon. Suomalaisetkin miehet ja naiset ottivat osaa lentolehtisten jakamiseen.

Yhtiöiden urkkijoita ja hurttia parveili kaikkialla. Unionin perustajien nimiä urkittiin. Työläiset alistettiin mustankäden terrorin alle työpajoissaan ja miesten ollessa työssä käytiin peloittelemassa heidän vaimojaan ja lapsiaan. Eräs uniotoiminnassa mukana ollut suomalainen kuljetustyöläinen kertoi, että kun hän kerran aamupuolella yötä ajoi raitiotievaunullaan hiljaisenaan, melkein asumattoman alueen halki, niin nousi eräällä pysäkillä vaunuun synkännäköinen kängsterimäinen mies. Vaunussa ei ollut ketään muita. Mies työnsi revolverin vaunukuljettajan kylkeen ja kysyi: "Lopetatteko te puhumisen unionin puolesta?"

Samana yönä käytiin miehen vaimoa terrorisoimassa: "Ellei miehenne lopeta toimintaansa unionin puolesta, niin jonakin aamuna te löydätte hänet kuolleen tontilta", sanottiin vaimolle.

Tällaisissa oloissa tapahtui kuljetustyöläisten unionin järjestäminen. Ja unio nousi kaikesta huolimatta. Kun taistelu oli voitettu, unio tunnustettu ja paremmat ajat koittaneet, vietti Transport Workers Union suurta juhlaa. Puhujan paikalle nousi unionin presidentti Michael Quill. Kesken puhettaan hän astui yleisön joukkoon ja talutti sieltä mukanaan lavalle

Richard Pesola

Työskenteli Työmiehen toimituksessa jo varhaisina aikoina. Samoin Toverin ja Eteenpäin toimituksissa. Eteenpäin päätoimittajana ollessaan häntä kohtasi väkivaltainen kuolema. Hänet löydettiin New Yorkin kadulta tajuttomana ja kuoli viikko myöhemmin sairaalassa tuntoihinsa tulematta. Se, mitä hänelle oli tapahtunut, jäi salaperäisyyden varjoon. Syytä on uskoa, että työväenliikkeen vihollisilla ja "talvisodan hengellä" oli osuutta hänen ennenaikaiseen kuolemaansa.

vähän arastelevan pitkän nuoren miehen. Liikuttuneena kuunteli yleisö kun Quill selosti :

“Minulla on kunnia esittää teille Transport Workers Union ensimmäinen jäsen — John Blomquist.”

John Blomquist oli suomalainen — meidän työväenyhdistyksemme jäsen, lehtiemme lukija ja levittäjä. Seisaalleen nousten voittoaan juhlivat työläiset kunnioittivat häntä.

Lehtemme nykyinen vastaavatoimittaja G. M. Wastila vei myöskin suurta osaa Transport Workers Union järjestäjänä. Monet kerrat nähtiin hänen puhuvan kadunkulmissa. Kuljetustyöläiset, joista suurin osa siihen aikaan oli irlantilais-syntyisiä, kunnioittivat sangen suuresti tätä nuorta Amerikan suomalaista, jota he kauan aikaa pitivät irlantilais-syntyisenä — joka seikka suuresti vaikutti luottamuksen voittamiseen. Sillä siihen aikaan epäilivät kuljetustyöläiset kaikkia muita paitsi — irlantilais-syntyisiä. Mikkomme saavutti irlantilaisten kuljetustyöläisten keskuudessa niin suuren luottamuksen, että puhuivatpa he jo siihen suuntaan, että hänestä tehtäisiin unionin sihteeri. Sattui sitten kerran, että Mikko puhui suomenkielellä erässä katukokouksessa. Seuraavassa unionin kokouksessa nousi eräs irlantilainen, joka oli sattunut näkemään Mikon puhumassa ja ihmeekseen kuullut tämän puhuvan suomea, Mikkomme eteen ja sanoi: “Vai niin, että sinä et olekaan mikään irlantilainen, vaan suomalainen! Mutta hyvä mies sinä olet kuitenkin.”

Monille vainotuille järjestämisliikkeille ovat järjestömme haalit antaneet suojaa. Monilla paikkakunnilla on yhtiöiden hurttien raivo kohdistunut haalejamme vastaan. Paljon raunioita on tullut. Mutta ylpeänä voimme osoittaa niitä, sillä se on tunnustus siitä, että olemme täyttäneet velvollisuutemme työväenluokkaa kohtaan. Muuten ei taantumus olisi niin synkästi raivonnut meitä vastaan ja kostanut meille.

V

HAJAANTUMISIA TYÖMIEHEN KANNATTAJAJOUKOISSA

“Lehti, lukuunottamatta muutamia vähemmän arvoisia periaatteellisia tai taktillisia erehdyksiä, on vastannut täydellisesti sosialistilehden vaatimuksia”. (Työmiehen yhtiökokouksen pöytäkirjasta v. 1916.)

TYÖVÄENLIIKKEEN rakentaminen ja eteenpäin vieminen ei ole mitään marssia juhla-kulkueessa. Se on erämaan raivaamista, jossa jokainen tuuma tiestä on raivattava karkeaan kannikkoon ja kivikkoon. Se usein synnyttää raivaajissa ajatuksia, eikö mitään helpompaa tietä löytyisi, jota myöten kulkemalla päästäisiin pikemmin päämäärään. Syntyy ajatuksia uusista menettelytavoista, uusista taistelumuodoista, jotka nopeammin tuottaisivat tuloksia taistelussa kapitalismia vastaan. Niin syntyy ryhmiä ja ryhmäriitoja.

Työmiehen historiassa on runsaasti sellaisia jakautumisia ja hajaantumisia. Niitä syntyi jo varhaisina aikoina ja olivat ne osa maamme ja koko maailman yleisessä työväenliikkeessä vallinneista suunnista ja erimielisyyksistä. Niitä kannustivat omalta kohdaltaan myöskin ne vaikeudet, joita sosialismin raivaustyöntekijät kohtasivat tiellään.

Näitä vaikeuksia kuvaa sängen sattuvasti Työmiehen liikkeenhoitajana vuodesta 1914-1929 toiminut Matti Tenhunen :

“ . . . Lyhyesti sanottuna se on yksi ihmeellisimpiä lehtiliikkeen alkujia mitä ehken lehtimaailman historiassa tunnetaan. Joukko hiljan maahan saapuneita siirtolaisia alkaa julkaista sanomalehteä ilman varoja, järjestöä tai edes tiettyä aatteellista kannattajajoukkoa. Vaikka

monet alkuvaikeuksien aikana mukana olleista ovat langenneet tienoheen luokkataistelurintamalta, ansaitsee esityö erikoisen tunnustuksen heidän rohkeudestaan, uhrautuvaisuudestaan ja luottamuksestaan nousevaan työväenliikkeeseen. Mahdollisesti heille monille myöhäisemmät koettelemukset ja teoreettisesti selviytyvän luokkataistelurintaman vaatimukset ja joissakin tapauksissa koko rintaman taitamattomuus asetti liian raskaan koettelemuksen verrattuna heidän aatteelliseen pohjalastiinsa, josta syystä aina työväen rintamalta jää vilpítőntä ja hyvääkin ainesta sivuun.”

Matti Tenhunen,
Työmiehen liikkeenhoitaja vuodesta 1914 vuoteen 1927. Tenhusen tarkomkkaalla johdolla Työmies nousi taloudellisesti vauraaksi liikkeeksi. Suuri on se työ, jonka hän suoritti liikkeemme hyväksi. Hänen ailtanaan kohosi Työmiehen levikki 22,000:een.

Tenhunen kuvaa sitten aikaa, jolloin tapahtuneessa hajaannuksessa, “Työmies menetti lähes puolet kannattajistaan” ja jolloin se päätettiin muuttaa Hancockista Superioriin. Hän kertoo:

“Kurja tilanne. Kaikki oli outoa, sekä ammatti että työkuunta. Sisua vaan oli. Niin oli lastattu muutamia vaunuja koneilla ja niin lähdimme etujoukkona Superioriin lokakuun 5 päivän ajoissa 1914. Lähtiessä koetin saada sata dollaria rahaa mukaan, sillä olihan Superiorissa heti ensi aamuna vastassa monenmoiset liikkeen ylöspitokustannukset. Mutta tuo yritys oli turhaa ja niin jäi niiden alkuvaikeuksien voittaminen niiden senttien varaan, joita sattui persoonallisesti olemaan taskussa ja hyvään toivoon, että rahaa aletaan saamaan Superiorista sekä Minnesotasta käsin, kun lupaus muuttoon nähden on voitu toteuttaa.”

Vaikeata se oli, kertoo Tenhunen selostaessaan niitä tuhansia esteitä, joita lehti kohtasi tiellään. “Vielä tämän lisäksi hajaannuksen seurauksena asiamieskoneistomme oli säpäleinä ja suuri osa entisistä asiamiehistä hurjassa agitatsioonissa Työmiestä vastaan.

“Mutta niin sitä lähdettiin puskemaan pieni joukko karaistua puskurijoukkoa Superiorissa ja vielä sievoinen kantajoukko eri paikkakunnilla, joista verrattain äkkiä voitiin kouluttaa uusia asiamieskoneisto särkyneen tilalle.”

Ennenkuin käymme selostamaan tätä hajaannusta ja sen syitä, heitämme vielä pari silmäystä siihen katajaiseen kannikkoon, johon peltoa raivattiin sosialismin siementä varten. Kukapa osaisi siitä paremmin puhua kuin edesmennyt agitaattori Martti Hendrickson, joka alusta saakka oli mukana ja kesti kaikki tuulet ja tuiskut ja elonsa iltaan saapuessaan oli hankkinut harmaantuneen päänsä ympärille sädekehän, johon työväenliikkeen vihollisetkin joutuivat kunnioituksella katsomaan. Martti kertoo m.m. seuraavaa:

“Ensimmäinen pysähdyspaikkani oli Ishpeming . . . Siellä olivat vastustajat olleet varuillaan, valmistautuneet minua mahdollisimman huonosti vastaanottamaan. Ensimmäisessä suomalaisessa asunnossa, mihin menin käymään, kysyttiin, esitettyäni itseni: ‘Sekö Hendrickson, joka hommaa sanomalehteä New Yorkissa?’ Ehdin ainoastaan sanoa olevani sen lehden asiamies, kun jo oli talonväki siunaillen niskassani, potkimassa minua ulos. Paholaiseksi sanoivat ja heittivät vielä kuumaa tuhkaa perääni, etten muka kykenisi noitumaan. Kun useammassa paikassa oli uusiutunut samanlainen näytös, niin rupesin ajattelemaan, että tästä taitaakin kehittyä tiukanlainen ottelu.”

Toveri-lehden oma talo, jossa se viimeksi ilmestyi, Astoriassa, Oregonissa. Tässä talossa ilmestyi myöskin Amerikan suomalaisten naisten lehti Toveritar, joka nykyään ilmestyy Superiorissa Naisten Viiri-nimisenä.

Mutta Martti oli sitkeä luokkataistelija, joka käsitti, että mitään helpompaa tietä ei ole olemassa. Oli vain tehtävä työtä, raivattava ja raivattava. Hän keksi keinoja kansan koolle saamiseksi. Ja kun hän kerran sai kansaa koolle, niin siemen jäi itämään. "Sitten pidin noin puolitoista tuntia kestävästä puheesta sosialismin aatteesta, ja se herätti uteliaisuutta kuulijoissani." Martti piti kokouksessa puolensa, vaikka vastustajat olivat varustautuneet kaikella tavalla. Kun vastustajat huomasivat Martin kylvön alkavan itää, tuli heille kiire ilmoittamaan kiireesti painetulla lentolehtisellä: "Erehdyksen välttämiseksi ilmoitamme yleisölle, että olemme aina hyväksyneet sen sosialismin, jonka pohjalle Yhdysvaltain perustuslakikin on laskettu, mutta anarkismia, jota Tanner ja Hendrickson edustavat, emme hyväksy."

Vuoden 1914 Vapussa kertoo eräs kaivosmies, mitä kaikkea asiamiehet saivat kokea Työmiestä levittäessään. "Miesten keskuudessa minulla oli-kin onni, tilauksia sain koko paljon enkä selkääni kertaakaan, vaikka sitä-kin kyllä toisinaan luvattiin. Mutta naisten kanssa oli laita toisin. He asuivat siellä täällä, ympäri kylää palveluspaikoissa, jonne vihatulla sosialistilla ei ollut asiaa mennä. Sosialistihaalille he eivät tulleet. Ainoa paikka, missä heitä voi tavata, oli kristillisen raittiusseuran ilmat, joita pidettiin säännöllisesti joka toinen lauantai-ilta. Mutta siinäkin oli vaikeutensa."

Mutta kaivosmies ei antanut periksi. Vähän itseään siistittyään hän työstä tullessaan poikkesi "mainarin tamineissa dinerpeilineen" raittius-

◇ **Helmi Mattson**

Toverittaren toimittajana Astoriassa ilmestysesä. Hänen toimittajana ollessaan Toverittaren tilaajamäärä ylitti 16.000. Helmi Mattson on toiminut myöskin Työmiehen ja Eteenpäin toimittajana ja suomalaisten naistenklubien toimitsijana.

A. N. Koskela ◇

Toiminut Toverin, Työmiehen ja Eteenpäin toimittajana, puhujana ja luennoitsijana. Viennyt myöskin johtavaa osaa lännen osuustoimintaliikkeen rakentamisessa.

seuran iltamiin, lähestyi neitiä ja kysyi: "Tuota noin — eikös neiti haluaisi saada Työmiestä?"

"Kysymyksen kuultuaan hän suuntasi murhaavan pilkallisen silmäparin minuun ja vähän aikaa tarkastettuaan sanoi: 'No, joko tuon nyt saisi, ja minä kun olen viimeiset viisikolmatta vuotta sitä turhaan odottanut. Mutta nyt onkin minun vuoroni tehdä kiusaa, enkä huoli mokomasta!'"

Työmies-lehti oli silloin vielä sangen vähän tunnettu ja kirjoittaja ei ollenkaan laske leikkiä. Hän sanoo ryhtyneensä tyynesti selittämään, että mitkään naimakaupat eivät nyt ole kysymyksessä, vaan että hän tarjoaa Työmies-nimistä sanomalehteä. Hänen sanojaan seurannutta hiljaisuutta hyväkseen käyttäen kaivosmies ryhtyi selittämään, että jokaisen työläisen, niin miehen kuin naisenkin, olisi tilattava tämä lehti, joka selittää syyn heidän sorsonalaiseen asemaansa, sillä sen kautta tulisivat he tietämään, että yhteiskunta on jakautunut kahteen luokkaan, joista toinen on sorrettujen ja toinen sortajien . . . Siinä neitonen selvisi hämmästyksestään ja ryhtyi itse puhumaan: "Voi olla tarpeellista selittää miehille sellaisia asioita sanomalehden avulla, mutta naiset eivät sitä tarvitse, he ovat ne jo tietäneet syntymähetkestään saakka. Ja minä tahdon teille selittää, mitä nämä luokat ovat: Sorrettujen luokka ovat naiset ja sortajien luokka ovat miehet . . ."

Sellaisessa maaperässä raivattiin tietä ja sellaiseen maaperään on koko työväenliike jouduttu rakentamaan. Ja siinä juuri usein syntyy raivaajien päähän ajatusta jostakin helpommasta ja nopeammin päämäärään johtavasta tiestä.

HAJAANNUS, JOSSA TYÖMIES MENETTI PUOLET KANNATTAJISTAAN

Ryhmäriitoja ja suuntaerimielisyyksiä oli Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä ilmennyt heti alusta lähtien. Mutta vuoden 1914 hajaannus oli raateleva, joskin se samalla selvensi periaatteellista puolta ja laski pohjaa todellisen marxilaisen sosialismin tien löytämiseen.

Kuparisaaressa lakko oli jossakin määrin tyynnyttänyt suomalaisen työväenliikkeen elinjuuria jäyitäviä suuntaerimielisyyksiä. Mutta sen päättyttyä alkoivat kiistat entistä kärjistyneempinä. Ja Työmies joutui niiden temmellyskentäksi ja sangen vaikeaan taloudelliseen asemaan.

Ymmärtääksemme tätä hajaannusta ja sen syitä, joudumme luomaan silmäyksen niihin riitakysymyksiin, jotka Amerikan varsinaisessa työväenliikkeessä riehuivat ja jotka johtivat hajaantumiseen vanhassa Sosialistisessa Työväenpuolueessa ja sosialistipuolueen muodostamiseen. Riitakysymykseksi muodostui kaksoisunionismi, joka näytteli osaansa myöskin Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä v. 1914 tapahtuneessa hajaannuksessa.

Työmielen oma talo Superiorissa.

Kaksoisunionismi syntyy pyrkimyksestä saavuttaa työväen vallankumouksellinen päämäärä valmiiksi tehtyjen täydellisten järjestöjen oikotien kautta, sanoo vuoden 1919 suuren teräslakon johtaja William Z. Foster. Amerikan työväenliikkeen varhaisina aikoina sen esittämä osa oli verrattain pientä. Silloin vielä eivät työväen taistelija-aineokset olleet suunnitelleet myöhemmin esitettyä hienokudoksisia unioteorioita ja "teollisen yhteiskunnan rattaanpyöräkarttoja", joita sitten IWW veti esiin, vaan omaksuivat alkeelliset joukkoumiot työskentelyjärjestöikseen. Nämä taistelijat muodostuivat ennenkaikkea anarkisteista ja sosialisteista, jotka ottivat toimeliaasti osaa järjestyneiden työläisten jokapäiväisiin taisteluihin. Työläisiä ei houkuteltu silloin luopumaan yhdestä epätäydelliseksi oletetusta unioryhmästä ja liittymään johonkin toiseen, täydelliseksi otaksuttuun ryhmään, vaan heitä kehoitettiin tekemään vallitsevat unionit tehokkaammiksi. Työläiset kuuntelivat tätä kutsua ja sen tuloksena unionistinen liike nousi Amerikassa nopeasti sille kuuluvaan paikkaansa edistysmielisenä taistelujärjestönä, vieläpä kansainvälisen järjestyneen työväen eturintamaan. Työväen radikalismi oli silloin voimakasta.

Oli kerran aika, 80-luvulla, jolloin amerikkalainen työväenliike kumouksellisten aineiden vanhoissa unioissa ylläpitämän taistelumielisyyden tuloksena, oli koko maailman työväenliikkeen innoittaja. Sen ajan voimakas työväenjärjestö Knights of Labor oli radikaalien ja sosialistien johtama. Suurin osa silloisen työväenliikkeen johtajista oli sosialisteja. Yksinpä AFL:n kuuluisa johtaja Samuel Gompers kerskaili olevansa kumouksellinen ja puhui: "Edistyneimpäin ajattelijain kanssa uskon minä niiden päämääriin, myöskin palkkajärjestelmän hävittämiseen". Niin puhui Gompers v. 1887. Uniot olivat silloin radikaalisia. Jopa niin taistelumielisiä, että nykyisen AFL:n edeltäjä Ammatti- ja Työväenunionien Liitto julisti ja johti suuren yleislakon v. 1886. Se innosti työväen taistelijoita kautta maailman, koska se oli ensimmäinen onnistunut yritys työväen yleislakon luokka-aseena käyttämiseksi. Yleislakkopäivästä tehtiin myöhemmin työväen kansainvälinen juhlapäivä — Vappu.

Sosialistien ja radikaalien suuri vaikutusvalta unioissa jatkui vielä vuosikausia 8-tunnin työpäivästä käydyin lakon ja työväen kapinallisten johtajien Chicagossa tapahtuneen mestauksen jälkeen. Mutta he olivat jatkuvasti taistelussa taantumuksellisten aineiden kanssa. Sitten ilmestyi voimakas ja vaikuttava persoona DeLeon, joka eristäytymisohjelmallaan kykeni pysäyttämään edistysmielisen työn unioissa ja aloittamaan kapinallisuuden selvällä kaksoisunionismiin johtavalla tiellä. Hän suunnitteli kaksoisunionisminsa niin tehokkaasti, että se tuli kumouksellisen liikkeen teollisuusohjelmaksi sukupolven ajaksi. Mutta kaiken lopuksi hän oli utopisti, jota teki virheen siinä, että ei käsittänyt kehityksen kulkua. Hän piti vanhoja unioita paikallaan pysyvinä, muuttumattomina vanhoillisina järjestöinä, joiden tilalle tulee luoda sosialistiset uniot. Hän ei käsittänyt, että työväenliike älyllisesti kasvaa vanhoillisuudesta radikalismiin ja

Julius Ranta

tyypillisiä Amerikan suomalaisen työväenliikkeen rakentajia. Oli mukana jo silloin kun tri Tanner ja Martti Hendrickson alkoivat julkaista ensimmäistä Työmies-lehteä New Yorkissa. Ranta, joka kuoli Brooklynnissä, N. Y., v. 1950, oli mukana Amerikan suomalaisen työväenliikkeen kaikilla aloilla. Otti osaa työväen urheiluliikkeeseen, Brooklynin osuusliikkeen perustamiseen, kuului monia vuosia järjestön toimeenpanevaan komiteaan, Eteenpäin johtokuntaan ja Brooklynin S. S. Clubin johtokuntaan, jossa viimeksimainitussa tehtävässä joutui valvomaan Brooklynin haalin asioita, tämä haali ollen yksi niistä harvoista Amerikan suomalaisten rakentamia suurempia työväentaloja, jotka vielä ovat työväenliikkeen palveluksessa.

rakenteellisesti ammattikuntamuodosta teollisuusmuotoon, sanoo Foster ja jatkaa:

“Sosialistinen Ammatti- ja Työväenliitto oli vasta syntynyt. Se ei milloinkaan ollut sen enempää kuin kuorallinen militantteja, sillä joukot kieltäytyivät liittymästä sen lipun alle. Samat voimat, jotka tuhosivat kaikki sellaiset unionit, pysäyttivät tehokkaasti sen kasvun. Mutta vaikka se epäonnistui järjestönä, niin sen aate, kumouksellinen kaksoisunionismi edistyi säännöllisesti. Yhä enemmän ja enemmän radikaalinen liike, vasemmalta oikealle asti, tuli vakuutetuksi, että ammattiunionit olivat toivottomia, enemmän ja enemmän käänsi se huomionsa kaksoisunionismiin.”

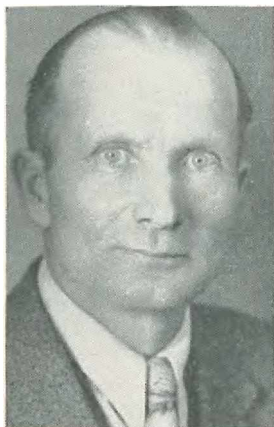
Sosialistinen Työväenpuolue jakautui kaksoisunionismin takia v. 1899 ja syntyi pian sosialistipuolue. Mutta pian kehittyi tämänkin puolueen sisällä vasensiipi, jota Debs, Haywood ja muut johtivat, ja ryhtyi kiivaasti ajamaan kilpailevan kaksoisunionismin asiaa. Kumouksellisesta kaksoisunionismista tuli kumouksellinen kaksois-teollisuusunionismi, jonka aate pian valtasi kaikki kumoukselliset ja edistykselliset liikkeet. Kilpailevia unionia nousi siellä ja täällä. V. 1905 se saavutti huippunsa, jolloin Chicagossa pidettiin kaksoisunionismia kannattavien ainesten kokous, jossa syntyi IWW-liitto, jonka oli määrä ottaa paikka ammattiunioniliikkeeltä ja laskea työväenliike kokonaan uusille, kumouksellisille perusteille.

AFL:n johdon “paljaan ja pelkän” ammattiunionismikannan sijalle IWW kirjoitti perussääntöjensä esipuheeseen kohdan: “Näiden kahden luokan (kapitalistien ja työväen) välillä täytyy taistelun jatkuessa kaikki raatajat ovat tulleet yhteen, niin poliittisella kuin tuotannollisellakin alalla.” Myöhemmin poistettiin poliittista toimintaa koskeva kohta ja IWW alkoi muuttua anarko-syndikalistiseksi järjestöksi.

Suuren innostuksen vallassa alotetun liikkeen johtajat tulivat pian tuntemaan historiallisen totuuden: kaksoisunionismin voitonmarssi tulee myöskin kohtaamaan tiellään voittamattomia esteitä. Ne työväen taloudelliset järjestöt, jotka oli määrä aikaansa vastaamattomina työntää sivuun, eivät niin vaan suostuneet siihen. Ja kun tie osoittautui kivikkoiseksi alkoi kannattajienkin keskuudessa ilmetä epärointiä. Ryhmä toisensa jälkeen jäi sivuun. Yksinpä taistelumielinen ja vaikutusvaltainen Lännen Kaivosmiesten Liitto, joka tässä hommassa oli alussa mukana, vetäytyi myöhemmin sivuun.

Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä v. 1914 tapahtuneessa haajannuksessa esiintyi kaksi ryhmää. Toinen niistä tunnettiin radikaaliryhmänä, joka osaksi erosi ja erotettiin S. S. Järjestöstä ja sosialistipuolueesta ja perusti itselleen uuden sanomalehden, joka ensin ilmestyi “Sosialistin”-nimellä ja tunnetaan nykyään “Industrialisti”-nimellä. Toinen ryhmä oli SS-järjestöläisten ryhmä, joka, ensinmainitun ryhmän perustettua oman lehensä ja alottaessa boikotin Työmiestä vastaan, jäi Työmiehen ja sen edustamien aatteiden ja suuntien kannattajaksi.

Lehtemme asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia

Andrew Roine,
Angora, Minn.

Emil Helno,
Chicago, Ill.

Anton Anttila,
Aurora, Minn.

Hanna Kivi,
Chicago, Ill.

Veikko Korpi,
Floodwood, Minn.

Liisa Anttila,
Virginia, Minn.

Radikaalinen ryhmä arvosteli ankarasti sosialistipuolueen johtoa, varsinkin sen kunnallispolitiikkaa, joka oli kehittynyt sangen pikkuporvarilliseksi. Ryhmä alussa vakuutti kannattavansa sosialistipuoluetta ja haluavansa tehdä puolueen tehokkaammaksi. Se sanoi haluavansa täydentää sosialistipuolueen asevarastoja teollisuusunionismilla. Alussa tämä nuori ja elinvoimainen ryhmä hyväksyi yksinpä valtiollisen toiminnan, jopa tuomitsi syndikalisminkin pikkuporvarilliseksi. Se puhui suorasta toiminnasta, uuteen yhteiskuntaan teollisuuksittain järjestäytymisen kautta pääsemisestä, y. m. Ammattitaitoisten työläisten järjestämistä ei pidetty tärkeänä. Tavallisissa työläisissä on sosialismin perusta. Yksinpä farmari julistettiin porvariksi, jonka kanssa ei haluta olla tekemisissä. Valtiokysymystä ja yksinpä proletariaatin diktaatturikysymystä pohdittiin, mutta näitä kysymyksiä ei osat. marxilaisesti asettaa. Kylmäin tosiseikkain kannalta sanottuna radikaalinen ryhmä oli vilpiton tarkoituksiperissään. Sillä ei ollut mielessään muuta kuin selvän taistelulinjan etsiminen ja luokkataistelun tehostaminen. Täydestä ei voida ottaa sitä ylimalkaista selostusta, joka S. S. Järjestön vuoden 1914 edustajakokoukselle esitettiin New Yorkin Osaston alustuksena, jota laatimassa olivat F. J. Syrjälän johtamat voimat, jotka silloin hallitsivat järjestön itäpiiriä ja saarnasivat siellä erilaisia sosialismia kuin mitä keskipiirissä ja muualla edustettiin. New Yorkin Osaston alustuksessa sanottiin:

“Useita vuosia sitten joukko Suomen porvaripiireille tarpeellisia porvarillisen radikalismien apukäsiä, porvareille tarpeettomiksi tultuaan liittyi sosialistipuolueeseen. Osa tuosta kirjavasta joukosta, joka tiesi, ettei sillä epäluotettavuusmuutensa takia ole menestystä sosialidemokraattisessa puolueessa, siirtyi Amerikkaan ja liittyi täällä sosialistipuolueeseen.

“Suomalainen sosialistijärjestö suureni näinä aikoina ripeästi ja tarvitsi koulutietoja omaavia toimitsijoita. Näin joutuivat muuttamat näistä Suomen porvariston radikalismien jätkeistä agitaattoreiksi ja sosialistisen sanomalehdistön palvelukseen, sekä opettajiksi järjestömmen omistamaan oppilaitokseen, Työväen-Opistoon. He, ollen julkisessa toiminnassa kyvykkäitä ja tekeytyen n. s. pohjajoukon kärsimysten tulkeiksi, keräsivät ennen pitkää ympärilleen suuren kannattajajoukon. Järjestömmen suurentuessa ja heidän asemansa vakaantuessa he muodostivat oman salaisesti toimivan klikkikuntansa, joka vähät välitti puolueohjelmasta ja sosialistipuolueen periaatteista. Heidän ainoana päämääränään oli kaiken hallintovallan valtaaminen s. s. järjestössä.

“Yhä laajeneva taloudellinen kurjuus siirtolaistyöväen keskuudessa, joka kiristää palkkojen alenemisen ja työttömyyden muodossa, antoi lupaavan perustan puhua, kirjoittaa ja opettaa Amerikan työväenliikettä hyvin vähän tunteville työläisille, että ennen kaikkea vanhan työväenliikkeen täytyy perinpohjin hävitä ja hävitystä on autettava tositoimessa.

Lehtemme asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia

Jacob Winter,
Ironwood, Mich.

Tillie Martinson,
Superior, Wis.

Gustava Wiiri
New York City

Oscar Danielson,
Sault St. Marie, Mich.

Matti Räsänen,
Chicago, Ill.

Sofia Kangas,
Pelkie, Mich.

Vanhan työväenliikkeen taistelukeinojen tilalle on otettava 'suoran toiminnan' keinot, sabotage, j.n.e.

"Näiden taholta, jotka tämän syndikalistisen kannan omaksuvat, ryhdyttiin jatkuvasti selittämään, että Yhdysvaltain sosialistipuolue ja s. s. järjestö valvovat ainoastaan pikkuporvariston etuja ja koettavat saavuttaa pikkuparamuksia etuoikeutetussa asemassa oleville työläisille, mutta unchtaa ja hylkii kokonaan kovaa työtä tekeviä kansankerroksia. Poliittinen toiminta, he sanoivat, ei voikaan tuottaa tuntuampia parannuksia työväelle, se on virkapaikkojentavoittelua muutamille sekä ajan ja rahan tuhlausta työväelle. Joku näistä sanoi, että poliittinen toiminta on kokonaan jätettävä, toisten säästäessä, että ainakaan sille ei tarvitse antaa suurta arvoa. Sosialistipuolueen ohjelman edelle, joka tähtää valtiollisen vallan valtaamiseen työväenluokan käsiin, täytyy asettaa vallankumouksellinen teollisuustyöväen taloudellisen toiminnan ohjelma.

"Loppumaton parjaustulva valui tietysti heidän taholtaan taloudellisia järjestöjä kohtaan. Mainita ansaitsee, että näiden taholta alettiin viime talvena oikein erikoinen hyökkäys Lännen Kaivosmiesten Liittoa vastaan, aikana, jolloin Michiganin kuparialueella mainitun unionin johdolla käytiin katkeraa lakkotaistelua, tuhansien suomalaisten työläisten ollessa taistelurintamalla."

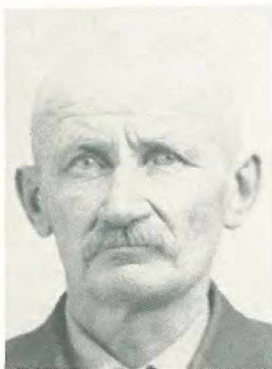
Alustuksessa hyökätään sitten edelleen radikaaleja vastaan syytöksillä, että ne "porvariprovoakaattorien pitkäaikaisella avustuksella" suorittivat kaikenlaisia "törkeitä tekoja", jotka tuskin voivat olla tosia. On pantava merkille se räiskyvän jyrkkä kielenkäyttö, jota alustuksen laatijat käyttivät tuomitessaan sen aikaisia radikaaleja, joilla ei ollut mielessään muuta kuin vilpittömän tarkoituksen löytää paremmat keinot työväenliikkeen nopeampaa voittoa varten. Vasta myöhemmin tämä ryhmä, sen jälkeen kun siitä työväenliikkeelle uskolliset ja tietoiset ainekset jäivät pois, ajautui siihen porvarillisuuteen, josta New Yorkin osaston alustuksessa mainitaan. Mutta syyttää koko hajaannuksen johtuneen vain siitä, että muutamia oman onnen onkijoita ja herraskaisia radikaaleja oli saapunut Suomesta tänne, on sängen epämarxilaista.

Ryhmä, joka asettui S. S. Järjestön ja Työmiehen kannalle, piti luja kiinni sosialistipuolueesta. Se piirsi lippuunsa tunnuksen, että on pysyttävä kansainvälisen sosialistisen liikkeen yhteydessä. Tämäkään ryhmä ei hyväksynyt kaikkea sitä, mitä tapahtui sosialistipuolueessa. Se arvosteli horjuvaisuutta sotakysymyksessä ja pikkuporvarillista pasifismia. Eikä tämäkään ryhmä ollut yhtenäinen. Työmiehen ympärille ryhmittyivät ne, jotka asettivat työväenliikkeen kansainvälisyyden kaiken muun yläpuolelle. Horjumista ja pikkuporvarillisuuteen taipumista edusti Rai-vaajan ryhmä, joka sitten myöhemmissä tapauksissa suistui juuri sen osan

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Kusti Mäki,
Fibre, Mich.

Evert Taro
Toivola, Mich.

Matti Ahonen,
Newberry, Mich.

viejäksi, johon lainaamassamme New Yorkin Osaston alustuksessa niin väkevästi sanottiin radikaalien ajautuneen.

Työmiehen neljännesvuosisatajulkaisussa Kalle Rissanen suorittaa analyysia vuoden 1914 hajaannuksesta ja tulee johtopäätökseen :

“Olen joskus lausunut tuosta hajaannuksesta, että se oli tarpeeton. Ja tänään kun katselee asiakirjoja ja ennenkaikkea Työmiestä sekä sittemmin syntyneitä “Sosialistia” noilta ajoilta, vakuntuu tuo käsitys. Todellisuudessa ei syntynyt periaatteellista keskustelua. Jakaantuminen kävi niin, ettei kumpikaan uudelleen punninnut kantaansa, arvostellut itseään. Itsearvostelun puute on nähtävänä kummassakin ryhmässä. Kumpikin on pakoitettu puolustamaan edustavaan asemaan joutuneita virheineen päivineen. Kummankin taistelevan puolen lehdet avattiin surkeilemattomalle henkilökohtaiselle mustaamiselle. Taistelu sai muotoja, joka karkoitti kummastakin ryhmästä rehellistä ainesta suuret määrät. Tästä arvostelemattomuudesta johtuu, että radikaalisessa ryhmässä saa nopeasti yliotteen syndikalistinen suunta. Poliittinen osa eristyy, alkaa lähennellä ss-järjestöläistä ryhmää, koskapa se, olkoon sen kunniaksi lausuttu, omaa taistelussa saatua arvostelukykyyä ja elinvoimaa. Sabotaasiartikkelit, joita Työmieheen kirjoitti toveri Laukki, hajottivat radikaalista ryhmää enemmän kuin mikään muu sisäinen aike jo ennen varsinaista hajaantumista. Sabotaasia neuvottiin yksityiskohtia

myöten (lyötävä nauvoja puuhun, santaa akselihin, erikoisia viittauksia elintarvetyöläisille ruokien pilaamisen suhteen, neuvoja yksilöllisen väkivallan käytössä, j.n.e.), kunnes McNamaran tunnustus tunnetussa pommijutussa antoi suorastaan iskun kasvoille estäen tämän agitatsioiden jatkumisen — onneksi kummallekin ryhmälle . . . Hillitön parjaus oli kummankin lehden ohjelmassa kuolettavana painajaisena. Yhteisrintamaa ei ole missään. Pääsiana on, ettei kumpikaan ryhmä riittävän ajoissa rientänyt punnitsemaan ja uudelleen arvioimaan asemaa, ohjelmaansa ja teoriaansa. Sosialistipuolue mätäni sanan poliittisessa ja henkilökohtaisessa mielessä. Se oli suomalaiselle työväenliikkeelle tötäys tarkistaa asemaa. Mutta samanaikaisesti I. W. W. myöskin osoitti mitä arvulluttavinta luisumista syndikalismiin ja unionistiseen yksipuolisuuteen ('työväki toimii vain työmaalla')."

Edelläolevaan kuitenkin lisättäköön, että mitenkä tuota itsearvostelua ja uudelleen orientautumista olisi saattanut tapahtua, kun toisen ryhmän johdossa olivat pikiintyneet revisionistit ja toisen kaikkein parhaimmassa tapauksessa austro-marxistit.

Tämän uudelleenarvioinnin toivat vasta mukanaan Suomen luokkasota, Venäjän suuri vallankumous ja Marxin ja Engelsin teosten, joita Kautsky piti salassa, esillevetäminen ja Leninin ja Stalinin marxismin teorian syventäminen ja jatkaminen uudessa historiallisessa vaiheessa, joka aloitti maailman kapitalismin kriisin ja luhistumisen kauden.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Hilja Einola,
Gile, Wis.

Victor Tervo,
Aitkin, Minn.

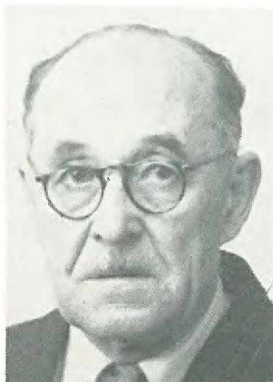

Otto Kaunppinen,
Negaunee, Mich.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Jussi Tuominen
Berkeley, Calif.

Uno I. Santti
Lanesville, Mass.

Selma Santti
Lanesville, Mass

Kovia olivat ne koettelemukset, joita 1914 surullinen hajaannus toi mukanaan Työmies-lehdelle. Tietenkin on selvää, että radikaalien ryhmä, joka perusti itselleen uuden lehden, toivoi Työmiehen sortuvan ja teki kaikkensa saadakseen tuon sortumisen täydelliseksi ja nopeasti tapahtuvaksi. Koko taistelu kehittyi Työmiehen ympärille siksi kun S. S. Järjestön painopiste oli silloin keskivaltioissa.

Sulkanen tekee "historiassaan" suuren luvun siitä avusta, jota Raivaaja näinä vaikeina aikoina "antoi" Työmiehelle. Tämä apu kuitenkin oli sangen kyseenalaista, eikä Raivaaja siinä vienyt mitään laupiaan samarialaisen osaa, vaan paremminkin porvarillisen osakekeinottelijan osaa, jossa oli kysymyksessä vain oma etu. Tästä asiasta sanoo sattuvasti edesmennyt toimittaja Richard Pesola m. m. seuraavaa :

"Raivaaja on joskus koettanut vetää itselleen tunnustusta siitä, että se muka pelasti Työmiehen ja S. S. J:n johdon joutumasta noissa suuntataistelussa syndikalistien käsiin. Tosi asia on se, että tämäkin Raivaajan johtosakin pelastustyö oli enempi karhunpalvelus S. S. Järjestölle kuin mitään muuta Työmiehen ja Järjestön enemmistön virhe oli siinä, että Raivaaja ensinkään päästettiin sorkkimaan Työmiehen asioissa, vaikka ne olivatkin samalla järjestön yhteisiä asioita. Tosiasiallisesti ei silloin vielä ollenkaan ollut kysymyksessä syndikalismi, vaan jonkinlainen radikalismi, joka vaati uudistuksia sosialistipuolueessa. Eikä se

ollut ominaista ainoastaan S. S. Järjestössä, vaan sitä enempi itsessään emäjärjestössä. Vasta kun vuoden 1912 opportunistit löivät alas kaikki radikaalien vaatimukset Indianapolisin konventsionissa ja laativat kuuluisat sabotaasipykälät puolueen sääntöihin, nousivat syndikalistit pinnalle. Ilman tuota opportunismmin voittoa Indianapolisin konventsionissa tuskin koskaan syndikalistiset katsomukset olisivat päässeet valtaan n. s. radikaalisen siiven keskuudessa.

S. S. Järjestön suuntataistelussa eivät syndikalistit olleet radikaalien puolella johdossa niin kauan, kuin tuo taistelu keskittyi S. S. Järjestöön ja Työmiehen ympärille. Valtavin osa radikaaleista oli valtiollisen toiminnan tunnustajia. Tuntuupa nyt jälestä ajatellen varmalta, että jos Työmiehen vastaavan toimittajan vaaleissa silloin, kun Alanne ja Wüta olivat ehdokkaina, olisi viimeksimainittu tullut valituksi, joka oli radikaalien ehdokas, ei esim. Sosialistin (nykyisen Industrialistin) perustamisesta olisi tullut mitään ja Työmies siitä huolimatta olisi pysynyt poliittisen toiminnan tunnustajien käsissä. Mutta itäläisten opportunistien painostuksesta asia ratkaistiin toisin ja se merkitsi sitä, että valtiollisen toiminnan tunnustajien voimat jacttiin, josta oli seurauksena se, että radikaalien keskuudessa ne jäivät liian heikoiksi pitääkseen puoliaan yksinomaisen taloudellisen toiminnan tukijain pyrkimyksiä vastaan. Kun syndikalistit sitten nousivat johtoon radikaalien keskuudessa, voivat he pitää mukanaan kokonaan toisilla tunnuksilla voitettut joukot, vaikkapa huomattavimmat n. s. poliittiset radikaalit jättivätkin liukkeen palaten S. S. Järjestöön, johon olivat jääneet suurimmat työläisjoukot ja niiden mukana suuri määrä radikaalien tunnuksia omaavia aineksia, jotka jo silloin käsittivät eristysmispolitikan turmiollisuuden.”

Järjestön edustajakokouksessa, jonka ajasta suurin osa käytettiin ryhmäkiistan käsittelyyn, enemmistö asettui Syrjälän kannalle, jota New Yorkin Osaston alustus edusti. Tähän kantaan sisältyi “täydellinen pesäero, radikaaleista”, ei mitään sovittelua heidän kanssaan. Kun osastojen alustuksissa sanottiin, että radikaalien perustamaan uuteen lehteen tulee suhtautua niinkuin “muhinkin porvarilehtiin”, niin Syrjälä puheenvuorossaan jyrkensi sitä “niinkuin uniut suhtautuvat skääppituotteisiin” ja tämä Syrjälän kanta esiintyy sitten neljännen edustajakokouksen hyväksymässä ponnassa.

Sen ajan tapauksia kuvaa Leo Mattson järjestön 40-vuotisjulkaisussa seuraavasti:

“Varsinainen hajaannus tapahtui kesällä 1914 pidetyssä Työmies kustannusyhtiön vuosikokouksessa, josta radikaalien edustajaryhmä käveli ulos ja perusti oman lehensä Duluthiin. Hajaannusta seurasi raateleva ryhmäsota, jossa kummaltakaan puolen ei sanoja säästetty. Se luonnollisesti oli tuhoisa suomalaiselle työväenliikkeelle kautta maan. Kaikkiaan 38 osastoa erosi tai joutui eroon järjestöstä.”

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Frank Wahander
Berkeley, Calif.

Tyyni ja Julius Hyrskymurto
Berkeley, Calif.

Hieman toista vuotta radikaalien ryhmä pysyi kokonaisena, mutta miltei ensimmäisestä päivästä alkaen alkoi sen keskuudessa suuntariitä poliittisen toiminnan kannattajien (poliittisten radikaalien) ja pelkän taloudellisen toiminnan kannattajien (new-läisten) kesken sillä seurauksella, että poliittisen toiminnan kannattajat potkittiin pois lehden (Sosialistin) toimituksesta ja poliittisen toiminnan vastustajat ottivat heidän paikkansa. Myöskin Työväen-Opisto jäi new-läisten haltuun.

Toisaalta Työmiehen vastaavaksi toimittajaksi tuli Moses Hahl, joka oli enemmän Nietchenin ja hänen yli-ihmisen kasvattamisoppinsa ja uuden 'herra-moraalinsa' ihailija kuin sosialisti. Sitä hän kirjoitteli jo hyvin aikaisin julkaisuihimme lempiaiheena, eikä hän sitä koskaan vapautunut. Mutta yleinen joukkojen radikaalisoituminen ennenpitkää sysäsi hänet syrjään ja lehti palautui nopeasti luokkataistelun kannalle."

Tapauksista, jotka New Yorkin Osaston alustuksessa leimataan syndikalistien ja "porvariprovokaattorien suorittamiksi", kertoo Mattson seuraavaa:

"Kesäkuussa 1914 uusiutuivat rettelöt Butten unionissa. Kytynyt kapinallisuus Lännen Kaivosmiesten Liiton johtoa vastaan räjähti ilmieliekiin. Kesäkuun 13 p:nä, kaivosmiesten union päivänä, tapahtui, ilmeisesti itsevirtauksellisesti, union jäsenten kapina johtoa vastaan. Asian kulku oli lyhyesti seuraava:

Väliaikainen komitea oli ollut harkitsemassa, että tulisiko union jäsenen näyttää korttinsa aamuisin, jollainen tapa oli käytännössä kaivoksilla. Kaivosmiehet kokoontuivat Auditoriumiin kuulemaan komitean raporttia, jossa suositeltiin kysymyksessä yleisäänestystä ja jonka kokous hyväksyi. Toimitetussa yleisäänestyksessä 6,348 äänesti korttien näyttämistä vastaan ja 243 korttien näyttämisen puolesta. Äänestyksellä union johdon kanta hylättiin.

Heti sen jälkeen kun se oli tapahtunut Moyer saapui Butteen. Mutta sen sijaan, että hän olisi tullut jäsenten luokse union haalille, hän meni hotellin vahvan vartioston ympäröimänä. Hän järjesti kokouksen, mutta ehdolla että sinne pääsevät ainoastaan Lännen Kaivosmiesten Liiton täysinmaksaneet jäsenet. Kun sitten kokouksen kesäkuun 23 p:nä oli määrä alkaa, oli union haalin edustalle kokoontunut suunnaton ihmispaljous. Rappusten alapäässä (kokoushuone oli toisessa kerroksessa) oli vartija, joka oli asetettu tarkastamaan sisäänpyrkivien kortit. Hän kuitenkin peloissaan jätti paikkansa ja juoksi kokoushuoneeseen. Rappusissa haaliin pyrkimässä oli Bruno-niminen mainari, oletetusti yhtiön agentti, kun joku ylhäältä ampui laukauksen, joka sattui miestä kasvoihin. Sen jälkeen haalista ammuttiin ikkunoista väkijoukkoon. Noy-niminen henkilö sai surmansa ja kaksi haavoittui.

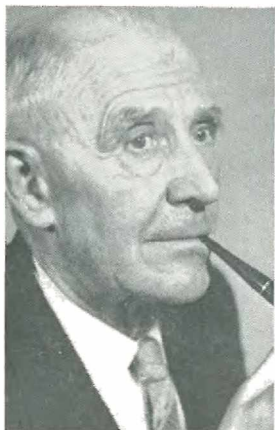
Silloin nähtiin miesten väkijoukosta juoksevan kotiinsa noutamaan aseita ja suuttumuksen tuloksena tapahtui union haalin räjäyttämisen dynamiitilla.

Entisen Lännen Kaivosmiesten Liiton paikan otti Mine Workers Union, jonka johto oli iww:lainen. Uusi union kuitenkin muodostui lyhytaikaiseksi ja Butten työväenliikkeessä, niin poliittisessa kuin taloudellisessakin, seurasi takatalvi — myöskin suomalaisten keskuudessa.”

Samoihin aikoihin oli länsirannikolla pitkän aikaa käyty kiistaa puutarvatyöläisten järjestämisestä. Tämä kiista kulkeutui myöskin suomalaisten keskuuteen ja sen keskipisteeksi joutui järjestöme Toveri-lehti. Kamppailu oli käynnissä AFL:ään kuuluvan Shingle Weaverin, joka myöhemmin tunnettiin Timber Workers Uniona ja IWW:n välillä. Suomalaisten keskuudessa tämä riita kehittyi niin pitkälle, että S. S. Järjestön länsipiirin ylimääräisessä kokouksessa kesällä 1914 paljon aikaa käytettiin sanasotaan tästä kysymyksestä. Kummankin unioniryhmän puolesta kiivailtiin ja toinen toistensa mustaaminen kohosi laippuunsa.

Aikaisemmin on jo mainittu, että näissä ryhmäriidoissa, joita käytiin taloudelliseen järjestäytymiseen suhtautumisesta, Työmies menetti melkein puolet kannattajistaan. Ennen näiden kiistojen ilmielikkäin puhkeamista oli vallinnut ”suuri sosialististen aatteiden nousukausi” myöskin Amerikan suomalaisten keskuudessa, sanoo näinä aikoina taisteluissa mukana ollut Anton Anttila: ”Tuhansiin on laskettava ne valistus- ja kulttuuritilaisuudet, joita suomalaiset sosialistiasastot tuona aikana järjestivät. Työmies-lehteen nähden olivat tuon ajan tunnuksat: Työmies 3 ker-

Lehtemme asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia

John Rose
Kelso, Wash.

Liina Wiik ja Fanny Kaski
Norwood, Mass.

Hilma Salo ja Tilda Lahti
Toivola, Minn.

Matti Wick
Spencer, N. Y.

taa viikossa. Ja sitten: Työmies 6 päiväiseksi! Työmiehelle 10,000 tilaajaa! Työmiehelle 20,000 tilaajaa!"

Työmies kärsi vuoden 1914 vakavasta suuntariidasta, mutta se ei sortunut, vaan nousi, kasvoi ja vaurastui, sillä se oli työväenlehti, joka pysyi uskollisena kansainvälisen työväenliikkeen pyhille periaatteille ja siinä pyrkimyksessään, joka toisinaan oli haparoivaakin, seurasi sitä valtatietä, jota luokkatietoisuuteen heräävä suomalainen työväestö halusi kulkea ja saada opastusta siinä. Työmies kasvoi yhä voimakkaammaksi majakaksi sen valtatien varrella.

Vuoden 1914 hajaannusta tutkiessaan joutuu toteamaan, että Kupariisaaren lakon häviäminen joudutti sitä järjestössämme. Se tyytymättömyys, jota lakon johtoa kohtaan tunnettiin, lisäsi tulta niiden voimien alle, jotka kiihkeästi kaipasivat tehokkaampaa ja taistelumielisempää järjestöä kuin miksi Lännen Kaivosmiesten Liitto osoittautui tässä taistelussa.

Tämän yhteydessä on myöskin todettava, että Työmies tässä hajaannuksessa jäi vähäksi aikaa sangen epäilyttäviin käsiin. Sen toimitus oli nyt sellaisten miesten kuin Moses Hahlin, Severi Alanteen ja Toivo Hiltusen käsissä.

Kaikki parhaimmat marxilaisuuteen pyrkivää suuntaa edustavat toimitusvoimat olivat siirtyneet "Sosialistin" toimitukseen. Tämä tilanne ei kuitenkaan kestänyt kauan, sillä Työmiehen toimitus pian puhdistettiin ennenkuin lehti ehdittiin kuljettaa täydellisesti Raivajaan edustaman revisionismin suohon.

Tässä hajaannuksessa, kuten jo aikaisemmin mainittiin jäi Amerikan suomalaisten Työväen Opisto IWW:n kannattajien haltuun.

Suuriarvoinen on ollut se työ, jonka tämä lähellä Duluthia, Minn., sijainnut Työväen Opisto aikoinaan suoritti Amerikan suomalaisen työväenliikkeen rakentamisessa ja eteenpäin viemisessä. Siellä koulutettiin paljon järjestötoimitsijoita ja lehtiimme toimittajia. Opisto oli alkuaan pappiseminaari, jonka työväenliike valtasi kansallisseurakunnalta v. 1907.

Vuoden 1914 hajaannukseen saakka Työväen Opistosta ei voida

Emma Tuominen (Mattila)

Naisten Viirin nykyinen toimittaja. Hänen toimittamanaan naisten lehti on saavuttanut suosiota laajoissa piireissä.

Lehtemme asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia

P. Heino
Seattle, Wash.

Kalle Karjala
Geyser, Montana

John Salo
Maynard, Mass.

Konsta Marttila
Lewiston, Maine

Sabina Mark
Maynard, Mass.

Frank Mark
Maynard, Mass.

sanoa muuta kuin hyvää. Sen kukoistuksen aikana toimivat siellä opettajina ja johtajina sellaiset kyvyt kuin Yrjö Sirola, Leo Laukki ja Aku Rissanen.

Työväen Opiston opettajista korkeammalle asteelle on asetettava Yrjö Sirola. Hänen johdollaan Työväen Opisto kohosi todelliseksi työväen oppilaitokseksi, jossa parhaimmat Amerikan suomalaisen työväenliikkeen varhaisemmat johtajat kasvatettiin — vaikkapa osa heistä myöhemmin lähikin syrjäpoluille.

Työväen Opistoa ja erikoisemmin Sirolaa vastaan kävi Raivaajan johdossa ollut revisionistinen ryhmä, joka pyrki Marxin oppien uudelleenmuokkaamiseen, hillitöntä, usein törkeätäkin kamppailua ja sitä säesti Moses Hahl Canadan puolelta. Työmiehen ja Raivaajan kirjoituksissa törmäsivät yhteen nämä kaksi suuntaa — Sirolan marxilainen ja Syrjälän revisionistien kanta. Syrjälän ryhmän edustajat selvästi näkivät, mitä heidän yrityksilleen, jotka tähtäsivät S. S. Järjestön ja sen lehtien kuljetamiseen luokkataistelusta luopumisen tielle, merkitsee se, että Työväen Opisto voimakkaasti edistää marxilaisen sosialismin selvempää tuntemista ja kasvattaa uusia toimitsijavoimia siinä hengessä. Nähdessään Työväen Opiston Sirolan johdolla tässä tehtävässään onnistuvan, yltyi heidän raivonsa tätä työväen omaa oppilaitosta ja sen johtajaa vastaan. Järjestön edustajakokousten aikaa jouduttiin runsaasti käyttämään Syrjälän suunnan miehittämissä ja turruttamissa idän osastoissa laadittujen Työväen Opistoa ja Sirolaa vastaan kohdistettujen alustusten käsittelylle. Raivaaja ja Syrjälä tunsivat helpotusta kun pian vuoden 1914 hajaannuksen jälkeen Työväen Opisto joutui syndikalistisen suunnan kannattajien kontrolliin ja alkoi aatteellisesti rappeutua.

Yrjö Sirola

VI

“KANSAINVÄLISTEN TYÖVÄENLIIKKEIDEN PYHÄT PERIAATTEET” KOETUKSELLA

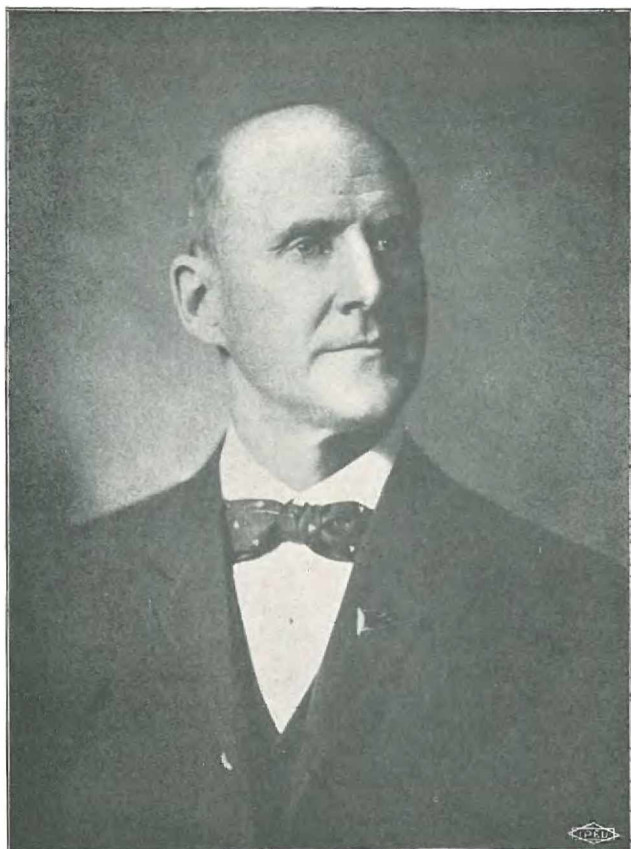
*“Tok’ kunniaan ei halua vaan
saa meitä työhön, toimintaan,
vaan myöskin onni kansojen.”*

SUOMALAISEN työväenliikkeen vuoden 1914 hajaannuksen kinteillä seurasi ensimmäinen maailmansota ja kumouksien aikakausi, jotka vaikuttivat siihen suuntaan, että kaikkialla työväen piireissä ryhdyttiin tarkistelemaan menneisyyttä ja ottamaan oppia kokemuksista. Kansainvälisen työväenliikkeen pyhät periaatteet joutuivat koetukselle. Saksan sosialidemokraattijohtajat eusimäisinä pettivät ne ryhtymällä kannattamaan Saksan imperialismiin veristä sotaa. Heitä seurasivat sosialidemokraattijohtajat yhdessä ja toisessa sotivassa maassa. Kun Saksan sosialistijohtajat olivat avoimesti äänestäneet sotavarojen Saksan imperialistiarmeijalle myöntämisen puolesta, kiirehtivät Itävallan, Englannin, Ranskan ja Italian oikeistososialistit, joilla oli enemmistö sosialidemokraattisissa puolueissa, myöskin kannattamaan imperialistiseen sotaan osallistuvia hallituksiaan. Toinen Internationale, joka edusti työväen kansainvälisyyttä, romahti silloin ja häpeällinen työväen kansainvälisten periaatteiden polkeminen yltyi. Vain pienet ryhmät jäivät uskollisiksi sosialismille ja kansainvälisyydelle.

Ainoa Euroopan maa, missä sosialistien enemmistö pysyi uskollisena kansainvälisyydelle oli Venäjä, missä Sosialistisen Työväenpuolueen enemmistö — bolshevikit — asettuivat omaa imperialistista porvaristoaan vastaan. Karl Liebknecht—Rosa Luxemburg-ryhmä Saksassa ja James Connallyn ryhmä Irlannissa taistelivat sotaa vastaan.

Yhdysvaltain sosialistipuolue Eugene Dehsin johdolla otti sotavastai-

sen kannan. St. Louisissa pidetyssä konventionissa, jossa suomalaista sosialistijärjestöä edusti Santeri Nuorteva, Yhdysvaltain sosialistipuolue hyväksyi sotavastaisen julistuksen, joka osoitettiin Amerikan kansalle ja erikoisemmin työväestölle. Mutta sotakihoitus oli niin ankara, että tämä julistus meni kuuroille korville. Ankara vaino alettiin sodanvastustajia vastaan. Kiireesti hyväksytyn "vakoilulain" nojalla käytiin sosialistien kimppuun. Sanomalehtiä ahdisteltiin ja niiden toimittaminen kävi melkein mahdottomaksi. Kaikista sotaa koskevista kirjoituksista vaadittiin vieraskielisiltä lehdiltä käännös englanninkielelle ja oli ne alistettava posti-

EUGENE V. DEBS

mestarin tarkastettavaksi. Toisen luokan postioikeuksia riistettiin lehdistä. Suomalaisten lehtienkin toimituksissa vierailtiin. Ja kaksi suomalaista sosialistia, Toveri-lehden toimittaja William Reivo ja liikkeenhoitaja Antti Partan tuomittiin kahdeksi vuodeksi vankilaan sotahysterian yhteydessä. Johtavia sosialisteja, Eugene Debs etunenässä, tuomittiin kymmeniksi vuosiksi vankilaan. Väkivaltaisuuksia harjoitettiin sodanvastustajia kohtaan. Raakamaisin niistä oli IWW:n organiseraajan Frank Littlen murha, jonka sotakiikhoilijat suorittivat. Kaivosyhtiöt saivat nyt tilaisuuden kostaa järjestyneille työläisille, jotka järjestäytymisliikkeellään olivat niiden etuja loukanneet. Kaivosyhtiöiden hurtat riehuvat valtoimenaan. Työläisten asuntoihin hyökättiin yöllä, uhreja raastettiin ylös vuoteista ja kuljetettiin rautateiden varsille, jossa ne lastattiin karjavaunuihin ja lähetettiin toisille paikkakunnille. Erikoisemmin tämä vaino kohdistui IWW-liittoon, joka kaikkein jyrkemmin toimi sotaa vastaan. Haywood ja muut IWW:n johtajat vangittiin ja raakoja luokkatuomioita mätkittiin. Suomalaisiakin tuomittiin Fred Jaakkola, Leo Laukki, William Tanner ja Frank Westerlund, kuuluisassa 166 jutussa.

Näissä vaikeissa oloissa Työmies pysyi uskollisena sosialismille ja kansainvälisyydelle. Lehteä toimitettiin tiukoissa oloissa ja postioikeuksien riistäminen ja toimittajien vangitseminen riippui jatkuvasti Damokleen miekkana lehden päällä. Sosialistipuolueessa oli alkanut ilmetä rakoilua, mutta suomalaisten sosialistien liike säilyi yhtenäisenä ja ehjänä halki sotavuosien aina vuoteen 1919 saakka. Se oli tavallaan kukoistusaikaa, sillä uusia jäseniä virtasi järjestöön ja lehdet saivat runsaasti lisää tilaajia.

V. 1917 tapahtunut Venäjän vallankumous nostatti innostuksen liekit korkeimmilleen, mutta samalla kertaa se toi vielä kerran hajaannuksen kipinöitä Amerikan suomalaisten sosialistienkin riveihin.

Työmies-lehti pysyi uskollisena työväenliikkeen kansainvälisille periaatteille ja asetui sille kannalle, jonka Venäjän vallankumoukseen nähden ottivat vasemmistososialistit, m. m. Engene Debs, joka tervehti tätä tapausta tiennäyttäjänä sosialismiin. Debs kirjoitti riemuissaan:

“Maailma on ällistynyt, hämmästynyt, pyhästi innostunut Venäjän suunnattoman historiallisen saavutuksen johdosta. Venäjän vallankumouksella ei ole edeltäjäänsä tai vertaistaan historiassa. Juhlallisena loistossaan se seisoo yksinään. Katsokaa sen ylevää majesteettillisuutta, ottakaa vaarin sen pyhä henki, ja yhtykää sen vaikuttavaan, innoittavaan kehoitukseen kaikkien maiden sorretuille nousemaan voimakkaina, heittämiään kahleet päältään ja julistamaan maailmalle vapauden sanaa!”

Mutta kaikki sosialistisessa liikkeessä eivät riemuinneet tästä tapauksesta, jossa työväestö ensimmäisen kerran maailman historiassa otti käsiinsä suuren maan ohjokset ja perusti oman hallituksensa ja laati perustuslain, jossa sanotaan: “Joka ei työtä tee, sen ei syömänkään pidä” ja “Kukin kykyjensä mukaan, kaikille tarpeidensa mukaan”.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Onni Helin
Ashburnham, Mass.

Anselm Silta
Sterling, Conn.

Maija McCarthy (Lähde)
Cleveland, Ohio

Suomalaistenkin sosialistien keskuudesta nousi niitä, jotka asettuivat silloin vielä eläneen Kautskyn taakse ja opportunistin suohon vajonneina huusivat kuolemaa Venäjän vallankumoukselle ja uudelle hallitukselle siksi kun kaikki nämä maailmaa yllättävät tapaukset eivät olleet tapahtuneet kautskilaisten parlamentaaristen kaavojen, tai IWW:n kellotaulun mukaisesti. Kautskyn kantaa lähti suomalaisessa sosialistijärjestössä ajamaan F. J. Syrjälän poliittisesti kontrolloima Raivaaja. Syrjälä julisti olevansa "Kautskyn uskollinen seuraaja" ja asettui uhmaamaan sitä kapinallisuutta, joka joukkojen keskuudessa puhkesi hänen edustamaansa kantaa vastaan. "Raivaajan toimitus ei ole suhtautunut nykyisiin vallankumoustaisteluihin niinkuin sosialistisen lehden tulisi. Raivaajan päätoimittajalle F. J. Syrjälälle annettakoon vakava muistutus, vaan jos siitä ei ole apua, niin vaadimme hänet erotettavaksi toimestaan", sanottiin Ohion alueen sosialistiosastojen neuvottelukokouksessa Clevelandissa helmikuun 26 päivänä 1919 hyväksytyssä lausunnossa.

Syrjälä ei luopunut kannastaan, vaan jatkoi edelleen hyökkäystään Venäjän vallankumousta ja työväenliikkeen kansainvälisiä periaatteita vastaan.

Sangen omituiseen valoon näissä periaatteellisia kysymyksiä selvittävässä kamppailussa joutui IWW-liitto ja sen mukana sen suomalainen järjestö ja lehti "Industrialisti". Alussa Industrialistikin innostui Venäjän vallankumoukseen ja julisti sen tapahtuneen täsmälleen IWW:n

rattaanpyöräkarttojen mukaan. Lehti jopa vaati itselleen yksinoikeutta Amerikan suomalaisten työväenlehtien joukossa saada esiintyä oikeana ja todellisena Venäjän vallankumouksen puolustajana. Lehteä kontrolloivat ainekset julistautuivat "amerikkalaisiksi bolsheviikeiksi" ja halusivat kieltää kaikilta muilta oikeuden tähän titteliin. Mutta IWW:ssä seurannut ankara ryhmäriita, jonka aiheutti Kominternin IWW-liitolle lähettämä kutsu ja kehoitus 21 ehdon hyväksymiseen, heitti Industrialistinkin kumoon ja siitä ylös kompuroituaan samalle linjalle Syrjälän toimittaman Raivaajan kanssa. Kun IWW lähetti edustajansa Sandgrenin "tutkimaan" Venäjän vallankumousta ja tämä takaisin palattuaan antoi raportin, jonka hyväksytyään IWW:n johto antoi lausunnon, ettei se halua olla missään tekemisissä Venäjän vallankumouksen kanssa, niin Industrialisti muutti nopeasti karvaansa ja ryhtyi mielettömästi parhaamaan Neuvostoliittoa. Parhain ja tietoisin suomalainen aines jätti silloin IWW:n ja yhtyi vasemmistoon jonka lipunkantajana Työmies rohkeana esiintyi.

Eemeli Parraksen toimiessa Työmiehen vastaavana toimittajana juuri niinä vuosina, jolloin periaatteellista selvittelyä kaikkein kipeimmin kaihvattiin, lehti julkaisi ensinäisen kerran kirjoituksia proletariaatin diktatuurikysymyksestä ja leninistisiä selityksiä valtion olemuksesta. Ne avasivat käsityksiä ja helpoittivat niiden monien kysymysten ymmärtämistä, joita Venäjän proletariaatin valtaan nouseminen ja työväen hallituksen perustaminen olivat tuoneet tullessaan.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIÄ

Ed. Nevanen
Markham, Minn.

Lydia Pelto,
Baraga, Mich.

Seth Karhonen
Rocks Springs, Wyo.

Työmies oli jälleen loistavasti suoriutunut sen eteen tulleesta kokeesta. Se noudatti uskollisesti sitä päätöstä, jonka Anton Jäntti kesällä v. 1903 oli kirjoittanut pöytäkirjaan:

“Lehden ohjelma tulee olemaan ja *noudattamaan* Kansainvälisten Työväenliikkeiden pyhiä periaatteita.”

Keskipiirin silloisessa piirikomiteassa, jonka sihteerinä oli selvä oikeistolainen August Kuusisto, käytiin monia öitä väittelyä. Kuusiston ainoa kannatus tuli Minneapolisista. Ja kun Kuusisto joutui sivuun astui hänen tilalleen viimeisillään keuhkotaudissa oleva kelloseppä J. F. Siren. Richard Pesolan kanssa hän kierteli puhujana selvitellessä asioita ympäri keskipiiriä ja kun hän lopeti uupuneena palasi takaisin ja antoi raporttinsa, olivat hänen viimeiset sanansa: “Nyt olen valmis *menemään laudalle*”. Hän vetäytyi sivuun uudisfarmilleen ja — kuoli siellä pari kuukautta jälkeenpäin.

SATOJA SUOMALAISIA RAATAJIA TUHOUTUU MINNESOTAN METSÄPALOSSA

Suurten yhteiskunnallisten mullistusten, taisteluiden ja aatteellisten virtausten jännittäessä Amerikan suomalaisten mieliä, tapahtui maamme suomalaisen väestön historian suurin onnettomuus, jossa satoja suomalaisia raatajia katosi olemattomiin.

Minnesotan suuressa tulipalossa, joka sai alkunsa rautatieveturin heittämisestä kipinoista, jotka putosivat pitkän sateettoman kauden kuivaamaan soiseen metsikköön vuoden 1918 syksyllä, sai surmansa arvion mukaan yli 1,500 ihmistä, joukossa satoja suomalaisia; kokonaisia suomalaisperheitä paloi kuoliaaksi.

Tuo tulipalo hävitti Kattilajoen, Moose Laken ja monta muuta pienempää asutuskeskusta, Cloquetin kaupungin kokonaan ja huomattavan osan Työmiehen kotikaupungin naapurikaupungin, Duluthin, silloisesta pohjoisesta osasta.

Tämä metsäpalo synnytti kovan ja kuumen myrskyn. Noin 50 mailin nopeudella tunnissa kiiti kuuma myrskytuuli eteenpäin heittäen palavia havupuun oksia ja latvoja viidestä aina kymmeneen mailiin eteenpäin. Tulen riehunta-alue päättyi Duluthin kaupungin pumppulaitoksen pohjoispuolella Canadaan johtavan tien varrella, kun eteen tuli Superior-järvi.

Satojen henkensä menettäneiden suomalaisten ohella tuhannet jäivät kodittomiksi ja avuntarpeeseen.

Tulipalon uhrien avustuksessa esitti Työmies-lehti silloin kunnioitettavaa osaa. Heti avattiin Työmiehen palstat avustuksen keräysvetoomuksille ja valittiin keräyksestä ja varojen jakamisesta vastuunalainen komitea. Se julkaisi Työmiehen palstoilla jokaisen avustukseen saapuneen sentin ja kuinka suuria summia ja kenelle apua oli lähetetty.

Kun toiset avustuskomiteat saivat kirpeitä arvosteluja valtion tilintarkastuskomiteoilta, korotettiin Työmiehen järjestämä avustuskomitea malliksi, sillä kukaan siinä toimivista ei saanut mitään palkkaa ja ainoat kustannukset, mitä sillä oli, olivat postimerkit avustusshekkin lähettämisestä. Kerätty ja jaettu avustus nousi moneen tuhanteen dollariin.

Työmies oli taas todistanut, että se on raatajakansan mukana kaikissa vaiheissa, antamassa apuaan ja tukemassa nurheen mustimpina aikoina, samalla kun se näyttää tietä uuteen ja parempaan maailmaan.

KANSAINVÄLISEN SOSIALISMIN LIPPUA KANNETAAN ETEENPÄIN

Samoin kuin kaikissa muissakin maissa Yhdysvalloissakin tapahtui sosialistipuolueessa hajaannus v. 1919. Opportunismiin yhä syvemmälle vaipunut puolueen johto ryhtyi "puhdistamaan" puoluetta näistä aineksista, jotka pysyivät uskollisina kansainvälisen sosialismin lipulle. Seitsemän kielijärjestöä ja kaksi valtiojärjestöä erotettiin puolueesta periaate-erimielisyyksien takia. Koko puolue uhkasi joutua kaaoksen valtaan ja sen estämiseksi kutsuttiin puolueen konventsioni koolle vuoden 1919 kesäkuulla. S. S. Järjestöä, jonka päämaja jo silloin oli muutettu keskivaltioista Chica-

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

O. Davidson
Hoquiam, Wash.

Emil Silander,
Potter Hill, R. I.

Hulda River
Seattle, Wash.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Anselm Mäki,
Eben Junction, Mich.

Hilda Harju,
Rock, Mich.

John Nivala
Palisade, Minn.

goon, edusti tässä konventsionissa Yrjö Halonen, josta myöhemmin tuli Amerikan suomalaisten työläisten rakentaman osuustoimintaliikkeen porvarillistuttamisen johtaja.

Samaan aikaan kun sosialistipuolueen kansalliskonvensioni kokoontui oli kaupungissa koolla kaksi muutakin konventsionia, joita olivat järjestäneet sosialistipuolueesta eroon joutuneet ainekset. Erotettujen kielijärjestöjen edustajat muodostivat kommunistista puoluetta yhdessä konventsionissa ja toisessa muodostettiin järjestö, joka myöhemmin otti nimekseen "Communist Labor Party", joka ryhmä muodostui erotettujen Michiganin ja Massachusettsin valtiojärjestöjen ja puoluejohtoon tyytymättömien aineiden edustajista.

Varsinaisessa sosialistipuolueen konventsionissa, vaikka tyytymättömiä puoluejärjestöjä oli summassa erotettu, oli ukkosta ilmassa. Vaikka edustajia yritettiin seuloa niin, että puoluesihteri Germeriltä "valkoisen kortin" saaneet vain pääsivät sisälle, niin tilanne muodostui niin kiihkeäksi, että kokoushuoneeseen oli kutsuttava poliisivoima estämään kokouksen pääsemästä muut kuin ne, jotka omistivat valkoisen kortin. Tavallaan kuin symboliksi sosialistipuolueen kaikesta entisestä punaisuudesta luopumisesta muodostui tämä valkoinen kortti. Edustajat, joita ei laskettu konventsioniin, menivät edustajiksi uuden kansalliskomitean kutsuun konventsioniin, josta edellä mainitsimme. Sosialistien tynkäkonvensioni näytti sitten äärimmäiseen oikeistoon ja opportunistisiin kallistu-

van luonteensa. Vasemmistolaiset leimattiin summassa roistoiksi, anarkisteiksi ja vieläpä vakoilijoiksiin. Kansainvälisyyskysymyksessä paljastettiin puolueen johto täydellisesti pikkuporvarillisuuden vallassa olevaksi. Saksan oikeistososialidemokratian johtajia, jotka niin surkeasti olivat pettäneet kansainvälisen sosialismin heittäytymällä imperialistisen sodan kannattajiksi ja samoin Venäjän vallankumousta vastaan asettuneita venäläisiä menshevikijohtajia avoimesti ylistettiin konventionissa pidetyissä puheissa.

S. S. Järjestössä vallitsi samanlainen tilanne kun sen edustajakokous kokoontui lokakuun 25 päivänä 1919.

Valtava ylivoima kallistui järjestössä vasemmistoon. Oikeistolaisuutta ja sosialismista luopumista edusti Raivaajan ryhmä. Raivaaja oli pitkät ajat valmistautunut tätä tilannetta varten, jonka se tiesi tulevan, sillä joukot puhuivat niin voimakkaasti sen revisionistista kantaa vastaan. Koska Työmies ja Toveri edustivat reilusti kansainvälisen sosialismin kantaa ja tarmokkaasti innostivat joukkoja, ei niiden levikkialueilla suurempaa hajaannusta syntynyt. Hajaannuksen keskipisteeksi muodostui Raivaajan leviämisalue. Jo vuoden 1914 hajaannuksen edellä, aikana ja jälkeen Raivaajan voimat, radikalismia kauhistuneina, olivat rakentaneet suojelusmuureja kaikkea sitä vastaan, jota ne eivät hyväksyneet. Raivaajan voimat vältäsivät hiljaisuudessa kaikki osastojen tärkeimmät toimipaikat ja laakereille laiskiintuneetkin, sosialismiin kyllästyneet entiset hakamiehet vedettiin koloistaan esiin ja asetettiin johtopaikkoihin "suojelemaan sosialistipuoluetta" vasemmiston "villitykseltä". Apua saatiin lainoppineilta, jotka järjestivät suomalaisten työläisten ja farmarien rakentamien laitosten kaappaamista pienen vähemmistön käsiin. Samalla kertaa varustauduttiin kaappaamaan Raivaaja niiltä joukoilta, jotka sen olivat rakentaneet ja rahastaneet.

Kun järjestön edustajakokous kokoontui, olivat vain Raivaajan masinoimat rippeet vastustamassa S. S. Järjestön eroamista opportunistin suohon vajonneesta sosialistipuolueesta. Keski- ja länsipöytäedustajat äänestivät eroamisen puolesta ja että Suomalainen Sosialistijärjestö muodostetaan itsenäiseksi ja sille hyväksytään periaatteellinen ohjelma, jossa sanotaan:

"1. Että tämä järjestö tunnustaa jo perustetun Kolmannen Internationalen siksi, johon kaikkien maiden sosialistipuolueiden on yhdyttävä, rakentamaan kansainvälistä työväenliikettä sen perustalle, sekä sen esittämien marxilaisen sosialismin opillisten tulkintain mukain, käsittäen, että kunkin maan työväenliike itse määrää omat menettelytapansa valitsevia oloja vastaavaksi.

2. Että järjestö väittää luokkataistelun yhteiskunnassa olevan perusolemuksellaan valtiollisen, tarkoittaen valtiollisen vallan valloittamista.

3. Että järjestö hyväksyy köyhälistöpuolueiden osanoton parlamen-

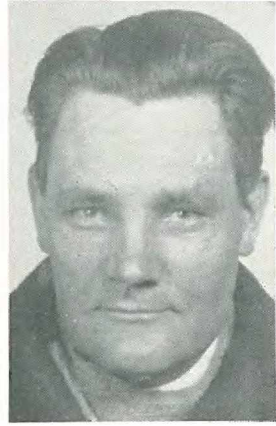
Lehtemme asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia

Ed. Laurila
Erie, Pa.

Alice Hendrickson
Brooklyn, N. Y.

Torsti Nurmi
Long Island, N. Y.

Adam Pääkkönen
Aberdeen, Wash.

Minna Rousku
Brooklyn, N. Y.

Paul Laukkanen
Bovey, Minn.

taariseen toimintaan ja kannattaa uudistuksia, jos ne palvelevat köyhälistön luokkataisteluvuomien kasvattamista, eivätkä sekoitu pikkuporvarilliseen reformipolitiikkaan.

4. Että järjestö pitää — työväen muun itsenäisen taistelun ohella — teollista järjestymistä välttämättömänä, selittäen teollisen kehityksen pakosta rappeuttavan ammattiliitot, raivaten siten tilaa kehittyville, uusille teollisuusunioille, joista muodostuu työväenluokan valtiollisen taistelun tuki; järjestö kehoittaa työläisiä yhdistymään sekä taloudellisella, että valtiollisella alalla, toteuttamaan työväestön todellisen kansanvaltan, kapitalistisia rüistäjiä tukevan valekansanvallan tilalle.”

Tätä periaateohjelmaa vastaan äänesti F. J. Syrjälän johdolla 16 itäpiirin edustajaa ja esittivät oman ohjelmansa, jossa vastustettiin sosialistipuolueesta eroamista. Kävi niin, että järjestössä toimitetussa yleisäänestyksessä vähemmistön kanta voitti ja vakava sekaannus syntyi koko järjestössä. Osastoja alkoi erota järjestöstä ja sosialistipuolueesta ja uusi edustajakokous jouduttiin kutsumaan koolle joulukuun 25 p., 1920. Kun tarkka analyysi oli esitetty sosialistipuolueen sisäisestä tilanteesta ja kansainvälisestä tilanteesta, niin valtava ylivoima tässä edustajakokouksessa kallistui vasemmistoon ja raivaajalainen vähemmistö kutistui entistäkin pienemmäksi. Pitkän keskustelun jälkeen hyväksyttiin enemmistön päätöslauselma, joka kuului:

“S. S. Järjestön edustajakokous, virallisesti ja täysivaltaisesti edustaan S. S. Järjestön osastoja ja niiden jäsenistöä, päätti aluekokouksien kautta antamien määräyksien ja valtuuksien perusteella S. S. Järjestön suhteista Yhdysvaltain sosialistipuolueeseen seuraavaa:

1. S. S. Järjestön toiminnan perustana on marxilaisen sosialistisen valistustyön tekeminen Amerikan suomenkielisen työväestön keskuudessa.

2. Tämän valistustyön luonteen mukaisesti S. S. Järjestö yhtyi amerikkalaista työväenliikettä edustaneeseen Yhdysvaltain Sosialistipuolueeseen. Viime aikoina kuitenkin kävi S. S. Järjestön jäsenille yhä selvemmäksi se, että Yhdysvaltain Sosialistipuolue ei edustanut marxilaisen sosialismin mukaista valistustyötä, vaan pikkuporvarillista, reformistista maailmankatsomusta, ollen tämä Yhdysvaltain Sosialistipuolueen epämarxilaisen ja opportunistisen kannan seurauksena m. m. se, että Kolmas Internationale antoi puolueelle tuomionsa.

3. Kun S. S. Järjestön kiinteä edelleen yhdessäolo Sosialistipuolueen kanssa olisi pakoittanut S. S. Järjestön valistustyön marxilaisesta sosialismista vieraille perusteille ja sen lisäksi olisi avustanut aineellisesti Sosialistipuolueenkin tämännäköistä meille vierasta työtä, niin johdonmukaisena seurauksena oli se, että jäsenistö osastojensa ja aluekokouksiensa kautta alkoi vaatia S. S. Järjestön eroamista Yhdysvaltain Sosialistipuolueesta.

4 Tämän vuoksi edustajakokous, toimien S. S. Järjestön jäsenistön ilmaiseman tahdon mukaisesti, päättää, että S. S. Järjestö heti katkaisee kaikki suhteensa Yhdysvaltain Sosialistipuolueeseen.

5. Edustajakokous velvoittaa S. S. Järjestön toimeenpanevan komitean kiireellisesti toimittamaan järjestön osastoille tiedon edustajakokouksen ohjelmasta, säännöistä ja päätöksistä sekä edustajakokouksen hyväksynnän selostuksen Yhdysvaltain Sosialistipuolueesta. Näiden osastojen, jotka kieltäytyvät noudattamasta edustajakokouksen päätöksiä, on siitä tehtävä virallinen ilmoitus S. S. Järjestön toimeenpanevalle komitealle viimeistään maaliskuun 1 päivään mennessä."

Kaksitoista edustajaa äänesti enemmistön puolesta ja vastalauseensa sitä vastaan esitti kolme idän edustajaa.

Edustajakokous tuomitsi Raivaajan toimintapolitiikan ja vaati Raivaajan kustannusyhdistiön viipymättä erottamaan lehden silloisen vastaavan toimittajan Yrjö Mäkelän ja entisen vastaavan toimittajan F. J. Syrjälän sekä hankkimaan lehteen kansainvälisen sosialismin asialle uskollisia ja järjestön enemmistön päätöstä noudattamaan alistuvia toimittajia. Raivaajaa kontrolloiva oikeistoklikki asettui uhmaamaan edustajakokouksen päätöksiä. Järjestömeitäinen alue, joka säästy suuremmilta vaurioilta vuoden 1914 hajaannuksesta, joutui nyt vuorostaan ryhmätaistelujen temmellyskentäksi. Järjestön omaisuuksia ryhdyttiin valtaamaan. Entisiä haaleja jäi vasemmistolaisille pienempiä paikkakuntia lukuunottamatta seuraavasti: Buffalo, Conneaut, Norwood, Lanesville, Alston, Brooklyn ja Baltimore. Nämä saatiin säilymään vasemmistolaisilla vain melkein sataprosenttisella enemmistöllä. Oikeisto teki ankaria yrityksiä vallatakseni nekin lain ja oikeuden voimalla, ilmiantoja ja uhkauksia apunaan käyttäen, mutta epäonnistui. Monilla paikkakunnilla ryhtyivät vasemmistolaiset rakentamaan uusia taloja. Sellainen syntyi New Yorkissa, Maynardissa, Worcesterissa ja Daisytownissa. Jamaicassa ei silloin vielä ollut haalia, mutta vasemmisto rakensi sellaisen itselleen toimipaikaksi.

Ohiota edemmäksi ei Raivaajan vaikutusvalta ulottunut. Keskivaltioiden monissa taisteluissa karaistunut suomalainen työväestö seiso muurina sitä vastassa. Vuosikautia myöhemmin Raivaaja yritti ostamalla saada "aatteelleen" jalansijaa keskivaltioiden suomalaisten työläisten ja farmarien keskuudessa. Se osti Päivälehdän ja teki siitä toisen Raivaajan. Mutta hetken aikaa ilmestyttyään Raivaajan kaksoinen oikaisi koipensa ja rahalla ostettu jalansija jäi kesannoksi, johon sitten vähän myöhemmin

Otto Arlund
S. S. Järjestön perustaja.

Raivaajan kanssa yhtäköyttä vetänyt, mutta sen diktatuuria vieroksuva suomalainen pikkuporvaristo ja sen vanavedessä muliva sakki istutti uudelleen oman vesansa löyhkimään "tosisuomalaisuutta" ja "kansallishenkeä".

ITÄÄN PERUSTETAAN UUSI LEHTI

Kun Syrjälän johtama pikkuinen sakki sitten kaappasi Raivaajan kevättalvella v. 1921 pidetyssä yhtiökokouksessa, siten että osastojen valitsemilta laillisilta edustajilta kiellettiin mielivaltaisesti edustajaoikeudet ja poliisivoimalla heitettiin ulos kokouksesta ja kun idän suomalainen työväestö täten menetti valistusvälineensä, syntyi ajatus uuden, oman lehden perustamisesta. Vaatimuksia uuden lehden perustamisesta alkoi sataa järjestön johdolle. Mutta tämä oli silloin sellaisten miesten kuin Bomanin ja Askelin käsissä, jotka miehet sitten myöhemmin painuivat takaisin Raivaajan helmaan. Johto kuunteli vastahakoisesti niitä vaatimuksia, joita idästä saapui uuden lehden perustamisen puolesta.

Kylmäkiskoisuutta uuden lehden perustamista kohtaan ilmeni myöskin Ohion alueella, jossa Työmies olisi voinut korvata Raivaajan menetyksen.

Tätä kylmäkiskoisuutta kesti vuosikautia vielä senkin jälkeen kun uusi lehti oli perustettu ja vähän väliä aina lehtien yhdistymiseen saakka tahtoi syntyä pieniä selkkauksia siitä, mikä lehti tulisi hyväksyä sen tai tämän paikkakunnan aluelehdeksi.

Monia vaikeuksia oli edessään idän suomalaisilla työläisillä lähtiessään perustamaan itselleen uutta lehteä. Mutta nämä vaikeudet voitettiin, sillä suomalaisella järjestöllä oli sentään takanaan tervein ja toimintakykyisin proletaariaines. Ne olivat aikoja, jolloin Suomen luokkasodan tapahtumat olivat tuoreessa muistossa. Jokainen oli menettänyt omaisiaan ja jokaista kannusti porvariston harjoittama raakuus toimintaan, joka kerran on tuova paremman tulevaisuuden ja elämän niin synnyinmaahamme kuin koko maailmaankin. Synnyinmaan tapaukset innostivat entistä ripeämpään toimintaan porvareita ja niiden asiakkaiksi ryhtyneitä oikeistosiaalidemokraattijohtajia v a s t a a n.

Hugo Paasikivi

Oli mukana Eteenpäin-lehden perustamisessa ja toimi alussa lehden levitysosaston johtajana ja myöhemmin liikkeenhoitajana.

Suurella innostuksella lähdettiin rakentamaan hajalle revittyä toimintakoneistoa ja samalla kertaa ryhdyttiin avustamaan synnyinmaan veriin lyötyä, mutta jälleen noussutta proletariaattia ja sen taistelujärjestöjä.

Idän suomalaisen työväestön uusi lehti Eteenpäin perustettiin New Yorkissa huhtikuun 30 päivänä 1921 ja sen ensimmäinen numero ilmestyi toukokuun 24 päivänä samana vuonna.

Lehden alkuvaikeuksista kerrotaan "Vaiherikkailta vuosilta 1921-1927" julkaisussa m. m. seuraavaa:

"Niihin aikoihin virisi siis monelta suunnalta ajatusta Suomalaisen Järjestön lakkauttamisesta, jota vastaan Eteenpäin taisteli jyrkästi. Siitä keskusteltiin ja lehden palstoilla n. s. oppositiosi esitti käsityksiään, mutta ne eivät saaneet suurempaa kannatusta siinä asemassa, missä lehti uutena tulokkaana ja taloudellisesti heikkona yrityksenä oli.

Johtokunnan ja toimituksen ohjelman muutoin oli järjestelmällinen ja maltillinen rakentava työ ja politiikka. Käsiteltiin, että monet ristiriidat selviytyvät ajan kuluessa ja kokemusten varttuessa, kuten onkin käynyt. Parhaimmat ja vilpittömmät voimat toimitsijoistakin pysyvät mukana, ottavat oppia entisistä virheistä ja vaiheista ja ne, jotka niin eivät jaksa tehdä, varisevat pois.

Lehti joutui aloittamaan uransa puutteellisilla alkuvaikeuuksilla, mitätömällä pääomalla ja moninaisten päälle käyvien vihollisten piirityksen alaisena. Järjestöhajaannus toi sille joukon tilauksia, mutta varoja ei voitu saada kylliksi liikkeen vakavaraiselle rakennukselle. Lehden painattamisesta tehtiin sopimus unkarilaisen kirjapainoliikkeen kanssa . . . Painatuskustannukset tulivat lehdellemme kalliiksi. Kirjapainotyöläisten union taksoitukset myöskin pientä liikettämme rasittivat. Kaupunki oli yleensä kovin kallis joka suhteessa.

Ensimmäiset kuukaudet sujuivat hyvin. Lehteä julkaistiin 6-sivuisena, komeana ja se sai tunnustusta. Se raivasi tietään menestyksellisesti. Toverit avustivat lehteä ahkerasti. Mutta syksyn tullen alkoi rahapula kiusata. Vähitellen se muodostui kroonilliseksi. Johtokunta keskusteli siitä joka kokouksessa. Järjestön tpk ei voinut hankkia rahaa. Käännyttiin lähiosastojen puoleen ja New Yorkin, Brooklynin ja eri Massan osastot lainasivat ja sijoittivat yritykseen huomattavia summia. Kun sitten vuoden vaihteessa tilipäätös osoitti huomattavaa tappiota, nousi eteen vakava kysymys siitä, mitä olisi tehtävä liikkeen rakentamiseksi. Ensimmäiseksi kiinnitettiin arvostelevaa huomiota liikkeen henkilökunnan työhön ja liikkeenhoidolliseen puoleen. Tammikuun 23 päivänä 1922 keskusteli johtokunta perin pohjin asemasta ja henkilökunnan läsnäollessa harjoitettiin terveellistä itsekritiikkiä . . ."

Kun kaikki nämä keskustelut ja arvostelut eivät tuottaneet mitään parannusta liikkeen asemaan, joutui asia Järjestön keskuksen käsiteltäväksi ja se päätti muuttaa lehden sellaiseen kaupunkiin, jossa kustannukset olisivat halvemmat. Niin lehti muutettiin Worcesteriin. New Yorkissa ei

tietenkään haluttu luopua lehdestä ja pienempiä kahinoita syntyi, mutta niistä suoriuduttiin kun New Yorkin lukijoille luvattiin erikoispalveluksia lehden taholta.

Näihin aikoihin syntyi myöskin kysymys siitä, mitä sosialistipuolueesta eronneen Suomalaisen Järjestön tulisi tehdä. Vielä lehden New Yorkissa ollessa oli perustettu Workers Party, joka myöhemmin muodostettiin kommunistipuolueeksi. Lehti kannatti tämän puolueen suuntaa, joka tähtäsi laajan joukkoliikkeen rakentamiseen. Samoihin aikoihin oli vallalla myöskin ajatus, että IWW tulee liittymään Punaiseen Taloudelliseen Internationaleen. Eräissä järjestömmen piireissä heräsi sellainenkin ajatus, että jos niin tapahtuu, niin Suomalaista Järjestöä ei tarvita, vaan liitytään IWW:n alaiseksi propagandajärjestöksi. Suuntakiistojen myllerryksessä Workers Party:n liike lopulta löysi yhtenäisen tien ja v. 1923 oli sen keskuudessa käynnissä olleet ryhmäriidat ratkaistu. Suomalainen Järjestö oli liittynyt siihen.

Eteenpäin joutui nyt entistä lujempaan taisteluun luopuruuden pälinnoitusta vastaan. Raivaajan kanssa käytiin nyt tuimaa taistelua joukoista ja siinä taistelussa oli lehdellä apuna uuden puolueen taistelumielinen

Eteenpäin-lehden levityksessä kunnostautuneita Illinoisin alueen asiamiehiä. Ylärivissä: Immo Wuori, Matti Räsänen, Tom Haka, Emil Heino, Sanni Päiviö. Alhaalla istumassa: Hilja Räsänen, Hanna Haka, Hulda Lähde, Hanna Niskala.

ohjelma, joka vastasi työtätekevien toiveita. Kaikkialla elettiin vasemmistolaisessa liikkeessä suurta nousun aikaa ja lehden poliittinen kanta sai tunnistusta. Mutta suuntariidat alkoivat uudelleen v. 1924. Lehden peräsimessä ollut Sulkanen, joka jo silloin tunki halua luopuruuteen, yritti pitää lehteä erossa näiden suuntariitojen käsittelystä. Sulkanen monissa kirjoituksissaan osoitti, kuinka tärkein tehtävä tuona aikana oli pitää suomalaiset erossa periaatteellista puhdistusta suorittavan kommunistisen liikkeen ryhmäriidoista. Sulkanen halusi esiintyä jonkinlaisena tuomarina vasemmistolaiseen liikkeeseen nähden ja vetää suomalaiset itsenäisyyteen hänen komentonsa alaisuuteen. Suuntariidat päättyivät puolueen uudelleenjärjestämiseen. Vanhan sosialistipuolueen puoluerakenteesta luovuttiin ja kommunistinen puolue rakennettiin työmaasolupohjalle. Suomalainen järjestö ei sellaisenaan soveltunut tähän uuteen järjestelyyn ja niin se joutui taas itsenäisyyden tielle. Vanha S. S. Järjestö hajoitettiin ja sen tilalle rakennettiin Suomalainen Työväen Järjestö, joka itsenäisenä järjestönä toimien, edelleenkin periaatteellisesti uskollisena kansainväliselle työväenliikkeelle, lähti jatkamaan Amerikan suomalaisen työkansan taisteluiden johtamista.

Näihin aikoihin oli Eemeli Parras Toverin vastaavana toimittajana, Knut E. Heikkinen Työmiehen ja ensiksi Henry Puro ja sittemmin Tatu Heino Eteenpäin vastaavana toimittajana.

Nämä ajat olivat järjestöme lehdille niin kuin itse järjestöllekin edistymisen ja vakiintumisen aikaa. Työmies ja Toveri eivät niinä aikoina joutuneet erikoisempien hyökkäysten kohteeksi, mutta Eteenpäitä ahdisteltiin lakkaamatta. "Viholliset ovat koko sen elinajan kiljuvan jalopeuran tavoin häärineet sen ympärillä", kirjoitti lehden entinen vastaava toimittaja Elis Sulkanen, joka sitten myöhemmin itsekin liittyi noihin "kiljuviin jalopeuroihin".

Alfred Töyrylä.
 Detroitista, Mich., yksi parhaita lehtiemme
 asiamiehiä. Kuoli muutama vuosi
 sitten.

Lehtemme asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia

Sanni Sundwall
New York City

Alex Ryysyläinen
Brooklyn, Conn.

Mary Kolehmainen
Amesbury, Mass.

Kalle Leino
Sterling, Conn.

Aino Kielenen
Gardner, Mass.

Selma Lehto
Maynard, Mass.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

F. Laine
Youngstown, Ohio

Grace Wendell-Hill
Van Etten, N. Y.

Aili Eckles,
Cleveland, Ohio

Ankarin isku Eteenpäille oli vuoden 1924 oikeusjuttu. Sen nosti pastori Lillbacka, joka väitti kunniansa tulleen loukatuksi eräässä kirjoituksessa. Kun asiaa katsellaan terveen järjen kannalta ja myöskin työväen sanomalehden periaatteelliselta kannalta, niin lehden silloista toimintaa joudutaan tuomitsemaan siitä, että sellainen kirjoitus ollenkaan laskettiin lehteen. Tuleepa väkisin mieleen, että kirjoitus joutui lehteen sängen provokaattorimaisesti. Vastuussa siitä oli toimittaja, joka myöhemmin jouduttiin erottamaan juonittelijana ja ryhmäpukarina. Kirjoituksen käsikirjoitusta ei mistään löydetty, kun sitä etsittiin tarkoituksella saada selvyys, oliko perää itse kirjoittajan väitteissä, joiden mukaan hän ei ollut kirjoittanut niitä loukkaavia kohtia, joista tuomio lehdelle langettettiin, vaan olivat ne tulleet kirjoitukseen sivusta päin. Lehti tuomittiin maksamaan Lillbackalle 15,000 dollaria ja kun kaikki kulut lasketaan yhteen, maksoi koko lysti lehdelle yli 30,000 dollaria. Mahdollisuuksia lie nee ollut jutun sopimisesta ilman oikeuteen menoa, mutta miehet, jotka silloin olivat lehden ohjissa, luottivat liian paljon porvarilliseen oikeuslaitokseen. Vaikka mitään mahdollisuutta ei voinut olla pelkän lain kirjaimenkaan kannalta jutun voittamiseen, sillä jutun ollessa sukupuolijuttu, voidaan käsittää, miten mahdottomaksi koitui todistajien hankkiminen.

Jos olisi ollut kysymyksessä jonkinlainen periaatteellinen hyökkäys leh-

teä vastaan, olisi se lehden kannattajien taholta otettu paremmalla mielellä vastaan. Vastenmielisyyttä herätti jutun tausta, eikä sitä suinkaan lieventänyt tieto siitä tosiseikasta, että lehden viholliset, joiden etunensä hääriili suomalainen papisto, etsivät kaikenlaisia syitä voidakseen vahingoittaa lehteä, joten tätä oikeusjuttua lehteä vastaan voidaan kaiken lopuksi pitää johtuneena siitä, että kysymyksessä oli työväenlehti. Mutta samanlainen oikeusjuttu olisi syntynyt mitä tahansa lehteä vastaan, jos joku henkilö olisi tuntenut kunniansa tulleen loukatuksi lehdessä julkaistun kirjoituksen kautta.

Epäilemättä tämä oikeusjuttu oli hyvä läksy kaikille Amerikan suomalaisille lehdille. Aikoinaan kaikkien lehtien palstoilla tavattiin julkaista kirjoituksia, joissa oli oikeusjutulle pohjaa. Sen jälkeen alettiin kaikkia lehtiä vähän siivoilla ja tarkempia oltiin siinä, mitä sanottiin ihmisten persoona-asioista.

Vaikka lehden kannattajajoukossa ilmenikin tyytymättömyyttä sen johdosta, että sellaisen jutun sallittiin syntyä ja joutua oikeuden ratkaistavaksi, niin ihmeellisellä innostuksella riennettiin tukemaan lehteä. Varoja kerättiin kaikkialla ja joukkojen taholta lyötiin alas kaikki esitykset, että lehteä pienennettäisiin vahinkojen takaisin saamista varten. Ja lehden

Edith Tuohimaa
Coal Center, Pa.

Lempi Korkeamäki,
Detroit, Mich.

K. V. Laine
Conneaut, Ohio

Eteenpäin-lehden henkilökunta pari vuotta ennen lehtien yhdistämistä.

vihollisten sekä täällä että vanhassa kotimaassa kyherrellessä käsiään iloissaan luullessaan oikeusjutun antaneen kuoleman iskun lehdelle, päätettiin lehdelle ostaa oma talo. Kaksikerroksisen talon alaosaan sijoitettiin lehti ja toista kerrosta käytettiin Worcesterin Työväenyhdistyksen haalina. Yllätettyinä katselivat näitä hommia ne, jotka odottivat Eteenpäin kuolevan.

VII

SUUNTATAISTELUT HAJOITTAVAT OSUUSTOIMINTARINTAMAN

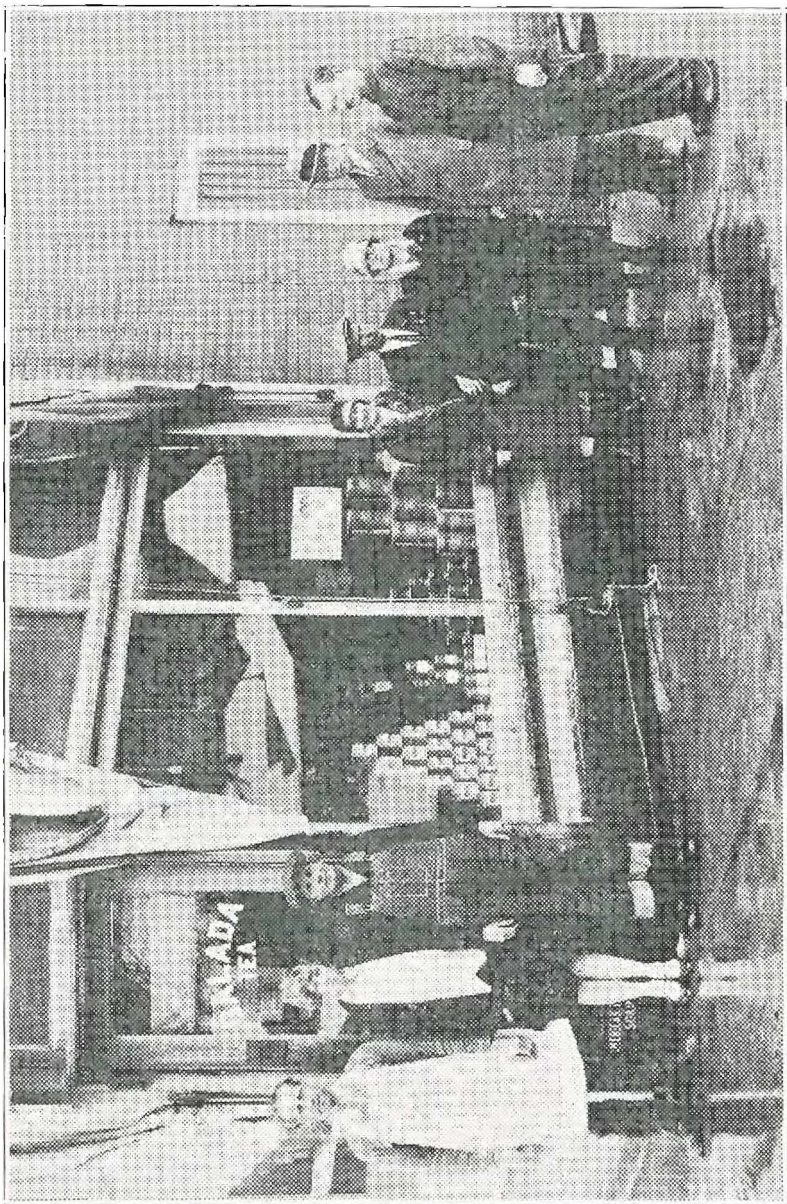
“Me koetamme valvoa köyhälistön etuja ja toivomme, että Amerikan suomalainen työväestö heräisi kaikkialla yhteistoimintaan ja liittyisi suureksi järjestöksi raakaa rahavaltaa vastaan. Työväestö itse on oman kurjan tilansa parantaja”. (Työm. ensim. numerossa.)

OSUUSTOIMINTALIIKE Amerikan suomalaisten keskuudessa alkoi vasta sen jälkeen kun sosialististen aatteiden leviäminen oli päässyt vauhtiinsa. Tosin jo ennemmin oli muutamia sellaisia kauppvoja, jotka tunnettiin “yhtiökauppojen” nimellä, mutta todellisia osuuskauppvoja eivät ne olleet ja perin harvat niistä jaksoivat sellaisiksi kehittyä sitten myöhemmin, kun osuustoimintaperiaatteita alettiin selostaa todellisen osuustoiminnan ja työväenliikkeen kannalta. Vasta sitten kun sosialistinen liike, joka silloin oli todellista taisteluliikettä, saavutti suurempaa kannatusta työväen piireissä, ryhdyttiin perustamaan todellisia osuuskauppoja ja “yhtiökauppoja” ohjailemaan todelliselle osuustoimintapohjalle, mikäli oli mahdollisuuksia olemassa.

S. S. Järjestön Hibbingin edustajakokouksessa v. 1906 keskusteltiin jo osuustoimintakysymyksestä. Kokoukselle esitetystä alustuksesta saatiin:

“1. Että puolueagitaattorit luennoissaan tekevät selvää osuustoiminnan merkityksestä, kuin myös levittävät sitä asiaa valaisevaa kirjallisuutta;

2. Että sosialistiosastot, missä suinkin mahdollista, panevat alulle osuuskauppojen syntymistä, taikka ryhtyvät kannattamaan jo ennes-

tään sille pohjalle perustettuja, kuin myös kasvattavat jäseniään ymmärtämään osuuskauppojen hyödyllisyyttä ja levittävät kirjallisuutta."

Keskustelussa ilmeni vielä paljon sekavuutta koko osuustoimintakysymykseen nähden, mutta lopuksi hyväksyttiin oikeaan suuntaan tähtäävä päätöslauselma, jossa sanottiin :

"Me kannatamme osuustoimintaa siinä tapauksessa, missä se on mahdollista ja edullista, sekä nojautuu köyhälistön itselietoisen luokkataistelun tuntemiseen."

Päätöslauselmassa ilmenee melkoisen selvänä kansainvälisen sosiaalisen liikkeen osuustoimintaan omaksuma kanta. Yleisesti tiedetään, että m. m. Karl Marx, tieteellisen sosialismin perustaja, oli hyvin suosiollinen osuustoiminnallisille yrityksille ja toivoi niistä huomattavaa apua työväestölle sen luokkataistelussa. Mutta myöskin tiedetään, että Marx ankaresti arvosteli niitä, jotka luulivat voitonsa kukistaa kapitalismin kaupustelemalla. Marxilaisena ollessaan Kautsky tulkitsi Marxin kantaa osuustoimintaan nähden sanoilla :

"Missä proletariaatilta puuttuu luokkatietoisuus, siellä kulutusyhdistykset kasvattavat siihen vain kaupustelijain vaistoja. Kaikki sen harastus keskittyy voitto-osuuksiin. Päinvastoin, missä kulutusyhdistyksissä on enemmistönä luokkatietoisuuden läpikulkema proletariaatti, siellä kuluttajien yhtymät palvelevat yhteistä etua, kuten nähdään Belgiassa. Siellä jäsenten osuuskunnistansa saamat voitto-osuudet ja muut edut ovat sivuseikkoja, pääasia on varojen saanti luokan vapaustaistelua varten."

Näillä sanoilla Kautsky marxilaisena ollessaan löi ennakoita alas Väinö Tannerin Suomen osuustoimintapäivillä v. 1923 esittämän suunnitelman, jonka mukaan osuustoiminnan pääomilla vallataan kapitalismin asemat seuraavassa järjestyksessä: vähittäiskauppa, tukkukauppa ja tuotanto.

Kööpenhaminan sosialistikongressissa v. 1910 käytiin tiukka periaatteellinen väittely osuustoimintakysymyksestä ja lopuksi hyväksyttiin päätöslauselma, jossa kongressi kehoittaa kaikkien maiden työläisiä :

Lütyymään proletarismin kulutusyhdistyksiin ja kaikkiin puolin myötävaikuttamaan niiden kehitykseen.

2. Väsymättömällä sosialistisella propagandalla kulutusyhdistyksissä edistämään luokkataisteluaatteiden ja sosialismin leviämistä työläisten keskuudessa.

◁ Amerikan suomalaisten työläisten ja farmarien osuuskaupat olivat alussa vaatimattomia, mutta monista niistä kehittyi myöhemmin suurliikkeitä. Kuvassa on Munising'in, Mich., osuuskauppa.

3. *Pyrkimään tämän ohella saavuttamaan mahdollisimman täydellisen työväenliikkeen kaikkien nuotojen lähentämisen.*

Kongressi samalla korosti, että tuotantoyhdistyksillä vain siinä tapauksessa on merkitystä työväenluokan taistelulle, että ne ovat varsinaisena kulutusyhdistyksen osana.

Näitä periaatteita tavoiteltiin jo Hibbingin edustajakokouksessa, vaikka osuustoimintakysymys ei silloin vielä esiintynytäkään käytännön kysymyksensä, vaan paremminkin jonkinlaisena suhdekysymyksenä. Käytännön kysymykseksi se alkoi muodostua Minnesotan raudankaivajien lakon jälkeen. Suomalainen pikkuporvaristo, joka muodostui m. m. kauppiaista, sai juudasponsikokouksillaan ja muilla sosialisteja vastaan esiintymisillään aikaan sen, että heihin suuttuneet työläiset päättivät näyttää niiden aineiden tarpeettomuuden tässä elämässä. Alettiin kiinnittää huomiota osuuskauppojen perustamiseen. Ja niin juudasponsiporvaristo alkoi tuntea valveutuneen työläisjoukon voimaa, joka koski kovasti pikkuporvarin arimpaan paikkaan — rahakukkaroon.

Osuuskauppoja alkoi syntyä Wisconsinissa, Minnesotassa ja Michiganissa ja itävaltioissa.

Vuoden 1912 edustajakokouksessa S. S. Järjestö hyväksyi osuustoiminnasta seuraavan päätöslauselman:

“1. Kokous hyväksyy osuustoiminnan yhtenä tärkeänä välikeinona sosialistisessa luokkataistelussa, mikäli se kohottaa työväenluokan yhteispyrkimystä käytännöllisesti taloudellisella alalla ja mikäli siinä työväenluokka valistuu ko-operatiivisesti hallitsemaan itse itseään.

2. Kokous hyväksyy kansainvälisen sosialistikongressin päätöksen ja että Amerikassa kehoitetaan sosialisteja toimimaan osuustoiminnassa, mikäli se on mahdollista olosuhteita silmällä pitäen.

3. Samalla kokous velvoittaa järjestön jäsenet toimimaan osuusliikkeissä siten, että niiden voitoista luovutetaan varoja myöskin paikakunnan s. s. osastojen käytettäväksi sosialistista valistustyötä varten.”

Tämä ohjelma antoi sysäyksen Amerikan suomalaiselle osuustoimintaliikkeelle. Osuustoimintaliikettä lähdettiin rakentamaan samanlaisella innoituksella kuin mitä osoitettiin unionistiseen liikkeeseen.

Muutaman vuoden kuluttua ulottui mahtava osuuskauppojen verkosto

John Wiita
toiminut Toverin, Työmiehen ja Eteenpäin toimittajana.

yli maan. Pienemmilläkin suomalaisilla asutusseuduilla niitä syntyi toinen toisensa jälkeen.

Mikä osuus osuustoimintaliikkeen rakentamisessa oli Työmies-lehdellä, siitä kertoo sellainen asiantuntija kuin Yrjö Halonen Työmiehen 25-vuotisjulkaisussa seuraavaa:

“Työmiehen suuri ansio osuustoimintaliikkeen rakentamisessa ei ole ollut vain siinä, että se on ollut innostamassa joukkoja luomaan omia osuustoiminnallisia laitoksiaan, antanut ohjeita ja neuvoja niiden edistämiseksi, vaan ennen kaikkea siinä, että se on voimakkaasti vaikuttanut aatteellisen sisällön luomiseksi tälle liikkeelle. Lähtiessään luokkataistelupohjalta, Työmies osoitti osuustoimintaliikkeen yhteenkuuluvaisuuden tähän taisteluun. Tämän kautta osuustoimintaliike osallistui yleiseen työväenliikkeeseen, kehittyen selväksi työtätekevän väestön liikkeeksi.

Juuri tämä osallistuminen luokkataistelukysymyksiin onkin antanut tämän alueen osuustoimintaliikkeelle sen sisäisen voiman, jonka avulla se on kyennyt suorittamaan raivaustyötä ja kasvattamaan maan osuustoimintaliikkeen suhteellisen voimakkaaksi osaksi.”

Tämän tunnustuksen antoi Halonen Työmiehelle vähää ennen kun hän teki suomalaiselle osuustoimintaliikkeelle kohtalokkaaksi käyneen periaatteellisen vararikonnsa.

Mutta enemmän kuin Halosen antama tunnustus puhuvat ne toista sataa osuusliikettä, jotka ovat keskivaltioihin syntyneet etupäässä Työmiehen nostattaman innostuksen, ohjeiden ja neuvojen tuloksena. Jokaisella paikkakunnalla joudutaan myöntämään: Korvaamaton oli se apu, jota Työmies antoi meidän osuusliikkeenme rakentamiselle. Siitä avusta nousi liike, johon kerran kuului noin 17,000 jäsentä. Sen liikkeen panivat alulle ja rakensivat ne ihmiset, jotka lukivat Työmiestä ja ammensivat aatteellisen innostuksensa sen kirjoituksista. Yksistään Työmiehen osuustoimintaosaston viikottainen julkaiseminen tuli maksamaan noin \$8,000 vuodessa.

Osuustoimintaliikettä rakennettiin siinä mielessä, että se käsitettiin osaksi työväenliikkeestä. Merkillepantavat sanat kirjoitti edellämäinitemamme Yrjö Halonen Työmiehessä v. 1927. Keskusosuuskunnan 10-vuospäivän johdosta antamassaan lausunnossa hän sanoi:

“Tarkastellessamme lähemmin Keskusosuuskuntaa ja sen syntyä ja kasvua huomaamme, että sen lähtökohhta ja sen kasvuvoima on työväenliikkeessä. Sen kehittyminen olisi ollut mahdotonta ilman työväenliikkeen kokemusta ja apua.”

Mielenkiintoisia ovat Työmiehen varhaisemmissa

Theodore Mäki
toiminut liikkeen-
hoitajana monissa
osuusliikkeissä.

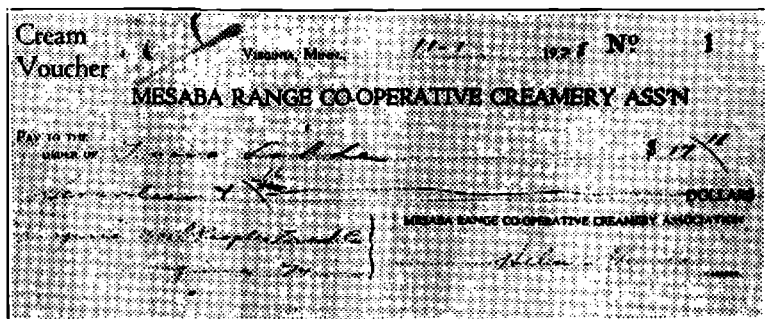
numeroissa julkaistut kansankirjeet, joissa kerrotaan osuuskauppojen syntymisestä. Farmarin vaimo kirjoittaa: Yksityiskauppias kiskoo liian suuria hintoja ja myy huonoa tavaraa. Miksi emme ryhdy perustamaan osuuskauppaa tai edes ostorengasta? Toisessa kirjeessä teollisuustyöläinen kertoo, mitä kohtelua he saivat yksityiskauppiailta lakon aikana. "Se on sillä tavalla, että noista nilviäisistä on päästävä eroon perustamalla oma osuuskauppa," sanoo kirjoittaja suuttuneena. Monilla paikkakunnilla farmarit keskustelevat osuusmeijerien perustamisesta ratkaisemaan tuotannon laajentumisen mukana tuomia markkinaprobleemeja. Kiukkuisesti tuomitaan yksityisyritteliäjiä, jotka rosvoavat farmareita maksamalla pilkkahintaa heidän tuotteistaan. Syntyy osuusmeijereitä. Kirjeenvaihtajat selostavat vastuksia ja kyselevät neuvoja. Lehden toimitus vastaa asiallisesti.

Kun katselemme noita Työmiehen vanhoja numeroita, niin ihmeeksemme näemme, että sellainenkin suuri, kautta maailman kuuluisaksi tullut osuustoiminnallinen keskuslaitos kuin Land O'Lakes osuuskunta on saanut alkunsa suomalaisen farmiväestön rakentamista osuusmeijereistä Minnesotan valtiossa.

Huomiota ansaitsevat lehden julkaisemat periaatteelliset kirjoitukset, joissa korostetaan, että "työväenluokan taistelu ilmeni poliittisena, unionistisena ja osuustoiminnallisena" ja että niiden tulee kulkea käsikädessä.

Amerikan suomalaisten työläisten ja farmarien rakentamissa osuusliikkeissä asetettiin silloin agitatsionin pääpainoksi luokkatietoisuuden kasvattaminen. Keskusosuuskunnan julkaisemassa "Osuustoiminta-oppaassa", jonka Severi Alanne kirjoitti, korostetaan:

"Jos kuluttajain osuustoimintaliikkeessä ei otettaisi huomioon mitään muuta kuin aineelliset päämäärät, niin se muuttuisi pian luonteeltaan kokonaan kauppahenkiseksi ja olisi valmis antamaan tukensa ja

Perustamalla osuusmeijereitä suomalaiset farmarit saivat paremmin tuotteensa markkinoille ja parempia hintoja niistä. Ylläoleva kuva on otettu osuusmeijerin suomalaiselle farmarille lähettämästä maksuosoitteesta.

kannatuksensa vallitsevalle kapitalistiselle järjestelmälle. Sillä ei tällöin olisi mitään suurempaa sisäistä kasvuvoimaa, koska siltä puuttuisi yhteiskunnallista ihannetta ja se olisi kokonaan vain itsekästä aineellista etujen tavoittelua. Niin pian kuin osuustoimintaliike on päässyt tietoisiksi siltä, että se olemukseltaan on kapitalismivastaista, alkaa se myöskin käsittää velvollisuudekseen suhtautua muihin työväenluokan muotoihin myötätuntoisesti ja pyrkiä kiinteään yhteistoimintaan niiden kanssa.”

Alanne varoittaa myöskin osuustoimintaliikkeen merkityksen yliarvioinnista. “Jotkut osuustoimintaliikkeen teoreetikot pyrkivät väittämään, että kapitalistinen järjestelmä voidaan kukistaa ja uusi ko-operatiivinen järjestelmä rakentaa sen tilalle yksinomaan kuluttajajärjestöjen avulla ja kuluttajain osuustoimintaliikkeen kautta”, sanoo hän ja jatkaa: “Tällaista yksipuolisuutta on kaikin mokomin vältettävä . . . Osuustoimintamiehen ei pitäisi ummistaa silmiään siltä toiselta, että kapitalistisen järjestelmän sisäiset ristiriidat ovat niin suuret, että ennenkuin osuustoimintaliike voi päästä päämääräänsä rauhallisen kehityksen tietä, nämä ristiriidat voivat kärjistyä ja todennukaisesti kaikkialla tulevat kärjistymään sellaiseen pisteeseen, jossa ratkaisu voi tapahtua vain vallankumoustietä.”

AATTEELLINEN RAPPEUTUMINEN JOHTAA HAJAANNUKSEEN

Keskusosuuskunnan vuosikokouksessa v. 1929 hyväksytyssä ponnassa annetaan Työmiehelle seuraava tunnustus:

“Työmiehen osuustoimintanumeroon nähden kokous lausuu yleisen tyytyväisyyden.”

Työmies oli innostamassa Keskusosuuskunnan perustamista. Oikeastaan tämän osuustoiminnallisen tukkuliikkeen perustaminen tapahtui Työmiehen talossa ja sen ensimmäinen konttorikin sijaitsi siellä. John Nummi-vuori, joka tunnetaan Työmiehen yhtenä rakentajana, valittiin Keskusosuuskunnan ensimmäiseksi liikkeenhoitajaksi. Keskusosuuskuntaa perustamassa olivat Matti Tenhunen, William Marttila, K. E. Heikkinen ja muut lehtiemme ja järjestömme sen aikaiset toimitsijat. Keskusosuuskunnan perustamiseen suhtautuivat vastahakoisesti ja epäroiden juuri ne samat miehet, jotka sittemmin liikkeen noustessa jättiläismäiseksi vasta inostuivat siihen, jopa siinä määrin, että kaappasivat koko liikkeen kontrolliinsa, lähtivät johtamaan sitä porvarilliseen rappeutuneisuuteen ja nousivat taisteluun Työmiestä vastaan. Tuskin oli muste ehtinyt kuivua yhden Keskusosuuskunnan johtajan, K. A. Nurmen kirjoituksesta, jossa hän sanoi: “Me löydämme varsinaisen keskivaltioiden osuustoimintaliikkeen rakentajan Työmiehestä. Työmies-lehti on tehnyt enemmän keskivaltioi-

William Marttila
Pelto- ja Koti-lehden toimittaja, oli mukana Keskusosuuskunnan perustamisessa.

den osuustoimintaliikkeen rakentamiseksi kuin kukaan muu. Sillä aikaa kun puolitusinaa suomalaisia porvaripillejä on kynsin hampain taistellut nousevaa työväen osuustoimintaliikettä vastaan on Työmies väsymättä julistanut osuustoiminta-asiaa, saamatta kuitenkaan siitä suuriakaan aineellisia korvauksia” — niin, tuskinpa oli muste ehtinyt kuivua tuosta kirjoituksesta, kun Työmiestä alettiin syyttää “osuustoimintaliikkeen hajoittajaksi” siksi kun se edelleen piti kiinni työväen osuustoimintaperiaatteista.

Noista periaatteista luopumista oli alkanut esiintyä. Ja merkillepantavaa on, että johtavaa osuutta siinä veivät juuri sellaiset johtoasemiin päässeet miehet, jotka Keskusosuuskunnan perustamiseen olivat suhtautuneet välinpitämättömästi ja lähteneet vastahakoisesti mukaan kun se pienestä aloitettiin. Nämä ainekset alkoivat, nyt kun osuustoimintaliike oli kasvanut laajaksi joukkoliikkeeksi

ja Keskusosuuskunta miljoonaliikkeeksi, sairastua siihen tautiin, josta Alanne aikoinaan varoitti: He alkoivat yliarvioida osuustoimintaa.

Osuustoimintaliikkeessä oli kehittynyt warbasselais-tannerilainen suunta, joka esintyi luokkataisteluvastaisella teorialla. Tämän osuustoimintateorian avulla pyrittiin “kumoamaan” todellinen yhteiskunnallinen luokkajako ja tekemään luokkataistelu tarpeettomaksi. Alettiin saarnata “kuluttajaväestöstä” ja “kuluttajatietoisuudesta” ja unohtaa kokonaan yhteiskunnan kahteen luokkaan jakautuminen. Jaettiin kansa kahteen ryhmään — tuottajiin ja kuluttajiin, joiden edut ovat ristiriidassa. “Kuluttajien” joukkoon kelpasivat nyt työväen rinnalle yksinpä miljoncerit ja pankkiirit ja kaikki olivat sammarvoisia “osuustoimintaihmisia”.

* * *

Tämä suuntaus sai aikaisemmin alkunsa itävaltioissa ja Worcesterissa ilmestynyt Eteenpäin-lehti joutui sitä vastaan käymään sitkeän taistelun. Poliittisella rintamalla luopureiksi ryhtyneet johtomiehet sellaiset kuin Sulkanen, Hyske, y. m. kiirehtivät nyt osuustoimintaliikkeen turviin, josta he eivät ennen suurestikaan välittäneet ja ryhtyivät muodostamaan

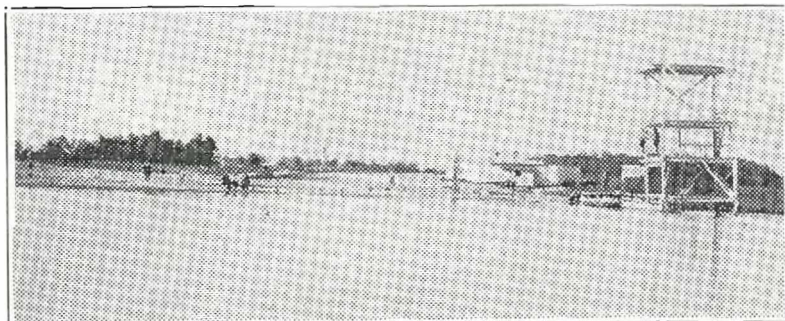
sinne itselleen pesäkkeitä. Heidän temmellyskentäkseen muodostui sitten erikoisemmin järjestöihmiestemme rakentama Brooklynin kukoistava osuusliike, jonka Sulkasen ryhmäkunta valtasi n. s. kansallismielisten ja Raivaajan kannattajien avustamana ja johti aatteellisen vararikon mukana myöskin taloudellisen perikadon partaalle. Yksi surkeimpia esimerkkejä siitä, mihin aatteellinen rappeutuminen voi johtaa työväen rakentamat osuusliikkeet, on Finco-osuusliike.

Suomalaisen sosialistijärjestön erotessa sosialistipuolueesta ja Raivaajan ryhmän perustaessa oman järjestönsä, suurin osa idän suomalaisten työläisten ja farmareiden osuusliikkeistä jäi Raivaajan aatteelliseen piiriin samalla tavalla kuin Keskusosuuskunta ja sen alaiset osuusliikkeet lähtivät seuraamaan Työmiehen lippua keskivaltioissa ja Toverin aatteellista ohjausta länsirannikolla. Vain muutamia idän osuusliikkeitä jäi vasemmistön johtoon ja monissa liikkeissä käytiin vuosikausia tuhoisia ryhmäkiistoja, joiden tuloksena muutamat niistä joutuivat lopettamaan toimintansa. Ryhmäriitojen repiminä sortuivat sellaiset kuin Worcesterin ja Plainfieldin osuusliikkeet.

Raivaajan ryhmän kontrolliin jäivät m. m. suuret Fitchburgin ja May-

Suomalaisten osuustoiminta on ulottunut monille aloille. Detroitin suomalaisilla on Loon Laken maaosuuskunta kesäasuntoineen ja huvittelujä ja virkistyslaitoksineen. Kuvassa nähdään osuuskunnan jäseniä raivaus- ja puhdistustalkoissa.

Loon Lake

nardin osuusliikkeet. Samoin sen kontrolliin joutui myöhemmin vasemmistolaisten alulle saattama United Co-operative Farmers, Inc. osuuskunta. Tämän osuusliikkeen perustamisessa tapahtui eräänlaista ihmeellistä yhteistoimintaa vasemmiston ja oikeiston taholta. Worcesterissa ilmestynvä Eteenpäin teki paljon valistustyötä farmarien keskuudessa osuusliikkeen perustamisen puolesta. Suuriarvoista työtä suoritti siinä tunnettu puhuja ja luennoitsija Hjalmar Wuori. Samoin Eteenpäin-lehden silloinen liikkeenhoitaja William Marttila. Raivaaja suhtautui alussa kylmäkiskoisesti koko hommaan, sillä se pelkäsi liikkeen joutuvan vasemmiston aatteelliseen piiriin. Mutta erikoisemmin Marttila painosti silloin puheissaan, että farmarien on vaadittava myöskin Raivaajaa ottamaan osaa farmarien osuusliikkeen rakentamiseen. "Vaatikaa Raivaajaa lähettämään Syrjälä puhumaan", oli silloin eräiden vasemmistolaisten puhujain tunnus. Ja tämän jatkuvan painostuksen seurauksena Syrjälä joutuikin lähemään liikkeelle. Hän ja Marttila puhuivat samoissa tilaisuuksissa ja niin innostusta lietsottiin farmarien osuuskunnan perustamisen puolesta. Marraskuun 19 — 20 p. 1927 perustettiin sitten paikallisten farmariyhdistysten edustajien New Ipswichissä pitämässä kokouksessa se farmarien keskusliike, jonka omaisuus tänään nousee melkein miljoonaan dollariin.

Ryhmäkiistojen avulla Raivaaja pian valtasi sen kontrolliinsa. Minikälaista se kontrolli on, siitä parhaimpana todistuksena on tämän farmarien keskusliikkeen vuosikokouksesta noin 12 vuotta sitten Raivaajassa julkaistu selostus, jossa sanottiin: "Päätettiin lahjoittaa Raivaajalle 1,500 dollaria erikoisen maatalousosaston perustamista varten." Mitään maatalousosastoa ei Raivaajaan syntynyt, vaikka lupaus siitä oli juhlallisesti annettu.

Raivaajan johtamat osuusliikkeet lähtivät heti vahvasti warbassentannerilaisen osuustoiminnan tielle. Mutta edellämäinnittua "kuluttaja" ja

“tuottaja”-teoriaa eivät suomalaiset osuustoimintareformistit ole kumminkaan uskaltaneet kehittää loogilliseen loppuunsa saakka sen vuoksi, että heidän kaupusteluvaistonsa on sanonut, ettei se liikekannalta olisi terveellistä. Sillä farmari on ensikädessä tuottaja ja vasta toiseksi kuluttaja. Näinollen farmari ei tannerilais-warbasselaiseen kaavaan sopisi ollenkaan todellisena osuustoimintaihmisenä. Mutta yleisesti tiedetään, että pientä oli suomalaisien osuustoimintaliike ollut ilman farmiväestöä. Siksi poikkeuksia on jouduttu tekemään porvarillistetun osuustoiminnan teoriasta. Mutta Raivaajan johtoa seuraavista osuusliikkeistä on tarkasti kytketty pois kaikki niiden luokkaluonne ja johdettu palvelemaan yleisesti porvarillisen luokkavallan asiaa.

* * *

Keskusosuuskunta keskivaltioissa syntyi samoista syistä kuin Farmarien keskusliike itävaltioissa. V. 1915 syntyi keskivaltioiden osuuskauppojen piireissä ajatusta jonkinlaisen keskuselimen perustamisesta. Pari vuotta myöhemmin tuumasta tuli tosi. Työmieheissä julkaistiin kokouskutsu, jossa sanottiin:

“Nykyään korkeiden elintarpeiden hintojen vallitessa herää väkistenkin jokaisen ajattelevan ihmisen mieleen ajatus, että olisiko mitään keinoja helpottaa jokapäiväistä toimeentuloamme, saada jokapäiväisiä tarvikkeita edullisemmin ja sama on kysymys jo osuustoimintaihmissen keskuudessa.

Osuus toimintaväki on järjestyneitä kuluttajia paikallisissa osuuskunnissa, mutta voidaksemme käyttää ajan tarjoamia etuja hyväksemme yleensä tavaran hankinnassa osuuskaupoillemme ja kuluttajille kohtuuhinnoilla tarjottavaksi, on meidän järjestyttävä laajempaan yhteistoimintaan, yhdistämällä ostoksemme yhteen ja tekemällä ostoksemme yhdessä, suurissa erissä. Tarkoitus on sivuuttaa niin

Hjalmar Wuori
Idän suomalaisten farmarien keskusliikkeen perustaja. Tunnettu puhuja ja luennoitsija. Kirjoittelee lehtiimme.

paljon välikäsiä kuin on mahdollista ja ainoa tie siihen on se, että yhdistämme ostovoimamme."

Keskusosuuskunnan perustavassa kokouksessa jälleen korostettiin, että "kuluttajain osuustoimintaliike on osa yleisestä työväenliikkeestä". Kun sitten vuosia myöhemmin Amerikan Osuustoimintaliiton, johon Keskusosuuskuntakin kuuluu, johtokunta alisti jäsenliikkeiden ratkaistavaksi puolueettomuuskysymyksen, niin Keskusosuuskunnan johtokunta äänesti puolueettomuutta vastaan eli toisin sanoen: työväen osuustoiminnan puolesta ja porvarillista osuustoimintaa vastaan.

Kun periaatteellinen pohja oli laskettu, alettiin rakennustyö. Suuria pääomia ei ollut. Työmies luovutti omasta talostaan uudelle tulokkaalle huoneen, jossa sen asioita hoidettiin siihen saakka kunnes liike pääsi sellaiseen vauhtiin, että suurempaa tilaa tarvittiin.

Ensiksi päätettiin perustaa yhteinen ostorengas ja osuusleipomo. Keskuksliikkeen nimeksi annettiin Cooperative Central Exchange, joka suomenkielellä tunnetaan Keskusosuuskuntana.

Aina vuoden 1929 hajaannukseen saakka Keskusosuuskunta edusti työväen luokkaliikkeen mukaisia osuustoimintaperiaatteita. Ja vielä senkin jälkeen kun tannerilais-warhasselainen reformistikliikki onnistui kaappamaan Keskusosuuskunnan kontrolliinsa, liikkeen johto ei heti uskaltanut lähteä suoran luopuruuden tielle. Julistuksissaan ja propagandassaan se julisti Keskusosuuskunnan edelleen olevan ja tulevan olemaan aina "työväen luokkataistelukunnan edustaja". Työmiehelle kilpailijaksi perustetun "Työväen Osuustoimintalehden" kahdeksannessa numerossa juhlallisesti julistaa Keskusosuuskunnan johtokunnan jäsen:

"Keskusosuuskunnan johtokunnan jäsenenä voin vakuuttaa, että emme ole keskuksliikettämme luovuttaneet millegään ketjukauppajärjestölle, vaan edelleen käsitämme, että se on laaja joukkojärjestö, joka palvelee työväenluokan luokkataistelukysymystä, vetämällä laajat työväenjoukot yhteistoimintaan päivän tärkeiden kysymysten ympärille. Siinä sitten on mahdollisuus edistää kommunistisia katsomuksiaan siten, että saa nämä työläisjoukot innostumaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin . . ."

Näin kirjoitti Oscar Corgan William Marttilaa vastaan kohdistamassaan kirjoituksessa. Corgan myöhemmin luopui Keskusosuuskunnan roikasta huomattuaan, mihin se todella pyrki. Mutta samalla tavalla kuin Corgania, onnistuivat Keskusosuuskunnan johtajat pettämään myöskin niitä joukkoja, joista Corgan kirjeessään puhuu. Ne joukot tiesivät, mitä osuutta kommunistinen liike vei silloisissa työväen taisteluissa eikä siis ollut niinkään helppo lähteä noita joukkoja vieroittamaan kommunistien johtamasta työväenliikkeestä. Niille vakuutettiin, että "me olemme oikeita kommunisteja", Työmies on lähtenyt väärälle tielle. Kuvaava on

Superiorin Työväenyhdistyksen hajaannuksen alkuvaiheissa antama lausunto ja vetoamus. Keskusosuuskunnan johto kontrolloi täydellisesti kokousta, jossa hyväksyttiin mainittu lausunto. Se alkaa sanoilla: "Jo pitemmän aikaa Superiorin Työväenyhdistys on ollut vakavasti huolestuneena lehtemme Työniehen ja työväenyhdistysjärjestömmme kohtalosta. Olemme näet huomanneet mitenkä lehteämme on yhä nopeammin kuljetettu pois päin siitä tarkoituksesta, jota varten sen suomalaiset työläisjoukot perustivat. Joukkojen ääni on ollut viime aikoina täydellisesti tukahutettu ja lehden vaikutusvalta kommunististen aatteiden ja luokkataistelun edistäjänä on jatkuvasti pienentynyt."

Niinpä siis ne samat ihmiset, jotka lopuksi Keskusosuuskunnan veivät tannerilais-warbasselaisen osuustoiminnan suohon, olivat kovasti huolissaan muka siitä, että Työmies on joutunut tilanteeseen, jossa se ei voi edistää "kommunistisia aatteita" ja luokkataistelua! Niinkuin jo edellä sanoimme, sellaista kaksinaamaisuutta tarvittiin joukkojen pettämiseksi. Vakuutuksia siitä, että Keskusosuuskunnan johto on edelleen luokkataistelua kannattavien aineiden käsissä, säästettiin syytöksillä "kiristys"-kirjeistä, joiden hylkääminen oli muka johtanut "oikeat kommunistit" taisteluun "vääräiä kommunisteja" vastaan. Kaiken lopuksi esiin ei ole voitu vetää sen kummempaa todistusta kuin Henry Puron kirjoittama kirje, jossa kohteliaasti pyydetään kommunistiselle puolueelle lainaa unionistisen liikkeen järjestämistyötä varten. Kysymyksessä ei ollut edes sellainen

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

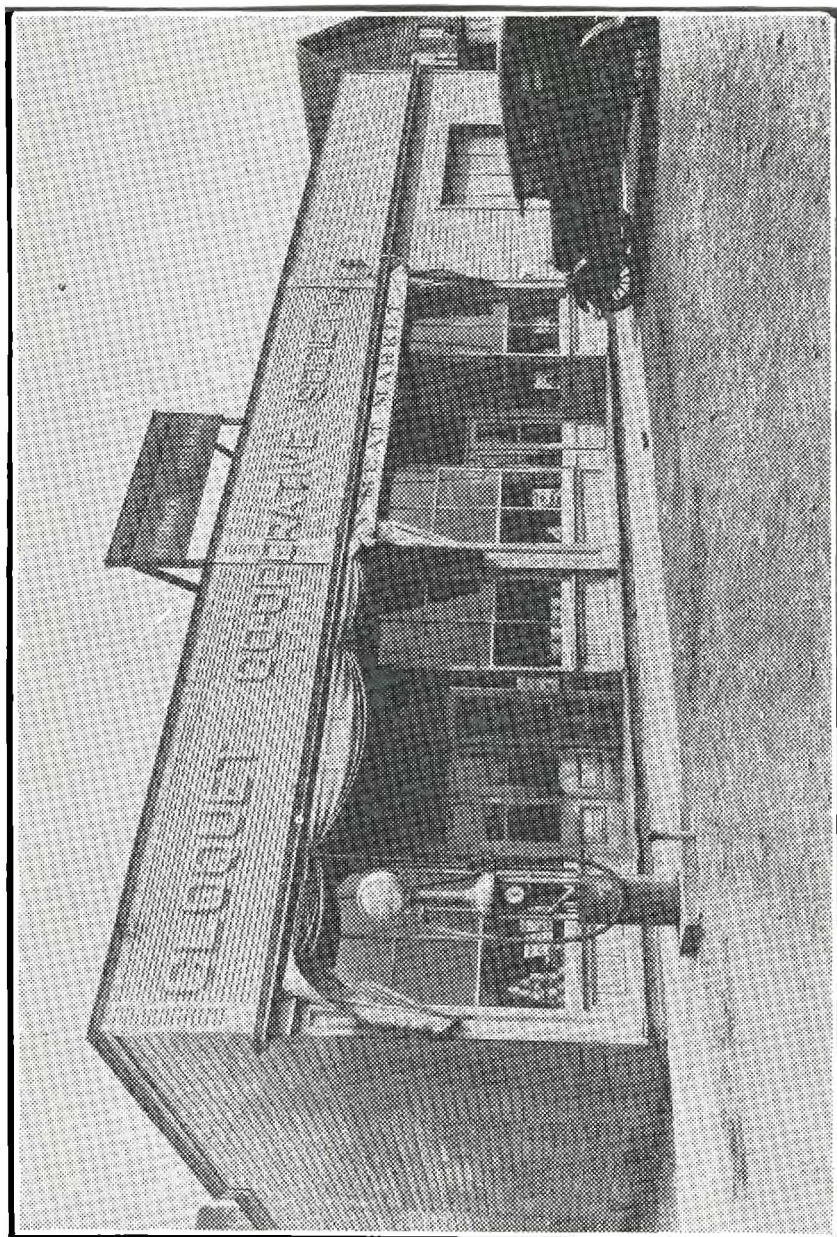
Chas. Raatikainen,
Iron River, Mich.

Sophia Wilen,
Milwaukee, Wis.

Mandi Heinonen (Fraki)
Reedley, Calif.

suoranainen lahja, jonka Raivaaja kertoi saaneensa farmarien keskusosuuskunnalta Uudessa Englannissa, vaan laina, joka olisi maksettu takaisin. Kuitenkin tämän "kiristys"-kirjeen avulla tehtiin propagandaa ja koska työväenliikkeessä yleensä vaaditaan tarkkuutta raha-asioissa, voitiin kirjeen avulla muokata vihamielisyyttä sitä ryhmää vastaan, joka oli suurimman työn suorittanut keskusosuuskunnan rakentamisessa. Ja näihin vihan kohteeksi joutuneisiin kuului myöskin Työmies-lehti.

Tässä hajaannuksessa Työmies sai kovempia iskuja kuin vuoden 1914 hajaannuksessa. Vielä kerran se uhmasi kaikkia taloudellisia pilviä, jotka sen elämän taivaalle nousivat tämän hajaannuksen seurauksena siitä syystä, että lehti edelleen tiukasti noudatti kansainvälisen työväenliikkeen pyhiä periaatteita ja päätti pysyä uskollisena niille.

Tänään ovat ne henkilöt, jotka hajaannuksen aikana niin pyhästi vannonivat uskollisuuttaan työväenliikkeelle ja vakuuttivat olevansa "oikeita kommunisteja" ja pitävänsä Keskusosuuskunnan edelleenkin työväen luokkataistelun välineenä, taantumuksen eturintamassa, kaikkein suurimmänsin tuomitsemassa niitä, jotka kansainväliselle työväenliikkeelle uskollisina ollessaan joutuvat Amerikan pääoman ja taantumuksen vihan kohteeksi. Sensijaan, että yrittäisivät noudattaa edes alkeellisia osuustoimintaliikkeen periaatteita ja puolustaisivat vähäväkisiä ja vainotuita. Keskusosuuskunnan johtajat rehvastelevat osuustoiminnan suuresta Davidista, joka kaikkialla kaataa monopolien goljatteja ja johtaa ihmiskuntaa sateenkaarilipun alla uuteen yhteiskuntaan vain sen yksinkertaisen tempun kautta, että ihmiset ostavat osuuskaupoista, osuuskaupat ostavat osuustoiminnallisilta tukkuliikkeiltä ja tukkuliikkeet perustavat tuotantolaitoksia — ja niin ostimalla ja myymällä koko kapitalistinen järjestelmä muuttuu osuustoimintajärjestelmäksi. Kaikkea työväen luokkatoimintaa ja taistelua halveksitaan, irvistellään ja jyrjitään. Se on "kommunistien vouhottelua". Kaikissa asioissa, olkoon oman maan väestön siviilioikeudet tai siirtomaiden kansojen itsenäisyysliikkeet ja vapaustaistelut kysymyksessä, asetetaan niiden puolelle, jotka eivät kynnä eivätkä kylvä, mutta korjaavat kaiken aittaansa. Sellaisissa kuin esimerkiksi taistelussa ulkomaalaissyntyisiin kohdistettua vainoa vastaan, Keskusosuuskunnan johdolta riittää vain ilkkumista, vääristelyä ja häväämistä niille ihmisille, jotka ovat joutuneet taantumuksen vainon kohteeksi siksi kun ovat pysyneet uskollisina työväenliikkeelle ja samalla myöskin työväen osuustoimintaperiaatteille. Ja tällainen kanta ulkomaalaissyntyisten vainoon nähden otetaan aikana, jolloin niillä paikkakunnilla, joissa suomalaisten rakentamia osuusliikkeitä on

☞ Kun suomalaiset kauppiat ja muut porvarimieliset ainekset ryhtyivät ilmiantajiksi ja juudasponsien laatijoiksi suomalaisia työläisiä vastaan raudankuivajien suuressa lakossa, alkoivat työläiset perustaa omia osuuskauppojaan. Tällaisia osuuskauppoja, joka kuvassa nähdään, nousi kaikkiaan lähes parisensataa Yhdysvaltain suomalaissuuduilla.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Kusti Polho
Spencer, N. Y.

Mandi Mäki
Ashtabula, Ohio

Nestor Hill
Lanesville, Mass.

toiminnassa, kansalaistuttamisviraston edustajien ja kuulustelijain tiedetään muiden kysymysten ohella tekevän kansalaispapereita anoville kysymyksen: "Vieläkö te ostate osuuskaupasta?" Sillä ostamista osuuskaupasta pitää taantumus tänään yhtä suurena "rikoksena" kuin esimerkiksi työväenjärjestöön kuulumista tai työväenlehden lukemista.

Ettenne olisi yksipuolisia, sanottakoon avoimesti, että Keskusosuuskunnassa tapahtuneen hajaannuksen aikana suoritettiin molemmin puolin, Työmiehen kannattajienkin taholta, tekoja, jotka, kun niitä rauhallisemmalla tavalla katsellaan ja harkitaan, eivät olleet tarpeellisia eikä missään tapauksessa hyväksyttäviä. Sellaisella teolla kuin esimerkiksi Keskusosuuskunnan englanninkielisen lehden painoksen polttamisella tuskin mitään voitettiin. Mutta kaikissa taisteluissa tehdään myöskin virheitä ja erehdyksiä. Eikä itse pääkysymys olisi toiseksi muuttunut eikä Keskusosuuskunnan kaappaaminen jäänyt suorittamatta, vaikka noita tuomittavia erehdyksiä ei olisi tehtykään. Ne vain helpottivat jäsenistön huomion vetämistä pääkysymyksistä sivuseikkoihin.

Monet osuuskaupat saivat suomenkiellisen nimen. Syntyi "Into"-osuuskauppoja, "Sampo"-osuuskauppoja, j. n. e.

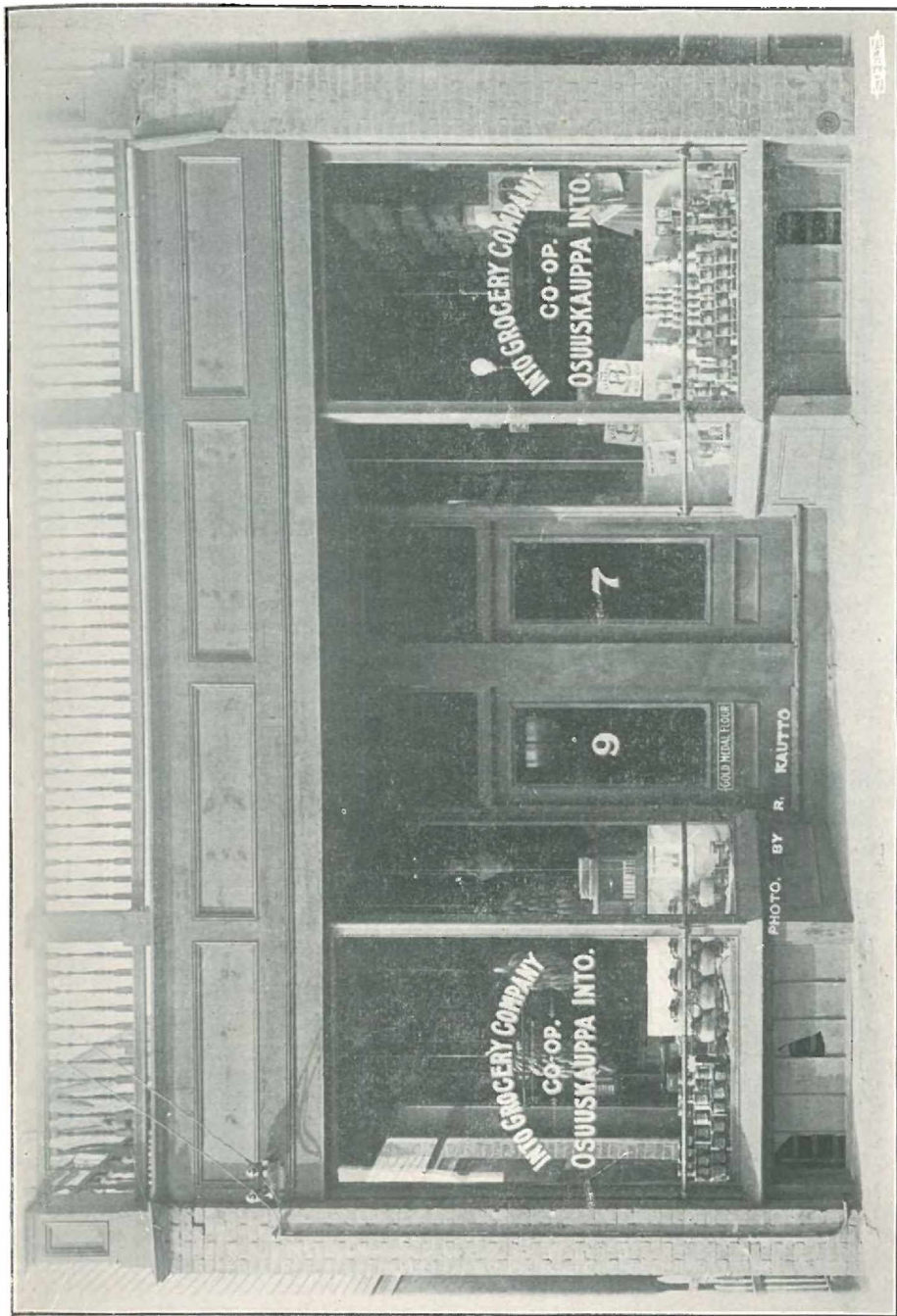

PHOTO. BY R. KAUTTO

TAISTELUT ETEENPÄIN LEVIKKIALUEELLA

Mainitsimme taistelun osuustoimintarintamalla puhjenneen ensiksi itä-valtioissa. Mutta juuri silloin kun Keskusosuuskunnan kaappaaminen oli alkuvaiheissaan käytiin kiivasta taistelua Brooklynin osuuskunnan kontrollista. Tätä taistelua johti Sulkänen — hänkin “parempana kommunistina” ja nautti siinä Raivaajan ryhmän ja kansallismielisten tukea. Brooklynin osuuskunnan kokoukselle, jossa sitten osuusliike jäi Sulkasen klikin kontrolliin, Keskusosuuskunta lähetti tervehdyksen, jossa se sanoi: “Me kehoitamme teitä vastustamaan Eteenpäin harjoittamaa tuhoavaa propagandaa.”

Kova meteli nostettiin Keskusosuuskunnan ja Sulkasen sakin keskuudessa siitä, että Työmies ja Eteenpäin muka “väärensivät” Keskusosuuskunnan sähkösanoman kuulumaan: “Estäkää kaikin keinoin *kommunististen ainesten* saamista valtaa osuusleipomossa. Me teemme täällä samaten.”

“Työväen Osuustoimintalehden” kahdeksannessa numerossa julistetaan “vääristelyksi, parjaukseksi ja solvaukseksi” se, että Keskusosuuskunnan ja Brooklynin osuusliikkeen kontrollin kaappaajia pidetään sellaisina ihmisinä, jotka haluavat estää “kommunistiset ainekset” pääsemästä kontrolliin. Kaappaajat eivät silloin millään muotoa halunneet, että heitä pide-

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Emma Huhta
San Pedro, Calif.

Emilia Peuhkurinen
Astoria, Ore.

O. W. Hamlin
Portland, Ore.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Sophia Moilanen,
Bruce's Crossing, Mich.

Christian Mattson
Portland, Ore.

Hilda Lampi,
Virginia, Minn.

tään "kommunististen ainesten" ulkopuolella olevina. Suorastaan suutuivat ja raivostuivat sellaisesta ajatuksestakin.

Tällaisessa ilmapiirissä kävi mahdolliseksi Brooklynin osuusliikkeenkin valtaaminen Sulkasen ryhmän käsiin.

* * *

Osuusliikkeistä kysymyksen ollessa ansaitsee maininnan Spencerin, N. Y., suomalaisten rakentama osuusliike. Tämä osuusliike perustettiin v. 1927. Jo aikaisemmin oli työväenliikkeen kannattajien piireissä herätetty ajatuksia osuusliikkeen perustamisesta, mutta suurempaa kannatusta ei sille saatu. Sitten alettiin Eteenpäin lehdessä tehdä valistustyötä. Tämän valistustyön kautta saatiin innostus nousemaan osuusliikettä kohtaan. Tässäkin taistelussa Raivaaja vei vastarannan kiiskin osaa, sillä sen kannattajajoukon ollessa pieni mainitulla paikkakunnalla, ei minkäänlaisia toiveita ollut tuon liikkeen kontrolliin pääsemisestä. Juuri kun osuusliikkeen puuhaajat painiskelivat alkuvaikeuksien kanssa, saapui Raivaajan edustaja Oskari Tokoi paikkakunnalle ja pitämässään puheessa varoitti ihmisiä "menemästä kommunistien loukkuun", joksi hän kuvasi osuusliikkeen perustamispuuhiä. Tämä vasta-agitatsioni ei kuitenkaan tehonnut, sillä Tokoin omasta pienestä kannattajajoukostaakin suurin osa lähti mukaan. Pitkän ja vaivaloisen järjestämistyön ja agitatsiinin tuloksena saatiin ihmisiä innostumaan niin paljon, että pääomaa kerääntyi 740 dollaria —

juuri sen verran, että kunnollinen puntari voitiin ostaa. John Nummi-vuori saatiin liikkeenhoitajaksi. Ostettiin vanha asuntorakennus läheltä rautatietä ja siihen aluksi sijoitettiin kauppa. Myöhemmin rakennettiin mylly, josta sitten myöhemmin kehittyi ensiluokkainen rehulaitos. Liik-keestä kehittyi pian farmarien kulutus- ja tuotanto-osuuskunta. Vuonna 1951 se välitti markkinoille kananmunia miljoonan dollarin arvosta, koko liikkeenvaihdon noustessa kahteen miljoonaan dollariin.

Spencerin osuusliike on mennyt eteenpäin ikäänkuin itsestään siksi, että se on osoittautunut hyödylliseksi paikkakunnan farmareille. Osuus-kuntaa on johdettu työväen osuustoimintaperiaatteiden mukaisesti ja on se ottanut osaa kaikkiin kamppailuihin työväenliikkeen ja edistyksen puo-lesta. Se on yksi niitä osuusliikkeitä, joka seisoo elävänä todistuksena siitä, että väärässä ovat ne "osuustoimintaekspertit", jotka aikoinaan va-kuuttivat luokkataistelukaman omaksuvien osuusliikkeiden tulevan men-nemään "haaksirikoon". Mitä haaksirikkoja Amerikan suomalaisten osuusliikkeiden keskuudessa on ollut, ne eivät ole johtuneet siitä, että niitä on pyritty viemään eteenpäin työväen osuustoimintaperiaatteiden mu-kaisesti. Haaksirikot ovat johtuneet siitä, että reformistit ovat saaneet aikaan hajaannuksia kannattajajoukoissa ja saaneet osan uskomaan "puolu-eettoman" osuustoiminnan ihmeitä tekevään voimaan.

Spencerin osuusliike oli yksi niitä osuusliikkeitä, jotka ottivat osaa Idän osuustoiminnallisen tukkuliikkeen perustamiseen. Se myöskin yhtyi Work-ers and Farmers Co-operative Unity Alliance-nimiseen keskusjärjestykseen,

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Oscar Ruuttila
Astoria, Ore.

Anna Weijola
Lerkeley, Calif.

Empi Kantonen
Aberdeen, Wash.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Hilda G. Leivo
Berkeley, Cal.

John Merilä
Montebello, Calif.

Lydia Kesti
Seattle, Wash.

joka perustettiin yhteyden pitäjäksi niiden osuuskuntien välillä, jotka joutuivat eroon Keskusosuuskunnasta sen joutuessa luokkataistelusta luopuneiden käsiin. Spencerin ja Massin osuusliikkeet olivat sen suurimmat jäsenliikkeet.

Maininnan ansaitsevat vielä Brooklynin osuustalot, joita suomalaiset, työväenliikkeen ihmisten innostamina ryhtyivät rakentamaan asuntopulan aikana New Yorkissa. Useita komeita osuustaloja nousi Brooklynin kaupunginosassa ja pari myöskin Bronxin ja Manhattanin kaupunginosissa. Pulavuosien aikana osuustalojen asukkaat joutuivat kovalle koetukselle yrittäessään suoriutua veloistaan ihmisten ollessa työttöminä ja useinkin kykenemättömiä maksamaan vuokraansa. Monet myivät osuutensa ja apartmenttinsa polkuhinnasta. Ne, jotka jaksivat kamppailla paremmat ajat, kiittävät onneaan ja osuustoimintaa, joka nyt varaa heille sievät asunnot hämmästyttävän halvoilla vuokrilla. Vuokraa nimittäin peritään osuustaloissa sen mukaan, miten talon ylöspito- y. m. kustannukset ovat.

Paljon ovat lehtemme Työmies ja Eteenpäin tehneet työtä osuustoiminnan vakiinalla. Monet pysyväiset muistomerkit kertovat siitä työstä. Monet lehtemme kirjeenvaihtajat ovat siinä työssä suorittaneet suuren päivätyön ja ansaitsevat tunnustuksen. Valitettavasti tilamme ei salli edes heidän nimiensä mainitsemista. Mutta he ovatkin ihmisiä, jotka eivät ole olleet liikkeellä nimeä ja mainetta saadakseen, vaan työväenliikettä ja työtekevän kansan asiaa eteenpäin viedäkseen.

Emmekä saa unhoittaa, mitä teki länsirannikolla Toveri-lehti osuus-

toimintaliikkeen rakentamiseksi. Toverin toimittaja A. N. Koskela ja A. Piippo olivat johtamassa Lännen Osuustoimintaliittoa, joka harjoitti osuustoiminnallista valistustyötä Toverin avustamana.

Ensimmäisen maailmansodan aikana ja jälkeen syntyi länsirannikolla myöskin suuri määrä osuuskuntia, vieläpä osuuskunnallinen tukkuliikekin Seattleen, Wash. Muutaman kuukauden aikana nousi niitä kuintisen sataa yksistään Seattlen ympäristöön. Periaatteellinen pohja oli kuitenkin aluksi liaksi heikko. Monia liikkeitä sortui, mutta siemen jäi jäljelle ja uyt siellä on useita vankkoja suomalaisia osuusliikkeitä Columbia-joen laaksossa ja Winlockin, Wash. kanafarmareilla on oma kokemuksensa osuustoiminnallisen relumyölyn rakentamisessa. Suomalaisia oli mukana näissä yrityksissä.

Ja sivuuttaa ei voi myöskään omenankasvattajien suurisuuntaista osuustoimintaa, johon osallistuivat Hood Riverin, Ore., suomalaista syntyperää olevat omenankasvattajat. Vasta tämän liikkeen syntymisen jälkeen alkoivat länsirannikon kuulujen omenankasvattajien tuotteet saada oikeutetun paikkansa markkinoilla, joka tuotti farmareille korvauksen tuotteistaan. Sitä ennen saattoivat omenafarmarit yksistään omenalaatikon laudoista joutua maksamaan 30 senttiä, kun asianmukaisesti papereihin käärityistä ja pakatuista laatikoista saivat vain 25 senttiä.

Toveri-lehden johtokunta vuodelta 1927. Ylemmässä rivissä vasemmalta oikeaan: John Oravainen, Emeli Parras, Matti Pelto, Vilho Riipinen, Yrjö Tuulikainen. Alemmassa rivissä vasemmalta oikeaan: Kalle Hakola, Nels Latvala, Helmi Mattson, Abraham Pekkala, John Lassila.

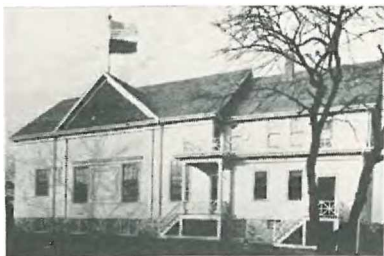
VIII

ETEENPÄIN VOIMAKKAAN SANOMALEHDISTÖN NÄYTTÄESSÄ TIETÄ

“Sorrettavan täytyy, voittaakseen vapaus, järjestyä vahvaksi, yksimieliseksi voimaksi, joka seisauttaa kerran maailman mahdit.” (Työmiehen ensimmäisessä numerossa julkaistusta kirjoituksesta.)

PALAAAMME nyt hetkiseksi takaisin siihen aikaan, jolloin suomalainen järjestö erosi sosialistipuolueesta ja ryhtyi itsenäisenä järjestönä jatkamaan sitä työtä, jota varten se oli perustettu. Suomalaisella Työväen Järjestöllä, jolla nimellä se sittemmin tunnettiin, oli apunaan voimakas sanomalehdistö — kolme päivälehteä: Työmies Superiorissa, Eteenpäin Worcesterissa ja Toveri Astoriassa, sekä pilalehti Punikki ja naisten lehti Toveritar, jonka nykyinen nimi on Naisten Viiri. Sen ohella julkaistiin lehtiliikkeiden toimesta Työmiehen Joulu ja Vappu-nimisiä julkaisuja ja Toverin painosta tuli keväisin ulos Lasten Kevät-niminen julkaisu. Nuorisoa varten oli lehdistämme erikoiset osastot. Myöhemmin oli päivälehdillämme nuorison omasta keskuudesta valittu nuorisosoaston toimittajia, jolla oli apunaan kokonainen toimitusstaapi nuoria innostuneita apulaisia ja heidän käsistään syntyi lehtiimme nuorisosoastoja, joita vieläkin muistellaan ja ihailaan.

Päivälehdissämme julkaistiin myöskin urheiluosastoja, joissa nuorisoa ja vanhempain väkeä innostutettiin fyysilliseen kulttuuriin. Eikä niinä aikoina suurempaa innostamista tarvittukaan, sillä urheiluelämä, joka on aina vetänyt suomalaisia puoleensa, oli myöskin osa meidän toiminnastamme. Järjestömme toiminnan ensimmäisistä vaiheista lähtien syntyi kaikilla paikkakunnilla osastojen yhteyteen urheiluseuroja. Vuotuisilla alu-

T. Y. "Innon" talo
Norwoodissa, Mass. Yksi niistä harvoista työväentaloista, joita vielä on Amerikan suomalaisilla työläisillä.

Lauri Palonen
Amerikan suomalaisen työväen urheiluliikkeen rakentajia, Bostonin maratoonijuoksussa v. 1932.

eiden kesäjuhlilla eri paikkakuntien voimistelu- ja urheiluseurat marssivat juhlakentälle omien soittokuntien soittaessa ja saivat joukkojen sydämet ihastuksesta sykkimään. Alueellisia urheilukilpailuja järjestettiin. Suomesta saapuneen Leo Snellin johdolla pidettiin kymmeniä urheilkursseja. Kuvia niistä nähdään julkaisuissamme. Otettiinpa osaa amerikkalaisen työväen urheiluliiton perustamiseen, vaikkakin se homma myrskyvuosien aikana meni myttyyn samalla kertaa kun urheiluclämä alkoi suomalaistenkin keskuudessa hävitä pois niistä samoista syistä, jotka johtivat muunkin toiminnan supistumiseen.

Kun vielä mainitsemme, että lehtiliikkeenme julkaisivat vuosittain valtavat määrät kirjallisuutta, joinakin vuosina 35 teosta, joista erikoismaininnan ansaitsee Alanteen Sanakirja, johon Työmies käytti varojaan noin 50,000 dollaria, heitämme lyhyen silmäyksen näyttämötoimintaan, joka mainitsemamme aikakautena saavutti huippunsa. Mielenkiintoista on katsella sen aikaisia lehtiemme numeroita. Paikkakuntatuutisissa ja ilmoitusosastoilla herättää huomiota maininnat ja ilmoitukset näyteluista, joita esitettiin kymmenillä paikkakunnilla. Pienemmällä farmiseuduillakin harjoiteltiin ja esitettiin näytelmiä. Pitkien matkojen takaa kokoonnuttiiin johonkin keskuspaikkaan harjoituksiin. Suomalaisen Työväen Järjestön ja sen sanomalehtien voimakkaan valistustyön avulla Amerikan suomalaisista oli tullut todellisia kulttuuri-ihmisiä. Sängen sattuvasti sanoo siitä Iteenpäin 25-vuotisjuhlanumerossa Kalle Rissanen:

"Amerikan suomalainen vanhempi polvi on jo suorittanut kokeensa sopivaisuudesta tähän lännen suureen demokratiaan: Hän on kelvannut, jopa kiitoksella ja ihailulla, sen jäsenyyteen. Suomalainen, nyt jo valkohapsinen, työläinen on tervetullut mihin tahansa työhön. Pojat ja tyttäret ovat maksaneet kalliin hinnan taistelussa fasismia vastaan --

olivatpa vanhemmat uskonnollisia, sosialidemokraatteja tai kommunisteja.

Eikö tuo rüittäisi kulttuurinäytteeksikin?

Oli omituista aikana, jolloin Yhdysvaltain suomalaisten keskuudessa ei ollut muita järjestöjä kuin seurakuntia ja raittiusseuroja, että JUURI SILLOIN työläisten elämä usein sisälsi halua esim. juopotteluun. 'Nukkuu ryssänkirkossa' ei ollut herjaus venäläisiä vastaan, vaan suomalaisia kirkonihmisiä vastaan, jotka usein paisuttivat seurakuntaansa kirjoittamalla kirkkojen kellarikerrokseen humalaansa selvittämään tulleet metsämiehet kirkon jäsenyyteen.

Mutta työväenliike toi tullessaan ennenkuulumattoman kulttuuriharrastelun. Nämä sivistys- ja kulttuuriharrastelut paikkasivat sitä aukkoa, jonka Suomen omistava luokka oli jättänyt tänne muuttaneen nuorisjoukon kansalaissivistykseen.

Kuvaavaa kylläkin, Amerikan suomalainen työväki itse täten korjasi sen, mitä Suomen kirkko ja valtio olivat laiminlyöneet. Tulihan useista sadoista renkipojista esim. lakimiehiä, lääkäreitä, asiamiehiä, mekaniikkoja, rakennusmestareita, hammaslääkäreitä, j.n.e.

Suomalaiset kultiveerasivat tukkiyhtiöiden jätemaat kasvukuntoon ja perustivat kaupunkeja. Michiganin valtion nimeksi sopisi paljon paremmin Kalevala. Ja Wisconsinissa on Wäinön ja Oulun 'kontrit' — nimi on säilyssä tuleville ihmisille. Kunnioittaaksensa runoilijaa nimitivät eräät Minnesotan suomalaiset taunshippinsä Runeberg Township'iksi. Minnesotassa on myöskin Osmela Township, Makinen, Suomi, Finland, Esko j.n.e. paikkakunnat.

NÄYTTÄMÖT VALISTUSVÄLINEI-
NÄ: Suosituin ja eniten rakastettu valistus-kulttuuri- ja huvilaitos on ollut näyttämö. Pohjanmaan talonpoikaisnuorukaiset ja neitokset saivat tässä maassa tilaisuuden esiintymiseen . . . ”

Edistääkseen näyttämötaidetta suomalainen järjestö perusti Näyttämöliiton, joka paransi esitettävien näytelmien laatua sekä samalla varasi kotoisille kirjailijoille tilaisuuden saada tuotteitaan esille. Näyttämöliitto julkaisi v. 1920 selostuksen, jonka mukaan sinä vuonna suomalaisilta työväennäyttämöiltä oli annettu 1,600 näytännöiltä. Oli esitetty sinä vuonna 325 näytelmää. Se on kulttuurihistoriassa sängen kunnioitettava luku — vaikka Amerikan suomalaisten toimintaa selostavat herrasmieshistorioitsijat eivät mainitse siitä mitään.

Aarre Linnala
Shakespearen näytelmässä
Hamletin osalla.

Vielä v. 1926 oli järjestössä näytelmäseuroja hyvästi toista sataa. Ja sadan luvun ne ylittivät vielä v. 1931.

Näyttämömme esittivät noina vuosina maailmankirjallisuuden mestariteoksia. Kaikki kirjallisuuden suurnimet voitaisiin luetella. Mukana tietenkin Suomen kirjallisuuden parhaimmat. Liiton toiminnan tuloksena syntyi myöskin omia Amerikan suomalaisia kirjailijoita, jotka olivat ensikoulutuksensa saaneet kirjoittamalla lehtiimme ja julkaisuihimme ja saamalla ohjausta lehtiemme toimituksilta. Näytelmäliitto julkaisi m. m. seuraavien omien kirjailijaimme näytelmiä: Felix Hysrke, Magnus Raeus, Toini Thomas, Eino Hautala, Helmi Mattson, Eemeli Parras, Aku Päiviö, Fanny Ojanpää, Alli Latvala, Mikael Rutanen, y. m.

Näinä aikoina oli järjestössämme useita sängen korkealle näytelmätaiteessa kehittyneitä näytelmäseuroja, jotka tuottivat teoksia sellaisiakin kuin ovat Straussin musiikkinäytelmät. Offenbach pääsi hankin parrasvaloon, ei Amerikan suomalaisen rintamamiesliiton, vaan työväenyhdistyksen kautta. Näitä suurnäytelmiä asettivat näyttämölle sellaiset näyttämöhenkilöt kuin Eero Boman, Aarre Linnala, Felix Hysrke, molemmat Roitomaat, Anna Parras, Moilanen, Airola, Sandelin, Lappi, Niilo Terho, Maissi Heikkinen ja useat muut, jotka eivät saa päästötodistusta niiltä, jotka yrittävät kirjoittaa historiaa Suomen herraskaisen mieliksi.

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Elmer Laine
Buckley, Wash.

Mary Nieminen,
Mass, Mich.

Erkki Pakkala
Kelso, Wash.

**Lasten osaste juhlarassissa Suomalaisen Työväenjärjestön
Ylä-Michiganin aluejuhlissa v. 1932.**

V. 1926 arvioidaan näytöstilaisuuksissamme käyneen yhteensä 48,000 katsojaa.

Kun näyttämövarastostamme ryhdyttiin myöhemmin poistamaan "porvarillista roskaa" ja lehdissämme julkaistiin kirjoituksia, joissa tätä toimenpidettä puolustettiin, esitettiin se Raivaajan ja yksinpä Industrialistinkin taholta "kulttuurin vainoamiseksi". Kuitenkin tämä toiminta perustui reippaaseen itsearvosteluun, jota harjoitettiin jo S. S. Järjestön viidennessä edustajakokouksessa v. 1919. Silloinen näytelmäliiton johtaja Edwin Moilanen selosti edustajakokoukselle, että "paremman puutteessa" on esitetty porvarillista, siis vain huvitukseen perustuvaa näytelmäkirjallisuutta. Samana vuonna oli S. S. Järjestön itäpiirin kokous päättänyt, että esitettäisiin "työväen näytelmiä niin paljon kuin ovat tilaisuudessa." Itse järjestön edustajakokouksessa tehtiin v. 1920 päätös, jossa sanottiin Näyttämöliitolle, että "sen on huolellisemmin puhdistettava liiton kirjasto kaikesta siitä porvarillisesta roskasta, jota näytelmäkirjasto vielä sisältää". Vasta vuosikymmen myöhemmin tämä päätös pantiin käytäntöön, joskin liiallisuksiin menen.

Senaikaisissa lehtiemme numeroissa nähdään, miten yhdistykset itse arvostelivat esityksiään, niiden laatua ja kantavuutta. Tämä arvostelu, vaikka se usein pyrkikin olemaan arkamaista, muodostui toverilliseksi ohjaukseksi näyttelijöille, joilta alettiin odottaa entistä parempaa. Eteenpäissä kirjoitettiin Gorkin "*Jegor Buljitshev*"-näytelmästä, joka juuri siihen aikaan, kun se New Yorkin työväennäyttämöllä esitettiin, teki matkaansa kaikkialla maailmassa suurkaupunkien näyttämöillä:

"Esitys oli saanut perusteellisen hionnan ja vastasi ammattiteatte-

rin esitystä. Itse päähenkilö (Francis Wuori) kestää vertailun minkä näyttämön kanssa tahansa”.

Sandelinin *“Hamlet”*-esityksestä sanotaan Työmieheissä :

“ . . . oli todellinen elämys meidän oloissamme. On turhaa väittää etteivätkö amatööriteatterit voi ottaa Hamlettia esitettäväksi.”

Työmies julkaisi *“Tukkijoella”*-esitystä koskevan lausunnon, jossa sanotaan, että

“ . . . esitys yleensä oli mainio. Niilo Terhon Tolari oli yliveto mitä arvostelija on nähnyt.”

Työmiehen, Eteenpäin ja Toverin vanhoista numeroista voisi tällaisia arvosteluja poimia kuinka paljon tahansa. Joku saattaa kysyä, ovatko nämä arvostelut ja arvostelijat päteviä. Siihen voi huomauttaa, että elämme teattereiden maassa, joka takaa mainion tilaisuuden tarkisteluun ja vertailuun.

Näinä aikoina kokeiltiin myöskin n. s. “kollektiivista johtoa” näyttämöillämme. Tarkoitus oli vähentää menoja, joita palkallisen ohjaajan pitäminen aiheutti ja samalla kertaa toteuttaa jo aikaisemmin laadittuja suunnitelmia saada itse näyttämöiden henkilökunnat johtamaan näytelmiä ja siten harjaantumaan tähän tehtävään. Koeaika oli lyhyt, mutta se ehti tuottaa mainioita tuloksia. Esimerkkinä siitä on New Yorkin näyttämö. Yhteisjohdon avulla luotiin joukko kykeneviä johtajia ja kasvatettiin määrätietoisuutta kaikkiin jäseniin.

S. T. Järjestön aluejuhlaleisöä katukulkueessa
Ishpemingissä, Mich. v. 1932.

Yksi niitä laulukoroja, joita Amerikan suomalaisten keskuudessa on vielä toiminnassa — San Franciscon suomalaisen työväenyhdistyksen sekakuoro.

**“SE TYÖVÄKI VAHVA ON, VOITTAMATON,
JOKA TIEDON HENGESSÄ HERÄÄ.”**

Sen valtavan valistus- ja kasvatustyön ohella, jota voimakas lehdistömme suoritti kymmenissätuhansissa Amerikan suomalaisissa kodeissa, puhujia ja luennoitsijoita oli jatkuvasti liikkeellä kulkien maan rannasta rantaan. Suuremmilla alueilla oli täydellä ajalla toimivat aluesihteerit, jotka ohjasivat yhdistysten toimintaa.

Oppikursseja pidettiin useissa osissa maata ja niihin osallistui satoja miehiä ja naisia, sekä vanhemmasta että nuoremasta sukupolvesta. Niissä saivat oppia järjestömme tulevat toimitsijat ja lehtiemme uudet toimittajat. Nuorisoa varten pidettiin suuria kursseja kautta maan ja niissä saivat sadat Amerikassa syntyneet suomalaisten jälkeläiset ohiausta luokkataistelussa. Monista sellaisista ohiausta saaneista tytöistä ja pojista tuli sitten huomattavia johtajia Amerikan työväenliikkeeseen, unioihin, y. m.

Joka kesä järjestettiin lastenleirejä, joissa satoja suomalaisten perheiden lapsia ohjattiin luokkatietoisuuden polulle.

Samoihin aikoihin alettiin tuntee syvällisemmän poliittisen valistus-työn tarvetta ja sitä varten perustettiin oppikerhoja. Suuremmissa työväenyhdistyksissä niitä toimi useampia ja pienemmissä ainakin yksi. Niissä tutkittiin marxismia, leninismää, y. m. ja jäsenistön tietoisuustasoa kohotettiin. Sanomalehdistömme, jonka peräsimessä olivat nyt sellaiset tieteellisen sosialismin tutkijat ja tuntiijat kuin Lemeli Parras, Richard Pesola, Leo Mattson, Matti Wiitala ja K. E. Heikkinen ja joista olivat poistuneet sellaiset ihmiset, jotka marxilaisuudessa eivät olleet päässeet kahden ja puolen internationalen tasoonkaan saakka — Sulkanen, Hysrke, Halonen, Alanne, Koski, y. m. — muodostui myöskin terävämmäksi ja selvemmäksi työväenluokan taistelukysymysten selostajaksi. Haparoiminen ja sivuun liukuminen oli päättynyt. Ryhmäkuntalaisuus, joka usein muodos-

tui ala-arvoiseksi persoonarakitteluksi, oli tyystin hävinnyt. Järjestöemme johto oli poliittisesti korkealla tasolla olevien miesten ja naisten käsissä.

V. 1929, kapitalismin suuren romahduksen vuotena, oli järjestön keskus siirretty Chicagosta New Yorkiin. Samaan aikaan oli järjestöelämämme ja lehtiemme talouselämä niin vakiintunut, että uskallettiin ryhtyä sellaiseen rohkeaan tekoon kuin Eteenpäin-lehden muuttamiseen Worcesterista takaisin New Yorkiin.

New Yorkista oli silloin tullut rahamaailman keskuksen ohella myöskin työväenliikkeen keskus ja sitä silmällä pitäen katsottiin se edulliseksi päivälehdessä ilmestymispaikaksi. Huolimatta siitä, että juuri niihin aikoihin alkoivat pulakauden seuraukset raskaina painaa työtätekevää väestöä, työttömyys, säästöjen menetyksen pankkien vararikoissa, y. m., lehti alkoi heti menestyä ja kukoistaa uudessa kotipaikassaan. Ennenpitkää nelisivuisesta lehdestä oli kehittynyt viisi kertaa viikossa kuusi- ja toisinaan 8-sivuisena ja yhden kerran viikossa nelisivuisena ilmestyvä lehti, jossa julkaistiin sellaisia koko sivun käsittäviä erikoisosastoja kuten osuustoiminta- ja maatalousosasto, näyttämö- ja taide-, urheilu- ja unio-osastot. Kuvitus oli runsas.

Matti Wiitala-
Eteenpäin ja Työmiehen entinen päätoimittaja, luennoitsija ja puhuja, joka kuoleman kautta poistui joukkotamme toisen maailmansodan riehussa. Wiitala oli entinen terästyöläinen, joka itseopiskelun kautta kehitti itsensä tietoiseksi luokkataistelijaksi.

Työmies edistyi samalla tavalla. Kun Toveri-lehti jouduttiin lakkauttamaan länsirannikolla, tuli Työmiehestä länsialueenkin äänenkannattaja. Toverin lakkauttamista joudutti vainoliike, joka siihen kohdistettiin Suomen valkoporvariston agenttien ja osuustoimintaliikkeen valkaisijain kiihoittamina. Sen toimittajia ja muita toimitsijoita pidätettiin ja määrättiin karkoitettavaksi maasta v. 1930. Suomen valkoinen hallitus, joka oli omasta maastaan hävittänyt työväenlehdistön, katseli karsaalla silmällä Amerikan suomalaista työväenliikettä ja sen lehdistöä, joka paljasti tuon hallituksen katalia tekoja ja suunnitelmia. Se oli saanut tilaisuuden kostaa Toverille. Suomen valkohallituksen sekaantuminen tämän maan suomalaisten asioihin oli käynyt niin julkeaksi, että järjestön edustajakokouksessa 1929 tähän asiaan jouduttiin kiinnittämään huomiota. Kokous totesi, että

“Suomen valkohallitus on järjestänyt yhteyksiä Amerikan suomalaisten keskuuteen tarkoituksella saada täällä olevista suomalaisista työläisaineiksista kannattajia niille pyrkimyksille, jotka tälle hallitukselle ovat tärkeitä sen ollessa imperialististen suurvaltojen puskurivaltiona etupäässä Neuvostoliittoa vastaan.” Valkopropagandan keskuksiksi muodostuivat Suomen konsulilaitokset. Kaikenlaisia taiteilijoita lähetettiin tänne tekemään valkoista propagandaa työläisainesten keskuudessa. Suomen ministerinä nosti Hjalmar Procope “seurakuntineen” tämän puuhan korkeimmilleen.

Työmies ja Eteenpäin ja sen aikakauden alkupuolella vielä ilmestynyt Toveri varoittivat Amerikan suomalaisia tästä propagandasta. Järjestömme vetoomuksessa sanottiin, että Amerikan suomalaisen työkanan “ei olisi unohdettava niitä tekoja, joita Suomen valkohallitus on kohdistanut Suomen urheata, taistelevaa työväenluokkaa vastaan vuonna 1918 ja sen jälkeen”.

On selvää, että Suomen porvariston agentit kohdistivat entistä suuremman raivonsa lehtiämme ja järjestöämme vastaan huomattessaan, että Amerikan suomalaista työväkeä ei niin vain johdateta jonkin mustan passin perässä poliittisen surman loukkuun.

Tuli sitten “Hooverin aika”. Pessimistisyys, jota kapitalismin väliaikainen vakiintuminen oli jossakin määrin herättänyt luokkataistelua kohtaan, tuli yhdellä töytäyksellä pyyhkäistyksi pois. Ennenkuulumattoman

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

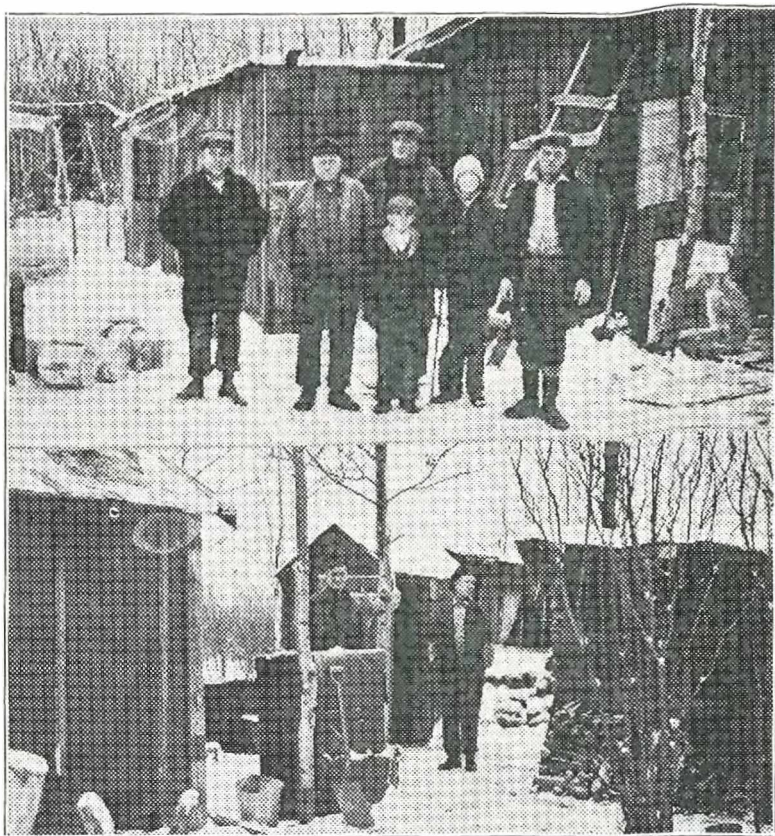
Hj. Laakso
Warren, Ohio

Martha Levaniemi,
Zim, Minn.

Lydia Wirtanen,
Makinen, Minn.

V. 1929 tapahtuneen kapitalismin suuren talousromahduksen jälkeen seuranneen työttömyyskauden aikana suomalaisetkin työttömät asuivat hökkelikylistä, joita nimitettiin "Hooverilleiksi", sen aikaisen presidentti Hooverin "kunniaksi". Ylläolevassa nähdään työttömien asuntoja "Hoover Parkissa", Virginiassa, Minn.

Syvä talouskriisi suorastaan työntämällä työnsi Amerikan suomalaisiakin etsimään turvaa ja ohjausta siltä liikkeeltä, jonka valosoihtuina olivat Työmies ja Etteenpäin ja muut lehtemme ja laitoksemme.

Alkoivat suuret työttömien liikehtimiset. Lehtiemme vanhoissa numeroissa kerrotaan nälkämarsseista ja työttömien joukkokokouksista, joihin Amerikan suomalaisiakin kehoitettiin ottamaan osaa. Paikkakuntain

LEHTEMME ASIAMIETIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Henry Toppila,
Fort Bragg, Calif.

Helmi Mäki
Monessen, Pa.

Erick Honkala,
Grand Rapids, Mich.

kirjeenvaihtajat kertoivat suomalaisten osanotosta työttömien neuvostojen perustamisiin ja nälkämarsseihin, joita järjestettiin valtioiden pääkaupunkeihin ja Washingtoniin. Huomattavaa osaa veivät suomalaiset työttömät nälkämarssissa, joka Vappuna 1932 marssi Gardnerista Bostoniin. 90 prosenttia siihen osaa ottaneista työttömistä oli suomalaisia. Monilla paikkakunnilla suomalaiset toimivat nälkämarssien järjestäjinä ja työttömien neuvostojen perustajina.

Lehtiemme toimituskirjoituksissa selostettiin, miten välttämättömäksi on tullut taistelu yhteiskunnallisen turvallisuuslain puolesta, sellaisen lain, joka takaisi työttömille toimeentulon silloin kun yhteiskunta ei voi heille varata työtä. Kehoitettiin ottamaan osaa liikkeisiin, jotka taistelivat koko maata koskevan työttömyysvakuutuksen voimaan saattamisen puolesta. Raivaaja, sosialidemokratian äänenkannattajana, leimasi sellaisen toiminnan "kommunistien vuhotteluksi" ja varoitti suomalaisia työttömiä pysymään erossa sellaisista liikkeistä.

Ja kuitenkin se toiminta ja taistelu, jonka Raivaaja leimasi "kommunistien vuhotteluksi" tuotti lopulta tuloksenaan yhteiskunnallisen turvallisuuslain — työttömyys- ja vanhuusvakuutuksen — joka, niin puutteellinen kuin se onkin, takaa jonkinlaista tulevaisuuden turvaa työtätekeville ihmisille.

Aniharvat niistä, jotka silloin tämän toiminnan leimasivat "kommunistien vuhotteluksi", muistavat nyt, kun saavat työttömyysapua ja van-

huusvakuutusta, mitä suurta osaa lehtemme Työmies, Eteenpäin ja Naisten Viiri sekä järjestömme jäsenet veivät niissä taisteluissa, joiden avulla nämä hyödyt voitettiin Amerikan työtätekevälle kansalle. Monta järjestömme jäsentä, monta lehtiemme lukijaa kapuloitiin puolikuoliaiksi näissä taisteluissa. Monia työttömien neuvostoja, jotka näiden taisteluiden järjestäjinä toimivat, ovat suomalaiset olleet perustamassa. Monta suomalaisten perheiden, meidän lehtiemme lukijain, tyttöä ja poikaa kunnostautui niissä taisteluissa ja kehittyi johtajiksi, joiden kykyä ja taitoa, rohkeutta ja valppautta Amerikan työväenliike, m. m. monet unionit käyttävät hyväkseen vielä tänäpäivänäkin.

Valtavissa nälkämarsseissa, joilla painostettiin työttömyysvakuutuksen voimaan saattamista, lehtiemme lukijat näyttelivät huomattavaa osaa. Ja monta yötä viettivät nälkämarssijat meidän haaleillamme ja söivät monta annosta niissä meidän naistemme keittämiä mojakoita.

Joskus tulevaisuudessa vedetään esiin haalistuneita Työmiehen, Eteenpäin ja Naisten Viirin (joka silloin ilmestyi Työläisnaisen nimellä), numeroita ja suurella kunnioituksella ja ihmettelyllä mainitaan siitä suuresta työstä, jonka Amerikan pienilukuinen suomalainen työväestö ja sen äänenkannattajat suorittivat siinä suuressa ja sitkeässä taistelussa, jolla voitettiin Amerikan työttömille ne oikeudet, jotka jo aikaisemmin muissa maissa katsottiin jokapäiväiseen elämään kuuluviksi. Vanhuusvakuutusta nyt saavat Amerikan suomalaiset varmasti tuntevat kätölliisyyttä Työmiestä ja Eteenpäitä ja Naisten Viiriä kohtaan siitä, että ne suorittivat niin paljon työtä sen puolesta, että tähänkin maahan saatiin voimaan vanhuusvakuutus. Muilla Amerikan suomenkielisillä lehdillä on musta lehti historian näillä sivuilla kaiken tämän yleisen hyvän vastustajina. Niiden omat numerot noilta ajoilta todistavat, etteivät ne tehneet muuta kuin saboteerasivat noita taisteluita ja häväsivät niihin osallistuneita Amerikan suomalaisia.

Samoihin aikoihin alkoivat vapaammat tuulet puhaltaa kautta Amerikan. Presidentiksi oli valittu Franklin Delano Roosevelt, joka heti tehtävänsä astuttuaan ryhtyi yritykseen nostattaa kapitalistinen järjestelmä pois siitä kaaoksesta, johon se omien ristiriitojensa kautta oli vajonnut. Roosevelt oli kaukonäköinen mies, joka havaitsi, että kuolemaansa kohti kulkevan kapitalistisen järjestelmän elinikää voidaan jatkaa, jos trustien ja monopolien yletöntä riistohalua hiukan rajoitetaan ja tavalliselle kansalle annetaan jotakin. Niin puutteellisia ja toisinaan järjettömiltä ja hullunkurisilta tuntuvia kuin hänen monet suunnitelmansa ja puuhansa olivatkin, niin hänen otteensa ja tekonsa hallituksensa myöhäisemmillä vuosilla saivat yleistä tunnustusta työväenliikkeen taholta. Sensijaan taantumus ja monopolien valta alkoi häntä vihata. Sensijaan, että hän olisi kohdistanut valtiiovallan voiman ja väkivallan niitä liikkeitä vastaan, jotka painostivat hallitusta saattamaan voimaan työttömyysvakuutuksen, far-

**Franklin D. Roosevelt
pitämässä puhetta yhteiskunnallisen
turvallisuuslain puolesta.**

mien pakkomyyntien lopettamiseen, y. m., Roosevelt suhtautui suosiollisesti näihin liikkeisiin ja käytti niitä hyväkseen niiden uudistuksien läpiajamisessa, jotka hän katsoi välttämättömäksi kapitalistisen järjestelmän uudistuksille ja jatkumiselle. Hänen vaikutuksensa näytteli suurta osaa Wagnerin työsuhdelain voimaansaattamisessa, joka laki ensimmäisen kerran maamme historiassa teki unionit täysin laillisiksi. Vasta sen jälkeen alkoi unionistinen liike kasvaa tässä maassa. Syntyivät suuret teollisuusunionit ja suuria lakkoja, joita käytiin näiden unionien järjestämisen puolesta, voitettiin, osaksi siksi, että hallitus ei asettunut niin jyrkästi kuin sen edeltäjät työnantajien puolelle.

Se mitä Rooseveltin hallitus teki farmiväestön hyväksi, oli myöskin tulosta niiden liikehtimisten painostuksesta, joihin lehtemme lukijatkin ottivat osaa ja joissa ne usein veivät johtavaa osaa, kuten esimerkiksi Minnesotassa, jossa terästrustin mustalistaamat, farneille siirtymään pakotetut entiset suomalaiset raudankaivajat, Työmiehen taistelusanomien innostamina, järjestivät liikkeen farmarien häätöjä vastaan, josta liikkeestä sitten kasvoi maanlaajuinen farmarien liike, joka lopulta johti siihen, että Rooseveltin hallitus kielsi farmarien mailtaan häätämisen. Farmarit, jotka tänään saavat nauttia kaikesta siitä, jota Rooseveltin hallitus teki maatalouden hyväksi, maan hedelmällisyyden parantamisohjelmasta parity-hintajärjestelmään saakka, tuskin tietävät, mitä osaa lehtemme vei niissäkin taisteluissa, joilla nämä uudistukset saatiin aikaan. Työmiehen ja Eteenpäin senaikaisissa maatalousosastoissa selostetaan noita asioita ja kehoitetaan lehtien lukijoita ottamaan osaa niihin vaatimuksiin, joita hallitukselle lähetettiin maatalouden tilanteen korjaamisen puolesta.

KUN LEHEMME MENETTIVÄT LUKIJOITAAAN JA ASIAMIEHIÄÄN

Vakavaksi iskuksi lehdillemme ja järjestötoiminnallemme muodostui pulakauden synkenmillään ollessa tapahtunut Neuvosto-Karjalaan siirtyminen.

Vuoden 1929 romahdus, joka yllätti kapitalismin väliaikaisen vakiin-

tumisen lumoamat ihmiset, synnytti levottomuutta myöskin Amerikan suomalaisten keskuudessa. Samalla kertaa kun työläisten keskuudessa tunnettiin syvää myötätuntoa Neuvostoliittoa kohtaan, syntyi samalla halua lähteä sinne nälkää ja työttömyyttä pakoon. Tuskin kaikilla oli mielessään sosialismin rakentaminen, vaan useimmat ajattelivat vain omaa persoonallista hyvinvointiaan. Lehtiämme ja järjestöämme on syytetty ja syytetään edelleenkin siitä, että ne muka kiihoittivat ihmisiä lähtemään Karjalaan. Jos katselee lehtiemme sen aikaisia numeroita, niin havaitsee, ettei niissä mitään kiihoitusta harjoitettu, ei'ä sitä tarvittukaan, sillä ihmisillä itsellään oli kova halu lähteä etsimään toimeentuloa muualta kun se täällä kiellettiin. Päinvastoin lehtiemme tekivät kaikkensa hillitkseen tätä liikettä, joka merkitsi lehdille tilaajien ja asiamiesten menetystä aikana, jolloin siirtolaisuus Suomesta oli tyystin päättynyt. Jos kiihoitusta harjoitettiin, niin se tapahtui Karjalasta käsin, jossa ammattitaitoisen työvoiman puute pakoitti etsimään ulkomaista apua. Järjestömmekin koetti hillitä tätä muuttokuumetta ja kaikenlaisia esteitä asetettiin. Sen tietävät henkilöt, jotka vielä tänäpäivänäkin kantavat vihaa siitä, että eivät päässet menemään Karjalaan kun eivät saaneet suosituksia.

Kaikista esteistä huolimatta yli 5,000 perhettä, s. o. yli 12,000 suomalaista syntyperää olevaa henkilöä matkusti Yhdysvalloista ja Canadasta kolmen vuoden aikana Neuvostoliittoon. Mukana meni lehtiemme

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

John Koistinen,
Minneapolis, Minn.

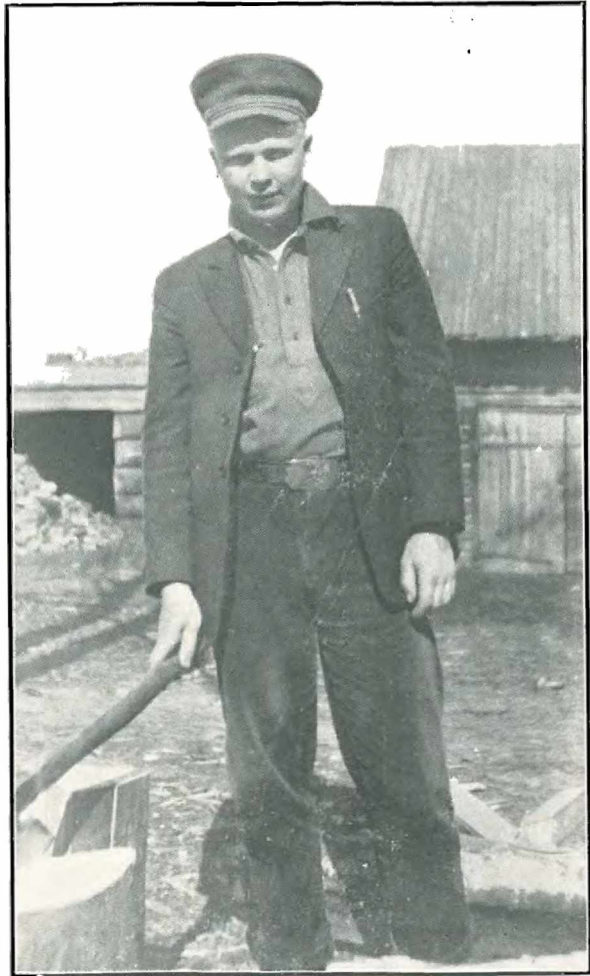

Toini Hill,
Drummond, Mich.

Amalia Mäki,
Iron, Minn.

**Neuvosto-Karjalaan siirtyneistä oli suurin osa vanhemman polven Amerikan suomalaisia. Mutta joukossa oli nuorempaakin polvea, sellaista kuin tämä farmaripoika keski-
valtioista.**

parhaita asiamiehiä ja toimitsijoita. Kaikilla paikkakunnilla tunnettiin tämä menetys, jota oli vaikea korvata uusilla voimilla.

Ilman muuta voidaan käsittää, minkälainen vaikutus oli niin suuren kannatus- ja toimitsijajoukon menettämällä.

Vieläkin pahempi oli se vaikutus, jonka saivat aikaan tältä retkeltä epäonnistuneina palanneet henkilöt, jotka riensivät Raivaajassa ja muissa sa-

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Lillian Kinnari
Portland, Ore.

Alno ja Alfred Laitala,
L'Anse, Mich.

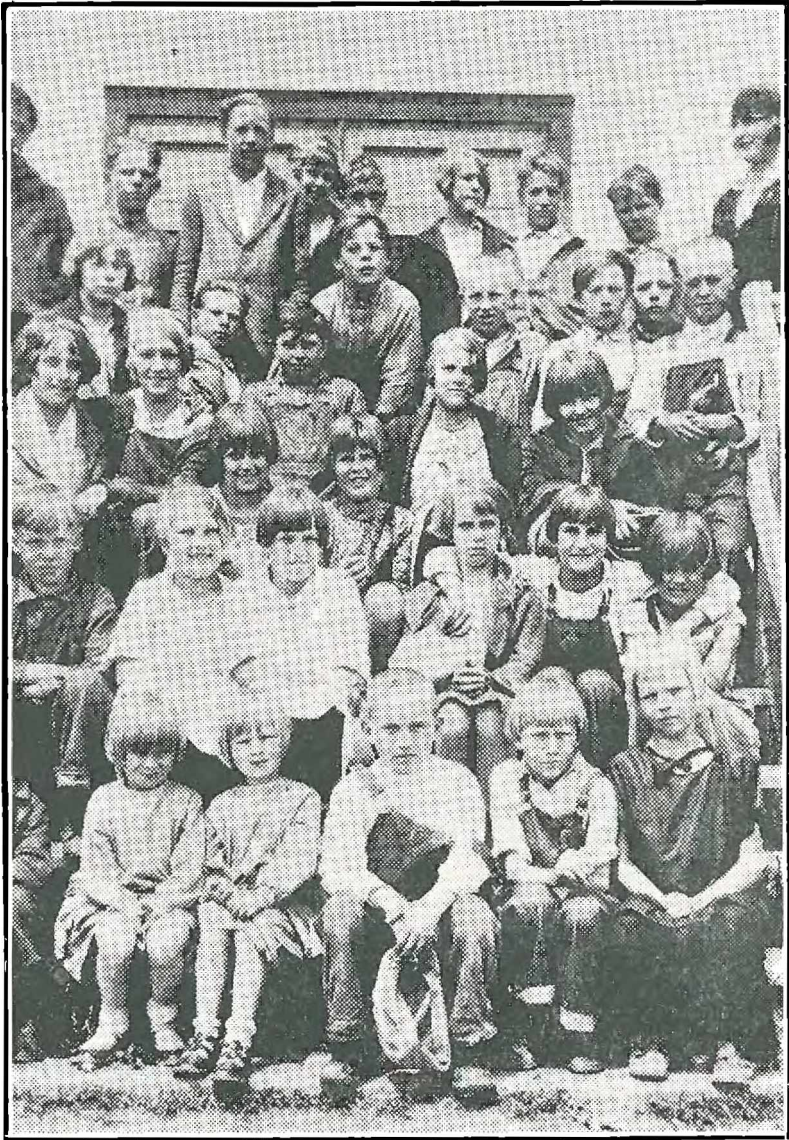

Välnö Anttila,
Deer River, Minn.

manlaisissa lehdissä parhaamaan Neuvostoliittoa sekä lehtiämme ja järjestöämme. On selvää, että sangen pienellä poliittisella painolastilla Neuvostoliittoa kohti purjehdineet ihmiset, joiden mielessä oli vain kapitalismin kriisiltä pakoon pääseminen, vieläpä toisinaan yksityinen businestäminenkin, tunsivat pettymystä Neuvosto-Karjalan alkeellisiin oloihin joutuessaan olosuhteisiin, joissa yksityinen etu oli kielletty.

Mutta samalla on selvää sekin, että koko siirtymisessä oli alusta lähtien paljon hataraa ja hätiköivää. Ei otettu huomioon sellaisia kuin kieli- vaikeuksia ja monet eivät jaksaneet käsittää, että sosialismia rakentavaan maahan siirtyminen merkitsee samalla "oman nahkansaa luomista". Kun siis pikkuporvarillisella ajatusmaailmalla varustetut ihmiset joutuivat keskelle sosialistista taistelua, joutuivat he ymmälle. Vaikeata oli ymmärtää kaikkea sitä, mikä oli pakollista taistelussa tihutyötä, urkintaa ja fasismin salaisia voimia vastaan.

Vaikka osa Amerikan suomalaisista palasikin pettyneenä takaisin, niin osa heistä pyrki myöhemmin ymmärtämään epäonnistumisensa syytä ja ovat työväenliikkeen mukana edelleenkin. Ja ne, jotka jäivät ja kestivät kaiken, ovat suorittaneet suuren työn sosialismin rakentamisessa ja ovat osoittaneet kasvaneensa täysipainoisiksi taistelijoiksi "Kansainvälisten Työväenliikkeiden pyhien periaatteiden puolesta", jotka suuret sanat Antton Jantti kirjoitti Työmies-lehden perustavan kokouksen pöytäkirjaan.

Kymmenillä paikkakunnilla järjestettiin lapsille kesäkouluja ja -leirejä, joissa heille opetettiin luokkataistelun aakkosia.

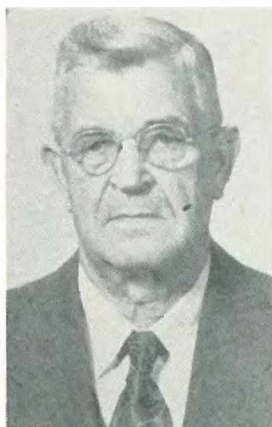
Lehtemme asiamiehiä ja kirjeenvaihtajia

Victor Salo
Mulino, Ore.

Hilma Niska
Reedley, Calif.

Matt Holopainen
Rocklin, Calif.

Victor Luoma
Somerset, Colorado

Marie Hakola
Centralia, Wash.

Fanny Maki
Tigard, Ore.

Berkeley, Calif., sekakuoro. Johtaja Fred Forsman istuu keskellä. Yksi niitä Amerikan suomalaisten laulukuoroja, jotka elävät ja kukoistavat vielä silloinkin kun suomalaisten vanhempi polvi on lähestymässä aikansa iltaa.

AMERIKAN SUOMALAISET NAISET TYÖVÄENLIIKKEESSÄ

Pitkä historia voitaisiin kirjoittaa Amerikan suomalaisten naisten osuudesta Amerikan työväenliikkeen rakentamisessa. Vaikeata on lyhyesti kuvata sitä suurta työtä, jota naisemme ovat siinä suorittaneet. Huippunsa saavutti naisten toiminta sen jälkeen kun suomalaisia naisjaostoja ja naistenklubeja alettiin perustaa. Arvioidaan, että liikkeenme voimakkaimmillaan ollessa naistenklubeja oli Yhdysvalloissa lähes pari sataa. Joillakin paikkakunnilla, joissa ei ollut työväenyhdistystä eikä muita järjestöjä, toimi reipas naistenklubi, joka teki hyvää työtä naisten oman lehden Naisen Viirin puolesta, sekä avusti työväenliikkeen rakentamista rahankeräyksillä, y. m. Kymmeniin tuhansiin dollariin nousee se summa, jonka suomalaisten naistenklubit ovat iltamien, näytelmätilaisuuksien, tanssitilaisuuksien, y. m. avulla keränneet työväenliikkeen taistelurahastoon. Huomattavaa osaa veivät naisemme Suomen luokkasodan päätyttyä toimittussa miljoonamarkan keräyksessä Suomen työväenluokalle. Punaorpojen ja leskien avustamisessa naisemme kunnostautuivat. Lakkotaisteluisa ja työttömien nälkämarsseissa naisemme ruokkivat taistelijoita ja keräsivät vaatteita ja rahaa. Espanjan sisällissodan aikana naisemme kutoivat tuhansia pareja käsineitä tasavallan armeijalle ja ottivatpa huoltaakseen kaksi sotaorpoakin, puhumattakaan rahankeräyksistä, y. m. avusta. Suomen kahden onnettoman sodan orvoille ja leskille naisemme keräsivät

runsaasti apua ja samalla kertaa keräsivät varoja Suomen työväenliikkeen rakentamisrahastoon.

Ohjaavan tähden osaa kaikissa näissä Amerikan suomalaisten työväenliikkeen naisten jaloissa tehtävissä on vienyt naisten oma lehti Naisten Viiri. Monet naiset on tämä lehti ohjannut luokkatietoisuuden polulle.

Naisten lehden perustaminen sai virallisen alun Duluthissa, Minn., maaliskuun 30 p., 1909. Silloin naisten kokous hyväksyi 38 äänellä 7 vastaan Ida Pasasen esittämän seuraavan päätöslauselman:

“Me Duluthin suomalaiset sosialistiset naiset tahdomme aattemme laavesti ja perusteellisesti tehdä tunnetuksi työläisnaisten keskuudessa. Se on: Me tahdomme levittää heille tietoisuutta kaikissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä ja yhtenä parhaimpana tekijänä siinä pidämme naisten lehden.”

Ne olivat Toverittaren syntysanat. Mutta asia kuitenkin jäi käytännössä toteuttamatta pariksi vuodeksi. Heinäkuun 11 p., 1911 ilmestyi Toverittaren ensimmäinen numero.

IX

TAISTELUSSA DEMOKRATIAN PUOLESTA FASISMIA VASTAAN

“Demokratian viholliset olivat hänen vihollisiaan ja yhdessä kansanjoukkojen kanssa löi hän nuo viholliset kerta toisensa jälkeen yhä uudelleen ja uudelleen.” (Lehtemme toimituskirjoituksesta, joka julkaistiin pres. Rooseveltin kuoleman johdosta.)

LEHTEMME ja järjestömme yhtenä johtavana prinssiippinä sen 50-vuotisella taipaleella on ollut ja on yhä edelleenkin taistelu demokratian puolesta. Eikä se tunnuslause ole ollut lehdellemme ja järjestöllemme mikään vain tavan vuoksi näytteille asetettu ikkunakoriste, jolla tahdottaisiin kiinnittää huomiota puoleensa. Käytännöllisessä toiminnassa on tehokkaalla tavalla pyritty antamaan kaikki parhaat voimat ja kyvyt taistelulle demokratian puolesta. Tämä on tapahtunut rinnakkaisesti ja yhdessä Amerikan työväenluokan ja muiden demokraattisten ainesten kanssa lukemattomissa eri tapauksissa ja tilanteissa. Kansainväliselläkin rintamalla on oltu mukana tässä taistelussa.

Lehtemme ja järjestömme kohdalle on langennut historiallinen tehtävä suorittaa taistelua demokratian puolesta teoreettisen ja käytännöllisen työn kautta. Teoreettisessa mielessä olivat käsitteet demokratiasta vielä hyvin sekavia ja haparoivia aina niihin aikoihin asti, jolloin olimme osana sosialistipuolueesta. Mainitun puolueen johdossa vallitsi mitä suurin käsitteiden sekaannus demokratiasta. Se edusti propoparvarillista demokratiaa ja yritti sitä tyrkyttää jäsenistölle. Venäjän lokakuun vallankumouksen päivityltä asti jouduttiin sosialistipuolueen ja järjestömme keskuudessa suorittamaan ankara sisäinen taistelu, joka vahvisti jäsenistöämme ja lehtemme

Suomalaisen Työväen Järjestön edustajakokouksen edustajat Ironwoodissa, Mich. syyskuun 23, 24 ja 25 p., 1939.

lukijakuntaa marxilaisen demokratian käsitteillä. Lehtemme julkaisivat runsaasti kirjoituksia ja artikkeleita Leninin teoreettisista kirjoituksista Kautskyn väitteitä vastaan ja niistä oli Amerikan suomalaiselle työväestölle paljon oppimista. Se vahvisti heitä tiedon aseilla tulevia aikoja varten—aikoja, jolloin demokratia joutui elämän ja kuoleman taisteluun fasismin kanssa.

Käytännön työssä demokratian rintamalla ovat lehtemme ja järjestömme edistäneet demokratiaa monella tavalla. Läheisimpiä ja tutunomaisimpia siinä taistelussa ovat lehtemme ja järjestömme johtamat Amerikan suomalaisten työläisten ja farmarien taistelut olemassaolonsa ja paremman elämän puolesta. Sillä ennenkaikkea juuri työläisten työmaataistelut, työväenluokan omasta rivistä lähteneet, ovat demokratian toiminnan kaikkein kirkkaimpia ilmenemismuotoja. Poroporvariselta kannalta esimerkiksi lakkotaistelu on "kapinoimista" työnantajaa ja vieläpä yhteiskuntaakin vastaan. Työväenluokan kannalta sensijaan lakkoutuminen on oikeudenmukaista ja demokraattista toimintaa. Työvoimaansa myydessään työläiset toisinaan kieltäytyvät myymästä sitä siitä hinnasta, jonka kapitalistit haluavat maksaa, vaan vaativat korkeampaa hintaa. Mitään muuta tehokkaampaa keinoa ei työläisillä ole ehtojensa parantamiseksi. Hyvin usein on käynyt niin, että kapitalistit eivät olekaan halunneet olla yhtä demokraattisia tehdessään kauppvoja työvoiman myymisestä työläisten kanssa. Ne ovat usein turvautuneet "suoraan toimintaan" pa-

koittaakseen työläiset myymään työvoimansa halvemmalla hinnalla. Suomalaisetkin ovat saaneet niin monta kertaa kokea sitä "suoraa toimintaa".

Käytännöllisen elämän kautta ovat tuhannet Amerikan suomalaiset työläiset, lehtemme lukijat ja järjestömmen jäsenet hankkineet itselleen koulutusta demokratian ja valhedemokratian toisistaan erottamisessa. Lehtemme lukijakunta ja järjestömmen jäsenet ovat valinneet todellisen demokratian ja vain harvat niistä ovat monien vakavien taisteluiden aikoina menneet luokkavihollisen puolelle valhedemokratian leveän tien valitsemalla.

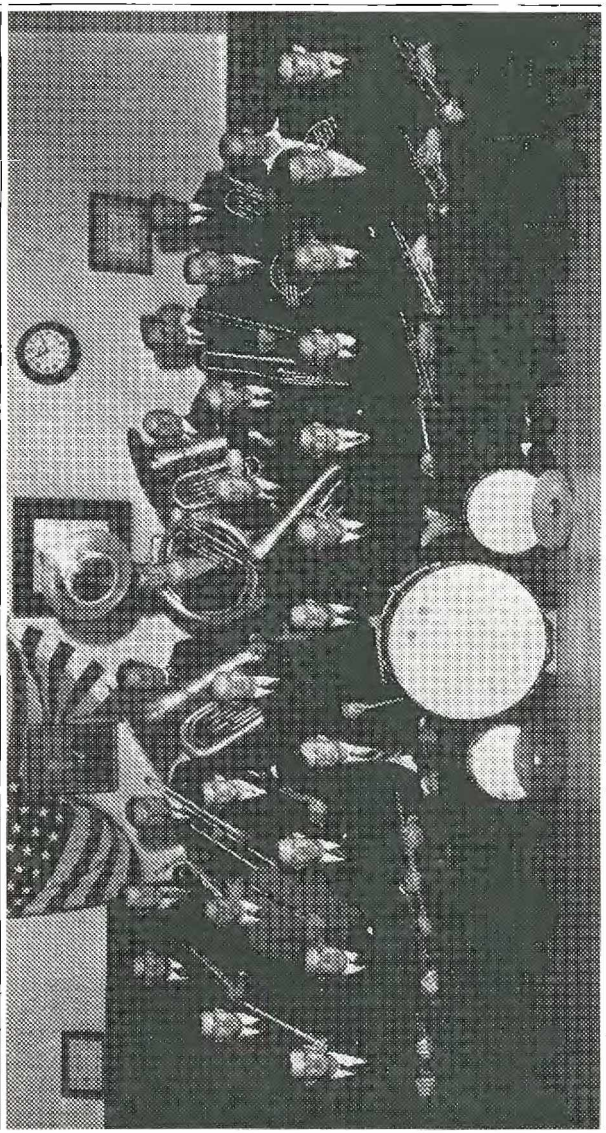
Mutta työskentelymme demokraattisella rintamalla ei suinkaan ole rajoittunut kansallisiin puitteisiin. Monissa tapauksissa on annettu apua, ei vain päätöslauselmilla, vaan käytännöllisestikin muiden maiden demokraattisille aineksille, josta toiminnasta mainitsimme myöhemmin.

YHTEISRINTAMAN RAKENTAMINEN KANSAIN- VÄLISTÄ FASISMIA VASTAAN

Fasismien valtaannousu ensin Italiassa ja sitten Saksassa järkytti koko maailman työväenluokkaa, joka siinä näki vaaran kaikelle sille, mikä vuosikymmenien taisteluilla oli saavutettu. Fasismi kohdistui ennenkaikkea työväenluokkaa vastaan. Se edusti raainta finanssipääomaa, joka ei enää kyennyt hallitsemaan ja toteuttamaan suunnitelmiaan porvarillisen demokratian puitteissa, vaan näki rahavallan armottoman diktatuurin ainoaksi

Berkeleyn, Calif., osaston näyttämön henkilökuntaa.
Johtaja Pekka Hyrkäs keskellä.

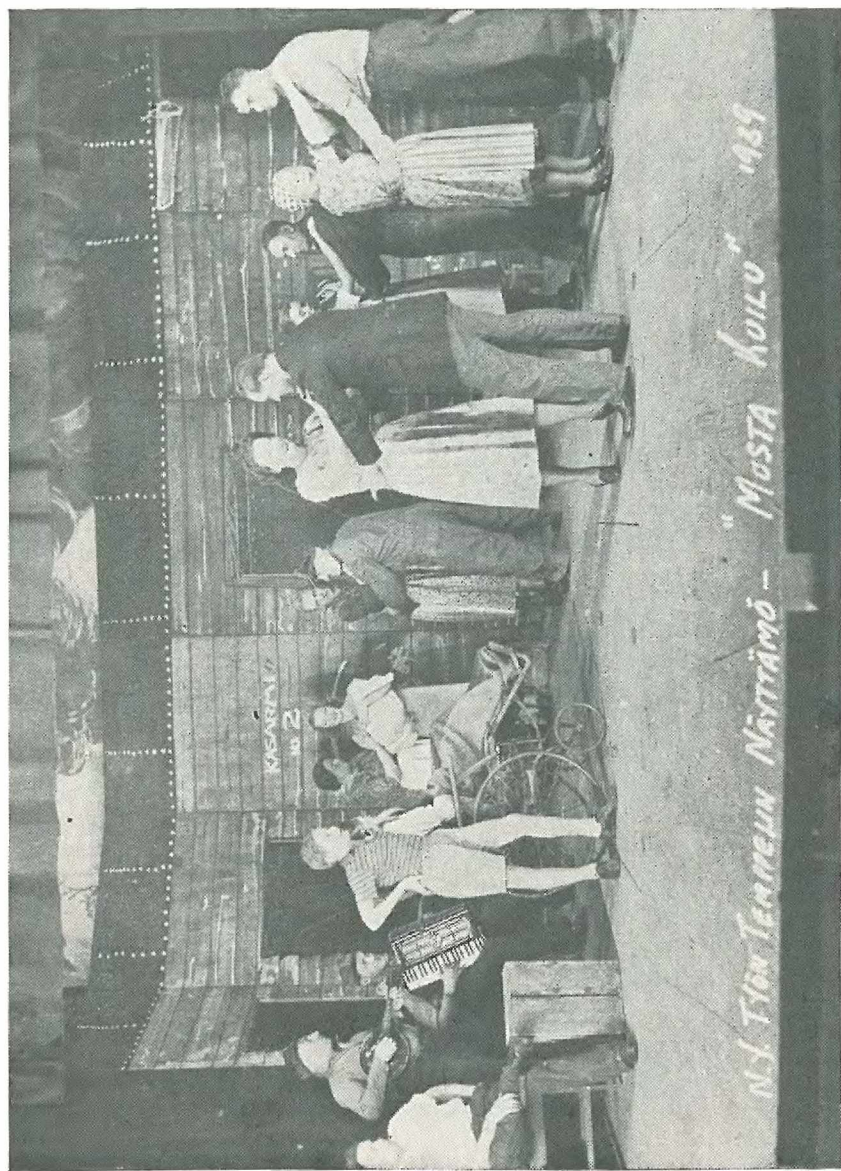
Labripiirin soittokunta. Johtaja J. B. Lee.

aseekseen rappeutuvan kapitalistisen järjestelmän elämän jatkamiselle ja pönkittämiselle. Tässä pyrkimyksessään se törmäsi yhteen myöskin "omiensa" kanssa, niiden kapitalistiluokan ainesten kanssa, jotka edelleen luottivat porvarilliseen demokratiaan työväenluokan hallitsemisessa. Sellainen porvarilliseen demokratiaan luottava mies oli esimerkiksi maamme silloinen presidentti Roosevelt, jonka johdolla maassamme kehittyi voimakas liike nousevaa fasismia vastaan.

Mutta eturintamassa fasismia vastaan seisivat kommunististen puolueiden johtamat työväenliikkeet kaikissa maissa. Kommunistit ottivat aloitteen työväenliikkeen kansainvälisen yhteisrintaman rakentamiseksi fasismia vastaan. Ja tätä yhteisrintamaa laajennettiin vetämään mukaansa kaikkiin luokkiin kuuluvia aineksia, jotka ymmärsivät sen vaaran, joka fasismin taholta uhkasi kaikkea demokratiaa ja sivistystä. Ranskassa ja Espanjassa, sekä Chilessä Etelä-Amerikassa syntyi silloin yhteisrintamahuutuksia, jotka muodostuivat sosialisteista, kommunisteista ja demokratiaan kannattavista porvareista. Kaikkialla kohosi valtavia liikkeitä, joiden tunnus oli: fasismia vastaan.

Mutta fasismi myöskin lujitti voimiaan. Kansainvälisen pääoman avustamana se kehitti sotakoneistoaan ja valmistautui suureen sotaan. Sen voimat ja agentit kaikissa maissa tekivät salaista ja julkista työtään. Vaikka selvästi nähtiin, että fasismi tulisi käymään armeijoihineen koko maailman kimppuun, niin yksinpä demokratiaan luottavissa kapitalistisissa piireissä toivottiin sen hyökkäävän ensiksi Neuvostoliittoon ja jättävän kapitalistiset maat rauhaan. Siinä toivossa eläen Hitlerille tehtiin myönnytyksiä toinen toisensa jälkeen. Vielä silloinkin kun Hitler ja Mussolini johtivat lakeijansa kenraali Francon nousemaan aseelliseen taisteluun Espanjan kansan laillisesti valitsemaa kansanrintamahallitusta vastaan, Ranska, Englanti ja myöskin Yhdysvallat, demokratian asian pettäen, kieltäytyivät antamasta apua Espanjan hallitukselle ja puuttumattomuuspolitiikkallaan jättivät sen fasistien armoille.

Aikaisemmin mainitsimme presidentti Rooseveltin politiikasta. Liberaalina hänellä oli takanaan Yhdysvalloissa demokratiaa tukevat suuret kansanjoukot. Hänen politiikkansa näinä aikoina perustui Saksan ja Japanin imperialismin vaaran torjumiseen — sillä se uhkasi Yhdysvaltain imperialismin etuja kautta maailman. Hänen omat kapitalistiset mielipiteensä ja etunsa, samoin kuin ne kotimaiset taantumukselliset voimat, joilla oli vaikutusta hallituksessa ja sen ulkopuolella, olivat niin voimakkaasti vaikuttamassa siihen, että hänen hallituksensa ei omaksunut todellista ja selvää fasistivastaista politiikkaa kriittisten sodan edellisten vuosien aikana. Suurpääoma täällä, samoin kuin sen veljet kaikkialla, epäilemättä halusi fasistista maailmaa. Roosevelt kylläkin piti monia leimuavia fasistivastaisia puheita, joissa hän esitti "hyökkääjän karanteeniin" asettamista ja hän kehoitti Yhdysvaltoja aseistautumaan fasistivaaraa vastaan. Mutta siitä huolimatta hän ei ryhtynyt mihinkään todelliseen fasismivastaiseen

N. J. Tlou Tennenu Nättämö - "Masta kollo" 1939

toimintaan sodan edellisinä vuosina. Hän hylkäsi ja siten teki tyhjäksi Neuvostoliiton kehoituksen kansainvälisen rauhanrintaman muodostamisesta. Hän antautui Mynchenin miesten edessä. Hän kannatti surullisen kuuluisaa "puuttumattomuus"-politiikkaa, joka merkitsi Espanjan tavallan sortumista fasismin hyökkäyksen edessä. Hän meni myös niiden matkaan, jotka suunnittelivat käyttää Suomen taantumuksen voimia hyökkäyksessä Neuvostoliittoa vastaan. Ja hän salli lähettää romurautaa Japaniin melkein Pearl Harborin hyökkäyksen aattoon saakka.

Näissä fasismin nousun alkuvaiheissa lehtemme ja järjestömme jo kulkiivat fasisminvastaisen liikkeen mukana. Lehtemme ja puhujamme selostivat, mitä fasismin voitto merkitsisi. Amerikan suomalaisten kaikkia ryhmiä lähestyttiin yhteisrintamakutsuilla. Luvattiin pidättäytyä kaikesta toistensa arvostelusta aikana, jolloin yhteisrintama fasismia vastaan olisi voimassa. Vain niitä, jotka tuon rintaman eheyttä rikkosivat, luvattiin arvostella.

Raivaaja ja sen johtama järjestö nauroivat esitykselle. Raivaaja päivästä päivään selitti, että kaikki on "vain kommunistien vouhotusta". Mitään sotaa ei tule, selitti Raivaaja, sillä "Kansainliitto estää sen".

Keskusosuuskunnan johtajat vastasivat esitykseen viittauksella: Näyt-

August Heino
yksi monista suomalaisen työväenliikkeen toimitsijoista.

CARL PÄIVIÖ

Amerikan suomalaisen työväenliikkeen organiseeraaja ja toimitsija, joka sortui ennenaikaiseen hautaan sorron ja sotahysterian uhrina. Päiviön terveys murtui täydellisesti Ellis saaren karkoitusvankilassa, jossa hän joutui olemaan useampia kertoja. Viimeisen kerran hän joutui Ellis saarelle juuri silloin kun lääkäri oli määrännyt hänet ottamaan lepoa ja hoitoa. Sen jälkeen Päiviö ei enää toipunut ja kuolema saavutti hänet keväällä 1952. Päiviö oli syntynyt Töysässä marraskuun 23 p. 1893. 11-vuotiaana hän joutui elättämään itsensä työllä. 16-vuotiaana hän liittyi Suomen työväenliikkeeseen. 20-vuotiaana saapui Yhdysvaltoihin, jossa heti liittyi Amerikan työväenliikkeeseen ja kehittyi yhdeksi kypsynemmistä marxilaisesti ajattelevista Amerikan suomalaisista. Oltuaan 6 vuotta Yhdysvalloissa, hänet jo vangittiin IWW-liittoon kuuluvana "rikollisesta syndikalismista" syytettynä. Hänelle langetettiin 4—8 vuoden tuomio, josta palveli 4 vuotta Sing Singin ja Auburnin, N. Y., vankiloissa. Päiviö tunnetaan kautta maan Amerikan suomalaisten työläisten ja farmarien keskuudessa. Paljon ehti hän tehdä työtä Amerikan suomalaisen työväenliikkeen ja sen lehtien rakentamiseksi.

täkää meille, että todella tarkoitatte sitä, mistä puhutte — lopettakaa kilpaileva liike.

Tähänkin suostuttiin yhteisrintaman edistämisen mielessä. Unity Alliance, josta oli kehittynyt verrattain voimakas osuustoiminnallinen keskusliike, lopetettiin. Mutta osuustoimintajohtajat hylkäsivät kaiken yhteistoiminnan, kieltäytyivät tekemästä mitään fasismia vastaan vielä silloinkaan kun se oli tuhonnut Saksan osuustoimintaliikkeen ja vienyt sen johtajat kommunistien ja sosialistien mukaan keskitysleireille, joissa kuolema ja kidutukset harvensivat päivittäin heidän rivejään.

Syndikalismin tiellä vaeltava suomalainen iww-läisten joukko samoin kieltäytyi tekemästä mitään taistelussa fasismia vastaan. Se näki siinä vain kapitalistien keskinäisen taistelun, jossa työväenluokalla ei ole mitään rautoja tulessa.

Amerikan suomalainen kansallismielinen liike tietenkin asettui Hitleriä tukemaan. Sillä siitähän sai uutta voimaa Suomenkin fasistinen komento, joka hautoi mielessään samoja suunnitelmia kuin Hitlerikin. Suomen sisällissodassa valkoisten puolella "kunnostautuneet" entiset "rintamamiehet" marssivat univormuihinsa puettuna ja Suomen siniristilippua kantaen Hitlerin hakaristilippua kantavien saksalaisten natsien rinnalla paraadeissa ja kulkueissa, joita New Yorkin ympäristössä järjestettiin Hitlerin fasistipropagandan yhteydessä. Kansallismielisten lehti New Yorkin Uutiset kertoi näistä saksalaisten ja suomalaisten fasistien esiintymisistä suurella innostuksella ja sanoi niiden edistävän "suomalaisten ja saksalaisten aseveljeyttä". Tämän veljeilyn yhteydessä kerskailtiin,

John Turpeinen
Woodland, Wash.

Minnie Hoaglund
Cleveland, Ohio

August Hakola
Diamondville, Wyo.

että viiden vuoden perästä Hitlerin ryntäysmiehet tulevat marssimaan "New Yorkin Viidennellä Avenuella". Ja kun Saksan natsit raakamaisesti ryhtyivät tuhoamaan juutalaista väestöä ottamalla käytäntöön sterilisoinen, niin kansallismielisessä lehdessä innostuttiin ehdottamaan että "myöskin New Yorkissa tulisi juutalaisille tehdä samaa".

Tällaista taustaa vastaan joutuivat lehtemme ja järjestömme toimimaan yrittäessään vetää Amerikan suomalaisia yhteisrintamaan ottamaan osaa maailman kansojen pyrkimykseen estää fasismi pääsemästä sytyttämään tuhoisan maailmansodan liekkejä, jotka sitten kaksi eri kertaa riehuivat Suomessakin ja toivat mukanaan kärsimystä ja kuolemaa. Lehtemme ja järjestömme voivat asettaa koko senaikaisen toimintansa Suomen kansan eteen nähtäväksi ja sanoa: Me teimme osuutemme sinä, että Suomikin olisi pelastunut kahden sodan kauhuilta ja kärsimyksiltä.

"MEIDÄN POIKAMME ESPANJASSA"

Amerikan suomalaiset ovat kirjoittaneet omalla verellään kunniaakaan luvun fasismivastaisen taistelun historiaan taistelemalla Kansainvälisen Prikaatin riveissä Espanjan tasavallan armeijassa v. 1936 alkaneessa sisällissodassa. Myöskin lehtemme joutuivat antamaan uhrinsa. Eteenpäin-lehden liikkeenhoitaja Aarne Mynttinen, entinen punakaartilainen ja tuliseluinen taistelija meni muiden mukana Espanjaan uskollisena kansainvälisen työväenliikkeen periaatteille, joiden puolesta hän jo Suomessa taisteli ase kädessä. Hän kaatui taistelussa. Sama tuli Hjalmar Sankarin osaksi. Hän oli työskennellyt Työmiehen toimittajana ja oli Eteenpäin toimituksessa Espanjan sisällissodan syttyessä. Tämäkin tyyni ja vakava mies tunsu velvollisuudekseen vaihtaa kynän kivääriin. Hän kaatui Mynttisen rinnalla. Työmies-lehden toimituksessa työskennellyt toimitusharjoittelija Lauri Laukkanen oli kolmas uhri, jonka lehtemme antoivat fasismivastaiselle taistelulle. Hänkin kaatui Espanjassa. Samoin antoi hensä Vapaus-lehden toimittaja Niilo Mäkelä Canadasta.

Varmaa tietoa ei ole siitä, miten paljon Amerikan suomalaisia taisteli Espanjan armeijan riveissä, mutta lähelle kahta sataa tiedetään sen lukumäärän nousevan. Kaikki eivät olleet nuoria miehiä. Joukossa oli lähellä viittäkymmentäkin olleita miehiä, entisiä sotilaita, ensimmäiseen maailmansotaan ja Suomen luokkasotaan osaaottaneita. Mutta enemmistö oli nuorta voimaa. Lehtiemme lukijain poikia lähti matkaan ja monet eivät palanneet takaisin. Espanjan multiin jäivät Eino Petäjä Van Ettenistä, Yrjö Keinänen New Yorkista, Jack Steel Connecticutista, Charles Fors Sokerisaarelta, Osmo Backman Chicagosta, Walter Kukkola Minnesotasta, Olavi Kantola Superiorista ja monet muut.

Raivaaja julkaisi silloin kirjoituksia, joissa se tuomitsi niitä, jotka

ovat "houkutelleet Amerikan suomalaisia nuorukaisia menemään kaukaiseen maahan kuolemaan turhan takia."

Fasismivastainen taistelu oli entiselle sosialistilehdelle "turhaa" ja miehet, jotka työväenluokan pyhien periaatteiden innostamina ja uskollisina demokratian asialle, tietoisina ja velvollisuutensa tuntevina uhrasivat elämänsä, olivat lehden mielestä vain "houkuteltuja narreja".

Suomalaiset vapaaehtoiset kunnostautuivat monissa taisteluissa ja saivat erikoishuomiota osakseen. Sangen kauniin ja kuvaavan kiitoskirjeen lähetti Suomalaiselle Työväen Järjestölle Espanjan varakonsuli F. B. Rea Torontosta. Kirjeessä kiitettiin suomalaisia siitä avusta, jota ne olivat antaneet Espanjan kansalle. Konsuli sanoo kirjeessään:

"Aivan äskettäin oli minulla kunnia puristaa kättä useiden suomalaisten vapaaehtoisten kanssa, jotka olivat palanneet takaisin Torontoon Espanjan sodasta. Minulla ei milloinkaan ole ollut tilaisuutta tavata paremman tyyppisiä miehiä. Mille tahansa yhdyskunnalle ovat ne kunniaksi.

Päitsi huomattavaa määrää miehiä, minulle tiedotetaan, että suomalaiset järjestöt niin Yhdysvalloissa kuin Canadassakin ovat lahjoittaneet huomattavia summia rahaa, materiaaleja ja ambulansseja Espanjan demokratialle. Espanjalaisena ja Espanjan hallituksen edustajana . . . minun on hyvin vaikea löytää sanoja, jotka riittävässä määrässä ilmaisisivat niitä tunteita, jotka minulla on Suomen kansaa kohtaan näissä maissa. Haluan vakuuttaa Espanjan kansan nimessä teidän kansallenne kuolematonta kiitollisuutta kaikesta siitä, mitä olette tehneet ja tullette tekemään kansani puolesta."

Osasto Ilkan komppaniasta, joka taisteli Kansainvälisen Prikaatin riveissä Espanjan sisällissodassa. Vain neljä kuvassa olevista miehistä säästyivät hengissä. Toiset kaatuivat taistelussa. Kuvassa nähdään m. m. Aarne Mynttinen ja Hjalmar Sankari.

Toinen niistä ambulansseista, jotka Suomalainen Työväen Järjestö lahjoitti Espanjan tasavallalle sisällissodan aikana.

Espanjan tasavallan armeijan ylikomentaja kenraali Miaja antoi suomalaisista seuraavan lausunnon:

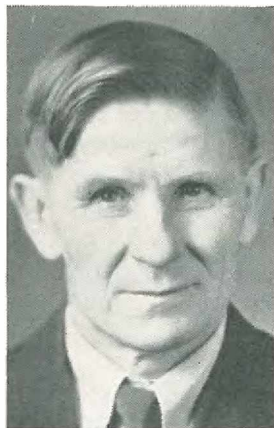
“Suomalaisilla vapaaehtoisilla on suuri annos urheutta ja ne osoittavat erinomaista kylmäverisyyttä taistelun tuoksinnassa.”

Kaikkiaan arvellaan suomalaisia olleen Espanjassa 350 miestä, sillä Yhdysvalloista menneiden ohella matkusti paljon suomalaisia taistelijoita Espanjaan myöskin Canadasta ja Suomesta. Teoksessa “Meidän poikamme Espanjassa”, jonka Suomalainen Työväen Järjestö kustansi, sanotaan:

“Käsitys, että Espanjan kansan taistelu oli hänen taistelunsa, saatoi Henry Mackin Ohiota, autotyöläisen, jättämään työaseensa ja lähtemään Espanjaan. Hän haavoittui taistelussa kahdesti, mainittiin erikoisesti urheutensa vuoksi ja kohotettiin Espanjan hallituksen alotteesta kapteenin arvoon.”

Sama tietoisuus, joka sai autotyöläisen Ohiota lähtemään Espanjaan, kannusti toisiakin Amerikan suomalaisia. Heidän mielissään eli tietoisuus siitä, että jos fasismin voittokulku voidaan estää Espanjassa on se suuri voitto demokratialle, työväenliikkeelle ja koko ihmiskunnalle. Kannatti uhrautua sellaisessa taistelussa. Voitto olisi merkinnyt muurin asettamista fasismin voittokulun eteen ja sen laajempien sotasuunnitelmien raukeamista. Taistelu hävittiin siksi kun demokratian maat pettivät Espanjan tasavallan kieltäytymällä antamasta sille apuaan, vieläpä

LEHTEMME ASIAMIETÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

Chas. Asikainen
Vancouver, Wash.

Minnie Jansson
San Francisco, Calif.

Elias West
Harrisville, N. H.

myymästä sille edes aseita ja tätä petosta täydensivät sosialidemokratian johtajat jarruttamalla tehokkaan yhteisrintaman muodostamista fasismin tulvaa vastaan.

Mainittakoon, että kaiken muun avustuksen ohella Amerikan suomalainen työkansa Suomalaisen Työväen Järjestön aloitteesta ja sanomalehtien ylläpitämän kamppailun avustamana keräsi varoja niin paljon, että niillä ostettiin kaksi ambulanssia, jotka tulivat suureen tarpeeseen Espanjan taistelukentillä. Suomalaiset vapaaehtoiset kertovat, minkä ihmeellisen vaikutuksen tekivät nämä ambulanssit, joiden kyljissä oli kirjoitus "Finnish Workers Federation of United States". Espanjan taisteleva kansa sai tietää, että sillä oli ystäviä kaukaisissa maissa kovaa elämää elävien ja kovia kamppailuita käyneiden pientenkin kansallisuuksien keskuudessa.

Espanjan sodan aikana lehtemme ja julkaisumme julkaisivat runsaasti tätä taistelua selostavia kirjoituksia ja kuvia. Lainaamme tähän vuoden 1937 Vappu-julkaisussa olleesta runosta yhden värsyn, joka selvemmin osoittaa, miten tärkeäksi tämä taistelu nähtiin:

"Kavahtakaa, kansat kaikki: kohtalo on Madridin
kohtaloa Pariisin ja Lontoon, Suomen, New Yorkin.
Mussolinin, Hitlerin ja Francon raakalaiset nuo
— jos vaan saavat — verikasteen koko maailmalle tuo."

TYÖMIES KUNNIOITTAÄ SUOMALÄISÄ UUDISÄSUKKÄITÄ

Keskellä vakavaa ja voimia vaativaa fasismi- ja sotavastaista kamppailua Työmies ja Eteenpäin, samoin kuin Suomalainen Työväen Järjestö ja kaikki sen alaiset työväenyhdistykset eivät unhoittaneet Amerikan suomalaisten historiallista merkkipäivää — 1938, jolloin tuli kuluneeksi 300 vuotta siitä kun ensimmäinen suomalainen siirtokunta perustettiin Amerikassa. Suuria Delaware-juhliä järjestettiin kaikkialla Yhdysvalloissa ja kaikki suomalaiset ryhmät ensimmäisen kerran koko pitkän historiansa aikana vetivät yhtä köyttä. Kaikkialla tunnettiin suurta innostusta ja esi-isiemme muistoa kunnioitettiin yhteisesti järjestetyissä paikallisissa, alueellisissa ja koko maata käsittäväissä juhlissa.

Lehtemme julkaisivat kirjoituksia ja järjestömme antoi julistuksia, joissa suomalaisia kehoitettiin unhoittamaan erimielisyytensä ja ottamaan osaa yhteisten Delaware-juhlien järjestämiseen kunniaikkaiden esi-isiemme muistoksi. Lehtiemme lukijat ja järjestömme jäsenet kuuntelivat tätä kutsua ja ihmeellistä yhteistoimintaa syntyi kaikilla paikkakunnilla kaikkien ryhmien kesken. Monilla paikkakunnilla ja alueilla lehtiemme lukijat ja järjestömme jäsenet esiintyivät alotteen tekijöinä Delaware-juhlien järjestämisessä. He ottivat osaa laulukuoroihin, joita silloin järjestettiin näitä juhlia varten ja työväenyhdistyksen haalit avasivat ovensa näiden kuorojen harjoituksia varten. Monissa Delaware-juhlien laulukuoroissa lehtiemme lukijat ja järjestömme jäsenet olivat enemmistönä. Huomattavaa tukea sai esimerkiksi se mahtava yhteinen kuoro, joka esiintyi maanlaajuisessa Delaware-juhlassa Chesterissä, Pa., laulajilta, jotka olivat verrattain korkealle laulutaidossa kehittyneet meidän monissa paikallisissa laulukuoroissamme etevien musiikkijohtajien opastuksella.

Mahtava oli myöskin se kuoro, joka esiintyi länsirannikon Delaware-juhlissa ja kaikki tietävät, mitä osuutta sen kuoro järjestämisessä veivät meidän ihmisemme.

Työmies, Eteenpäin ja Naisten Viiri julkaisivat runsaasti kirjoituksia, joissa selostettiin Delaware-siirtokunnan syntyä ja sen osuutta Amerikan rakentamisessa. Suomalainen Työväen Järjestö julkaisi erikoisen Delaware-Albumin, joka herätti suurta huomiota ja jonka vertaista ei mikään muu suomalainen ryhmä kyennyt saattamaan julkisuuteen. Se herättikin kateutta Raivaajan taholta ja yritettiin siitä tehdä riitakapula.

Raivaaja ei sinä kuitenkaan onnistunut ja juhlat vietettiin suuremmitta yhteenotoitta suomalaisten yhteisinä juhlina.

Lehtemme julkaisivat myöskin erikoisen Delaware-numeron, jossa selostettiin Delaware-juhlien merkitystä ja kehoitettiin suomalaisia osallistumaan yhteisiin juhlisiin. Eteenpäin julkaisi tämän numeron laajasti kuvitettuna ja kaksivärisenä ja painosta jaettiin vapaasti juhlilla.

FASISMI SYÖKSEE SUOMEN SOTAAN

Tuskin oli Delaware-siirtokunnan muistojuhlat vietetty, kun maailmansodan synkät pilvet alkoivat entistä uhkaavammin leijaila poliittisella taivaalla.

Työtätekevien etujoukon mukana Työmies teroittaa ihmisten mieliin ajatusta, että aika on unhoittaa, niinkuin Delaware-juhlissa, kaikki entiset erimielisyydet ja ryhtyä rakentamaan yhteisrintamaa fasismia vastaan. Työmies kehoittaa Amerikan suomalaisia vaatimaan Suomen hallitusta ja sen luvalla toimivia fasistiaineksia lopettamaan ne provokatooriset teot, joilla naapurimaata Neuvostoliittoa jatkuvasti härnäiltiin ja joilla osoitettiin sotaista kiihkoilua ja sodan alottamisen syiden tahallista etsiskelyä. Osoitettiin, että sellaiset kuin ylioppilaskiihkoilijain retket Karjalan kannakselle, lapiot ja kuokat mukanaan, ampumakaivantoja kaivamaan, eivät suinkaan osoita suomalaisten rauhanhalua ja ovat omiaan herättämään epäilystä suuressa naapurimaassa, joka odotti Saksan fasismin armeijan hyökkäystä alueelleen. Raivaajakin, joka jo niihin aikoihin, antoi täyd-

**Suur-New Yorkin
selkakuoro Dela-
ware - j u h l i e n
aikoina.**

Suomen porvaristo, sosialidemokraattijohtajien siunaamana, valmistautui kiihkeästi sotaan Neuvostoliittoa vastaan. Provosoimismielessä tavattiin järjestää kaikenlaisia manööverejä lähelle Neuvostoliiton rajaa. Kuvassa nähdään Suomen sotaväkeä tekemässä sotilasvalaa Terijoella, 8 kilometrin päässä Neuvostoliiton rajasta, vähää ennen talvisodan syttymistä.

lisen kannatuksensa Suomen valkoiselle hallitukselle, oli pakoitettu sanomaan eräässä toimituskirjoituksessaan: "On selvää, että nämä poikamaiset härnäilyt eivät tiedä mitään hyvää Suomelle, vaan ovat omiaan lisäämään suuressa naapurimaassa epäilyksiä suomalaisten aikeista." Mutta Raivaaja edelleenkin levitti toimetttömyyden sanomaa ja pilkkaili niitä, jotka kutsuivat yhteistoimintaa uhkaavan maailmansodan estämiseksi.

"Työmies on ensimmäisiä lehtiä Amerikassa, joka on varoittanut fasismin vaarasta ja noussut sitä vastaan taistelemaan", kirjoitti Työmiehen silloinen päätoimittaja Matti Wiitala näitä aikoja muistellessaan. "Se on ollut ensimmäisiä kulumassa väestöä yhteiseen rintamaan fasismin taantumuksen murskaamiseksi ja tien takaamiseksi yhteiskunnalliselle kehitykselle."

Työmies kohdisti erikoisen huomion keskivaltioiden suomalaisen osuustoimintaväkeen, jolle jo itsestään kuului osanotto toimintaan rauhan puolesta. Keskusosuuskunnan johto jatkoi entistä ylimielistä kantaansa. Se ivaili ja toisinaan höysti sitä villeillä hyökkäyksillä Neuvostoliittoa, kommunisteja ja kaikkea edistysmielistä työväenliikettä vastaan. Osuustoimintajohtajien keskuudessa puhuttiin mahtipontisesti, miten osuustoimintaliike kykenee pysäyttämään fasismin ja sen sotamarssin. Mutta mitä näillä johtajilla todella mahtoi olla mielessään, siitä antoi heidän suuri aatteellinen oppi-isänsä tri Warbasse vihjauksen sanoessaan, että osuustoimintaliikkeen ei tulisi lainkaan vastustaa fasismia, vaan sen sijaan valmistauduttava mukautumaan sen alaisuuteen.

Kun Suomen työläisten teurastamista v. 1918 johtanut Mannerheim täytti 75 vuotta kesäk. 4 p. 1942, sodan rai-votessa demokratian ja fasismin voimien välillä, Yhdysvaltain taistellessa demokraattisen maailman mukana fasismin raakalaisvoimia vastaan ja Suomen ollessa Hitlerin mukana, saapui Saksan fasismin johtaja Hitler Suomeen onnittelemaan Mannerheimiä merkkipäivänsä johdosta. Ylempässä kuvassa nähdään Hitler esittämässä Suomen presidentin ja sotamarsalkka Keitelin läsnäollessa Saksan fasismin onnentoivotukset Suomen fasismin korkeimmalle johtajalle.

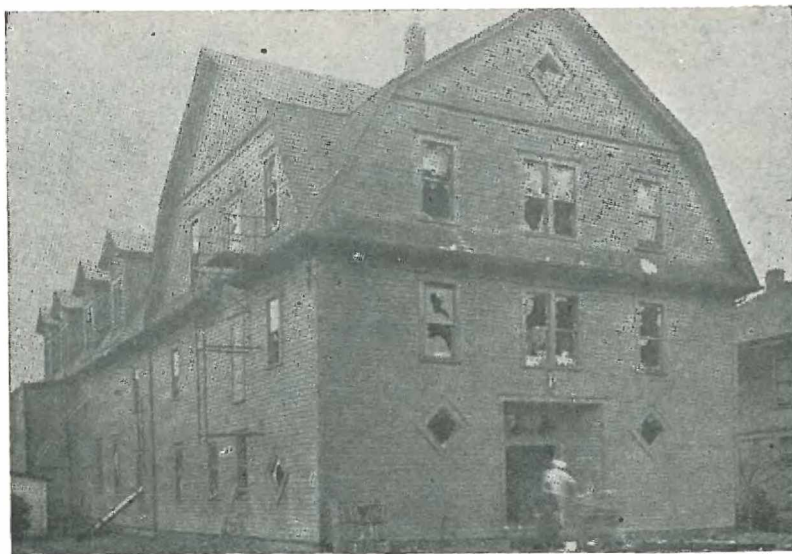

Alemmassa kuvassa Suomen työväenluokan, kansainvälisen työväenliikkeen ja maailman demokraattiset kansat surkeasti pettäneet Suomen järjestyneen työväen johtajat Väinö Tanner, Eero A. Vuori ja Johan Virtanen fasishtihallituksen edustajien mukana menossa onnittelemaan Mannerheimiä — samassa tilaisuudessa, jossa Hitlerikin häntä onniteli. Kun Työmies ennen talvisotaa, sen aikana ja jälkeinpäin varoitti siitä kurjasta petoksesta, joksi Suomen sosialidemokraattisten johtajien, joita Amerikan suomalaiset sosialidemokraattijohtajat täydellisesti kannattivat, fasismien kanssa veljeileminen muodostui, sai se päällensä "tosisuomalaisen" nimessä esiintyneiden vihanryöpyyn, joka saavutti huippunsa talvisodan päivinä. Mutta Työmies piti silloinkin kiinni kansainvälisen työväenliikkeen pyhistä periaatteista ja voi kunnialla ja päätään painamatta nui-tella esiintymistään niinä katkerina aikoina.

Kansainvälinen tilanne jännittyi jännittymistään. Yhä edelleen yrittivät imperialistiset suurvallat yllyttää Hitleriä hyökkäämään Neuvostoliittoon. Hitlerille tehtiin jatkuvasti myönnytyksiä. Mutta Hitlerillä olivat omat suunnitelmansa, jotka eivät kohdistuneet yksinomaan Neuvostoliittoon, vaan koko maailmaa vastaan. Mynchenin sopimus, jolla Hitlerille annettiin lupa demokraattisen Tshekkoslovakiian silpomiseen, ei pelastanut länsivaltoja. Ranska ja Englanti joutuivat sotaan Saksaa vastaan. Mutta Hitler viivytteli vielä suurhyökkäystään. Ranska ja Englanti, vaikka olivatkin sodassa Hitleriä vastaan, eivät tehneet mitään vahvistaakseen itseään ottamaan hyökkäyksen vastaan. Edelleen toivottiin Hitlerin hyökkäävän ensiksi Neuvostoliiton kimppuun.

Nähdessään, miten Ranska ja Englanti kävivät sotaa ja miten ne, ensin kieltäytyttyään ryhtymästä Neuvostoliiton kanssa yhteisrintamaan Hitleriä vastaan, yhä edelleen yrittivät yllyttää Hitleriä kohdistamaan hyökkäyksensä itään, Neuvostoliitto ryhtyi valmistamaan odotettua hyökkäystä torjumaan. Viivyttääkseen tämän hyökkäyksen alkamista Neuvostoliitto oli pakotettu tekemään Saksan kanssa sopimuksen, joka, samalla kun se siirsi Hitlerin hyökkäyksen alkamista, antoi Neuvostoliitolle enemmän aikaa valmistuksiin sitä vastaanottamaan. Itämeren maat olivat tulleet

“Talvisodan hengen” tuotteita: Aberdeenin, Wash., haali “tosisuomalaisten” nimessä riehuneen hullikaanijoukon suorittaman hävityksen jälkeen.

Neuvostoliiton ystäviksi ja niiden porvaristo estetyksi antamasta apuaan Hitlerille. Neuvostoliitto kääntyi nyt Suomen hallituksen puoleen ja pyysi sitä luovuttamaan alueita Karjalan kannaksella tarkoituksella saada siten parempaa suojaa Leningradille, joka sijaitsi lähellä Suomen rajaa, josta hyökkäys sitä vastaan oli odotettavissa. Vastapalkkioksi Neuvostoliitto tarjosi maa-alueita Itä-Karjalasta. Suomen hallitus röyhkeästi hylkäsi nämä tarjoukset ja imperialististen valtojen kiihoittamana ja yllyttämänä ryhtyi röyhkeilemään suurelle naapurimaalleen. Seurauksena oli, että jatkuvien provokatsioonien jälkeen sota syttyi Suomen ja Neuvostoliiton välillä.

Suomen talvisota taas jakoi Amerikan suomalaiset. Yleinen kiihottus, joka "pienen Suomen" puolesta nousi amerikkalaisissa lehdistössä, joka vuodesta vuoteen oli ylistellyt tätä pientä maata sen vuoksi kun se maksoi velkansa ja fasismin voimakas propaganda saivat aikaan sen, että enemmistö Amerikan suomalaisistakin meni sekaisin, suorastaan sokaistuiivat ja kieltäytyivät näkemästä ja tunnustamasta mitään toiseikkoja. Kaikki suomalaiset ryhmät, Suomalaista Työväen Järjestöä ja sen lehtiä lukuunottamatta, yhtyivät nyt yhteistoimintaan Suomen hallituksen puolesta. Rahaa alettiin kerätä Suomen sotarahastoon. Ja siinä olivat mukana yksinpä iww-läiset. Tunnuksena Mannerheimin sotarahaston keräämisessä oli "jokaisella vartilla voi tappaa yhden ryssän". Kaikkiällä ryssiteltiin. Niin käsittämättömältä kuin se tuntuukin, johtavaa osaa siinä vei sosialidemokraattinen Raivaaja, joka riisui yltään kaikki kansainvälisyyden riikaleetkin. Alettiin taas järjestää juudasponsikouksia, joissa ne, jotka eivät innostuneet Mannerheimin Venäjää vastaan johtamaan sotaan, julistettiin paariainsluokkaan, johon joutuneilla ei ole oikeutta edes sanoa olevansa suomalaisia. Raivaajakin alkoi puhua "tosisuomalaisista", joiksi tunnustettiin vain sotahumalassa hoippuroivat suomalaiset. Muut olivat "ryssiä". Meidän lehtemmeikin leimattiin "venäläisiksi lehdiksi" ja siinäkin nimittelemisessä Raivaaja vei pääosaa. Minnesotan raudankaivaajien ja Kuparisaaren lakon aikaisen juudasponsilipun, jota niinä aikoina kannettiin lakossa olleita suomalaisia työläisiä vastaan, tempasi nyt sosialidemokraattinen lehti ja lähti sitä riemusaatossa kantamaan saaden rinnalleen nekin ainekset, jotka vielä samoihin aikoihin tapasivat marssia saksalaisten natsien paraadeissa — Mannerheimin valkoiset "rintamamiehet" ja punakaartilaiden teloituksissa v. 1918 kunnostautuneet miehet.

Sosialidemokraattinen lehti, joka niin kovasti "suri" niitä Amerikan suomalaisia nuoria, jotka vapaaehtoisina menivät taistelemaan fasmia vastaan Espanjaan ja pahoitteli sitä, että heidät "turhin takia houkutteltiin" kuolemaan vieraalla maalla, löysi nyt itselleen asian, jonka puolesta Amerikan suomalaistenkin kannatti kuolla. Sekin valoi innostusta miehiin nulle, jotka täältä värvättiin vapaaehtoisina Suomeen. Vaikka tuossa täällä kokoon haalitusjoukossa oli vakaumuksenkin miehiä, joita innosti propagandan voimakkaasti istuttama käsitys, että kysymyksessä on tais-

SUOMI-PAIVAN JA DELAWARE-JUHLIEN

telu Suomen itsenäisyyden säilyttämisestä, niin suurimmalta osalta se muodostui kuona-aineksista, joiden suurimpana haluna — niinkuin he itse kapakoissa kerskailivat ennen lähtöään — oli päästä käsiksi “ryssän kauriinisiin sairaanhoitajiin”. Valkoisten ja sosialdemokraattijohtajien veljeydessä mentiin niin pitkälle, että New Yorkissa perustettiin “Aseveliliitto”, jonka oli määrä yhdistää “veljesliittoon” vuoden 1918 valkoiset rintamamiehet ja entiset punakaartilaiset, jotka olivat tehneet “katumuksen” ja pääsivät “tosisuomalaisen” joukkoon.

Siitä, että suuri osa Amerikan suomalaisesta työväestöstä, vieläpä niitakin, joita oli totuttu pitämään luokkatietoisina, asettui tässä suuressa taistelussa fasismin puolelle, ovat edesvastuussa sellaiset lehdet kuin Raivaaja, Työväen Osuustoimintalehti ja Industrialisti, jotka hämäsivät luokkakäsitteitä ja kieltäytyivät julkaisemasta todellisia selostuksia fasismin ja Suomen valtuuden osuudesta sen juoniin ja suunnitelmiin. Industrialistikin, joka kyllä talvisodan aikana joutui julkaisemaan luokkatietoisien lukijainsa kirjoituksia, joissa yritettiin hillitä Suomen valkoisen porvariston puolesta nousutta sotahumalaa, meni suolineen ja sorkkineen Raivaajan ja Keskusosuuskunnan lehden mukaan, vieläpä niin sokeasti, että julkaisi Frank Aaltosen kirjoittaman raivokkaan fasistijulistuksen, jossa “puolen miljoonan Amerikan suomalaisen” nimessä kehoitettiin

SEKAKUORO LANSIRANNIKOLLA.

maailmaa hävittämään koko Venäjän kansan kansana, tai ainakin ajamaan se Suur-Suomen tieltä Siperiaan, jossa saisi "jatkaa mieletöntä yhteiskunnallista kokeiluaan". Industrialistin toimitus ei kirjoittanut halistua sanaa tämän kansainvälisiä työväenliikkeiden periaatteita niin törkeästi loukkaavan julistuksen johdosta, mutta tietoisemmat lukijat ilmaisivat lehdessä pahoitteluaan siitä.

Fasistinen kiihoitus ja meteli "pienen Suomen" puolesta oli niin rai-vokasta, että monet entiset punakaartilaisetkin, jotka olivat saaneet maistaa Suomen porvariston kostonkapulasta, unhoittivat entisyytensä ja lähtivät virran mukana "ryssää vastaan". Amerikan suomalainen nuorisokin, joka, niin ihmeelliseltä kuin se tuntuukin, useissa tapauksissa salasi suomalaista alkuperäänsä, saatiin villityksi sotahumalaan "Suomen puolesta". Suomalaisyyntyisen nuorisoin, joka tähän saakka oli pysytellyt erossa kaikesta suomalaisuudesta ja tietenkin ennenkaikesta työväenliikkeestä, kuultiin nyt kerskailevan suomalaisuudestaan ja mielilauseena heidän keskustelussaan oli "yksi suomalainen vastaa kymmentä ryssää". Suomenkielikin, joka oli unhoittunut kokonaan, kaivettiin esiin ja vanhempienkin kanssa alettiin puhua suomea, vaikka tähän asti sitä oli hävetty ja puhuttu vain maankieltä.

Sellainen tilanne ja villitys ja kiihko vallitsi silloin Amerikan suoma-

laisten keskuudessa. Suomen valtuutus ja sen sotaherrat nauttivat siitä, sillä ne katsoivat parikymmentä vuotta kestäneen kylvönsä onnistuneen ja kantaneen teräisen sadon. Kirjassaan "Suomi ja Amerikan suomalaiset", joka ilmestyi aikana, jolloin Suomi taisteli Hitlerin rinnalla "länsimaisen sivistyksen puolesta" ja jolloin sosialidemokraattien johtaja Väinö Tanner vieraili Berliinissä vannomassa, että Suomi tulee viimeiseen saakka taistelemaan Hitlerin Saksan päämäärien puolesta, Rafael Engelberg antaa erikoisen tunnustuksen tämän fasistisen tyhmyyden kylvön menestymisestä Amerikan suomalaisten keskuudessa Raivaajalle ja sosialidemokraateille, joista hän sanoo:

"Aivan erikoisesti ja täysin vääjäämättömällä tavalla Amerikan suomalainen väestö osoitti vanhan kotimaan kiihtymystään Suomen ja Neuvostoliiton sodan aikana 1939-40, kehittään ennen näkemättömän Suomen avustustoiminnan noin sataan miljoonaan markkaan nousseine avustussummineen ja suunnattomine lahjatavaramäärineen, sekä vielä noin neljinsatoineen vapaaehtoisineen, ollen tässä avustustoiminnassa mukana kommunisteja lukuottamatta kaikki Amerikan suomalaiset piirit, NIMENOMAAN SOSIALIDEMOKRAATIT ERITTÄIN TEHOKKAASTI."

Se oli Suomen fasistihallituksen tunnustus niille, jotka sille antoivat apuaan.

On selvää, minkälaiselle koetukselle tässä tilanteessa joutuivat ne, jotka pysyivät uskollisina kansainväliselle työväenliikkeelle ja sen pyhille periaatteille. Työmiehen senaikuinen päätoimittaja Matti Wiitala kirjoitti:

"Suomen ja Neuvostoliiton välisen talvisodan aikana, jolloin erikoisesti suomalaisten keskuudessa tuli kokeelle se, kuka noudattaa näitä pyhiä periaatteita, ei Työmies empinyt tuokitakaan esittää työväenluokan katsomusta tässä kysymyksessä, vaikka monet muut työväenliikkeekin nimessä esiintyneet lehdet unohtivat tykkänään työväenluokan asian ja lankesivat sen yhteydessä nostettuun fasistisen propagandan verkkoon."

Suomalaisen Työväen Järjestön lausunnossa, joka julkaistiin järjestön 40-vuotispäivän johdosta, korostettiin sitä osuutta, jota Työmies ja muut lehtemme veivät siinä tilanteessa, jossa

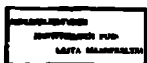
"Amerikan suomalaisen työmiehen mielialojen, luokkatunnon ja luokkatiedon vaikuttavimpuna rämeityttäjänä on esiintynyt raivaajalainen sosialidemokratia. Sen mitä Suomesta tänne lähetetyt palkkapimitäjät, Amerikan suomalaiset taantumukselliset ryhmät ja suomalaiset papit eivät voineet suorittaa, on raivaajalainen sosialidemokratia tehnyt. Ja varsinkaan Suomen talvisodan jälkeen eivät tuon pimityksen ja petoksen edustajat ole häikäilleet liittoutua avoimesti suomalaisten ja ame-

Chicago naiskuoro "Kipinä".

TYÖMIES

No. 117 - Torstai, huhtik. 29 p. 1943

(Weekly) - (May 29, 1943)

41:n vuosikerta - Vuosno 2000

FDR ei hyväksy rikkaiden verojen anteeksiannusta

WASHINGTON huhtik. 19 - Sen senaatin presidentin laissa esittämien verojen anteeksiannusta koskeva lakiehdotus on jättänyt edellisen kerran senaatin puolesta. Senaatin puolesta äänestettiin 57 äänellä ja vastaan 43 äänellä.

Presidentin laissa esittämien verojen anteeksiannusta koskeva lakiehdotus on jättänyt edellisen kerran senaatin puolesta. Senaatin puolesta äänestettiin 57 äänellä ja vastaan 43 äänellä.

Ruokoneferenssi pidettiin suljettujen ovien takana

Yhdysvaltojen ruokoneferenssi pidettiin suljettujen ovien takana. Konferenssi käsittelee ruokonevarustusta ja muita ruokonekysymyksiä.

Hiller yrittää rauhoittaa länsimaahan Mussolinin

WASHINGTON huhtik. 29 - Yhdysvaltojen ulkoministeri Cordell Hullin mukaan Mussolinin länsimaahan siirtyminen on mahdollista, jos hän on valmis rauhoittamaan Euroopan.

Neuvulitte esittivät neljä ehtoa Puolan hallitukselle

LONTOO - Yhdenkymmenen neuvulitteen esittämät neljä ehtoa Puolan hallitukselle koskevat Puolan itsenäisyyden ja demokratioon.

Uusi kahdeksi paikasta osastojen vaara?

WASHINGTON huhtik. 29 - Uusi kahdeksi paikasta osastojen vaara? Tämä on yksi kahdeksi paikasta osastojen vaara.

Lewis ei vahvistakaan lähtönsä

WASHINGTON huhtik. 19 - Lewis ei vahvistakaan lähtönsä. Lewis on edelleen liittynyt unioniin.

Yhdysvaltain miehistö nyt yli 80.000

WASHINGTON huhtik. 29 - Yhdysvaltain miehistö on nyt yli 80.000. Tämä on merkittävä kasvu.

Amerikkalaiset pommittivat Wake-saarta

WASHINGTON huhtik. 29 - Amerikkalaiset pommittivat Wake-saarta. Tämä on osa Japanilaisten asema Attulla näyttää hyvin toivottomalta.

Japanilaisten asema Attulla näyttää hyvin toivottomalta

Tuulet aiheuttaneet suurta tuhoa Rührin laaksossa sotatoukkasotatoukkille

LOUTVIK huhtik. 19 - Tuulet aiheuttaneet suurta tuhoa Rührin laaksossa sotatoukkasotatoukkille. Tämä on merkittävä voitto.

YHDYSVALTAIN POMMITTAJA ESPANJASSA

ONDUBEL huhtik. 29 - Yhdysvaltain pommittajat ovat osallistuneet Espanjan sotaan. Tämä on osa Japanilaisten asema Attulla näyttää hyvin toivottomalta.

Osittainen pommitys St. Lawrence-järvellä

OTTAWA huhtik. 29 - Osittainen pommitys St. Lawrence-järvellä. Tämä on osa Japanilaisten asema Attulla näyttää hyvin toivottomalta.

Yhdeksän kahdeksi paikasta osastojen vaara?

WASHINGTON huhtik. 29 - Yhdeksän kahdeksi paikasta osastojen vaara? Tämä on yksi kahdeksi paikasta osastojen vaara.

Yhdeksän kahdeksi paikasta osastojen vaara?

WASHINGTON huhtik. 29 - Yhdeksän kahdeksi paikasta osastojen vaara? Tämä on yksi kahdeksi paikasta osastojen vaara.

Amerikkalaiset vahvistivat heidän pääpuolustusasemansa

WASHINGTON huhtik. 19 - Amerikkalaiset vahvistivat heidän pääpuolustusasemansa. Tämä on merkittävä voitto.

WYOMINGIN KASSA

WYOMINGIN KASSA huhtik. 29 - Wyomingin kassa on nyt täynnä. Tämä on merkittävä voitto.

WYOMINGIN KASSA

WYOMINGIN KASSA huhtik. 29 - Wyomingin kassa on nyt täynnä. Tämä on merkittävä voitto.

WYOMINGIN KASSA

WYOMINGIN KASSA huhtik. 29 - Wyomingin kassa on nyt täynnä. Tämä on merkittävä voitto.

WYOMINGIN KASSA

WYOMINGIN KASSA huhtik. 29 - Wyomingin kassa on nyt täynnä. Tämä on merkittävä voitto.

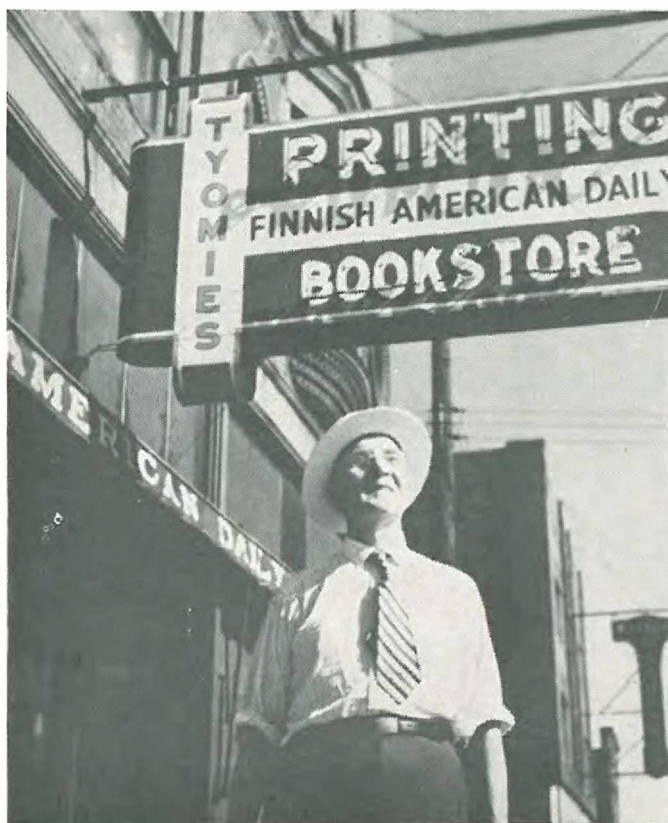
WYOMINGIN KASSA

WYOMINGIN KASSA huhtik. 29 - Wyomingin kassa on nyt täynnä. Tämä on merkittävä voitto.

rikkalaisten kaikkein mustimpien taantumusvoimien kanssa yhteen lietsomaan sokeata kansalliskiihkoa ja 'ryssävihaa'. Niissä pureissa ovat ne vieneet johdon yksinpä mustalta Suomi-Synodilta ja porvarillisilta taantumusjärjestöiltä. Siinä ne tietenkin ovat ajautuneet yhä kauem-

maksi niistä periaatteista, joita hekin sosialisteina olivat Suomalaisen Sosialistijärjestön Hibbingin kokouksessa paperille kirjoittamassa.”

Rohkeasti kantoivat lehtemme ja järjestömme kansainvälisyyden lip-pua näinä vihan ja vainon, fasistisen kansallisuuskiihoituksen, sakilais-joukkojen uhkausten ja väkivallan aikoina. Kukaan työväenliikkeelle us-kollisena pysynyt henkilö ei silloin ollut turvassa. Kadulla kulkiessaan saattoi mistä tahansa kapakasta tai ”tosisuomalaisten” haaleista ja kokoon-tumispaikoista, hyökätä heidän kimppuunsa jumalanviljasta vaikutuksen-sa saaneita miehiä. Ei ollut niin alhaista katujen ojissa makaavaa olen-toa, joka ei silloin olisi sylkenyt luokkatietoisten suomalaisten työläisten silmille ”Suomen puolesta”. Työpaikoilla vainottiin luokkatietoisia työ-läisiä. Ilmiantoja tehtiin työnantajille. Monet menettivät työpaikkansa.

**Hugo Paasikivi
Työmiehen ta-
lon edustalla vä-
hää ennen kuole-
maansa.**

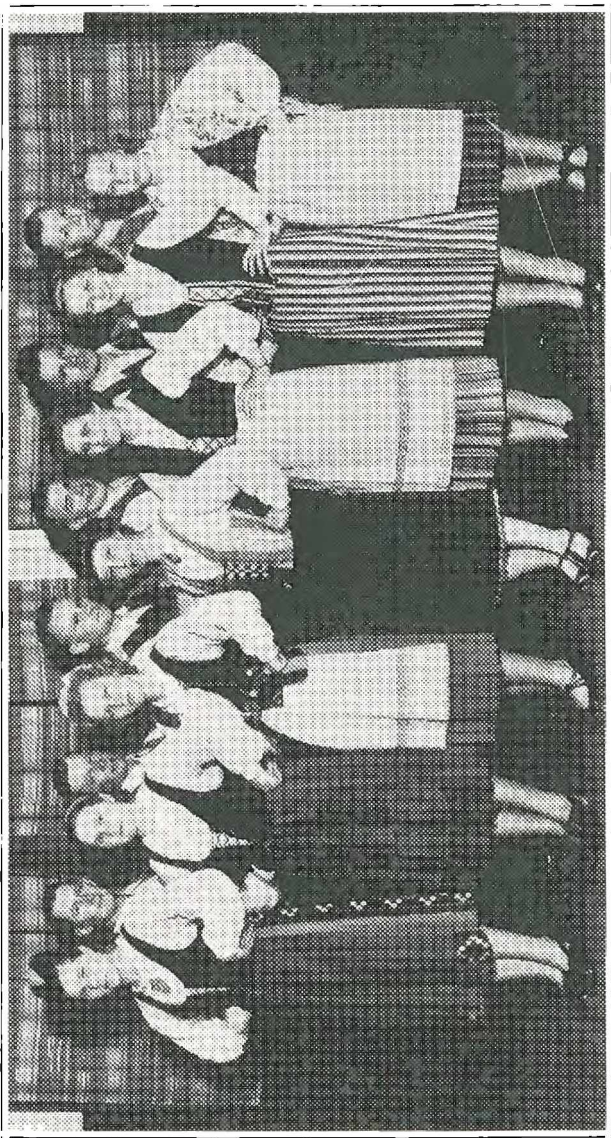
Eturintamalla tässä likaisessa työssä hääräilivät ihmiset, jotka ammensivat poliittisen tietoisuutensa ja sivistyksensä Raivaajasta, joka sanoi edustavansa sosialidemokraattisia aatteita. Eivätpä edes palvelijattaret olleet turvassa. Heitäkin vastaan tehtiin ilmiantoja ja monet hienot rouvat kielsivät palvelijoitaan käymästä "punaisten haalilla", jossa vastustettiin Mannerheimin sotaa Venäjää vastaan. Tässä ilmiannossa ja työstä pois kalvamisessa mentiin niin pitkälle, että lopulta se alkoi tympäistä järkevämpää ja itsetietoisempaa amerikkalaista porvaristoakin. Niinpä esimerkiksi New Yorkissa tapahtui kuvaava tapaus. Nuoremmalla Rockefellerillä oli palveluksessa seitsemän suomalaista palvelijaa. Kuusi niistä oli sokaistu kiihkoilemaan Suomen sotahullujen puolesta, mutta yksi luoketui luokkatietoiseen työväkeen. Tätä viimeksimainittua vastaan tehtiin yhtämittaa ilmiantoja ja vaadittiin erotettavaksi. Isäntäväki, joka tietenkin oli kaikellaan "pienen Suomen" takana, katsoi palvelusväkensä menneen liiallisuuksiin, eikä suinkaan pitänyt arvolleen sopivana ottaa määryäyksiä alemmää. Niinpä kävi niin, että kuusi palvelijaa sai lopputilin ja paikalleen sai jäädä vain se, jota yritettiin kalvaa pois työpaikastaan.

Se kuitenkin oli vain poikkeustapaus, sillä monta suomalaista palvelijatarta, monta kunnan työmiestä sai osakseen saman kohtelun, kuin mitä suomalaiset työläiset aikoinaan saivat teräs- ja kuparitrusteilta, erotuksena vain ollen se, että ennen esiintyivät ilmiantajina ja käytyinä papit ja kauppiaat, mutta nyt sitä osaa veivät sosialidemokraatit, joista monet itsekin kantoivat arpia menneistä työväen taisteluista.

Ihmeteltävän suuri kaiken lopuksi oli se Amerikan suomalaisten työläisten joukko, joka tässä vainomeressä jaksoi kantaa taakkansa ja pitää veneensä pystyssä. Majakkana heille seisoivat Työmies ja muut lehtenune, jotka päivästä päivään rohkaisivat vainon myrskyssä kamppailevia pitämällä korkealla kansainvälisyyden lippua ja selostamalla, miten työväen asia on kukistamaton ja miten se lopulta suoriutuu voittajana. Periaatteellinen selvittely, jota niin monissa aikaisemmissa kamppailuissa oli menestyksellisesti käyty, jatkui entistä eloisampana ja sillä oli vaikutuksensa. Monet liian äkkiä kiihoittuneet, havaitsivat erehdyksensä ja palasivat takaisin siltä vaaralliselta tieltä, jossa porvariston virittämät loukut uhkasivat aatteellisella vararikolla.

Mutta Työmies ja muut lehtemme saivat maksaa kalliin hinnan siitä, että ne auttoivat Amerikan suomalaista työväkeä löytämään oikean tien. Sama vaino, joka kohdistettiin kansainväliselle työväenliikkeelle uskollisina pysyneisiin henkilöihin, kohdistettiin myöskin lehtiin, joita pidettiin vastuussa siitä, että Amerikan suomalaista väestöä ei kokonaisuudessaan voitu sitoa Mannerheimin sotavankkureihin.

Tilausten menettäminen oli pientä verrattuna siihen vainoliikkeeseen ja painostukseen, joka lehtiemme tilaajiin kohdistettiin. Monilla paikkakunnilla pitivät "ryssävihan" villitsemät "tosisuomalaiset" juudasponsi-

Berkeley, Calif., kansallistanssijat. Keskellä johtaja Impi Saari.

kokouksiaan, joissa uhkailtiin lehtiemme tilaajia. Nämä uhkaukset eivät tehonneet.

Ankarammin asetettiin lehtiemme talusasema koetukselle ilmoitusboikotin kautta. Jokaista lehtiämme ilmoittajaa lähestyttiin ja suomalaisen nimessä vaadittiin lopettamaan ilmoittaminen meidän lehdissämme. Juudasponsikokouksissa valittiin hysteerisistä ihmisistä komiteoita, jotka marssivat kaikissa kauppoissa ja liikkeissä ja leimasivat lehtemme "Suomen viholliseksi" ja vieläpä "Amerikankin viholliseksi". Raivolla ja hävyttömyydellä ei ollut ra.aa. Boikottia peläten monet liikkeet ottivat ilmoituksensa pois lehdistämme, mutta toiset taas kieltäytyivät alistumasta "tosisuomalaisten" terroriin ja hysteriaan.

Erikoisemmin länsirannikolla pidettiin juudasponsikokouksia Työmiehen tappamiseksi. Näistä kokouksista lähetettiin hallitukselle vaatimuksia, että Työmieheiltä on otettava pois postioikeudet. Samoissa kokouksissa järjestettiin ilmoitusboikottia ja tilaajien uhkaamisia. Näistä asioista kertoessaan Työmiehen edesmenmyt toimittaja Karl Pajunen sanoo näiden vainojen johdosta:

"Tämä siksi, että Työmies oli tarmokkaasti taistellut valkoporvareiden puuhia vastaan alusta saakka ja paljastanut ne perinpohjin, niin aikaisemmin kuin mannerheimiläisaikakaudellakin. Mitään eivät lännen valkoporvarit niin katkerasti vihanneet kuin juuri Työmiestä, koska se oli paljastanut heidän vehkeilynsä. Työmiestä eivät valkoporvarit kuitenkaan voineet tappa, sillä sen uskolliset lukijat ja puolustajat — lännen ja koko levikkialueen luokkatietoiset työläiset — niinkuin yhtenä miehenä ja naisena tulivat lehtensä avuksi."

Mitä osaa näissä lehtiimme ja niiden lukijoihin kohdistetuissa roska-joukkomenetelmissä vei Suomen hallitus edustajiensa kautta tässä maassa, tuli ilmi Eteenpäin lehden muuton yhteydessä. Eteenpäin muuttamista paikkaan, jossa kustannukset tulisivat halvennaksi, jatkuvan työttömyyden puristaessa kannattajajoukkoja, oli suunniteltu pitkän aikaa. Suunnitelma jouduttiin toteuttamaan juuri silloin kun talvisodan mainingit vielä löivät korkealla. Kun New Yorkin laidassa sijaitsevasta Yonkersin kaupungista oli löydetty sopiva paikka ja sopimusta ryhdyttiin tekemään rakennuksen omistajien kanssa, kiirehti Suomen konsuli sekaantumaan maamme sisäisiin asioihin, suorastaan vaatimalla rakennuksen omistajia kieltäytymään vuokraamasta taloa Eteenpäin liikkeelle. Lehteämme yritettiin maalata kaikella sanastolla, jota talvisodan aikana oli suomenkieleen kartutettu. Kaikissa paikoissa, mistä huoneistoa yritettiin vuokrata Eteenpäille, oli Suomen konsulin varjo liikkunut. Talonomistajat, jotka sitten allekirjoittivat Eteenpäin kanssa lehdelle verrattain edullisen vuokrasopimuksen, sattuivat olemaan amerikkalaiseen demokratiaan uskovia ihmisiä, jotka eivät antaneet Suomen pienoisen konsulin vaikuttaa päätökseensä.

Kuinka pian kylmät tosiseikat ja maailman yleinen tilanne osoittivat-

Tuhansilla suomalaisilla farmeilla tehostettiin tuotantoa sodan aikana. Uskomattoman suuri on se maitotuotteiden, lihan ja siipikarjantuotteiden määrä, jolla Amerikan suomalaiset avustivat tämän maan sotaa pyrkimyksiä.

kaan lehtiemme olleen oikeassa varoittaessaan suomalaisia innostumasta porvaristonsa sotaseikkailuihin. Työmies kirjoitti heti sodan päätyttyä:

“Me olemme näiden tapahtumien alusta alkaen olleet sitä mieltä, että Amerikan suomalaisella väestöllä, sen suurella enemmistöllä ei ollut mitään syytä antaa kannatustaan Suomen vallassaolijain ja mannerheimiläisten valkokenraalien sodalle Neuvostolüttoa vastaan, ja että sellaisen kannatuksen antaminen merkitsee Suomen kansan todellisten etujen vahingoittamista, puhumattakaan nyt siitä, että Suomen valkokenraalien kannattaminen on työväenluokan kansainvälisyyden kannalta mitä törkein rikos.”

Ja miten väärässä osoittautui olleen esimerkiksi Raivaaja, joka kaikkein törkeimmin kiihoitti toisinajatteleviin nähden roskajoukkomieliä

Suomalaisten osuuskaupatkin ottivat osaa jätekumin ja romuraudan keräämiseen.

ja esiintymistä. Se innosti keräämään sotarahoja Suomen valkokenraaleille selittäen, että Suomi menettää itsenäisyytensä, jos se häviää sodan. Työmies selosti, että Suomi sai itsenäisyytensä Venäjän työväenluokan hallitukselta, joka ei sitä tule pois ottamaan. Kävi juuri niin kuin Työmies sanoi. Kun Neuvostoliitto oli saavuttanut päämääränsä, taivuttanut Suomen hallituksen neuvotteluihin rajojensa turvaamisesta, oli se valmis lopettamaan sodan, solmiamaan rauhan ja antamaan Suomelle kohtuullisemat ehdot, mitä mikään voittajamaa on milloinkaan voitetulle antanut, vaikka yleensä tiedetään, että Neuvostoliitto Mannerheimin linjan murettuaan olisi kyennyt ottamaan koko Suomen haltuunsa.

Me voimme hyvin ymmärtää sen raivon, jota Suomen sotahullujen hallitus tuiskutti Työmiestä ja muita lehtiämme vastaan. Sillä lehtemme pelastivat Amerikan suomalaisten luokkatietoisten työläisten maineen. Tästä seikasta huomauttaa lehtemme nykyinen päätoimittaja G. M. Wästilä "Työmies 40-vuotias"-julkaisussa seuraavin sanoin:

"Voitteko kuvitella minkälaisen tilanteen Suomen fasistien ja heidän amerikkalaisten ystäviensä valheellinen propaganda ja villitys olisi aikaan saanut Amerikan suomalaisten keskuudessa, jos Työmiestä ja muita suomalaisen työväenjärjestön lehtiä ei olisi ollut olemassa ja ne olisivat yksin saaneet hihkua Amerikan suomalaisten 'yksimielisyydestä'. Ettei suurempaa vahinkoa koitunut Amerikan suomalaisille siitä raivosuomalaisuudesta, joka pari vuotta sitten kohotti monisarvista, julmaa päätään, siitä ansio ja kiitos Työmiehelle, joka arkailematta paljasti ja edelleenkin paljastaa sen lietsojat ja tarkoitusperät, esiintykööt sen lietsojina suomalaiset, saksalaiset tai amerikkalaiset, diplomaatit, 'työväenjohtajat' tai sosialidemokratian puhemichet."

Häpeällinen olisi tilanne todella ollut ilman Työmiestä ja meidän muuta lehtiämme, Eteenpäitä ja Naisten Viiriä.

FASISMI HYÖKKÄÄ YHDYSVALTAINKIN KIMPPUUN

Kaiken aikaa kun fasismi valmistautui sotaan oli Työmies ja muut lehtemme varoittaneet siitä vaarasta, mikä myöskin Suomea uhkaa, jos se jatkuvasti näyttlee hampaitaan Neuvostoliitolle ja antaa sen vihollisten käyttää sitä apunaan sotasuunnitelmiansa yhteydessä. Raivaaja selitti, että mikään sota ei uhkaa Neuvostoliittoa. Kun Neuvostoliitto joutui tekemään sopimuksen Saksan kanssa pääsi Raivaajalta riemuhuuto: Nyt nähään mitä on menossa, me olemme kaiken aikaa sanoneet, että niin käy. Lehtemme selostivat, että mitä tahansa tapahtuukin diplomaattisella näyttämöllä tosiseikkana pysyy se, että fasismi ennenkaikkea pyrkii kukistamaan Neuvostoliiton ja että sen sotasuunnitelmat tähtäävät juuri ennen-

Suomalaisten terästyöläisten tyttäret lahjoittamassa vertaan Punaiselle Ristille toisen maailmansodan aikana Baltimoressa, Md.

kaikkia siihen. Jo niin aikaisin kuin v. 1932 edustajakokouksessa Suomalainen Työväen Järjestö hyväksyi päätöslauselman, jossa sanottiin:

“Mutta sodanvaara ei ole ainoastaan imperialististen valtain kekeinen kysymys, vaan pääasiallinen ja suurin vaara on imperialistien sotasuunnitelmat Neuvostoliittoa vastaan. Sosialistisen talouden jättiläismäinen nousu Neuvostoliitossa suuresti kärjistää kapitalistista talouspulaa.”

Tämän päätöslauselman valossa lehtemme selostivat asioita ja valmisteivat Amerikan suomalaisia työläisiä ja farmareita tulevia tapahtumia varten. Lehtienime periaatteellisia ja yhteiskunnallisia selostuksia lukeville ja niistä oppia ottaneille ihmisille eivät tulevat tapahtumat tulleet yllätyksenä.

Mutta yllätetyiksi tulivat Amerikan muiden suomenkielisten lehtien lukijat. Talvisodan hulinan ollessa edelleen pilvien tasalla, rahankeräyksen Suomen “orpojen”, y. m. nimessä ollessa täydessä käynnissä tappion kärsineen Mannerheimin sotaklikille, alkoi maailman tilanteen jännitetystä kaaresta sinkoilla yllättäviä nuolia toinen toisensa jälkeen. Hitler oli lähentynyt sotaan Puolaan vastaan ja ehti puoleen väliin, kun Neuvostoliitto lähti sitä vastaan ja valtasi ne alueet, jotka ensinäisessä maailmansodassa

Kersantti George Mäki, yksi niistä tuhansista Amerikan suomalaisista nuorukaisista, jotka taistelivat maamme asevoimissa toisessa maailmansodassa. Kymmenet suomalaisyntyiset lentäjät ottivat osaa vaarallisiin pommitusretkiin ja monet eivät palanneet takaisin.

Kersantti Art R. Heino ja kumppaninsa.

siltä riistettiin. Hitler palasi takaisin ja kääntyi Ranskaa vastaan. Ranska, joka vain muutama kuukausi aikaisemmin oli kiihkeästi puuhannut armeijansa lähettämistä Suomeen avustamaan Mannerheimiä sodassa Neuvostoliittoa vastaan, oli valmistumaton ja kykenemätön torjumaan Hitlerin armeijoita. Muutamassa viikossa Hitler valtasi koko Ranskan ja vielä päälle päätteeksi Hollannin ja Belgian. Pian oli koko Keski-Europa Balkania myöten Hitlerin armeijain hallussa.

Lehtemme selostivat, että tämä kaikki on valmistautumista hyökkäykseen Neuvostoliittoa vastaan ja että myöskin Amerika joutuisi fasistimaiden maalitauluksi.

Uusia yllätyksiä tulikin nopeasti. Kesäkuun 23 päivänä 1941 Hitler hyökkäsi Neuvostoliittoon. Ja samana päivänä myöskin Suomi yhtyi sotaan Hitlerin Saksan puolelle. Tiedotus Suomen sotaan yhtynisestä ei tullut Helsingistä, vaan merkillipantavasti juuri Berlinistä.

Lehtemme yhtyivät nyt siihen kamppailuun, joka levisi kaikissa demokratian maissa Neuvostoliiton tukemisen puolesta. On selvää, että muut Amerikan suomenkieliset lehdet hädin tuskin salasivat riemuaan. Toimitukset tosin yrittivät sitä vähän salata, mutta kansankirjeissä, jotka ku-

Raymond Löijä,
Maynard, Mass.,
yksi niistä Ameri-
kan suomalaisista
nuorukaisista, jot-
ka menettivät hen-
kensä toisessa maa-
ilmansodassa Ame-
rikan asevoimissa
taistellessaan.

vastavat sitä sivistystä ja kasvatusta, jota kukin lehti on lukijoilleen antanut, tämä riemu pääsi valloilleen. Raivaajan Spencerin kirjeenvaihtaja kirjoitti juuri vähää ennen kuin itse Amerika joutui sotaan: "Tuulen puhuvani tämän lehden lukijakunnan puolesta kun sanon, että toivon sen pian kukistuvan". Tarkoitti Neuvostoliittoa.

Scurasi Yhdysvaltain vuoro. Hitlerin liittolainen Japani iski salakavalasti sitä selkään ja pian sen jälkeen maamme oli sodassa koko fasistista maailmaa vastaan Neuvostoliiton kanssa samalla rintamalla.

Vasta nyt syntyi se maailmanlaajuinen yhteisrintama, jonka rakentamisen puolesta lehtemmekin olivat esiintyneet niin monia vuosia ja jonka

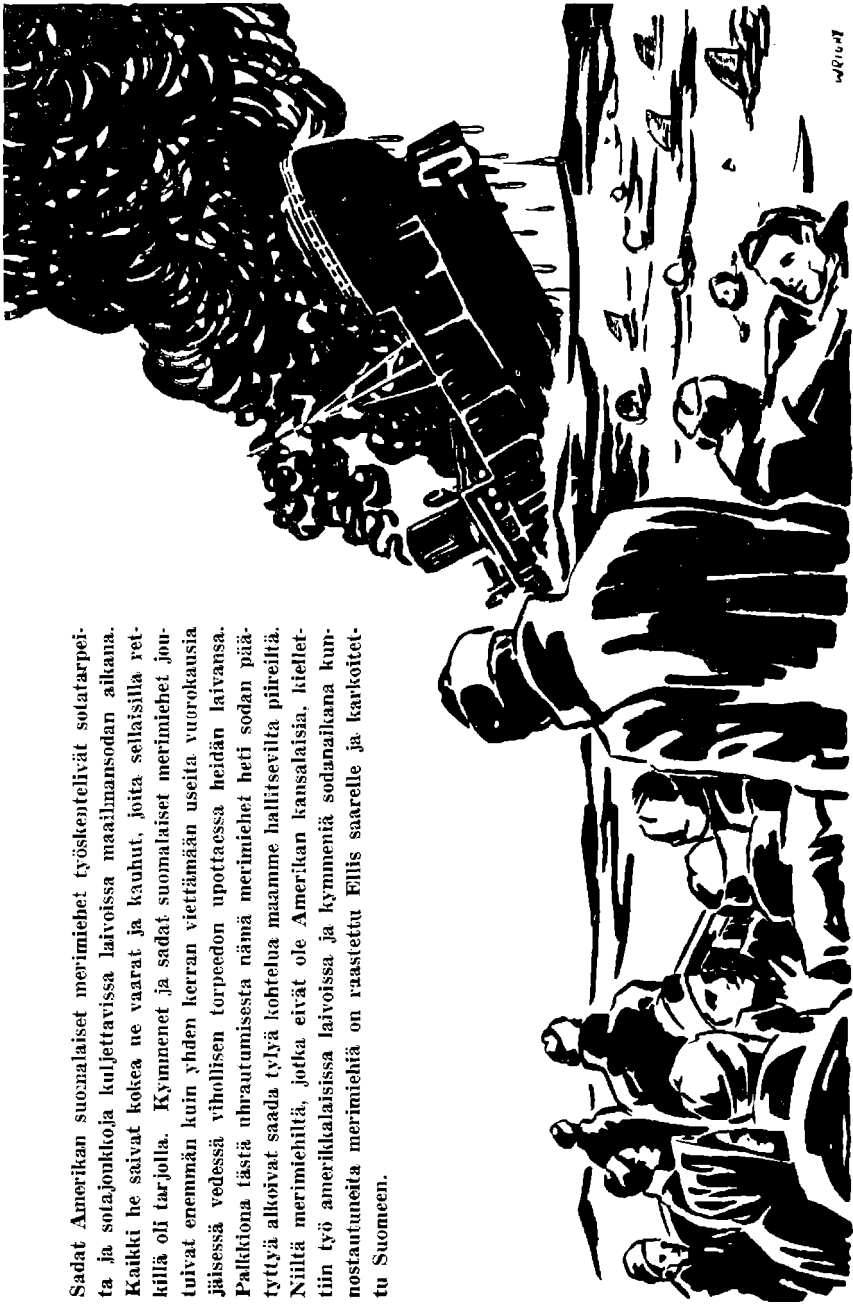
avulla kauhistuttava maailmansota olisi voitu estää. Amerikan järjestynt työväki ja ennenkaikkea luokkatietoinen työväki käsitti, että sen velvollisuuteen kuuluu liittolaismaiden avustaminen voittamaan sodan ja tuhoamaan fasismin. Käsitettiin, mitä fasismin voitto merkitsisi työväenliikkeelle. Maassamme ja kautta maailman syntyi kansanrintama demokratian puolesta fasismia vastaan. Se samalla merkitsi luokkataistelun keskeytymistä, sillä sellainen olisi tällä vakavalla aikakaudella merkinty fasismivastaisen sodan jarruttamista. Monta karvasta palaa joutui järjestynt työväki nielemään niinä aikoina, sillä monopolit ja suurpääoma, jotka olisivat mieluummin nähneet fasismin voittavan, olivat vastahakoisia luopumaan edes vähemmässäkään määrässä riistoeđuistaan ja näinollen työväki yksin joutui uhrautumaan. Lehtemme selostivat Amerikan suomalaisille työläisille, että työläisten oikeuksien puolesta on edelleenkin taisteltava, mutta kaikkia tekoja jotka häiritsevät fasismivastaisen sodan käyntiä, tulee välttää. Raivaaja, joka ei ollut innostunut työläisten taisteluihin ja lakkoihin pitkiin aikoihin, esiintyi erikoisen innostuneesti työläisten lakkojen ja lakko-oikeuksien puolesta juuri tänä aikana. Se muisti sangen usein huomauttaa, kuinka inuka meidän lehtemme ovat "kapitalistien kanssa samalla rintamalla". Tuskin tarvitsee mainita, mikä oli Industrialistin kanta tässä tilanteessa. Työväen Osuustoimintalehti puolestaan näki sodassa, jota käytiin osuustoimintaliikkeen tuhoajaa vastaan, vain "sotaherrojen" keskinäisen kahinan. Yleensä kaikki ne Amerikan suomenkieliset lehdet, jotka olivat raivohulluuteen saakka innostuneet Mannerheimin sotaan, eivät ollenkaan innostuneet sen maan puolesta, jolle olivat variksenvalojaan vannoneet, sillä heidän väkensä ja toivonsa olivat Hitlerin puolella.

Meidän lehtiemme ansiota on se, että Amerikan suomalainen väestö teki Amerikan sotapyrkimyksien puolesta niin paljon työtä, että monista hallitusvirastoista annettiin siitä julkisia kiitoslauseita. Haalimme seiniällä nähtiin sotavuosina runsaasti näitä kiitoskirjeitä. Amerikan suomalaiset kunnostautuivat erikoisesti Punaisen Ristin tehtävissä, sotabondien ostamisessa, romumetallin keräämisessä ja verensä lahjoittamisessa. Paljon työskenteli heitä sotateollisuuksissa ja suomalaiset vanhuksetkin yrittivät ponnistella farmeilla kipeästi tarvittavien ruokatarpeiden tuottamisessa. Lehtemme maatalousosastot antoivat kaikenlaisia ohjeita, miten farmituotanto saadaan suuremmaksi. Samaan aikaan Raivaaja valitteli "voin puutetta", mutta ei kehoittanut lukijoitaan mihinkään sellaiseen, joka olisi merkinty voituotannon lisääntymistä.

Vielä kerran järjestömme ja lehtemme olivat Amerikan suomalaisen väestön eturintamassa suorittamassa työtä, ei vaan oman maamme, vaan koko maailman ja ihmiskunnan puolesta, sillä ne käsittivät, että fasismin kukistaminen on välttämätön, jos aiomme jatkaa taistelua paremman elämän puolesta.

Lehtemme ja järjestömme antoivat näinä vaikeina aikoina kannatuk-

Sadat Amerikan suomalaiset merimiehet työskentelivät sotatarpeita ja sotajonkkoja kuljettavissa laivoissa maailmansodan aikana. Kaikki he saivat kokea ne vaarat ja kauhut, joita sellaisilla retkillä oli tarjolla. Kymmenet ja sadat suomalaiset merimiehet joutuivat enemmän kuin yhden kerran viettämään useita vuorokausia jäisessä vedessä vihollisen torpedon upottaessa heidän laivansa. Palkkiona tästä uhrautumisesta nämä merimiehet hefi sodan päätyttyä alkoivat saada tyyliä kohtelua maamme hallitsevilta piireiltä. Niiltä merimiehiltä, jotka eivät ole Amerikan kansalaisia, hietettiin työ amerikkalaisissa laivoissa ja kymmeniä sodanaikana kunnostautuneita merimiehiä on raastettu Ellis saarelle ja karkoitettu Suomeen.

sensa presidentti Rooseveltin hallitukselle. Suuria toiveita kannettiin silloin uudesta maailmasta, joka syntyisi fasismin kukistamisen jälkeen. Uskottiin, että kaksi erilaista järjestelmää — sosialistinen Neuvostoliitto ja kapitalistinen Yhdysvallat — voisi elää rauhassa samassa maailmassa ja kilpailla siitä, kumpi voi paremmin tyydyttää kansaansa. Presidentti Roosevelt ilmaisi vilpitöntä luottamustaan siihen, että fasismin kukistamisen jälkeen maailma saisi nauttia valtavasta uudelleenrakentamistyöstä ja kipeästi kaivattavasta rauhasta. Voimakkain sanoin hän tuomitsi trusteja ja monopoleja, joiden hän katsoi olevan esteenä rauhalliselle kehitykselle ja yleiselle hyvinvoinnille.

Keskellä sotaa suoritetuissa vaaleissa lehemme ja järjestömme kannattivat presidentti Rooseveltia kun sensijaan muut Amerikan suomalaiset lehdet — ylipoliittista Industrialistia lukuunottamatta — kallistuivat republikaanien puolelle, puskien demokraattihallitukselle vihaa siitä, että Yhdysvallat eivät taistelleet Hitlerin ja Suomen hallituksen kanssa samalla puolella rintamaa.

Sodan kiivaimmillaan raivotessa kohtasi fasismivastaista maailmaa suuri menetys. Presidentti Roosevelt kuoli äkkiä. Tiedottaessaan tämän surusanoman lehemme julkaisivat muistokirjoituksen, joka kuvaa sen ajan mielialoja, käsitteitä ja katsomuksia. Toimituskirjoituksessa sanottiin m. m. seuraavaa:

“Meidän maamme — Amerikan — ensimmäinen sotilas, aseellisten voimien ylipäällikkö, on kuollut.

Hän kuoli kuin sotilas taisteluketillä, keskellä mitä raskaimpia taisteluja, suurimman voittonsa aattona.

Tämä tragedia on vallannut koko kansan ja levinnyt armeijoidemme keskuuteen kaukaisilla taisteluketillä ja tyrmännyt liittolaisemme niin suuret kuin pienetkin.

Suurin amerikkalainen Lincolnin jälkeen — kuten Lincolnin — joutui poistumaan kesken työtään. Mitenkä saatammekaan käsittää tämän menetyksen suuruutta?

Ensikädessä ajattelemme Franklin D. Rooseveltia kansamme johtajana sen mitä vakavimmassa kriisissä — johtajana taistelussa, joka esti raakalaisvihollisen fasistilaumat murskaamasta sivistystämme.

Ennen toisia näki hän tämän kriisin tulevan ja käsitti sen merkityksen. Ja Stalinin ja Churchillin asetoverina tuli hänestä syntymässä olevan uuden maailman arkkitehti, mutta joutui poistumaan tämän suuren ihmiskunnan historian muutoksen ollessa kehkeytyessä Amerikkaa ja koko maailmaa varten. Franklin Roosevelt oli aina kaikkien amerikkalaisten presidentti, kaikkien luokkien, kaikkia ammatteja harjoittavien, kaiken väristen ja kaikkiin uskontoihin kuuluvien. Mutta ennen kaikkea hän oli tavallisten ihmisten asian puolustaja. Näihin hän taistelu-

TYÖMIES SOCIETYYN JOHTOKUNTA V. 1952.

Istumassa (vasemmalta oikealle): Ernest Koski, Bertha Kurki, Andrew Roine ja Alma Kantola. Seisomassa: Victor Hiltunen, Chas. Paaso, Anton Anttila, George Kuusisto ja Oscar Rahtonen.

saan luotti... Niiden toiveiden puolesta hän taisteli ja juuri tämä on se, joka hänestä teki suuren.

Demokratian viholliset olivat hänen vihollisiaan ja yhdessä kansanjoukkojen kanssa löi hän nuo viholliset kerta toisensa jälkeen yhä uudelleen ja uudelleen. Niiden 12 pitkän ja vaikean vuoden aikana, jolloin hän oli Yhdysvaltain presidenttinä, varttui demokratia hänen johdollaan maassamme voimakkaammaksi kuin milloinkaan ennen. Ja nyt hän on poistunut keskuudestamme.

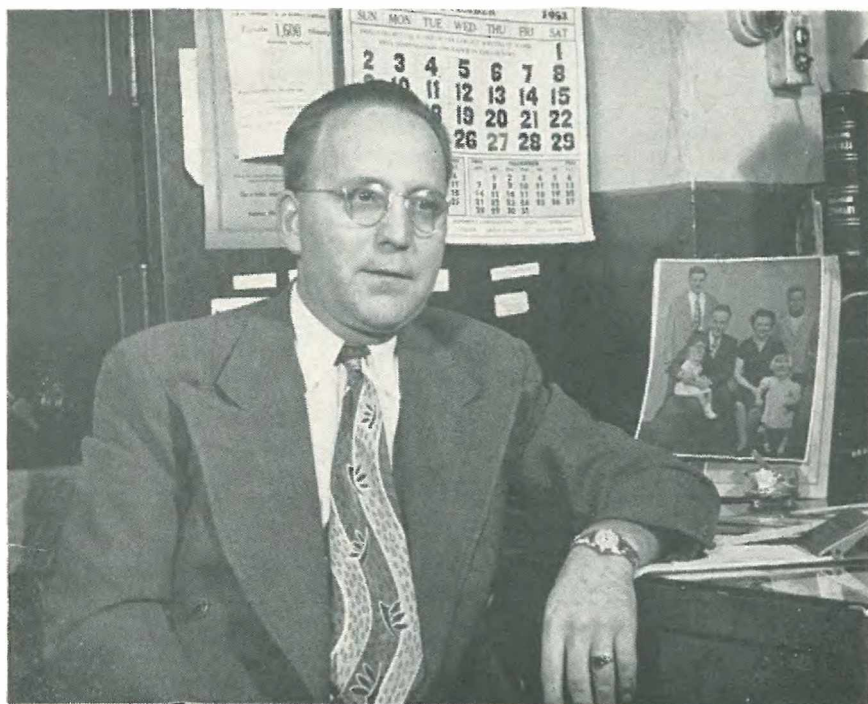
Vaikkakin "raskasta murhetta kantaen", kirjoittivat lehtemme, mitään vähempää emme voi tehdä kuin jatkaa hänen työtään. Jatkaa ja viedä eteenpäin ja valmistaa täydellisyyteen asti häneltä kesken jäänyttä työtä — niiden piirustuksien ja tienviittojen mukaan, jotka hän ennätti jättää.

Vaikeata on sanoa menivätkö lehdet tässä Rooseveltin luottamukses-

Vasemmalla: G. M. Wästilä, Työmies-Eteenpäin päätoimittaja, toisen polven Amerikan suomalaisia, työväenliikkeen moniin taisteluihin ja järjestämistyöhön osallistunut taistelija.

Oikealla: Leo Mattson, vanhimpia elossa olevista Amerikan suomalaisten työväenliikkeiden toimittajista. Oli Työmiehen toimittajana jo Kuparisaaren lakon aikana. On ollut myöskin Sosialistin (nykyisen Industrialistin), Uuden Kotimaan ja Eteenpäin toimittajana.

Ernest Koski, Työmies Societyn liikkeenhoitaja työpöytänsä ääressä. Tuli Työmiehen liikkeenhoitajaksi Paasikiven kuoleman jälkeen. Toiminut myöskin liikkeenhoitajana suomalaissten osuusliikkeissä.

saan liian pitkälle. Vaikeata on sanoa, olisiko hän jatkanut kulkemistaan samaan suuntaan, tai astunut samalle tielle, jolle hänen seuraajansa kiirehti heti kun fasismi oli saanut kuolemaniskun. Rooseveltkin oli kaiken loppuksi kapitalismin edustaja. Mutta samalla kertaa tosiseikka on se, että vasta hänen aikanaan alettiin Amerikan demokratiaa toteuttaa käytännössä niin, että tavallinen kansakin pääsi siitä osalliseksi.

Pian Rooseveltin kuoleman jälkeen alkoi sota lähestyä loppuaan ja fasismin voimat uupua yhdistyneen maailman iskujen edessä. Se oli kysynyt raskaita uhrauksia Amerikan suomalaisiltakin. Monen suomalaisen kodin ikkunassa nähtiin kultainen tähti osoittamassa, että uhri oli annettu demokratian puolesta. Tuhansia Amerikan suomalaisia poikia ja tyttöjä palveli Amerikan asevoimissa. Lehtiemme lukijat ja järjestömme jäsenet antoivat satoja urhokkaita poikia ja tyttöjä maamme palvelukseen.

Periaatteellisella rintamalla oli lehdistömme jälleen päässyt oikeuksiinsa Amerikan suomalaisten keskuudessa. "Talvisodan humala" alkoi haihtua ihmisten päistä ja monet näkivät nyt vasta totuuden, jota lehdistömme oli julistanut. "Yhtenäisyys", josta talvisodan aikana puhuttiin ja kerskailtiin, alkoi rakoilla. Siitä kertoo hädissään New Yorkin Uutinen talvella 1945:

"Meillä Amerikan suomalaisilla alkavat olla kansalliset suhdesuuntamme pahasti sekaisin. Ei tiedetä enää mihin 'leiriin' kukin kuuluu ja mikä on se päämäärä, jonka puolesta toimitaan omassa keskuudessa. Meillä on kirkollisia, jotka kulkevat kommunistien vanavedessä, ovat lähempänä vallankumouksellisia kuin puhtaasti kirkollisia. Meillä on kansallisia, jotka ovat lähempänä kansallismielisyyden vastustajia kuin todellisia suomalaiskansallisia. Sillä tavalla he toimivat hajoittavasti siinä leirissä, johon sanovat kuuluvansa. Meillä on paljon muitä, joilla

Lily Kiilunen, American Finnish Publishers, Inc., liikkeenhoitaja. Ollut pari vuosikymmentä lehtiliikkeenme palveluksessa ja luottotehtävissä.

Vasemmalla: Maatalous- ja osuustoimintaosaston toimittaja William Lahtinen. Oikealla: Knut Heikkinen, ollut Työkansan, Toverin, Työmiehen, Uuden Kotimaan ja Eteenpäin toimittajana 40 vuoden ajan. Toimi useita vuosia lehtiemme keskustoimittajana. Ollut myöskin mukana rakentamassa osuustoimintaliikettä, m. m. Keskusosuuskuntaa. Toiminut myöskin liikkeenhoitajana monissa osuuskoupoissa.

ei ole minkäänlaisia periaatteita, vaan jotka huiskivat sinne tänne, ovat ninkuin entinen liikemies selitti suhtautumista, että 'kun olette synodalaisten joukossa, olkaa synodalaisia, mutta kun tulette sosialistien joukkoon, olkaa sosialisteja.'

Lehden valitus johtui siitä, että maailman tapahtumat olivat syvästi vaikuttaneet uskonnollisen vakaumuksen omaaviinkin suomalaisiin, jotka olivat tulleet käsittämään sen seikan, että kristillisyyden asialle ei ollut lainkaan hyödyksi saksalaisen natsismin puolustelu, johon useat Amerikan suomalaiset papit ja niiden lehdet olivat tehneet itsensä vikapäiksi. Sellaisen vakaumuksen omaavat ihmiset alkoivat katsella oudoksuen lehtiä, jotka edelleen esiintyivät fasististen katsomusten edustajina. Sama henki alkoi

Työmies-Eteenpäin latomon työläiset: Ensimmäinen rivi: Vilho Auvinen, teknillisen osaston työnjohtaja Toivo Lybeck ja Charles Saxberg. Toinen rivi: Leo Hill, Charles Hämäläinen ja Aarre Suomela.

vallita niissä ihmisissä, jotka olivat horjahtaneet tukemaan sitä väärää suomalaiskansallista "aatetta", joka johti Suomen onnettomiin sotiin Neuvostoliittoa vastaan ja Hitlerin kiertolaiseksi. Monet ihmiset alkoivat ymmärtää, että sellainen kansallisuusaate, joka johtaa tuollaisiin onnettomuuksiin, on turmiollista ja väärää.

Raivaajallekin oli oma "aatteellinen" taistelunsa yrittäessään pitää yllä "talvisodan henkeä" lukijainsa ja kannattajainsa keskuudessa. Mutta se yritti kaiken korjata tannerilaisen "kansanvallan" aatteilla, joista se edelleen piti kiinni, toivoessaan "aikaa parempaa".

"Vielä uusi päivä kaiken muuttaa voi" oli talvisodan "yksimielisyyttä" ylläpitävien voimien tunnuksena ja muiden Amerikan suomalaisten harrastaessa fasismin kukistamista ja pysyväisen rauhan rakentamisen asioita ne hautoivat päässään uusia kostosuunnitelmia ja odottivat uusien juudasponsiaikojen takaisin palaamista.

Monet Amerikan suomalaiset, joukossa eräitä huomattuita työväenliikkeen vanhoja toimitsijoita, suorittivat näissä tilanteissa uudelleen oma-kohtaista itsekritiikkiä ja periaatteellista pesänselvitystä ja palasivat Suomalaisen Työväen Järjestön ja sen lehtien kunniakkaan lipun alle. Sangen kuvaava on Eteenpäin 25-vuotisnumerossa julkaistu erään sellaisen henkilön kirjoitus, jossa sanotaan:

Bertha Kurki, Naisten Viirin ja Työmies-Eteenpäin aputoimittaja kirjoituskoneensa ääressä.

“Tämän kirjoittaja joutui v. 1917 eroon suomalaisesta sosialistisesta liikkeestä. Kuuluin vuoteen 1937 asti amerikkalaiseen osastoon. Mutta kun keväällä 1937 yhdyin taasen suomalaiseen s. s. osastoon, petyin täydellisesti. Se ei ollut enää sitä, mitä se oli ollut ennen. Sieltä olivat sosialistiset laulut hävinneet. Samaa tietä olivat menneet luokkataistelun henkeä ilmaisevat runot, kertomukset, puheet ja ennenkaikkea myöskin — jäsenet. Ei ollut enää soittokuntia, ei lauluseuroja ja muutamat jäsenet, jotka vielä olivat jäljellä, olivat kühkoisanmaallisia natsionalisteja, joille työväenliike ei merkinnyt niin yhtään mitään. N. k. talvisodan aikana tämä kaikki kohosi kukkaansa imien itseensä hitlerläisen sisällön. Oltuani tuossa joukossa kolmisen vuotta alkoi siellä kohtelu käydä niin kylmäksi, että katsoin parhaaksi jäädä sieltä pois. Sosialistina ei minusta saanut tekemälläkään ‘ryssän’ vihaajaa. Samaten kuin 40 vuotta sitten Imatra-liike kuoleutui työväenliikkeelle, hukkui n.s. ‘kansanvallanliitto’ myöskin rahavallan asialle. Siksi palasin takaisin sosialistiseen toveripiiriin. Sosialistinen henki ei läheskään vielä ollut hävinnyt Amerikan suomalaisten työläisten keskuudesta. Sen löytää vielä täydellisenä n. s. ‘vasemmistolaisten’ keskuudessa. Puheet, runot, laulut osastoissa ja kolme sanomalehteä uhkuvat sosialistista henkeä.”

Florence Nurmi, liikkeemme nuorempia, työskentelee konttorissa.

Liikkeenme ja lehtemme olivat jälleen saaneet uutta voimaa, vaikka Amerikan suomalaisten rivit päivä päivältä harventuivat ja toiminta luonnollisista syistä vuosi vuodelta pieneni. Työmies-lehden täyttäessä 40 vuotta, voitiin sitä seuraavassa kustannusyhtiön vuosikokouksessa todeta, että “lehtiliike oli sekä taloudellisesti että poliittisesti edistynyt.” Tilaukset olivat kasvaneet niin, että niitä voitiin vertailla 12 vuotta sitten vallinneisiin tilaukseen. Silloin kun tilaukset olivat suurentuneet oli lehden täytynyt saada huomattavasti uusia tilauksia. Ja se, että työväen sanomalehti saa uusia tilauksia, merkitsee taantumuksellisille lehdille tilaajien menetystä.

Mutta uusien taisteluiden ja koettelemusten ajat olivat taas Työmies-lehden edessä.

Järjestöliikkeemme toimihenkilöitä

Helen Kruth
Trumansburg, N. Y.

Onni Kaartinen
Yonkers, N. Y.

Richard Bjorkbacka
New York, N. Y.

Alex Nyberg
Brooklyn, N. Y.

X

TAISTELUSTA TAISTELUUN KULKEE TAAS TYÖMIES

“Köyhälistön tila parantuu vain köyhälistön itsensä myötävaikutuksella asiansa hyväksi. Suuria koettelemuksia on meille edessä, mutta mitä ei auta väistyä, me voitamme ja jos emme me, niin tulevat sukupolvet ja niin saavat he nauttia työmme tuloksista.”
(Työmiehen ensimmäisessä numerossa julkaistusta kirjoituksesta.)

TOISEN maailmansodan maininkien alkaessa kuohua ja kansainvälisen toiminnan kutsujen kaikuessa entistä voimakkaammin, heräsi Amerikan suomalaisessa työväenliikkeessä, joka edelleen toimi itsenäisenä liikkeenä, taas kaipauksia osaksi jostakin laajemmasta liikkeestä ja järjestöstä pääsemisestä. Itsenäisenä kansallisena ryhmänä toimiminen ei milloinkaan täydellisesti tyydyttänyt suomalaisia luokkataistelijoita, jotka pitivät kansainvälisyyttä suuressa kunniaissa. Vaikka toiminta itsenäisenä järjestönä ja liikkeenä toimiessakin muodostui kaikkiin työväenluokan ja edistysmielisten — oman maamme ja kansainvälisten — liikkeiden mukana-olemiseen ja avustamiseen, niin siitä huolimatta jotakin puuttuvan silloin kun mitään järjestöllistä yhteyttä ei ollut olemassa muiden työväenluokan järjestöjen kanssa.

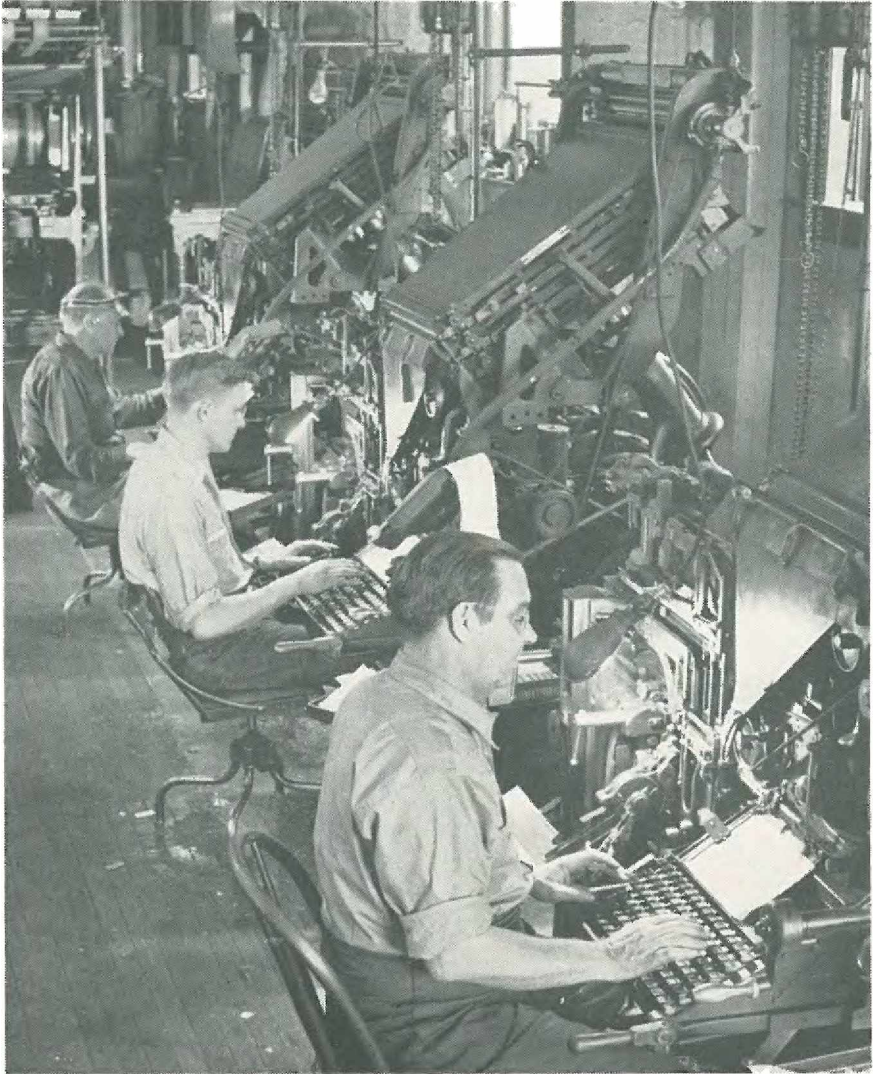
Suomalainen Työväen Järjestö on koko olemassaolonsa ajan eteenpäin pyrkivänä liikkeenä koettanut mukautua olosuhteisiin niiden muutosten mukaan, voidakseen entistä tehokkaammin jatkaa työväen asian ajamista. Tässä mielessä heräsi järjestössä kysymys järjestömmen yhtymisestä suureen amerikkalaiseen veljes- ja vakuutusjärjestöön, International

Workers Orderiin, joka muodostuu monien eri kansallisuuksien järjestöistä. Keskustelua kysymyksestä kannusti erikoisemmin Amerikassa syntyneiden suomalaisten työväenliikkeen toimintaan vetäminen aikana, jolloin vanhempi polvi alkoi harventua ja siirtolaisuus Suomesta oli kokonaan pysähdyksissä, merkiten kaikenlaisen toiminnan hiljalleen kuoleutumista Amerikan suomalaisten keskuudessa. IWO monine kansallisine ryhmineen, kulttuuritoimintoineen ja edullisine vakuutuspalveluksineen tarjosi jotakin sellaista, josta Amerikan suomalaiset eivät olleet ennen päässeet osallisiksi. On muistettava, että jonkinlaisen keskinäisen avun tarvetta järjestöelämän yhteyteen tunnettiin jo järjestön varhaisemmissa edustajakokouksissa. Alustuksissa puhuttiin hautaus- ja apurenkaiden perustamisesta. Ne tavallaan kuvastivat kaipuuta jostakin sellaisesta, jota IWO tarjoaa jäsenilleen.

Jo vuoden 1932 edustajakokouksessa S. T. Järjestön edustajat keskustelivat järjestön muuttamisesta veljesliikkeeksi. Silloin vielä tehtiin kielteinen päätös, sillä järjestö oli silloin täydessä voimassaan ja laati suunnitelmia jäsenmääränsä kohottamiseksi 20,000:een. Järjestön virtasi silloin jäseniä omalla voimallaan ja tulevaisuus näytti valoisalta.

V. 1937 Detroitissa pidetyssä edustajakokouksessa keskusteltiin IWO:hon liittymisestä vakavammissa mielessä, sillä silloin jo nähtiin selvemmin se kohtalo, joka Amerikan suomalaisia järjestöjä odottaa suomalaisen väestön jatkuvan vähentymisen takia, ellei maassa syntynyttä väkeä saada suuremmissa määrässä mukaan. Edustajakokous päätti silloin ryhtyä kaikkiin voimin edistämään IWO:n rakentamista suomalaisten keskuuteen. Muutamia IWO:n osastoja syntyikin pian suomalaisten keskuuteen ja monia suomalaisia liittyi yksilöinä muiden kansallisuuksien osastojen kautta IWO:n jäsenyyteen.

Kun IWO pääasiallisesti suomalaisen toiminnan kokemuksen pohjalta päätti ryhtyä ottamaan jäsenyyteensä myöskin sellaisia henkilöitä, jotka eivät syystä tai toisesta halunneet tai eivät voineet vanhuuden takia nauttia järjestön tarjoamista vakuutuseduista, oli siis kaikille suomalaisille tie avoinna suureen amerikkalaiseen veljesjärjestöön seurajäseninä. V. 1940 sai järjestömme toimeenpaneva komitea aluekokouksilta valtuudet ryhtyä neuvotteluihin IWO:n kanssa suomalaisten siihen yhtymisestä. Kun Tpk oli alistanut esityksen IWO:hon yhtymisestä yhdistysten ja koko jäsenistön keskusteltavaksi ja päätettäväksi, oli tuloksena se, että vuonna 1941 pidetty edustajakokous päätti yksimielisesti IWO:n suomalaisen jaoston perustamisesta. Järjestön nimeksi hyväksyttiin Amerikan Suomalainen Keskinäisen Avun Järjestö. Niin järjestö siirtyi uuteen vaiheeseen, osaksi monista kansallisuuksista muodostuvasta suuresta veljesjärjestöstä, jonka jäsenmäärä kohosi 160,000:een. Mutta se säilyi edel-

Lehtiemme nykyisiä latojia työtouhussa. Yksi kone on jäänyt pois kuvasta. Latojat ovat (etusasta taaksepäin lukien): Charles Saxberg, Leo Hill ja Charles Hämäläinen.

leenkin samana työväenjärjestönä, jonka pyrkimyksenä oli työväen asian ajaminen.

ASKAJ:n ensimmäinen sihteeri oli Onni Kaartinen ja hänen mennessään maamme asevoimien palvelukseen tuli Carl Päiviö hänen tilalleen ja oli siinä tehtävässä kuolemaansa saakka.

Kun kautta maan vietettiin suomalaisen työväenjärjestön 40-vuotisjuhlia, julkaisi ASKAJ:n toimeenpaneva komitea lehdissämme Carl Päiviön ja Onni Kaartisen allekirjoittaman juhla julistuksen jossa sanottiin m. m.:

“Viime vuosina on Amerikan suomalaisten keskuudessa ratsastettu kansalliskiihkolla ja sen avulla on sokaistu monia ja rehellisiä työläisiä on ajettu puolustusasemaan. Raivaajalaisen sosialidemokratian, enemppä kuin muutamien muidenkaan sivuun jääneiden ‘teoreetikkojen’ ohjelmaan ei ole kuulunut kansalliskysymyksen marxilainen käsitys. Ja niinpä jääkin historialliseksi tosiasiaksi, että Suomalainen Työväen Järjestö, jonka nykyinen virallinen nimi on Amerikan Suomalainen Keskinäisen Avun Järjestö ja kuuluu osana International Workers Orderin, on Hibbingissä, Minn., v. 1906 perustetun Amerikan Suomalaisen Sosialistijärjestön ja Amerikan taistelevan suomalaisen työväenliikkeen ainoa oikeutettu perijä. Kansainvälisyyden periaatteen kunnioittamisen ja ja tämän maan työväen taisteluihin osallistumisen pohjalta niin taloudellisella, yhteiskunnallisten oikeuksien kuin edistysmielisen politiikan rintamilla, on meillä järjestönä kiistämätön oikeus tämän sanomiseen.

Suomalaisen työväenliikkeen 40-vuotisen juhlan vietto kuuluu Amerikassa meille ja yksinomaan meille. Se on samalla järjestömmen vuosijuhla ja taisteluun kutsu. Saatakoon siitä uutta voimaa niihin ponnistuksiin, joissa käydään taistelua Amerikan kansan oikeuksista osana tämän maan työväen taisteluista kansan demokratian, onnellisen elämän ja rauhan turvaamisen puolesta. Ja jos milloinkaan, niin nyt ovat nämä taistelut krutillisessä vaiheessa ja vaativat kaikkien mukaan tulemistä. Myöskin niiden, jotka vuosien varrella syystä taikka toisesta ovat sivuun jääneet.”

LEHTEMME PÄÄSEVÄT SUOMEEN

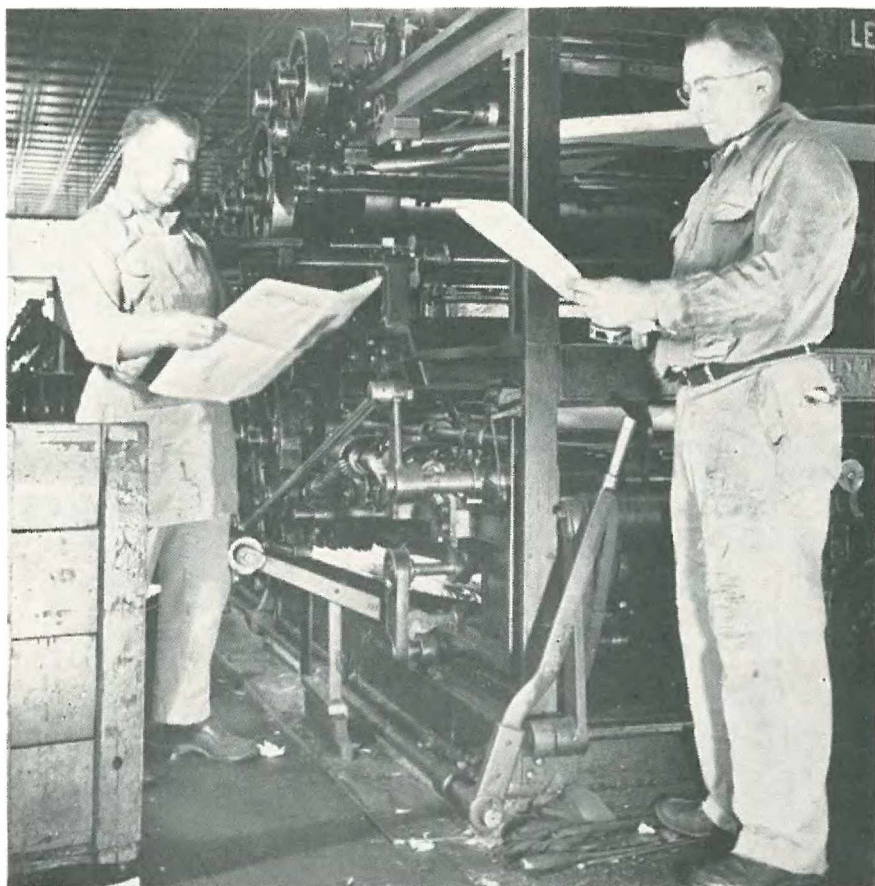
Fasismin murskaantumista maailman demokraattisten kansojen armeijain voiman edessä seurasi myöskin Suomen vapautuminen. Amerikan suomalaiset työväenlehdet, jotka koko Suomen itsenäisyyden ajan oli estetty pääsemästä Suomeen, lausuttiin nyt tervetulleiksi saksalaisista ja kotimaisista fasisteista vapautuneeseen Suomeen. Lehtemme otettiin siellä ilolla vastaan ja varmaan ne toivat lohtua murheen ja kärsimysten keskellä kamppaileville sukulaisillemme ja tovereillemme, joilta valkoinen

terrori oli niin kauan sulkenut tien oman luokkansa lehtien luokse. Sukulaisten ja tuttavien kirjeet ilmaisivat riemua, jota Suomen köyhälistö tunsii saadessaan lukea Työmiestä ja Eteenpäitä ja muita Amerikassa painettuja suomenkielisiä työväenlehtiä ja julkaisuja, joita sukulaiset ja tuttavat heille täältä lähettivät.

Samalla lehtemme kehoittivat Amerikan suomalaisia työläisiä avustamaan Suomen työväkeä omien sanomalehtiensä ja laitostensa rakentamisessa. Järjestöihmissämme alkoivat myöskin kerätä varoja Suomen avustamiseen — todelliseen, kansaa hyödyttävään avustamiseen. Taaskin tarjottiin yhteistoimintaa muille Amerikan suomalaisille ryhmille. Mutta kaikki tarjoukset hyljättiin ja niin alkoi Yhdysvalloissa toimia kaksi Suomen avustusjärjestöä — toinen muodostui niistä, joiden avustushommassa eli edelleen talvisodan ja uusien koston sodan hautomisten henki ja toinen muodostui Amerikan luokkatietoisista suomalaisista työläisistä ja farma-

Vilho Auvinen taittamassa Naisten Viiriä ja Aarre Suomela taittamassa Työmiestä Eteenpäin toimitussivua.

Naisten Viiri on tullut ulos painokoneesta ja painaja Victor Hiltunen (oikealla) ja hänen apulaisensa Reilo Roine tarkastavat ensimmäisiä lehtiä.

reista, jotka ilmaisivat iloaan sen johdosta, että vapaammat ajat olivat koittaneet Suomen työväenluokalle.

Työmies ja muut lehtemme tervehtivät uutta Suomea sillä veljellisellä lämmöllä, jolla ne ovat aina ottaneet osaa kaikkien sorrettujen taisteluihin ja jolla ne ovat ilmaisseet iloaan noiden sorrettujen saavuttamien voittojen johdosta.

Että kaikki se, mitä Työmies oli talvisodan edellä ja sen jälkeen sanonut Suomen asioista, oli ehdottomasti oikeaan osunutta, siitä todistuksena

on Suomen Kansan Demokraattisen Liiton lausunto, jonka se antoi tervehtiessään järjestöämme sen 40-vuotitsjuhlan yhteydessä. SKDL saanoi tervehdyksessään:

“Sotaa seurasi rauhan kausi. Kansandemokraattinen liike nousi. Työväen järjestövoima on kasvanut ennen saavuttamattomiin lukuihin. Kaikkialla on innostus suuri, kaikkialla tehdään tarmolla työtä kansanvallan luomiseksi maahamme. Mutta kansan vihollisetkin ovat toiminnassa. Aseita kätetään, vakoilua harjoitetaan, suoritetaan tuhopolttoja ja pommiantentaatteja ulkomaiden edustajia vastaan ja työväen omaisuutta tuhoaan. Fasistit koettavat järjestää viidettä kolonaa kansanvallan tuhoksi maassamme. Multa kansa on nyt valppaampaa kuin ennen. Nyt on vihollinen riistuttu aseista. Nyt nousee työlätekevän luokan voima päivä päivältä. Joukot kokoontuvat vaatien suurenkapitalistien omistamien tuotantolaitosten ottamista yhteiskunnan haltuun. Talonpojat esittävät joukkovaatimuksenaan, että heille on palautettava maat, joita esi-isät ovat raivanneet pelloiksi korpimaista, mutta jotka on rosvoitu kartano- ja pankkiherroille sekä puutavarayhtiöille. Se vaatii oikeutta elää vapaana kansana synnyinmaassaan. Se vaatii oikeutta työnsä tuottoon. Rikkaudet, jotka kansan työteliäs käsi on luonut, kuuluvat yhteiskunnalle. Kansa tahtoo omansa takaisin. Sen hyväksi toimii demokraattinen liike maassamme. Haluamme luoda kansallemme onnellisen kotimaan.”

Työmiehelle ja muille lehdimme jäi taas tehtäväksi antaa Amerikan suomalaisille oikeita tietoja Suomen tilanteesta. Meidän lehdistämme tuli nyt uuden Suomen edustajia ja sen puolesta puhujia ja kaikki muut Amerikan suomenkieliset lehdet, jotka sotien ja fasistiterrorin ajan olivat pitäneet yksinoikeutenaan saada olla “Suomen todellisia ystäviä”, käänsivät nyt selkänsä Suomelle ja sen uudelle hallitukselle. Ellei olisi ollut olemassa Työmiestä ja muita lehtiämme, niin Amerikan suomalainen väestö olisi kaikessa rauhassa tuuditettu sellaiseen uskoon, että Suomi on menettänyt itsenäisyytensä, venäläiset hallitsevat koko maata rautaisella kädellä, eikä suomalaisilla ole mitään sanomista. Villejä huhuja oli liikkeellä ja “talvisodan henkeä” täynnä olevat lehdet antoivat niille uusia siipiä. Puhuttiin suorastaan järjettömyyksiä. New Yorkin Työväentalon ravintolassa — yhden esimerkin mainitaksemme — Suomesta saapunut mies — Raivaaja komeasti takkinsa taskussa — kertoi:

“Koko Helsinki on täynnä ryssän sotilaita. Kun suomalainen keittää kahvia, niin ryssä tulee ja sieppaa pullat pöydältä. Kahvin hän ei uskalla koskea, siksi kun se on lähetetty Amerikasta.”

Raivaaja, jonka oman aatteen edustajatkin olivat mukana Suomen uudessa hallituksessa, ei millään tavalla yrittänyt antaa todellista kuvaa Suomen tilanteesta. Se näytti nauttivan siitä, että Amerikan suomalaisten

Postitusosasto: Sally Johnson ja Sylvia Mäki.

keskuudessa vallitsi edelleen sekavia käsityksiä kaikesta siitä mitä Suomessa oli tapahtunut. Raivaaja ja muut Suomen fasistisen komennon tukijat ovat vastuussa siitä, että monia Amerikan suomalaisia voitiin niin kauan pimittää ja kuljettaa harhaan ja yritetään edelleenkin kuljettaa.

Työmiehen Portlandin, Ore., kirjeenvaihtaja kertoo lehden marraskuun 27 päivän 1946 numerossa:

“Kokouksen alussa laulettiin virsikirjasta laulu 510, johon otti yleisö osaa, sitten seurakunnan pastori piti pienen tervehdyspuheen. Sitten rukoiltiin joukolla Suomen kansan puolesta. Nyt sitten alkoi pieni vanha mies (Oskari Tokoi) puheensa selostamalla tilannetta Suomessa, sanoi kummankin sodan siellä olleen venäläisten syytä . . . Puhuja vakuutti, että hän saa oikeat tiedot Suomesta ja hän uskaltaa ne myös sanoa julkisesti, koska ei koskaan mene Suomeen takaisin. Ne puhujat, jotka täällä ovat Suomesta olleet käymässä, eivät uskalla puhua totuutta, koska he menevät Suomeen takaisin.”

Näin puhui Raivaajan toimittajana Oskari Tokoi, joka sitten pari vuotta myöhemmin meni käymään Suomessa ja löysi tilanteen siellä kokonaan päinvastaisena kuin miksi hän oli sitä kuvannut omassa lehdessään ja puheissaan, joissa väitti Työmiehen ja muiden meidän lehtiemme "kautistelevan Suomen asioita". Se, että Tokoita ei Suomessa vedetty vastuuseen täällä pitämistään, valheita tulvillaan olevista puheista, lienee parhain todistus siitä, että Suomessa on hänenkinkaltaisillaan vapaus. Sijastaan että Tokoi olisi Suomessa joutunut "ryssän sotilaiden" käsiin, häntä oma väkensä juhli ja kunnoitti kaikessa rauhassa, vieläpä hallituksenkin ottaessa siihen osaa.

Jos venäläisillä olisi ollut Suomessa valta, niinkuin Tokoi oli puheissaan ja kirjoituksissaan viittaillut ennen Suomessa käyntiään, niin eipä hän olisi uskaltanut Suomeen mennä, sillä yleisesti tiedetään, että Venäjän työläiset aikoinaan tuomitsivat Tokoin vallankumouksen petturina kuolemaan siitä, että hän Suomen luokkasodan päätyttyä kääntyi omia punakaartilaisovereitaan ja Venäjän vallankumousta vastaan ryhtymällä Britannian imperialismiin agentiksi "everstin" arvolla. Venäläiset, joiden Tokoi oli vakuuttanut hallitsevan koko Suomea, olivat kaikessa hiljaisuudessa oman rajansa takana, eikä kukaan häirinyt Tokoin matkaa.

Mutta Raivaaja ei ole milloinkaan peruuttanut sitä toimituskirjoitustaan, jonka se julkaisi elokuun 17 päivän numerossaan v. 1946 ja jossa sanottiin :

"Ja ne Suomessa käyneet turistit, jotka pikakäynniltä palattuaan selittävät, ettei mitään 'valtiollista sortoa tai taloudellista puristusta huomaama', ovat liikkuneet silmät ummessa sikäli kuin kansan elinehtojen huomiointi on kysymyksessä."

Amerikan suomalaisten täytyi ja täytyy edelleenkin turvautua Työmieheen saadakseen oikeat tiedot Suomen asioista.

TYÖMIES ESIINTYY ROHKEASTI RAUHAN- LIPUN KANTAJANA

Odotukset ja toiveet siitä, että toista maailmansotaa seuraisi pysyväinen rauha ja uudelleenrakentamiskausi, raukesivat tyhjiin. Ei tullutkaan se maailma, jota Roosevelt, Churchill ja Stalin olivat suunnitelleet. Saksan fasismi oli kukistettu, mutta sen tilalle alkoi kehittyä uusi mahti, joka hautoi sitä samaa, jossa Hitler oli niin katkerasti epäonnistunut — sosialistisen Neuvostoliiton kukistamista. Hajaantumisen merkit alkoivat ilmetä liittolaisten keskuudessa heti kun sota oli päättynyt. Vanhat imperialistiset vallat, joissa nimellinen kansanvalta vallitsi, katselivat kauhulla sitä, että kansat eivät aikoneet tyytyä vanhaan järjestykseen ja ristiriitoja syn-

Tässä koneessa on tämä teos painettu ja siinä painetaan myöskin julkaisumme Vappu ja Joul.

nyttäviin järjestelmiin, jotka olivat niin monta kertaa johtaneet kansat tuhoisiin sotiin. Kaikissa maissa nousi liikkeitä, jotka vaativat fasismin perinpohjin pois juurimista ja todellisen kansandemokratian rakentamista. Kartanoherrojen ja feodaaliporvariston valta kukistui monissa maissa vararikon tehneenä ja valtaan nousivat luokkatietoisten työläisten johtamat kansandemokraattiset hallitukset. Näissä maissa tapahtui syvällisempiä muutoksia kuin mitä oli tapahtunut Suomessa, sillä niissä otettiin päämääräksi sosialistinen yhteiskunta.

Mutta imperialistien taholta tämä heti leimattiin Neuvostoliiton "laajennuspyrkimykseksi" ja "kommunismiin vallan leviämiseksi" ja koko maailmaa kutsuttiin taisteluun sitä vastaan. Yksinpä sosialidemokraattinen Raivaaja ja sen ohella Työväen Osuustoimintalehti ja vieläpä Industrialistikin alkoivat imperialistien mukana huutaa "punaisesta imperialismista", joka muka uhkasi "vapaata maailmaa".

Työmiehen ja Eteenpäin tehtäväksi jäi taas totuuden levittäminen näistä tärkeistä maailman tapahtumista Amerikan suomalaiselle väestölle.

Maailma oli jälleen jakautunut kahteen leiriin. Toisella puolen olivat Neuvostoliitto, kansandemokraattiset maat ja itsenäisyystaistelua imperialismia vastaan käyvät siirtomaat ja puolsiirtomaat. Toisella puolella Wall-kadun johtama imperialismi. Työmiehelle ei tuottanut mitään päänvaivaa se, mille puolelle se asettuisi tässä maailmanlaajuisessa taistelussa. Se piti kiinni työväenliikkeen kansainvälisistä periaatteista ja asettui sortettujen puolelle, niinkuin aina ennenkin.

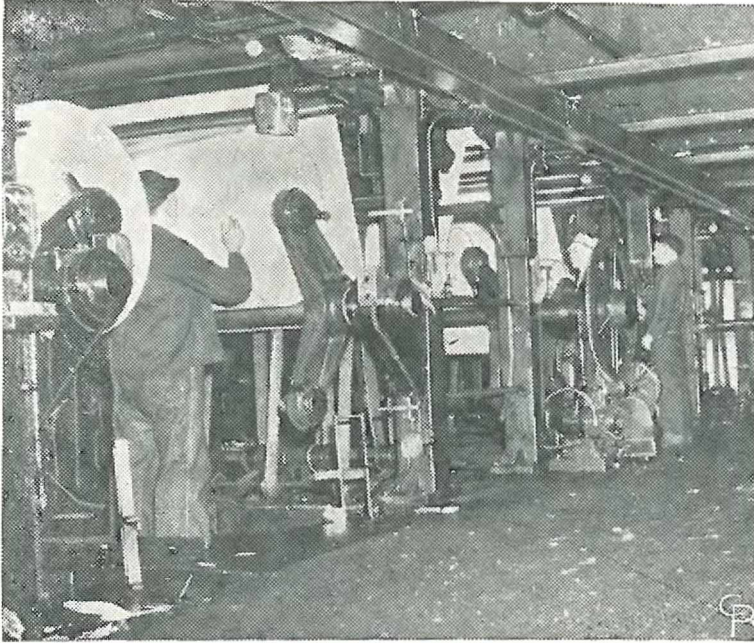
Koettelemusten ajat seurasivat tätä päätöstä.

Maailman taantumusvoimat, joiden johtoon nyt asettui Wall-kadun imperialismi, ryhtyivät kaikkialla raivaamaan tieltään niitä esteitä, jotka häiritsivät niiden suunnitelmia koskien Neuvostoliiton kukistamista ja koko maailman valtaamista ja turvalliseksi imperialismille tekemistä.

Taantumus ryhtyi "valkaisemaan" myöskin työväenliikettä. Työväen yhtenäisyys, joka oli sodan aikana ja sen jälkeen suuresti edistynyt kautta maailman, oli ensimmäisenä imperialistien silmätikkuna. Hajoittajat pantiin liikkeelle. Työväen ammatillinen maailmanliitto, joka oli kohonnut fasismivastaisen yhteisrintaman suojassa, päätettiin tuhota. Pientä hajaannusta saatiinkin aikaan ja hajoittajat perustivat toisen maailmanliiton, joka nöyrästi kuuntelee imperialistien ääntä, toimien sen lakeijana järjestyneen työväen riveissä.

Hajoittavat voimat alkoivat toimia myöskin Amerikan unionistisessa liikkeessä. Edistysmielisessä teollisuusunioiden keskusjärjestössä CIO:ssa alkoi myöskin edistysmielisten jahti, joka johti monien suurten unioiden erottamiseen siksi kun niiden johtajat ja jäsenistö eivät taipuneet kumartamaan imperialismin edessä ja sylkemään työväen kansainvälisyyttä silmille.

Näissä taisteluissa joutuivat lehtemmekin vainottujen joukkoon. "Talvisodan" henki alkoi taas leijailla. Raivaaja ja muut lehdet, joille oli taas koittanut odottamansa aika, jolloin juudasponsiliikkeille jälleen avautuivat mahdollisuudet, olivat heti valmiina ottamaan takaisin menetyksiään. Lehtiemme ilmoittajia alettiin taas lähestyä. Ilmiäntoja tehtiin ihmisistä, jotka anoivat kansalaisoikeuksia ja kaikella tavalla alettiin peilotella työläisiä ja farmareita, jotka olivat pysyneet uskollisina työväenluokan asialle. Tällä kertaa oli työväen aatteen vainoojilla tukenaan hallitus, joka oli luopunut kaikesta siitä, mikä sisältyi Rooseveltin Uuteen jakoon. Kun Rooseveltin hallitus, jonka aikana Hooverin alottama ulkomaalaisten jahtaus ja karkoitusvinna lopetettiin, sangen usein korosti ulkomaalaissyntyisten osuutta tämän maan rakentamisessa ja osoitti, että me kaikki olemme siirtolaisten jälkeläisiä — ja kaikki amerikkalaisia — niin sen seuraaja aloitti vimmatun hyökkäyksen ulkomaalaissyntyisiä vastaan. Palmerin punajahdit, jotka seurasivat ensimmäistä maailmansotaa päättyivät lyhyeen, mutta Trumanin hallituksen johtama jahti kesti vuosikausia

Kaikkein uudenäikaisin sanomalehden painokone. Pitkä matka on astuttu kehityksessä eteenpäin siitä lähtien kun Gutenberg keksi kirjasimen 15 vuosisadalla. Ylläoleva painokone, josta vain alaosa on näkyvässä, voi painaa miljoonia kappaleita kokonaista suurta sanomalehteä muutamassa tunnissa. Mutta itse konekin maksaa satoja tuhansia dollareita.

ja vaati lukemattomia uhreja ei ainoastaan luokkatietoisien työväen ja ulkomaalaissyntyisten keskuudesta, vaan myöskin liberaalien ja muiden Uuden jaon kannattajien piireistä.

Näiden jahtien yhteydessä saapuivat hallituksen poliisit eräänä marraskuun päivänä 1949 Eteenpäin toimitukseen ja veivät lehtemme silloisen päätoimittajan K. E. Heikkisen Ellis saarelle maastakarkoittamista varten. Samana päivänä he kävivät ASKAJ:n päämajassa ja vangitsivat järjestön sihteerin Carl Päiviön ja veivät hänet myös Ellis saarelle.

Se oli kosta siitä, että lehtemme ja järjestömme olivat asettuneet sorsrettujen ja vapautteen pyrkivien puolelle siinä taistelussa, jota kautta maailman käytiin. Tarkoitus oli terrorisoida ja peloitella ihmisiä niin, että ne eivät uskaltaisi taistella oikeuksiensa puolesta.

Työmies ja Eteenpäin nousivat rohkeasti puolustamaan kaikkia vai-

non uhreja. Julkaistiin kirjoituksia, joissa osoitettiin, että fasismi raivaa tietään valtaan Yhdysvalloissa ja osoitettiin maamme tapahtumien ja Saksassa ennen Hitlerin valtaan nousemista suoritettujen tekojen yhtäläisyys. Amerikan suomalaisia rohkaistiin taistelemaan Amerikan edistysmielisten rinnalla ja avustamaan kaikkia niitä liikkeitä, jotka pyrkivät estämään fasismin pääsemästä valtaan meidän maassamme.

Amerikan suomalaisten joukosta otettujen ja muiden vainon uhrien avustamiseen ryhdyttiin. Omasta aloitteesta syntyi uusi järjestökin — Finnish American Freedom Committee — joka otti tehtäväkseen vainon uhrien puolustamisen ja avustamisen ja toimii siinä käsi-kädessä amerikkalaisen American Committee for Protection of Foreign Born järjestön kanssa.

Vain Työmies, Naisten Viiri ja Eteenpäin nousivat rohkeasti puolustamaan ulkomaalaissyntyisiä uudessa vainoliikkeessä, joka uhkaa asettaa kaikki ulkomailla syntyneet ja vieläpä heidän jälkeläisensäkin jonkinlaiseen paariaisluokkaan. Muut Amerikan suomalaiset lehdet pysyivät sivussa tästä taistelusta, vaikka niiden omien lukijainkin etuja ja oikeuksia uhataan samalla kertaa.

Taistelu ulkomaalaissyntyisten puolesta yhdistyi välittömästi taisteluun koko Amerikan demokratian, Amerikan kansan oikeuksien, perustuslain ja Oikeuksien lain sekä maailman rauhan puolesta. Työmies ja muut lehtemme kantoivat jälleen rauhanlippua toisten lehtien saarnatessa sotaa "ryssää vastaan". Se seikka, että maailman tapahtumat ja tosiseikat ovat niin monta kertaa todistaneet lehtemme olleen oikeassa, varmaankin vaikuttivat siihen, että sotahumalaa ei ole saatu suuremmaksi nousemaan Amerikan suomalaisten keskuudessa, lehtiemme jatkuvasti esiintyessä rauhanasian puolesta ja levittäessä rauhansanomaa ja totuuksia maailman tilanteesta.

LEHTIEMME YHDISTÄMINEN

Siinä tilanteessa, joka jo pitkän ajan on häämöittänyt Amerikan suomalaisten edessä, on käsitetty, että ennenpitkää kaikki suomenkieliset lehdet joutuvat ensiksi supistamaan toimintaansa ja sen jälkeen hiljalleen vaeltamaan kohti kuolemaansa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tämä tosiseikka on käynyt entistä selvennäksi. Jokainen Amerikan suomenkielinen lehti on joutunut jollakin tavalla rajoittamaan toimintaansa. Yksinpä Raivaajakin, joka kerskuu suurilla osuusliikkeillään ja omalla pankkilaitoksellaan, jota rahastetaan farmarien velkojen koroilla, joutui vähentämään lehtensä sivuja ja toimitusvoimia, vaikka sillä oli takanaan laajat laitumet "tosisuomalaisten" yhteisenä äänenkannattajana.

Pitkän aikaa virisi suomalaisen työväenjärjestökin piireissä keskus-

Työmies-Eteenpäin toimituskunta v. 1952: Leo Mattson, Knut Heikkinen, G. M. Wästilä, Bertha Kurki ja William Lahtinen.

telua siitä, että meidän olisi ajoissa ryhdyttävä yhdistämään lehtiämme, ennenkuin taloudellinen pakko käy liian painavaksi. Helpompi on tämä välttämätön yhdistäminen toimittaa silloin kun lehdet ovat vielä hyvässä taloudellisessa asemassa, osoitettiin näissä keskusteluissa.

Jo vuoden 1935 edustajakokouksessa tuli lehtiä yhdistäminen esille. Mutta silloin oli lehdistömme ja järjestömme suurin nousun aika, joten yhdistämisestä puhumistakin pidettiin ikäänkuin toiminnan jarruttamisena. Niinpä edustajakokous päätti, että lehtiä yhdistämisestä kerta kaikkiaan luovutaan sillä kertaa. Kokous hyväksyi päätöslauselman, jossa sanotaan:

”Edustajakokous käsittää, että tällaisessa taistelutilanteessa kaikki ajatuksetkin siitä, että meidän olisi lehdistöämme supistettava, johtuvat joko tilanteen ymmärtämättömyydestä tai sitten taistelusta luopumismielialasta. Me tarvitsemme nyt kaikkia lehtiämme ja julkaisujamme enemmän kuin koskaan ennen. Ja edustajakokous on vakuutettu, että meillä on lehdistöömmekin nähden juuri nykyisenä aikakautena suuret eteenpäinpääsymahdollisuudet, sillä kaikkien työläisten yhteisrintama-ajatus, jota lehdistömme suomalaisen väestön keskuudessa on edustanut ja edustaa, voittaa kaikkialla alaa työläisten ja farnarien keskuudessa.”

Sellainen reipas tulevaisuuteen tähtäävä kanta löysikin pohjaa vielä silloin. Joskin toisinaan pyrittiin olemaan liian optimistisia, mikäli lehtiemme lukumääränsä puolesta sellaisenaan säilyttäminen oli kysymyksessä. Niihin aikoihin ei suomalainen väestö ollut vielä saavuttanut ikänsä puolesta sitä astetta, jolloin se luonnon lakien pakosta alkaa joukottain kallistaa päänsä ja muuttaa sinne, missä lehtiämme ei tilata eikä lueta. Silloin vielä laskettiin suomalaisten lukumäärää eri valtioissa ja maanosissa ja sen perusteella mitailtiin, miten paljon mahdollisuuksia on edesämme. Jo aikaisemmin mainitsimme, että järjestön neljännessä edustajakokouksessa vielä puhuttiin järjestömme jäsenmäärän kohottamisesta 20,000:een ja lehtiemme tilaajamäärän kohottamismahdollisuuksista.

Päätöslauselmassa sanottiin: "Yhdysvalloissa on useita valtioita, joissa suomalaisten lukumäärä nousee kymmeniin tuhansiin. Yksistään länsirannikolla asustaa 35,040 suomalaista, joista valtava enemmistö on työläisiä ja työtätekeviä farmareita. Keskivaltioissa asustaa 65,683 suomalaista ja idän valtioissa 95,842, j.n.e. Yhdysvalloissa kokonaisuudessaan asustaa yli 300,000 suomalaista."

Siihen aikaan jo asetettiin tulevaisuuden näköpiiriin Amerikassa syntynyt nuorisoina, jonka mukaan vetämiseen — tällä kertaa vanhempien joukossa toimimaan — alettiin kiinnittää entistä suurempaa huomiota. Suomalaisen Työväen Järjestön viidennen edustajakokouksen päätöslauselmassa sanottiin:

"Erikoisesti haluaa edustajakokous keskustelussa esiintuotujen kokemusten perusteella itsekritiikkinä lausua, että olemme vieläkin syyllisiä nuorison järjestämisen ala-arvioimiseen, vaikka klubijärjestö, joka viime edustajakokouksessa perustettiin, on mennyt huomattavasti eteenpäin. Eräs edustaja lausui, että hänen edustamallaan paikkakunnalla on päästy jo siihen, että nuorison toimintaa 'siedetään'. Tämä ei riitä. Sitä on lisäksi innolla autettava. On luovuttava haalien jumaloimisesta ja pelosta, että nuoret voivat säräkeä sitä tai tätä, vaatia nuoria esittämään samanlaista ohjelmaa kuin se, johon vanhempi on tottunut."

Kaikista ponnisteluista huolimatta tosiseikaksi jäi se, että toiminta kaikilla paikkakunnilla supistui sitä mukaa kun vanhempi polvi harveni ja alkoi osoittaa väsymystään. Sama piirre ilmeni kaikissa muissakin suomalaisissa ryhmissä. Niiden toiminta sammui sitä mukaa kuin vanhemman polven edustajien silmät sammuiivat. Maassa syntynyt nuorisoina oli liiaksi kasvanut amerikkalaiseen elämään ja vain pieni osa siitä saatiin kiintymään suomalaiseen toimintaan. Luokkataisteluliike kuitenkin kaiken lopuksi oli se, joka Amerikan suomalaista nuorisoina sangen huomattavasti veti puoleensa.

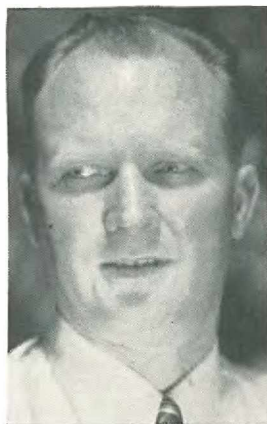
Joe Lima
jolta pitää huolen Työmiehen talon puhdistus- ja korjaustöistä.

Niinpä siis tässä toiminnan jatkuvassa supistumisessa jouduttiin entistä vakavammin ja päättäväisemmin ottamaan esille lehtien yhdistäminen. Yhdistämisasiassa päästiin periaatteelliseen yksimielisyyteen jo viisi vuotta sitten, mutta siten nousi seinä vastaan siinä, missä yhdistetty lehti tulisi ilmestymään. Keskivaltioiden väki ei missään nimessä halunnut luopua Työmiehestä, joka oli tullut heille rakkaaksi. Itä ei halunnut luopua Eteenpäistä, joka samoin oli tullut välttämättömäksi työläisille ja farmareille, jotka halusivat toisenlaista lukemista kuin

LEHTEMME ASIAMIEHIÄ JA KIRJEENVAIHTAJIA

John Pisilä
Hinsdale, Mont.

George Frederickson
Detroit, Mich.

mitä Raivaaja ja New Yorkin Uutinen tarjosivat. Puhua lehtien yhdistämisestä oli Työmiehen alueella samaa kuin koko lehden kuolema. Samanlainen tunne valtasi idän suomalaiset kun mainittiin Eteenpäin yhdistämisestä ja yhdistetyn lehden siirtämisestä pois itävaltioista. Kaikki selitetyt siitä, miten yhdistetty lehti voisi yhtä hyvin palvella kaikkien alueiden lukijoita, olivat turhia. Vaikka ymmärrettiin hyvin, että kahden samanlaisen lehden ylläpitäminen käy ennen pitkää liian raskaaksi päivä päivältä harventuvalle suomalaisten luokkatietoisten työläisten ja farmarien joukolle, niin siitä huolimatta uhmailtiin: Jos sitä ei voida jättää ilmestymään täällä, niin pidetään sitten edelleen kaksi lehteä. Tällaista väittelyä ja kinastelua käytiin vuosikausia. Lopuksi pidettiin kummankin lehden ja järjestön edustajien yhteinen neuvottelukokous, jossa kummankin esitetyn ilmestymispaikan hyvät ja huonot puolet pantiin puntariin ja sen perusteella päätettiin, että yhdistynyt lehti alkaa ilmestyä Superiorissa, Wisconsinissa. Joten siis Työmies jäi paikoilleen ja Eteenpäin yhdistettiin siihen.

Yhdistetyn lehden ensimmäinen numero ilmestyi Superiorissa elokuun 20 päivänä 1950. Lehden päätoimittajaksi valittiin nuoremman suomalaisen polven edustaja G. M. Wästilä.

Tärkeä vaihe oli saavutettu lehdistömme historiassa. Väsymisen oireita yhä nopeammin ilmaisemaan alkanut, päivä päivältä harvalukuisem-

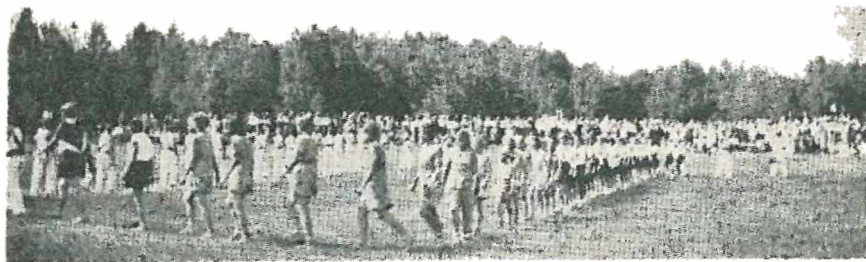
maksi käyvä Amerikan suomalainen luokkatietoinen työväki tunsi nyt hii-
kan huojennusta. Reippaasti lähti se tukemaan yhdistettyä lehteä ja pian
alettiin unhoittaa se katkeruus, joka uhkasi syntyä ilmiriidaksi lehden
muuttopaikasta käydyissä keskusteluissa.

YHDISTYNYT LEHTI TYÖMIES-ETEENPÄIN

Lehtiemme yhdistäminen tapahtui kehitysvaiheessa, jolloin kauaksi oli
jäänyt se aika, että työväenlehtiä Amerikan suomalaisten keskuudessa voi-
tiin kehitellä melkein toisistaan erillään olevina liikeyrityksinä. Välttämät-
tömäksi oli käynyt lehtiemme yhdistäminen ja keskittäminen. Lehtien yh-
distäminen takasi ilmestymismahdollisuudet pidemmäksi aikaa kuin mitä
kahdella lehdellä olisi ollut mahdollisuuksia.

Kun yhdistynyt lehti oli ilmestynyt kaksi vuotta voitiin todeta suurta
edistystä ennenkaikkeaa taloudellisella puolella. Olihan nyt koko laajan
maan suomalainen luokkatietoinen väki yhden lehden takana. Ei ollut
enää kiistaa alueista, vaan kaikkialla toimittiin yhden lehden puolesta. Leh-
dellä oli nyt käytettävissään kahden lehden entinen asiamieskoneisto ja kah-
den lehden kouluuntunut ja kokemuksia omaava kirjeenvaihtajien joukko,
joka rikastutti lehden sisältöä. Millään toisella Amerikan suomenkieli-
sellä lehdellä ei ole niin laajaa asiamies- ja kirjeenvaihtajaverkosta.

Voimien keskittäminen oli tapahtunut juuri sellaiseen aikaan, jolloin
hyökkäykset työväenliikettä ja kaikkea edistyksellisyyttä vastaan alkoivat
saavuttaa huippunsa tässä maassa. Tuskin oli yhdistynyt lehti ehtinyt si-
joittautua uuteen asemaansa, kun sekin sai taas taantumuksen ja sotarai-
voisan porvariston ja sen hallituksen mustat voimat kimppuunsa. Lehden
toimittaja Heikkinen, joka jo aikaisemmin oli pidätetty maastakarkoitetta-
vaksi ja oli takauksella vapaana, vangittiin uudelleen McCarran lain nojal-

Ylä-Michiganin aluejuhlien voimistelijöitä Ishpemingin juhlakentällä. Johtajana Unto Immonen.

la. Suomalainen porvarilehdistö, Raivaaja tietenkin eturintamassa, ryhtyi taas entistä suuremmalla raivolla lietsomaan pakokauhua Amerikan suomalaisten työläisten ja farmareiden keskuudessa. Kun lehdet yhdistettiin, yritti Raivaaja lähestyä Eteenpäin lukijoita kehoittamalla näitä siirtymään Raivaajan tilaajiksi "nyt kun eivät enää saa sitä palvelusta, jota Eteenpäin antoi heille", kuten sen omat sanat kuuluivat. Kun Raivaajan vetoamus meni kuuroille korville ja lehtemme tilaajat idässä käänsivät selkensä houkuttelijoille, yritettiin Heikkisen vangitsemisesta ja yleensä kaikkeen rauhan puolesta toimivaan väestöön kohdistetusta vainosta tehdä kapula, jolla lehtemme kannattajat pakokauhutettaisiin Raivaajan leiriin. Siinä ei onnistuttu. Lehtemme lukijat ja kannattajat sulkivat lujasti rivinsä ja asettuivat entistä tiukemmin tukemaan lehteämme. Lehti rohkaisi Amerikan suomalaista työkansaa päättäväisesti taistelemaan oikeuksien puolesta ja torjumaan taantumuksen hyökkäystä. Voimakas puolustusliike nousi Heikkisen puolesta ja hallituksen täytyi laskea hänet takakausella vapaaksi. Hyökkäyksistä lehteämme vastaan oli seurauksena vain se, että sitä suuremmalla päättäväisyydellä Amerikan suomalaiset nousivat puolustamaan vainon uhreja. Parhaana todistuksena siitä on se, että Amerikan suomalaiset ovat viime kolmen vuoden aikana keränneet Finnish American Freedom Committee järjestölle yhteensä 15,000 dollaria käytettäväksi taisteluun demokratian ja rauhan puolesta osallistuvien ja sen takia vainon kohteeksi joutuneiden henkilöiden puolustustaisteluun. Se on kunnioitettava summa nykyisessä vaiheessa Amerikan suomalaiselta työkansalta, jonka rivien harventumisesta kaikilla paikkakunnilla kertovat lehtemme kansankirjeet jokaisessa sen numerossa.

Tämän yhteydessä otettakoon ikäänkuin pieni hiljaisuuden hetki kunnioitukseksi niille lehtemme toimitsijoille, kannattajille ja lukijoille, jotka ovat kuoleman kautta poistuneet joukostamme. Kovia ovat olleet ne iskut, joita lehtemme ovat saaneet monien uutterien asiamiesten ja kirjeenvaihtajien kuolemankartanoon muuttamisen kautta. Kovia olivat myöskin iskut, joita lehtiemme toimittajien, liikkeenhoitajan ja järjestömmme sihteerin kuolema toivat mukanaan.

Toisen maailmansodan loppupuolella menetimme Työmiehen päätoimittajan Matti Wiitalan ja Eteenpäin päätoimittajan Richard Pesolan. Vähän myöhemmin temmattiin kuoleman kautta keskuudestamme Työmiehen uuttera ja tarmokas liikkeenhoitaja Hugo Paasikivi. Paasikiven valjaisiin astui nyt Ernest Koski, Wiitalan paikan otti Leo Mattson ja Pesolan paikan K. E. Heikkinen. Siiri Andersonin ja Karl Pajusen kuolemat myöskin jättivät aukkoja riveihimme. Jo ennestäänkin pieneksi käyneet toimitsijavoimamme menettivät näiden kuolemantapausten kautta parhaita kykyjä.

Aukon jätti jälkeensä myöskin Carl Päiviön kuolema. Taantumus ei ehtinyt häntä karkoittaa maasta, mutta saavutti suuremman voiton siinä, että onnistui hänet kokonaan tuhoamaan. Päiviö, joka vainoliikkeen hän-

tä vastaan alkaessa oli sairas mies, joka välttämättä tarvitsi lepoa ja lääkärinhoitoa, raastettiin toisen kerran Ellis saarelle juuri kun hän oli ehtinyt asettua lääkärin määräämään hoitoon ja lepoon. Ellis saaren kurjat olot mursivat lopullisesti hänen terveytensä ja keväällä 1952 hänet kätettiin maan poveen.

Painamme jälleen taistelukupäarin päähämme ja vainajien muistojen parista riennämme taas siihen taisteluun, joka ympärillämme riehuu.

Lehemme ei kuulu niihin, joista sotaporvaristo ja sen trustit ja monopolit ja hallitus pitävät. Lehemme kuuluu niihin, jotka porvaristo tahtoo hävittää pois, voidakseen esteittä kulkea tietään, joka johtaa uusiin sotiin ja demokratian tuhoamiseen täällä kotimaassa ja koko maailmassa. Niin kauan kuin on olemassa sanomalehtiä ja liikkeitä, jotka imperialistien pyrkimyksiä, suunnitelmia ja juonia paljastavat, niin kauan porvaristo ei tunne asemaansa turvalliseksi. Kapitalistien järjestelmä alkaa olla siinä kehitysvaiheessa, että yksinpä valedemokratia alkaa olla sen suunnitelmien jarruna. Siksi sitä hävitetään "kommunismia vastaan" käytävän taistelun verukkeella. Kaikki hallituksen johdolla käynnissä olevat vainoliikkeet tähtäävät koko demokratian tuhoamiseen. Ja taantumuksen voimat, jotka maassamme riehuvat villimpinä kuin milloinkaan ennen, syyttävät ja painostavat hallitusta siitä, ettei se kyllin nopeasti ja repäisevästi raatele demokratian rippeitä.

Kun toinen maailmansota päättyi ja Amerikan hallitus ei lähtenytkään sille tielle, joka viitoitettiin Rooseveltin, Churchillin ja Stalinin neu-

Amerikan suomalaisen työväen urheiluliikkeen mahtavuuden ajoilta: New Yorkin urheilu- ja voimisteluseura Vesa v. 1930.

votteluissa, vaan astui sille polulle, joka nostatti fasismiin valtaan Saksassa ja vei lopuksi maailman kauhistuttavaan sotaan, niin lehtemme asettui taas rohkeasti taistelemaan kaikkia imperialismiin juonia vastaan ja selostamaan lukijoilleen maailman tapahtumia tieteellisen sosialismin valossa.

Kun Amerikan virallinen työväenliike, molemmat johtavat uniojärjestöt — CIO ja AFL — asettuivat kannattamaan Marshall suunnitelmaa ja Atlantin sotaliittoa, niin lehtemme työväenliikkeen vähemmistön mukana selosti, että mainittu suunnitelma ei ole mikään maailman uudelleenrakentamiseen tähtäävä suunnitelma, vaan kansoja Wall-kadun rahamahdin orjuuteen sitova imperialistien salajuoni. Sen takia meidät muiden, työväen kansainvälisten periaatteiden puolesta taistelleiden mukana, leimattiin "ulkomaan agenteiksi" ja "maanpettäjiksi". Tuskin oli pari vuotta kulunut, kun CIO ja AFL lähettivät viralliset edustajistonsa tutkimaan, mitä Marshall suunnitelma on saanut aikaan "kansojen avustamisessa" ja "taistelussa kommunismia vastaan".

Tutkijain raportit olivat tuomitsevia. CIO:n edustajisto virallisesti julisti, että "Marshall suunnitelma oli tehnyt rikkaat rikkaammiksi ja köyhät köyhemmiksi" niissa maissa, joihin biljoonia dollareita Amerikan kansalta kerättyjä verorahoja oli vuodesta vuoteen työnnetty. Kansoja ei oltukaan avustettu, vaan sen sijaan apua olivat saaneet kansojen ryöstäjät ja orjuuttajat.

Ja kuitenkin kostoksi siitä, että järjestömme ja lehtemme taistelivat Marshall suunnitelmaa vastaan ja paljastivat sitä ja kohottivat äänensä rauhan puolesta, vierailivat hallituksen miehet taloissamme ja kuljettivat asiallemme ja koko maailman työväenluokan asialle uskollisia toimitsijoitamme Ellis-saarelle.

Muiden Amerikan suomalaisten lehtiemme intoillessa Marshall suunnitelman ja kaiken muun siihen liittyvän puolesta, lehtemme on rauhallisesti selostanut kantaansa, että parempi olisi käyttää sotavarusteluun käytetyt biljoonat dollarit oman maan rakentamiseen, uusien asuntojen, sairaalain, koulujen ja kipeästi tarvittavien uusien teiden maanseudulle rakentamiseen, joka toisi tullessaan työtä ja hyvinvointia suurille joukoille. Tarvitsee olla paatunuttakin paatuneempi uskaltaakseen väittää, että lehtemme olisi ollut väärässä tässä asiassa.

Lehtemme on valistanut ihmisiä käsittämään, että "kommunismivaa-
raa" ja "neuvostovaa-
raa" porvaristo käyttää vain mörkönä, joilla se peilittelee kansoja kuuliaisuuteen ja nöyryyteen voidakseen itse viedä eteenpäin suunnitelmiaan, jotka todella muodostuvat vaaraksi ei vain oman maamme kansalle, vaan koko ihmiskunnalle. Lehtemme on selittänyt, että vaikka koko Neuvostoliitto vaipuisi meren pohjaan ja kommunistit hävitettäisiin niin että jälkeäkään ei heistä olisi, niin sittenkin samat taistelut jäisivät pauhaamaan tässä maassa ja maailmassa ja samat ristiriidat, joiden kanssa kapitalistinen järjestelmä painiskelee, ahdistaisivat sitä yhtä anka-

rasti kuin nytkin. Kysymys ei ole mistään ulkoapäin tulevasta "vaarasta", vaan itse järjestelmän sisällä elävästä voimasta ja kehityksen laeista, jotka jyrkkinä vaativat muutoksia ja jotka 35 vuotta sitten johtivat kuudennen osan maapallostsa vapautumiseen kapitalismin ja imperialismin ikeestä ja toisen maailmansodan jälkeen lohkaisivat taas huomattavan kaistaleen imperialismin hallitsemasta maailmasta. Yhteensä tuo osa maailmasta käsittää nyt yksinpä sellaisen taantumuksellisen kuin John Foster Dulllesin mukaan 800,000,000 ihmistä, siis kolmannen osan koko ihmiskunnasta.

LEHTEMME OVAT KEHITTÄNEET LAAJAN KIRJEENVAIHTAJIEN ARMEIJAN

Suurena apuna lehtiemme toimituksille ovat olleet kyvykkäät ja ahkerat kirjeenvaihtajat, joita on noussut kaikilla niillä paikkakunnilla, joissa suomalaissyntyistä väestöä asuu.

Kirjeenvaihtajaverkostoa ryhdyttiin kehittämään heti alussa kun Työmies perustettiin. Kirjeenvaihtajia on aina pidetty suuriarvoisina leh-

New Yorkin työväen näyttämö vuosina 1936-37. Johtaja Väinö Niku-Paavola istumassa keskellä eturivissä.

delle. Lehti ilman kirjeenvaihtajia itse työläisten ja farmarien keskuudesta, ei voi olla joukkojen lehti. Kirjeenvaihtajaverkosto takaa sille suoranaisen yhteyden niiden joukkojen kanssa, joille se puhuu ja joiden puolesta se esiintyy.

Järjestön edustajakokouksissa kiinnitettiin aina huomiota kirjeenvaihtotyöhön. Viidennessä edustajakokouksessa 1935 hyväksytyssä päätöslauselmassa sanottiin:

“Edustajakokous hyväksyy järjestöme keskuksen laatimat ja osittainkin jo käytäntöön saadut suunnitelmat lehdistöme parantamiseksi, lehtiemme kirjeenvaihtotyön tehostamiseksi, kirjeenvaihtajien ohjaamiseksi suorittamaan tehtävänsä entistä tehokkaammin ja lehdistöme muodostamiseksi yhä enemmän nykyajan taisteluvaatimuksia vastaavaksi, todeten edustajakokous samalla, että tässä pyrkimyksessä on lehdistöme sitten neljännen edustajakokouksemme päässyt huomattavasti eteenpäin.”

Jo varhaisina aikoina opastettiin lehdissä kirjeenvaihtajia seuraavasti:

“Työläiskirjeenvaihtaja ei kysy porvarilta, kuinka saisi asioista sanoa. Hän käy arkailematta käsiksi kaikkiin työläisiä lähinnä oleviin asioihin ja epäkohtiin. Menee suoraan asioihin ja sanoo niin, että työläistoveri sen hyvin ymmärtää.”

Lehdissämme on aina korostettu paikkakunnan kirjeitä, joissa kerrotaan työläisten ja farmarien elämästä ja taisteluista. “Työmaakirjeiksi” tavattiin niitä sanoa. Sellaisesta kirjeenvaihdosta sanottiin:

“Parhaat työmaakirjeet syntyvät kirjeenvaihtajan kertoessa asioista omalla tavallaan. Kirjoittaa siten kuin juttelisi työtoverilleen. Ennen kirjoittamista on hyvä ajatella asiaa ja alkaa kirjoittaa juuri siitä asiankohdasta, jonka huomaa tärkeäksi, esityksen ydinkohdaksi. Täten syntyvät lyhyet, asialliset ja työläisomaiset työmaa- ja järjestökirjeet. Toisten kirjoitustapaa on hyvä välttää. Käyttää vain omaansa, se on paras. Kun työläiset kirjoittelevat omalla työläisomaisella tavallaan työoloista, uniotyöstä, farmarien oloista ja leipälinjoilta, niin sellaiset kirjeet tekevät lehtemme sisältörikkeiksi. Sellaisia kirjeitä luetaan halusta. Ne antavat oikean sisällön lehdillemme.”

Noina “leipälinjojen” aikoina alettiin myöskin perustaa kirjeenvaihtokerhoja. Useampia kirjeenvaihtajia kokoontui yhteen keskustelemaan asioista ja näiden keskustelujen perusteella sitten kirjoitettiin eri kysymyksistä. Työt järjestettiin kirjeenvaihtajien kesken, niin että mitään kertaamista ei tapahtunut. Kirjeenvaihtokerhoja ilmestyi pienemmillekin paikkakunnille. Tämä sangen onnistunut ja menestyksellinen kirjeenvaihtosysteemi katosi muutaman vuoden kuluttua ja kirjeenvaihto palasi enti-

selle pohjalle, mutta sen kautta oli otettu valtava askel uusien kirjeenvaihtajien kasvattamisessa ja opastamisessa. "Leipälinja"-aikoina, jolloin monet taistelut ja liikehtimiset vaativat lehden tilan voidaksemme selostaa joukoille näitä asioita, oli pyrkimyksenä välttää persoonaluonteisia mainintoja kansankirjeissä. Yhteen aikaan julistettiin pannaan kaikki kuolemanuutiset ja syntymisiä koskevat kirjoitukset. Myöhemmin havaittiin, että sellainen jyrkkyys, sensijaan, että se tekisi lehdestä kansanomaisen, katkaisee lehden siteitä niihin joukkoihin, joiden luokse meidän olisi päästävää. Niinpä kirjeenvaihtajamme taas alkoivat kirjoittaa paikkakuntansa väestön jokapäiväisestä elämästä ja sen pikkutapauksistakin, jotka asianomaisille ovat suuria tapauksia ja joista mainitseminen lähentää heitä lehteen. Lehtemme kuitenkin edelleenkin korostaa, että jos kirjeenvaihtajat liian yksipuolisesti seuraavat tätä suuntaa, niin kirjeenvaihto ei vastaa sitä tarkoitusta, joka työväenlehden kirjeenvaihtajille kuuluu. Persoonaluonteisten kirjoitusten ohella tulee muistaa kirjoittaa myöskin paikkakunnan yhteiskunnallisista, taloudellisista ja poliittisista tapauksista ja ennen kaikkea työväenliikkeen asioista siinä äänilajissa, että se innostaa joukkoja liittymään mukaan.

Kirjeenvaihtotyössä on vuosikymmenien varrella kehitetty lehdillemme toimitusvoimia. Alussa olivat toimittajamme Suomessa kouluutuksensa saaneita. Myöhemmin alettiin kehittää toimittajiksi omia ihmisiä, erikoisemmin sellaisia, jotka olivat toimineet lehtiemme kirjeenvaihtajina ja siten saaneet alkumarjoitusta. Mainittakoon, että esimerkiksi Työmiehen toimituksessa on sen ilmestymisaikana työskennellyt noin 100 henki-

New Yorkin suomalaisen nuorisoklubin ja urheiluseura Vesan jäseniä vappukulkueessa.

löö, joista suurin osa on ollut Amerikan suomalaisen työväenliikkeen kasvatteja. Kaikkia ei voida muistaa, joten mahdotonta on yrittää lähteä heidän nimiään luettelemaan. Päätoimittajina ovat Työmieheissä työskennelleet Vihtori Kosonen, Kaapo Murros, Toivo Hiltunen, Aku Rissanen, John Välimäki, Leo Laukki, V. S. Alanne, Moses Hahl, Eemeli Parras, H. Askeli, Henry Koski, K. E. Heikkinen, Henry Puro, Tatu Heino, Leo Mattson, Richard Pesola, Matti Wiitala ja (yhdistyneessä lehdessä) G. M. Wästila.

LEHDELLÄMME ON LAAJA ASIAMIESKONEISTO

Työmiehen perustamisesta lähtien käsitettiin, että lehdellä täytyy olla uttera, väsymätön ja pelkäämätön levitysarmeija, joka kaikkia vastuksia uhmaten kulkee työläiskodista toiseen, farmilta toiseen ja selostaa lehden kantaan ja vakuuttaa työtätekeville, miten välttämätön työväenlehti on.

Jo alussa kerroimme, miten Työmiehen tarmokas liikkeenhoitaja Holmsten väsymättä teki työtä voimakkaan asiamieskoneiston rakentamiseksi Työmiehelle ja onnistuikin siinä. Hänen onnistumisensa merkitsi työväenlehdelle voittokulkua.

Vuosikymmenien varrella Työmiehellä on ollut satoja hyviä asiamiehiä, jotka itseään säästämättä ovat hankkineet Työmiehelle tilauksia selaisesta kovasta maaperästä, joka Martti Hendricksonia kohtasi ollessaan Työmiehen ensimmäisenä tieraivaajana.

Asiamieskoneistoa lujittivat omien erikoiskykyjensä avulla myöskin liikkeenhoitajat Matti Tenhunen, Oscar Corgan, Paul Woimala, H. Paasikivi, j.n.e., joilla silla alalla oli erikoisia kokemuksia. Suuri on se työ, jonka he suorittivat asiamieskoneiston tehoistamisessa.

Asiamieskoneistomme nykyisen muodon, joka kaiken loppuksi on osoittautunut tehokkaammaksi nykyisessä vaiheessa, tavallaan hajoitti yhteen aikaan käytäntöön otettu joukkotoiminnan muoto. Sen aikaisissa oloissa se muodostui tehokkaaksi, mutta kun tilanne muuttui ja joukkotoimintamuoto menetti tehonsa, jouduttiin taas uudelleen rakentamaan yksilöihin perustuvaa asiamieskoneistoa. Tässä uudelleenrakentamisessa sai Paasikivi viimeksi suorittaa kykyä ja tarmoa kysyvän työn.

Joukkotoimintaa suositellaan tietenkin edelleen lehtiemme levitystyössä, missä mahdollisuuksia siihen on olemassa, mutta suurin piirtein lehtiemme levitys on nyt jäänyt muutamien utterien ja kokoneiden asiamiesten tehtäväksi.

Joukkotoiminta voisi tuottaa parempia tuloksia lehtemme taoudellisessa tukemisessa, nimittäin ilmoitusten hankinnassa. Siihen puoleen on aina kiinnitetty huomiota. Niinpä järjestön viidennen edusajakokouksen päätöslauselmassa sanottiin:

“Lehdistömme taloudellisen aseman lujittamiseksi kehoittaa edustaja-

kokous järjestömmen jäseniä kaikkialla antamaan täyden huomion myöskin sellaisille taloudellisesti tärkeille seikoille kuin ilmoitusten hankinta joukkotoiminnan kautta lehtiliikkeidemme antamien ohjeiden mukaan. Mitä enemmän kykenemme järjestetyn joukkotoiminnan kautta hankkimaan liikeilmoituksia lehtimme, sitä enemmän siirtyy niiden ylläpidosta johtuva aineellinen taakka pois köyhyyden kanssa kamppailevain työläisten ja farmarien harteilta."

LEHTILIIKKEEMME KIRJALLISUUSMARKKINOILLA

Jo aikaisemmin mainitsimme, että yhteen aikaan lehtiliikkeemme ja järjestömmen kustansivat jopa 35 teosta vuodessa. Kirjojen kustantamisella on ollut kaksikin tarkoitusta: tehdä valistustyötä joukkojen keskuudessa ja samalla hankkia lehtiliikkeille lisätuloja.

Kokouksissa jatkuvasti korostettiin kirjallisuuden levittämisen tärkeyttä. Vuoden 1935 edustajakokouksen päätöslauselmassa siitä sanottiin:

"Kirjallisuuden levitys on huomattavasti parantunut viime vuosina joukkotyön avulla, mutta kaikissa suhteissa se ei vielä vastaa nykyajan vaatimuksia. Erikoisen heikkoa on suurempien polittisten teosten levitys ja lukeminen. Viimeaikoina kustannettujen pikkukirjainkin levikki ei ole niin suuri kuin sen nykyisissä oloissa pitäisi olla. Näissä suhteissa on korjaus saatava aikaan. On perustettava kirjastoja sinne missä niitä ei ole ja entiset, ajastaan jälkeen jääneet kirjastot täydennettävä uudella kirjallisuudella. Yleensä kirjallisuuden levityskysymykselle täytyy antaa suurempi huomio kuin aikaisemmin, erikoisesti pyrkien kirjallisuuden levittämisessä ulkopuolelle varsinaisen järjestöjäsenistömme piiriä."

Mahtava olisi se kirjasto, joka muodostettaisiin yksistään meidän lehtiliikkeidemme kustantamista kirjoista. Samalla kertaa se olisi monipuolinen, sivistyshistoriallistakin arvoa nauttiva — puhumattakaan sen arvosta luokkataistelun ja työväenliikkeen kannalta katsottuna.

Mainitsematta ollenkaan pienemmistä kirjoista, joiden arvo usein on ollut yhtä suuri kuin suurempienkin teosten, tyydymme tässä vain luettelemaan muutamia lehtiliikkeidemme kustannuksella ilmestyneitä teoksia:

Suomalais-englantilainen sanakirja (Alanne), josta Sulkanenkin joutuu historiassaan sanomaan, että se oli "kustannusliikkeidemme suurin yritys", mutta josta ei sanallakaan mainitse Rafael Engelberg Amerikan suomalaisia käsittelevässä kirjassaan, jossa niin tarkasti yritetään kuvata mitä kirkot, valkoinen rintamamiesliitto ja aseveljet ovat tehneet "suomalaisen kulttuurin" hyväksi myymällä niin ja niin monta virsikirjaa ja jääkärin muistelmia.

Yrjö Halosen sanakirja
Bogdanovin lyhyt taloustieteen
oppikirja
Kristinuskon alkuperä
Tulevaisuutta kohti
Natsaretin kirvesmies
Kymmenen sokeata johtajaa
Luokkataistelut Amerikassa
Kommunistinen Manifesti
Amerikkalainen maanviljelijä
Oppikurssi sosialismista
Mitä sosialismi todella on
Työn orjat
Amerikan suurvalta

Sota — minkätähden
Harhapoluilla
Hiilenkaivajat
Työväestö politiikassa
Maailman vallankumoukset
Maataloudellinen käsikirja
Jokamiehen atomikirja
Kamaran sankarit
Ikuiset uhritulet
Sementti
Muuttolintuja
Jymyvaaralaiset
Marxin Saksan kumoustaistelut
Talousmaantiede.

Kotoisten kynäilijäin kaunokirjallisia tuotteita on kustannettu parisen sataa. Useita työväen runoilijain teoksia on kustannettu. Esimerkiksi tunnetuin runoilijamme Aku Päiviö on julkaissut kymmenkunta runoteosta, jotka lehtiliikkeemme ovat painaneet ja asiamiehemme levittäneet Amerikan suomalaiselle raataajakansalle.

Runsaan kaunokirjallisuuden ohella lehtiliikkeemme aikoinaan kustansivat marxismin klassillisia peruskirjoja, joiden lukeminen avasi luokkataistelukykyjen ja maailman tapahtumien käsitystä Amerikan suomalaisten keskuudessa. Paljon kirjallisuutta tilattiin Suomesta ja Neuvosto-Karjalasta ja ahkerat asiamiehemme levittivät niitä suomalaisen väestön keskuuteen.

Lehtiliikkeemme myöskin palkkasivat toimittajan valmistamaan Suomen luokkasodan historian, joka sekun oli suuri ja kustannuksia kysyvä työ ja ensimmäinen teos, jossa luokkasotaa selostettiin työväen kannalta aikana, jolloin valkoporvaristo tulvitti Suomen ja Amerikan omien kynärensä kirjoittamalla historioilla ja muilla työläisiä hävaisevillä ja parjaavilla propagandateoksillaan.

Toisen maailmansodan aikana kustansi Eteenpäin Sotilasalbumin, joka oli omistettu "niille monille Amerikan suomalaisille nuorukaisille — miehille ja naisille — jotka kaikkensa alttiiksi asettaen ovat Yhdysvaltain hallituksen kutsua noudattaen tarttuneet aseihin puolustamaan kansanvaltaa ja kansojen vapautta ja itsenäisyyttä fasisista rotujen, kansojen ja yksityisten ihmisten orjuuttamista ja ruhjomista vastaan ja eri kansojen, rotujen ja ihmisten tasa-arvoiseksi saattamisen puolesta niin siviilioikeuksiin, poliittisiin vapauksiin, kuin taloudellisiin oikeuksiin nähden." 46 sivua käsittävä albumi sisälsi kuvia Amerikan suomalaisen työväenliikkeen ja lehtiemme lukijain pojista ja tytöistä, joista monet antoivat elämänsä sen puolesta, että kehitys tässä maassa ja maailmassa saisi jatkua siihen suuntaan, joka merkitsisi parempaa elämää, toimeentuloa ja pysyväistä rauhaa kaikille.

Amerikan suomalaisten muut ryhmät eivät sellaista teosta kyenneet eivätkä halunneetkaan valmistaa.

Suuritöinen oli myöskin "Meidän poikamme Espanjassa"-teos, jonka lehtiliikkeemme kustansivat maailman demokratian puolesta Espanjan sisällissodassa taistelleiden suomalaisten muistoksi.

Luettelo voitaisiin jatkaa sangen pitkästi. Mutta ylläolevakin jo riittää osoittamaan, mitä Amerikan suomalaiset työväen lehtiliikkeet ovat tehneet kulttuurin hyväksi kirjallisuusrintamallakin.

MAJAKKANA VAINOJEN MERESSÄ SEISOO TYÖMIES-ETEENPÄIN

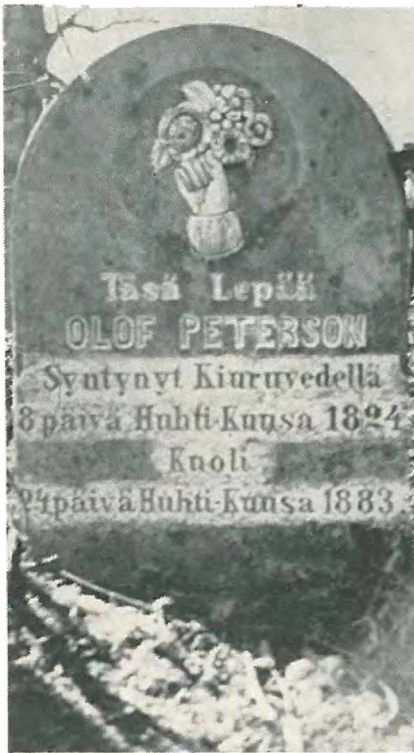
Lehtemme lähestyessä puolivuosisadan virstantolppaa vallitsi maassamme tilanne, jonkaalaista ei tunneta Yhdysvaltain historiassa. Korkealle löivät vainon aallot. Hyvällä syyllä voitiin niitä verrata keskiajan kerettiläisvainoihin. Sillä ajatuksen vapauden ahdistaminen ja hävittäminen oli nytkin kysymyksessä. Ihmisiä temmattiin yöllä kodeistaan siksi, että olivat syntyneet jossakin ulkomailla, toiset tulleet tänne sylilapsina, toiset eläneet ja raataneet täällä kaiken elämänsä ja saavuttaneet naapuripiirinsä kunnioitusta ja arvontoa. Heitä kuljetettiin karkoituspaikoille vain sen takia, että uskalsivat pitää Korean sotaa tarpeettomana ja luottivat rauhaan ja puhuivat sen puolesta. Jokainen rauhan puolesta esiintyjä leimattiin "subversiiviseksi", joka toimii "ulkovallan puolesta" ja pyrkii "voimalla ja väkivalloin kukistamaan Yhdysvaltain hallituksen". Tekaistuja todistuksia viskattiin syytetyitä vastaan. Palkatut ilmiantajat, jotka usein olivat sellaisia, joita uhrit eivät olleet koko elämänsä aikana nähneet, puhuivat syytetyistä kaikkea sitä, mitä syyttäjät vaativat. Kansalaistuneilta alettiin riistää pois kansalaisoikeuksia samanlaisten salajuonisyöttösten perusteella. Maamme esi-isistä polveutuneita ihmisiä, joilta ei voitu kansalaisoikeuksia riistää eikä karkoittaa heitä maasta, lähetettiin vankilaan syytettyinä siitä, että ajattelevat ja aikovat opettaa Yhdysvaltain hallituksen "väkivaltaista kukistamista" joskus kaukaisessa tulevaisuudessa, vaikka ainoatakään tällaista tekoa ei ole voitu todeta tapahtuneeksi.

Koko maan elämä oli muutettu sotataloudeksi. Biljoonia dollareita biljoonien jälkeen työnnettiin sotavalmisteluun. Kaikkialla lyötiin sotarumpuja, joiden pärrätystä kansa vastahakoisesti, jopa vihamielisestikin kuunteli. Tätä kansan välinpitämättömyyttä yritettiin poistaa ja sotainnostusta nostattaa huutamalla sisäisestä ja ulkopuolisesta vaarasta, joka maata muka uhkaa kommunistien taholta. Että propaganda olisi saatu jonkinlaista näkyvää taustaa, vedettiin ihmisiä tutkijakomiteain ja oikeuslaitosten eteen "subversiiveina", jotka muka tekevät työtä jonkun ulkovallan hyväksi. Vankilatuomioita, työpaikoista ja virkapaikoista erottamisia säästivät sanomalehdet ja radiot ja näköradiot kirkuvilla selostuk-

sillaan "uusista paljastuksista", mainitsivat nimeltä aina uusia ja uusia ihmisiä, joita "epäillään" ja joiden "subversiivisesta" toiminnasta on mukana todistuksia.

Merkillepantavaa on, että tämä vaino kohdistui ennenkaikkea niihin ihmisiin, jotka olivat ottaneet osaa Rooseveltin hallituksen toimiin ja edelleenkin uskoivat hänen Uuden jakonsa ja demokratian laajentamistoitteensa tuoneen hyvää tälle maalle ja sen kansalle. Työväenliikkeen ihmisiä vainottiin siksi, että he puhuivat sotaan vastaan ja osoittivat, että se on Yhdysvallat, joka kylmästä läimäyttää ovet kiinni kaikille neuvotteleuille, joiden avulla Korean sodan laajeneminen ja uudet sodat voitaisiin estää. Rauhan puolesta puhuminen ja tosiseikkojen esittäminen oli "vihollisen hyväksi työskentelemistä."

Elettiin tilanteessa, joka kaikessa suhteessa muistutti sitä tilannetta,

Astorian, Ore., hautausmaalla sijaitseva hautakivestä otettu valokuva.

joka Saksassa vallitsi ennen fasismin valtaannousua. Kaikkialla nousi pieniä Göbbelsejä ja pulleita Göringejä perustamaan omia ryhmiään ja liikkeitään, joiden tehtävä oli "puhdistaa hallitus kommunisteista" ja "pelastaa Yhdysvallat ja vapaa maailma kommunismin orjuutukselta". Hallitusta, joka teki kaikkensa tyydyttääkseen taantumuksen vaatimuksia, ahdisteltiin lakkaamatta uusiin vainoihin ja ristiretkiin ajatuksen vapautta vastaan. Ja vaikka näihin vaatimuksiin hallitus vastasi uusilla kerettiläisvainoilla ja oikeusjutuilla, niin siitä huolimatta sitä itseäänkin syytettiin — "kommunistien suosimisesta" ja "liian lempeästä esiintymisestä" kommunisteja kohtaan. Kommunisteja olivat kaikki, jotka uskalsivat vastustaa sotaan ja puhua rauhan puolesta.

Vaalikamppailun aikana molempien valtapuolueiden presidenttiehdokkaat kilpailivat sillä, kumpi voisi saada taantumuksen vakuutetuksi siitä, että hän on parempi "kommunismin" vastustaja — toisin sanoen tehokkaampi demokratian hävittäjä ja perustuslakimme tuhoaja. Ymmärtäen kansan syvällisen rauhan-

kaipuun, kumpikin ehdokas esiintyi rauhanenkelinä, mutta enkelien siivet olivat raudasta ja niillä kolkutettiin sotarumpua, rauhanlupauksiin kätkeytyen atomisodan uhkausten säestäessä.

Amerikan suomalainen työväenliikekin, joka näinä koettelemusten aikana säilyi uskollisena Hibbingin edustajakokouksen päätöksille ja joka nyt oli järjestöillisessä yhteydessä monista kansallisuuksista muodostuvaan International Workers Orderiin, sai myöskin tuntea taantumuksen iskuja. Vaino, joka kohdistettiin emäjärjestöön, IWO:hon, koski myöskin ASK-A-järjestöön. New Yorkin valtion republikaaninen hallitus oli ryhtynyt maamme historiassa ennenkuulumattomaan tekoon; se julisti IWO:n "suoversiiviseksi" ja pyrki ottamaan siltä pois toimintalupakirjan. Vaikka valtion vakuutus hallinnon kaikki asiakirjat osoittivat, että järjestön rahaasiat ovat hyvässä kunnossa ja siis kaikkien lakien mukaan mitään laillista syytä ei ole järjestön toiminnan lakkauttamiseksi, niin siitä huolimatta löydettiin syy sellaiselle toimenpiteelle. Sotahysterian ja vainon aikana sellainen syy oli valmiina. Tarvitsi vain selittää, että IWO:n johdossa on muutamia tunnettuja kommunisteja. Muuta ei sellaisena aikana tarvittu. Monissa oikeuslaitoksissa se meni täydestä. Sillä taantumuksen pyrkimykset ja päämäärä alkoivat muodostua maamme korkeimmaksi laiksi.

Puolivuosisataisen matkansa taipaleella lehtemme on tottunut soutamaan vastatulessa. Taistelut ja vastukset ovat sille tuttuja. Sillä työväenluokan taisteluita varten lehtemme on perustettukin. Sitä ei ole tarkoitettu joksikin sellaiseksi kannattomaksi lehdeksi, joka koettaa kaikkiin uusiin tilanteisiin suhtautua niin, että voisi olla vallassaolijain mieliksi. Se on tarkoitettu taisteluvälineeksi työtätekeville ihmisille, vähäväkisille, jotka rakentavat parempaa elämää ja tulevaisuutta, jotka uskovat ja luottavat oikeuden voittoon, joka kerran tuo onnellisemman ajan koko ihmiskunnalle.

Tässä luottamuksessa lehtemme taistelee työkansan ja sen voiton puolesta. Emmekä ole yksin. Kautta maailman sadat miljoonat ihmiset taistelevat meidän mukamme. Kaikilla heillä on sama usko ja luottamus: taistelemalla työväenliikkeen puolesta saavutetaan se, mitä koko ihmiskunta kaipaa.

Me kaikki voimme yhtyä lehtemme monissa taisteluissa ja vaiheissa mukana olleen veteraanin Anton Anttilan sanoihin, jotka hän lausui 50-vuotispäivän johdosta:

"Se puolivuosisataa, minkä Työmies-lehti on jo elänyt, merkitään ihmiskunnan historiassa suureksi. Ja suureksi merkitään se juuri sen aatteen vuoksi, jota Työmies on edistänyt.

Siksipä tänä merkkipäivänä tuhansien jo elonsa iltapäivään ehtineiden Amerikan suomalaisten työläisten, miesten ja naisten sydämiä pohjasta kumpuaakin huuto:

Vielä kauan eläköön tulenkantajamme Työmies-Eteenpäin!"